

MIȘCAREA LITERARĂ

Anul XXIV, nr. 3 (95), 2025, BISTRIȚA

© Un cuțit proptit pe gâtul morții – articole despre George Vulturescu de Gheorghe Glodeanu, Delia Muntean, Mircea Popa, Menuț Maximilian, Virgil Rațiu, Amalia Levey, Ioan Nistor, cu fragmente critice, atelier liric, note biobibliografice și un interviu de Olimpiu Nușfelean © În chenar – *Jurnal VIII* de Gheorghe Grigurcu și *Eseiști ai Transilvaniei* © În oglinda lecturii – comentarii critice la cărți semnate de Emil Boșca-Mălin, Doina Ruști, Delia Muntean, Stere Gulea, Alina Țârcoman-Ochea © Polemici necesare – Magda Ursache © **Ancheta Mișcării literare – Mașina de scris** © Poezia Mișcării literare – Ioan F. Pop, Iosefina Schirger, Cătălin Bortă, George Nina Elian © Poeți din Oradea © Proza Mișcării literare – Icu Crăciun, Leon-Iosif Grapini © Literatura tinerilor © Un eseu despre Magda Isanos © **Echivalențe lirice – Gerard Cartier (Franța), Maria Curatolo (Italia)** © Plastică de Marian Avramescu © Literatură și film © Foto-album cu scriitori © Parodii de Lucian Perța © Cititor de reviste ©

Revistă de literatură, artă, cultură
Serie nouă
Anul XXIV, nr. 3 (95), 2025, Bistrița

Apare trimestrial
sub egida Uniunii Scriitorilor din România

Editor: Consiliul Județean Bistrița-Năsăud
prin Biblioteca Județeană George Coșbuc
Bistrița-Năsăud

Director fondator: Liviu Rebreanu (1924)

Redacția:

Olimpiu NUȘFELEAN - director
Ioan PINTEA - redactor-șef
Virgil RAȚIU - redactor-șef adjunct
Menuț MAXIMINIAN - redactor

Coperta: Marcel LUPȘE

(În imagine - George Vulturescu)

Număr ilustrat cu lucrări plastice
de Marian AVRAMESCU.

Secretariat de redacție, corectură:

Ionela-Silvia NUȘFELEAN

Tehnoredactare: Adrian NĂSTASE

Adresa redacției: Bistrița,

str. Arțarilor, nr. 46/A/16, 420069

Telefon/fax: 0749.248708, 0263.233345

E-mail: olimpiu49@yahoo.com

ioanpinte2002@yahoo.com

Web: www.miscarealiterara.ro

Marketing: Alexandru CÂȚCĂUAN,

Casa de Cultură a Sindicatelor, Bistrița.

Aparițiile inițiale ale revistei au fost sprijinite
de Casa de Cultură a Sindicatelor
și S.C. Aletheia, Bistrița.

Revista apare cu sprijinul Asociației Culturale
Liviu Rebreanu – Mișcarea literară
și al Centrului Județean pentru Cultură
Bistrița-Năsăud.

Revista *Mișcarea literară* este membră A.R.I.E.L.

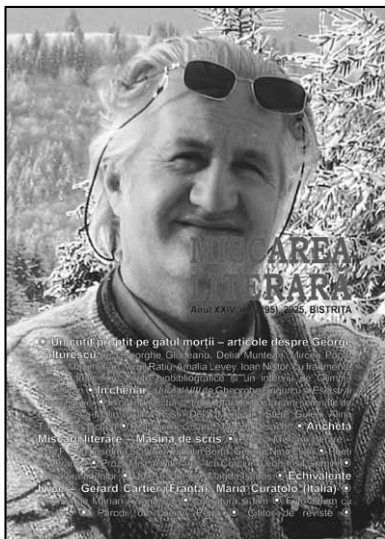
Tiparul: Editura Galaxia Gutenberg, Târgu Lăpuș.

ISSN 1583-1957

Redacția respectă grafia autorilor.

CUPRINS

Olimpiu NUȘFELEAN: Mașina de scris nu este de fier/ 1	
Gheorghe GLODEANU: Un poet al Nordului/ 3	
Delia MUNTEAN: Despre scrisul care ne trăiește/ 8	
Mircea POPA: George Vulturescu – contemporanul nostru/ 12	
Menuț MAXIMINIAN: Macedonski și măștile sale/ 21	
Virgil RAȚIU: Pinul lui Nietzsche, poeme de George Vulturescu/ 24	
Amalia LEVEY: Pinul lui Vulturescu/ 27	
Ioan NISTOR: Despre George Vulturescu, în cunoștință de cauză/ 29	
Fragmente critice/ 31	
George VULTURESCU: Oraș atacat de mirosul mătăsorilor de salcie/ 37	
George VULTURESCU: „Cuvintele poemelor mele sunt vin, fierb, năvălesc ca și nourii pe cer – unii aduc ploaie, alții lasă dăra sângerie a lunii să ajungă pe streășina casei...”/ 39	
George Vulturescu (Note biobibliografice)/ 44	
Foto-album George Vulturescu/ 48	
Victor ȘTIR: Senectutea – raiul scrisului și alte binefaceri/ 49	
Olimpiu NUȘFELEAN: Eseiștii din Transilvania/ 52	
Iacob NAROȘ: „O apăsare interioară”/ 54	
Icu CRĂCIUN: Un roman memorialistic scris de Emil Boșca-Mălin/ 56	
Ștefan VIDA MARINESCU: „Ferenike” sau purtătoarea epică a Memoriei/ 61	
Victor ȘTIR: Limesul nordic al poemului/ 63	
Ștefan VIDA MARINESCU: Confesiunile unui cineast/ 66	
Virgil RAȚIU: Vremuri de polemică de Magda Ursache/ 67	
Ancheta Mișcării literare: Mașina de scris/ 70	
Ioan F. POP: poemele altor tăceri/ 97	
Iosefina SCHIRGER: Poezii/ 99	
Cătălin BORTĂ: Poezii/ 101	
George Nina ELIAN: Poezii/ 103	
Codruța VANCEA: Poezii/ 105	
Ioana-Camelia SÎRBU: Poezii/ 108	
Paula V. BERGER: Poezii/ 110	
Mihnea Radu CURTA: Poezii/ 111	
Icu CRĂCIUN: Capitolul 10/ 113	
Leon-Iosif GRAPINI: Mirele erou/ 117	
Catinca DRĂGHIESCU: Poezii/ 121	
David IVANOF: Poezii/ 124	
Cosmin-Darius MISIR: Mitra Papei/ 126	
Alex HORTOPAN: Magda Isanos – lumi poetice/ 128	
Gerard CARTIER: Poezii/ 131	
Maria CURATOLO: Poezii/ 134	
Cornel UDREA: Conturul unui sentiment/ 137	
Niculina Florina POP: Marian Avramescu – lumea din spatele caricaturii/ 138	
Alexandru JURCAN: Cărțile din cărți și filme/ 140	
Foto-album cu scriitori/ 142	
Lucian PERȚA: Parodii pur și simplu/ 146	
CITITOR DE REVISTE/ 148	

Mașina de scris nu este de fier

Una dintre cele mai mari iluzii ale scriitorului – pe care încă nu o pot descifra pe de-a-ntregul – este aceea că, deținând o mașină de scris, își parafează profesionalismul. Scriind la o asemenea „mașină”, certitudinea destinului îți este autorizată o dată mai mult, sentiment trăit poate în asociere cu primele creații publicate. Mîna care scrie își modifică și ea comportamentul, renunță, cu aplomb, la intimitatea creionului (v. a stilului roman, a penei de gîscă, peniței sau stiloului), ca să dobîndescă o virtuozitate mai mare. Nu a mîinii ca atare, ci „ajutînd” această mînă să intre mai bine în ritmul gîndurilor. Cu ce finalități? Nici nu mai știm cînd ne gîndim că un Liviu Rebreanu întorcea nopți întregi un cuvînt pe toate fețele, înainte să-l lase în seama creionului, care înainta pe hîrtie sau tăia, spre înlănțuirea unui roman. E incredibilă această legătură a scriitorului cu mașina de/ din litere. Evoluția ei e provocată, desigur, de mișcările din Galaxia Gutenberg, care implicau scrisul în raporturile cu tehnica.

Cu bazele în secolul al XVIII-lea, acest dispozitiv mecanic – mașina de scris – folosit la dactilografiere pe „foaia de hîrtie” a fost reinventat de vreo 52 de ori, sub diferite forme și dimensiuni – rotundă, dreptunghiulară, trapezoidală, mai lată sau mai înaltă. În treacăt, punctăm cîteva date de istorie: 6 ianuarie 1714, inginerul englez Henry Mill a brevetat pentru prima oară o mașinărie ce putea să imprime literele una după alta; 1808 – Pellegrino Turri inventează prima mașină de scris funcțională pentru a veni în ajutorul persoanelor oarbe iar în 1870, pastorul danez Rasmus Malling Hansen prezintă publicului un „glob de scris”, ce semăna mai degrabă cu o pernă mare de ace, cu ambiția de a face scrisul mai rapid decît cel de mînă. În 1868, inginerul mecanic american Christopher Latham Sholes a brevetat prima mașină de scris comercială cu scopul de a îmbunătăți soarta omenirii. În relație cu scriitorul, mașina de scris nu este una de fier. Servește o altă mecanică decît cea obișnuită. A intrat într-o mitologie, precum creionul, pe care laptopul, de exemplu, nu cred că o va cuceri.

Scriitorii nu erau însă prea prinși de „istoria” acestei mașini, însă prezența ei, în viața lor, era uluitoare. Deși e vorba de altceva, mai cuprinzător, chipul ei ar putea fi deslușit din poemul arghezian în care se spune: „Cel ce gîndește singur și scormone lumina/ A dat o viață nouă și-un om de fier, mașina,/ Ființă zămislită cu gîndul și visarea,/ Neînchipuit mai tare ca brațul și spinarea./ Cu ea brăzdezi pămîntul în lung și lat și sameni,/ Și una ține locul la mii de mii de oameni...” Nu el, scriitorul, a dat o asemenea mașină, dar gîndind singur și scormonind lumina, i-a conferit o viață nouă, integrînd-o în viața sa. Asocierea e dureroasă, mult mai dureroasă decît asocierea

Editorial

Olimpiu NUȘFELEAN

scrisului cu creionul, care e mai „fluidă”, imuabilă chiar, într-o anumită privință, dar aici, în cazul „mașinii”, e vorba de o rană deschisă, care s-a „închis” într-un fel doar prin alunecarea acesteia în uitare. Reiterînd, vom accentua că în practica scrisului a fost introdusă o componentă mecanică, un proces artificial între gândul creator și urma de pe hîrtie. Se căuta sporirea vitezei de redactare a unui text? Cînd manuscrisele își pierd treptat o parte din personalitate? Se preconiza o modalitate de a asigura o mai mare rezistență a literei în timp, în vreme ce litera însemnată pe hîrtie de creion e destul de rezistentă? O mai mare claritate a scrisului, care, la anumiți autori părea aproape indescifrabil? O facilitare pentru copierea – distribuirea – textului? Sau, în Galaxia Gutenberg, se făcea o apropiere semnificativă a manuscrisului de textul tipărit, care intra treptat într-un proces industrial, pentru a fi mai la îndemîna oamenilor?

Ce se întîmplă în scrisul auctorial de azi? Prin ce procese – fizice – înaintează spre „textul” propus recepției? E afacerea fiecărui scriitor, dar înaintează într-un subtext (de procese) seducător. Am adresat întrebări cîtorva scriitori și subiectul i-a prins. În majoritatea cazurilor, fiecare are o istorie personală, în care mașina de scris e o tentație și un prag de trecere spre... Spre ce? Spre necunoscut? E fascinant să vezi/ afli cum tentația mașinii de scris merge în asociere cu tentația scrisului. La început de carieră scriitoricească, tinerii scriitori din urmă cu ceva ani aspirau să-și cumpere o mașină de scris, înfruntau dificultăți, umilințe – invitații la miliție să livreze un text anost arhivelor reci și uitării, suspicionați fără vină –, să apeleze la un instrument de mîna a doua ca să privilegieze mîna întîi, care scrie, să adune bani de pe unde pot pentru a-i achita prețul. Și multe altele... Provocări pentru minți nerăbdătoare.

Tema anchetei nu vizează doar mașina de scris. E vorba de procesul prin care mîna care

scrie se transferă în imperiul literelor, care se modifică și el. Scriitorul de azi – generic vorbind – trebuie ca aproape să alerge pentru a prinde din urmă textul... care se scrie. Cu riscul maxim – preconizat pentru cine știe ce viitor – ca gândul să se transfere în text fără gesturile mîinii? Calculatorul, laptopul, tableta, telefonul... se înscriu în șirul unor invenții tehnico-științifice care pun la încercare grijile și ambițiile scriitorului. Spațiul virtual devine o provocare cu posibilități de domesticire sau un „gouffre amer”?

Problema/ tema se rostogolește prin prezentul ignorant, în care temerile scriitorilor devin aproape invizibile pentru receptarea publică, care și-a îndreptat atenția (treaba ei!) spre autografele de pe mingile de fotbal. Urmele lăsate de stilul roman, creion, pană de gîscă, stilou sunt concurate de scrisul electronic, care decolează fără întoarcere de pe coala de hîrtie... Provocările vin sau vor veni și din altă parte. Încă nimeni nu se prea declară adept al programelor informatice care transformă vocea „fizică” în text scris. E o modalitate care ar putea accelera și mai mult viteza de transfer a imaginației scriitoricești într-o carte. Am putea oare reveni în universul oral al literaturii? Și ce ar mai însemna originalitatea scriitoricească? Această ambiție de a pune o marcă personală pe înnoirea lumii! Ce relație ar mai exista între creatorul de pe pămînt și Creatorul din Cer? Și, revenind la Arghezi, ne-am putea întreba ce modalități va mai găsi omul ca, încercînd să-și facă sufletul copil (din Fă-te, suflete, copil), să livreze totul unui alt mod de existență scriitoricească: „Strînge slove, cărți și pană./ Dă-le toate de pomană/ Unui nou învățacel,/ Să se chinuie și el.” Cum va mai fi acel chin? Sau, copleșit de atîtea realități imprevizibile, omul-scriitor va da ascultare stihurilor: „Cînd tristețile te dor,/ Uită tot și tîlcul lor”. Și mîna își va pierde stăpînirea peste un univers fascinant.

Un poet al Nordului

Gheorghe GLODEANU

George Vulturescu s-a impus ca un rapsod al Nordului, care a creat o geografie mitologică proprie. Stau mărturie o serie de titluri emblematice, precum: *Frontiera dintre cuvinte*, 1988, *Poeme din Ev-Mediul odăii*, 1991, *Tratat despre Ochiul Orb*, 1996, *Gheara literei*, 1998, *Nord, și dincolo de Nord*, 2001, *Monograme pe pietrele Nordului*, 2005, *Alte poeme din Nord*, 2007, *Sigiliul Nordului*, 2016 etc. Apărute cu o ritmicitate constantă, acestea sunt volume care au impus o tematică proprie, ce revine în mod obsedat. În paralel cu editarea numeroaselor sale volume de versuri, el a devenit și un bun comentator al fenomenului poetic. Este firesc ca cititorul atent al marilor poeți ai lumii să se transforme el însuși într-un important comentator de poezie. Stau mărturie în acest sens atât articolele publicate în revista *Poesis*, cât și studiile dedicate unor voci marcante ale liricii românești, precum Mihai Eminescu, Lucian Blaga, Al. Macedonski și Ștefan Augustin Doinaș.

Placheta de versuri *Stânci nupțiale* a apărut la Princeps Edit din Iași la finele anului 2003. Există în lirica lui George Vulturescu mai multe teme ce revin în mod obsedant: gheara literei, cuvântul, metafora ochiului orb, toposul simbolic al Nordului, cuțitul etc. Din această perspectivă, cartea continuă lucrările precedente. Volumul conține două secțiuni distincte, echilibrate, aproximativ egale ca întindere: *Nordul. O gnoză a pietrei* și *Stânci nupțiale – literele*.

După cum o sugerează și titlul, primul grupaj liric impune un topos simbolic, un

peisaj dominat de „luciul Someșului”. De altfel, Nordul reprezintă un spațiu matricial nu numai în lirica lui George Vulturescu, ci în poezia unui întreg grup de poeți sătmăreni precum Alexandru Pintescu, Ion Vădan sau Radu Ulmeanu. Într-un suprem act narcisiac, poetul se include în text și se privește scriind deja în poezia care deschide volumul, *Litera și putregaiul zilei*. Imaginea flăcării trimite, în manieră romantică, la motivul inspirației, în timp ce motivul orbirii amintește de lirica lui Lucian Blaga. Poetul își soarbe cafeaua pe o terasă de pe malul Someșului, într-o atmosferă încărcată de har: „Flacăra asta care pâlpâie acum/ este splendoarea unui creier liber/ e atâta benedicțiune într-o ceașcă de cafea/ la o terasă de pe Someș încât înțeleg/ de ce secțiunea de aur e retiniană”. Deja

acest prim poem reflectă lupta Poetului cu Îngerul, un motiv constant al volumului semnat de George Vulturescu. Asemenea lui Arghezi în *Flori de mucigai*, autorul *Frontierei dintre cuvinte* scrie o poezie din care lipsește elementul sacru. Absența Îngerului duce la apariția Diavolului, a lipsei de inspirație, care transformă cuvântul în cenușă. Pentru a-și exprima ideile, poetul recurge la retorism, la dialogul cu o serie de personaje imaginare. După modelul lui Faulkner, George Vulturescu își creează o geografie imaginară proprie, ridicând la rang de simbol un topos în care realul se împletește cu ficțiunea. De cele mai multe ori, versurile se dovedesc niște meditații despre scris și despre condiția cuvântului. De

**Un cuțit proptit
pe gâtul morții**

exemplu, în poemul *Cel care ridică literele, zarurile*, poetul ne avertizează că își duce versul la fel cum Iisus își ducea „printre misiți și brute crucea”. Ca și Arghezi în poemul programatic intitulat *Testament*, G. Vulturescu e primul din neamul său care a schimbat uneltele de muncă. În locul „mâinii de pe cuțit” el alege „mâna care scrie”, gest dezavuat de către strămoși deoarece, pentru ei, cuvântul nu reprezintă ceva concret, nu are realitate. În versuri cu puternice rezonanțe biblice, poetul discută cu străbunii săi, care nu îi înțeleg opțiunea: „Îi văd în mulțime pe cei din stirpea/ mea: Moș Achim – lotrul, Dumitru –/ diacul bisericii; tatăl meu, săpător de/ fântâni./ Nu mă dojenesc cu privirea,/ nu iau pietrele pe drum să mă lapideze./ Îmi strigă cu zeflema: «Ceva precum/ literele există?»/ Apoi vocea guturală a/ lui Moș Achim: «Pentru ca sângele să/ curgă cu adevărat și cuțitul trebuie/ să se afle-n poem!»” Poetul își exprimă în mod programatic opțiunea pentru literă. Este o nouă noblețe, una a spiritului, nu întotdeauna înțeleasă în lumea cu rezonanțe mitice a Nordului, unde adevăratul semn de noblețe și de bărbăție este cuțitul: „Știu, am gândit: cărțile nu vindecă/ junghiurile, nu redau picioarele schilodului,/ nu aşază privirea în arcadele orbului./ știu, am spus: *mâna care scrie e tot/ una cu mâna de pe cuțit.*” Și Evangheliile vorbesc despre asta: cuțitul îi înalță pe unii regi, pe alții/ îi preface în lotri. Nu e mai mult sânge în/ lume decât pe pagini:/ podele de măcelărie, pivnițe cu hârdaie de/ sânge sunt cărțile prin veac”. Condamnarea poetului de către propria sa stirpe se explică prin faptul că se dezice de un mod de viață ancestral, se sustrage de tradiție refugiindu-se în litere, adică în ceva abstract.

Asemenea pumnalului din lirica argentinianului Jorge Luis Borges, motivul cuțitului revine constant și în lirica lui George Vulturescu. Iată un exemplu elocvent din poemul intitulat *Ai ajuns la febră – ești în Nord*: „În cuțit stau ațipite viscole./ Și mâna care scrie și mâna de pe cuțit/ și frica ta le întreține, le hrănește cu foc.” Să stai în această tornadă de raze,/ păzitor al vârtejurilor secrete dintre/ muchiile cuțitului// Nu vă apropiați cei slabi:/ când mâna ridică cuțitul/ zeii sunt de față”.

Autorul *Frontierei dintre cuvinte* scrie niște poeme lungi, de factură baladescă, alcătuite din mai multe secvențe lirice, situate undeva în prelungirea experienței Cercului literar de la Sibiu, modelul suprem rămânând lirica lui Ștefan Augustin Doinaș. Acest lucru poate fi identificat deja în *Ai ajuns la febră – ești în Nord*, dar afirmația rămâne valabilă pentru numeroase alte creații.

Interogațiile lirice ale poetului continuă în aceeași manieră. O subtilă comunicare dintre Lume și Text, dintre Real și Imaginar este realizată în creația intitulată *Lupul*. În esență, poemele rămân niște meditații despre scris, despre cuvânt, așa cum se întâmplă și în *Noi, care purtăm urmele Ghearei*. Există apoi în lirica lui George Vulturescu o serie de cuvinte-cheie care, reluate, asigură unitatea poemelor și creează un univers specific. Totul este presărat cu puternice rezonanțe mitologice și cu un vitalism nietzschean ce amintește de Lucian Blaga, cel din *Pașii profetului*.

George Vulturescu își definește scrisul ca „un cuțit proptit/ pe gâtul morții” (*Litera care merge înaintea literelor*). El este cel care toarnă viață în cuvinte, în felul acesta ele nu rămân niște simple semne grafice pe pagină: „Refă mușuroiul de furnici de pe pagină:/ toarnă în cuvinte sânge și spermă și vin,/ nu le lăsa semne goale, marchează-ți/ drumul cu ele nu cu târâțele din povești...” (*Memoria apei*). Scrisul este considerat un act magic ce salvează memoria unei colectivități mitice, ancestrale: „De parcă stirpea mea din Nord îmi/ hotărăște scrisul/ Îi văd în jurul paginii precum ne-am/ adunat pe prispa casei când a fost ucis/ Toma.” Sunt și acum în jurul paginii, când/ scriu, tot satul, până la unul./ Astfel e poemul meu:// *Un ochi de apă care vede*” (*Memoria apei*). Pagina albă este pentru creator o oglindă magică ce reflectă o lume cu rezonanțe mitice, un ținut sălbatic, primordial, cu cuțitari și lotri. Adevărat centru al lumii, Nordul este definit în poemul *Nordul e alveola*: „Nordul e aici: e alveola, e cercul care/ susține echilibrul lumii.” O nouă definiție a poeziei primim și în poemul *Puterea de-a străbate Nordul*: „Smulg acest vers de pe gura tuturor/ poezilor:/ *mâna care scrie e tot una/ cu mâna de pe cuțit*/ Sub litere e spuză:/ limbi dorminde gata să ne cheme pe

adevăratele nume”. Poetul vorbește de puterea cuvântului, a poeziei, de a uni sacralul cu profanul: „Cine-a spus *jos* sunt «fructele pământului»/ și *sus* e «flacăra»?/ Eu spun: cuțitul și fulgerul/ două puteri complementare/ una a cerului și cealaltă a pământului/ unesc în acest poem”.

Lectura este definită în poemul *Lectura e un cerc al fricii*: „Îmi pare rău, cititorule de peste veac,/ nu scrisul meu te salvează:/ lectura e un cerc al fricii în care eu/ te țin de mâini ca pe-un băț aprins/ când te încolțesc lupii”.

Asemenea lui Nietzsche, poetul trezește imaginile din memoria pietrelor, memorie captată apoi de coala albă de hârtie: „Pe voi trec și eu în Nord: pietre ale cetății/ Megessala spulberate-n țărână, pietre din/ vechiul zid al castrului Zothmar amestecate cu lut/ și cu bârne de arțar precum s-a/ amestecat deasupra sângele și duhoarea/ călăreților. Precum se-amestecă-n auzul meu/ vocea lui Nietzsche: «Ah, voi, oameni, eu/ socotesc că o imagine doarme în piatră./ De ce trebuie ea să doarmă...?»// Uneori Nordul trezește vocea voastră în Noapte/ vă aud huruind, bolborosind/ o gnoză a pietrei/ ca și cum v-ați striga pe nume într-o conjurație/ tainică de materii fluide// pe voi stă verdele – orgasm al Nordului” (*Nordul. O gnoză a pietrei*).

Intitulată *Stânci nupțiale – literele*, cea de a doua parte a volumului ia forma unui jurnal liric, chiar dacă, în esență, continuă același univers, reconstituie aceeași mitologie a Nordului. Nu întâmplător, 9 din cele 19 poeme ce alcătuiesc această secțiune se intitulează *Jurnal decadent*. Autorul se apropie de poetica însemnărilor zilnice prin datarea textelor sale și prin caracterul fragmentar al acestora. Imaginea cafenelei – ca loc de meditație, dar și de inspirație – domină și noile poeme. Mai mult, revin și imaginile arhetipale cu care ne-am obișnuit deja în prima parte: figura blagiană a lui Row, înțeleptul orb, crâșma lui Humă, imaginea emblematică a tatălui săpător de fântâni, clopotarul nea Axinte etc. George Vulturescu scrie o poezie a marilor interogații despre origini, despre ținutul mitic al Nordului, despre strămoși, despre actul creației și despre propria sa condiție. Deși suntem pe tărâmul poeziei, retorismul aparent

exagerat, întrebările, dialogul nu șochează deoarece accentul nu este pus pe narativitate, ci pe interogații, iar acestea reflectă neliniștea existențială a poetului, nevoia lui de a afla o serie de răspunsuri, de a avea acces la certitudini. Literatura este definită ca un joc, dar un joc din care nu lipsesc conotațiile grave. Nu întâmplător, într-unul dintre poeme se afirmă următoarele: „Să știi că *scrisul vede cum mori*” (*Scrisul vede cum mori*). Trebuie să mai remarcăm, neapărat, ingenioasele jocuri grafice la care recurge autorul, boldurile și italicele reflectând mai bine importanța pe care rapsodul modern o acordă unor cuvinte, idei, versuri sau replici. Poetul asociază din nou sacralul (Muntele) cu profanul (crâșma), absintul devenind o metodă de creație, de a vedea: „Mă chinui să duc comparația asta/ până la derizoriu: *crâșma și muntele*.” E un stagiul larvar, de soboli ai cenușiiului, mîzga cafenelei. Ești pregătit să-l accepți/ la masa ta pe *celălalt*? Transcendența/ nu se transmite direct ci prin intermediari.” Îndurare pentru cel care va folosi/ primejdiosul absint *ca metodă de-a vedea*,/ mai blestemat va fi decât cârciumarul care/ toarnă apa-n vin” (*Jurnal decadent*, 2).

Apropierea dintre sacru și profan este sugerată și de apropierea dintre bețiv și vizionar. Între aceștia din urmă există doar o subțire linie de demarcație care scindează ființa, fantă prin care poate licări sacralul sau poate răbufni smoala infernului. Confuzia dintre real și imaginar este prezentă și în *Jurnal decadent* (5), poem în care revine și toposul emblematic al cârciumii: „Scriu sau îi văd? Crâșma lui Humă e o perturbare/ a ordinii lumii: prin deformările faptelor, prin replicile/ paradox (pliuri de energie), prin desincronizarea/ cu temporalul, prin «reexcitarea» literelor”. Ca și în lumea fabuloasă a povestirilor lui Sadoveanu, alcoolul devine în acest context o poțiune miraculoasă ce metamorfozează lumea.

Vulturescu privește cu ironie poezia generației 80, scrisă de către niște „Midași de budoar”. Autorul proclamă că nu este un poet al ultimei mode, ci are ambiții mult mai mari, devenind purtătorul de cuvânt al unui întreg neam. De aici și afirmația emblematică: „...Veac împuțit, nu sunt poetul tău!/ Rămân pe pietrele Nordului,/ sub soare și vânt, sub fulgere!...” (*Versanții lui Bachelard. Un sympozion*).

Jurnal decadent (7) este un poem al întoarcerii la origini, spectacol magnific în care se integrează și poetul. De la masa la care scrie, el revine la lumea miraculoasă a strămoșilor: „De la masa unde scriu îi văd/ pe cei care intră în crâșmă:// Ioan din Tireac,/ Achim din Tătărești,/ Valomir din Necopoi,/ Toader din Chilia,/ Varlaam din Homorod...// Prin ochiul paharelor din fața lor/ – ca prin niște retorte –/ se scurge în mine satul”.

Tot o creație cu valoare programatică este și poemul care dă titlul celei de a doua

secțiunii (inclusiv cel al volumului).

Autorul ne oferă aici o imagine demiurgică a creației, reconstruind lumea cu ajutorul literelor-stânci. George Vulturescu știe să fie modern fără să devină ostentativ. Nu este un experimentator înrăit, deși rămâne mereu deschis la noutate. Maeștrii

săi spirituali nu sunt atât optzeciști, cât marii poeți ai lumii.

Preocupat de înnoirea continuă a arsenalului său liric, George Vulturescu a publicat în 2023 volumul *César Vallejo urcă pe Machu Picchu*. Lucrarea are două secțiuni distincte. Denumită *Pietre obosite*, prima parte continuă marile teme ale liricii lui George Vulturescu. Creatorul din Nord își asumă postura unui bard care povestește saga unei stirpe alese (aceea a neamului său) și a unui topos resacralizat prin memoria versului. De

aici tonul profetic al poemelor și structura amplă, baladescă a acestora. După modelul marilor scriitori ai lumii, poetul și-a creat o geografie imaginară proprie, ridicând la rang de simbol un teritoriu în care realul se împletește cu ficțiunea. Din această perspectivă, versurile sale se transformă în niște veritabile *Monograme pe pietrele Nordului*.

De regulă, în lirica lui George Vulturescu, reconstituirea unei fascinante geografii sacre se realizează în paralel cu inserarea unor interesante meditații despre scris. Circumscriind un destin mitic, literele magice utilizate de către scriitor prind viață, dobândind trăsături materiale. Asemenea lui Nietzsche, sculptorul cuvintelor trezește imaginile latente existente în memoria pietrelor, imagini încrustate apoi pe coala albă de hârtie. Din această perspectivă, titlurile poemelor se dovedesc emblematic: *Monograme pe pietrele Nordului*, *De caligrafie se teme moartea*, *Poetul din Nord*, *Săracii poeți*, *Piatra va naște vulturi*, *Sigiliul Nordului* etc.

Inspirat de pietrele megalitice din apropierea străvechii localități Cuzco din Peru, poemul *Piatra obosită* reprezintă o meditație asupra perenității naturii și a efemerității condiției umane. În același timp, creația face legătura cu cea de a doua secțiune a volumului, intitulată *César Vallejo urcă pe Machu Picchu*. Aici trebuie căutate, cu predilecție, elementele novatoare ale cărții. Poetul leagă geografia mitologică a copilăriei sale de imaginea scriitorului César Vallejo și de acest Olimp peruan care este muntele Machu Picchu. Structura la care recurge George Vulturescu se dovedește insolită. Secțiunea a doua a volumului se deschide cu un interesant *Prolog*, în măsură să anticipeze amplul poem care dă titlul volumului. Un poem de referință, emblematic pentru creația poetului, motiv pentru care versiunea românească este urmată de traducerea în două limbi de circulație, spaniolă și engleză. În felul acesta, cartea dobândește o deschidere mai amplă, adresându-se cititorilor din lumea largă. Ceea ce surprinde este faptul că titlul volumului contrazice realitatea. Deși s-a născut în Peru, César Vallejo (1892-1938) nu a urcat niciodată pe Machu Picchu. Persecutat în țara sa natală,

Sesiunea de autografe la lansarea din 1988. Îi e alături fiul, Leonard.

În 1923, poetul s-a autoexilat la Paris, de unde nu s-a mai întors niciodată, fiind înmormântat în Cimitirul Montparnasse. Cel care a urcat pe muntele sacru a fost poetul sătmărean care, realizând în 2022 o călătorie inițiatică în Peru, a fost puternic marcat de mitologia locului. Despre celebrul oraș-templu incaș au vorbit de-a lungul timpului scriitori importanți, precum César Vallejo, Pablo Neruda, Ernesto Cardenal, Danilo Sanche Libon, Alberto Hidalgo, Juan Gonzalo Rose, Jorge Luis Borges, Jose Saramago. Fascinat de bogatele tradiții ale locului, George Vulturescu reține mai ales legende legate de piatra „cântată” și de piatra „obosită”, excelent prilej de a face conexiuni între mitologia românească și cea a incașilor. Este semnificativ faptul că ascensiunea poetului sătmărean s-a realizat cu gândul la celebrul autor al *Heralzilor negri*, care a revoluționat lirica latino-americană. Nu întâmplător, la Lima, scriitorul sosit din România a pornit pe urmele confratelui său peruan. În fruntea poemului se găsește un citat din Nietzsche, care vorbește despre imaginile care dorm în pietre și care cer să fie trezite la viață. Brâncuși a făcut piatra să zboare, în timp ce René Magritte a imaginat-o plutind și sfidând legile gravitației. La rândul lui, autorul *Stâncilor nupțiale* vorbește despre pietrele care cântă și despre pietrele obosite care refuză cântecul. Livrescul joacă un rol important în călătoria simbolică pe care o întreprinde George Vulturescu în compania lui César Vallejo. Nu întâmplător, bardul sătmărean

include în poemul său o serie de colaje din versurile autorului peruan. Trimiterile se extind apoi la Blaga și la Eminescu, creația transformându-se într-un amplu poem-sinteză. Volumul este ilustrat cu o serie de imagini emblematică, în măsură să sugereze atmosfera locului.

Aceeași tendință de înnoire a arsenalului liric se poate observa și în volumul intitulat *Pinul lui Nietzsche*, apărut la Editura Junimea în 2024. Deja titlul ne propune o poezie de meditație filosofică în centrul căreia se găsește celebrul filozof german. Lui i se dedică poemul ce deschide volumul, intitulat *Lui F. Nietzsche, în aeternum*. Metafora pinului care se înalță către cer exprimă sfârșirea condiției umane între teluric și astral, între aspirația către sacru și rădăcinile sale telurice. În Extremul Orient, pinul este un simbol al nemuririi datorită frunzișului său veșnic verde și a rășinii lui ce nu se alterează.

Prin originalitatea versurilor sale, George Vulturescu a reușit să se impună drept o voce marcantă a liricii românești contemporane.

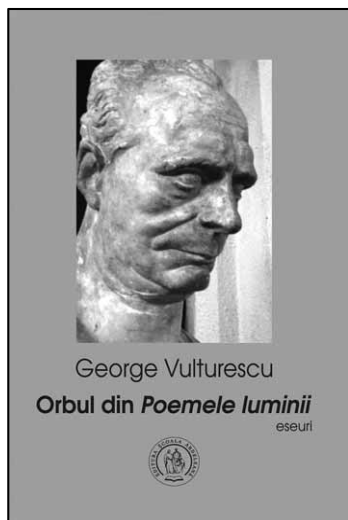

Despre scrisul care ne trăiește

Delia MUNTEAN

Am avut ocazia să poposesc vreme mai îndelungată în preajma scrierilor lui George Vulturescu lucrând la o ediție antologică¹ acum câțiva ani. Autorul avea și pe atunci publicate câteva cărți de critică literară [*Complexul Ghilgameș – eseu despre motivul prafului în opera lui M. Eminescu* (2015), *Orbul din „Poemele luminii”* (2016), *Lucian Blaga – ipostazele „harfei de-ntuneric”* (2020)], demersul exegetic fiind completat între timp cu lucrări noi [*Lecturi. „Pe rouă, pe ceață...”*. 21 de scriitoare în eseuri critice (2022), *Al. Macedonski – maladiile eului poetic* (2024)].

Pentru cel care se ocupă de scrisul său, cunoașterea tuturor laturilor universului creator poate fi extrem de utilă. Ele comunică

subteran, se luminează reciproc și aduc înaintea lectorului un scriitor complex, a cărui viziune se oferă altfel înțelegerii dacă e avută în vedere totalitatea operei. Desigur, activitatea sa lirică, de mai mare întindere, e mai vizibilă și a fost mai des cercetată de specialiști. În ce ne

privește, ne-au tentat implicit corelațiile dintre genuri, felul în care ele se răsfrâng unul pe altul.

Dacă urmărim, de pildă, întreprinderile exegetice, descoperim un critic avizat, stăpân pe un instrumentar care îmbrățișează elegant varii domenii, dar mai ales propunând o abordare puternic amprentată de vocea poetului. Autorul respinge paradigmele rigide, mai cuminiștilic și având o adresabilitate ce vizează (îndeosebi) publicul specializat.

Insertiilor eseistice (reținem, pe lângă conexiunile cu alte scrieri, ispititoare corelații cu artele vizuale) George Vulturescu le adaugă izbutite îndrăzneli metaforice și o întâmpinare aparte (obiectiv-rațională și afectivă) a operelor supuse atenției (mai ales a creațiilor poetice), ca și cum criticul ar experimenta împreună cu eul auctorial facerea textului, felul în care se expune lumii. Observăm – și acum – că, descântând stihurile altora, scriitorul sătmărean se descoperă pe sine (se găsește și, deopotrivă, se dezvelește), cu raiul iad dinăuntru, cu energiile în stare de latență. Sunt tot atâtea oglinzi în care își identifică echivalențe scripturale, atitudini, fantasme, complicități livrești. Tot atâtea *éclairages*.

Să ne oprim la volumul din 2022, apărut la Editura Junimea din Iași, *„Pe rouă, pe ceață...”*. 21 de scriitoare în eseuri critice.

Știm, printre altele, că protejarea casei, a identității, a memoriei se realizează, la George Vulturescu, prin delimitarea orgolioasă de curente literare ale vremii („Veac împuțit, nu sunt al tău! / rămân pe pietrele Nordului / sub soare și vânt, sub fulgere!...” – *Versanții lui Bachelard. Un symposion*, vol. *Stânci nupțiale*). Comportamentul acesta îl va depista (scoțându-l totodată în evidență) și în lirica Gabrielei Melinescu, poetă care, stabilită de ani buni în Suedia, reface toposul casei, resemantizând amintiri diverse, imaginea părinților, vârstele timpurii ale ființei, altfel spus: *izvoarele*. „Acolo e tâlcul lumii. Esența. Calea” – notează criticul (p. 128). Cu o precizare: nu existența cotidiană e scoasă în prim-plan; contează viața trăită în interior, aceea adevărată. Cât despre felul în care Gabriela Melinescu își locuiește ca artist epoca, exegetul este de părere că în creațiile acesteia ne întâmpină „nu omul «în istorie», «subt vremi», [...], ci omul în fața eternității” (p. 129), urmele pe care le lasă (cum

inscripțiile proprii pe Pietrele Nordului). Casa ca spațiu protector, ce ține făptura laolaltă, neîngăduind istoriei să-i rupă zăgăzurile, o va întâlni George Vulturescu și în poezia Ștefaniei Plopeanu.

Mai știm că scrisul, în viziunea poetului sătmărean, nu este deloc o îndeletnicire agreabilă. Sau terapeutică. Dimpotrivă, e așezare de bunăvoie în blestem și în primejdie. Gestul scriptural se convertește în altar pentru sacrificii ritualice, pentru schingiuri ce clatină mințile: creatorul nu li se poate împotrivi, dar nici nu e în stare să supraviețuiască autentic într-o realitate (artistică și propriu-zisă) văduvită de convulsii („ce să faci cu un fulger îmblânzit./ căldicel, căzut pe pietre ca un fular/ de mătase?” – *Iedera e scribul*, vol. *Negură și caligrafie*). Versul însuși e năclăit de sânge („mâna cu care scrii e una cu mâna de pe cuțit” – *Litera adulterină*, 10, vol. *Monograme pe Pietrele Nordului*), *țâpurește* și nu se poate apăra decât înfigându-și literele-*gheare* în rănilor supurânde ale scribului. Actul creator devine astfel *lepădare de sine* („Poemul vrea omul înlăuntrul său” – *Tensiunea detaliului*, II, vol. *Tratat despre Ochiul Orb*).

Spunem, pornind de la perspectiva de mai sus, că numai acela care cunoaște și trăiește pe pielea lui sminteala scrisului (și înfiorarea, și viciul, și sfâșierea, și binecuvântarea) e capabil să se întâlnească, în deplinătatea ființei sale, cu oferta de „real” a confrăților. Doar un nebun într-un scris o poate înțelege. Căci pătimirea lui (eminamente subiectivă) este, în egală măsură, „*compătimire*”, empatizare cu creatorul autentic dintotdeauna, cu cel ales să întemeieze și să se întemeieze pe sine². Presupune a fi sensibil la trăirea celui-lalt (cu demonii ce îl locuiesc), la individualitatea lui.

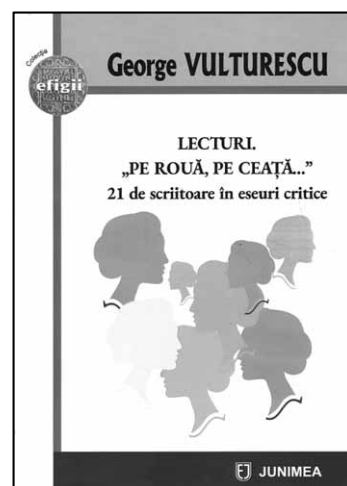
Criticul de la *Poesis* intuiește imediat condiția „purtătorului de rană” (a se vedea eseul tratând „Roua – ca timp «trăit-netrăit» la Constanța Buzea”), a făpturii silite să se acomodeze cu moartea încă din timpul vieții (asemenea unui „copac suferind emanând cleiul său/ agonia” – *Trupul numelui*). O stare lirică apropiată identifică în creația Irinei Nechit („o să ne sufle vântul/ unul câte unul/ de pe fața pământului...” – *Picnic*) sau în aceea a

Norei Iuga: o poezie „din esențe tari”, despre viața trăită scriind și scriindu-se pe sine, despre vremelnicie („un bărbat o femeie/ se mișcă acolo doi păduchi fericiți/ pe cărarea trasă de pieptenul lui Dumnezeu” – *Sam își amintește de nunta din cana*), despre sfidarea timpului profan prin „terapia de șoc” a versurilor. „E o trufie a rezistenței câștigate – notează comentatorul –, a unei purtătoare de cruce urmărite, mereu, de moarte” (p. 84).

Obsesia thanatică o regăsește în volumul din 1990 al Ilenei Mălăncioiu, intitulat *Sora mea de dincolo*, unde e concretizată într-un ritual de priveghere a rudei bolnave, de însoțire a ei – până la identificare – în drumul spre moarte („Lasă-mă despletită, i-ai spus,/ n-am nevoie să mă pieptăn cât ești tu moartă,/ și bunica se mira că-i porți încă doliu/ în vreme ce ea însăși își poartă” – *Îți crescuse părul*).

Nici poemele Iolandei Malamen – observă exegetul – nu sunt menite a împlini eul, a-i oferi securitate și conectări mai îngăduitoare la vremi. Dimpotrivă, actul creator (deși este unul deloc arbitrar și se hrănește dintr-o necesitate lăuntrică) „*înlocuiește viața [...], ne trăiește fără să ne poată mântui de această alegere*” (p. 90). Alteori – a se vedea volumele *Herb* (1987) și *Țesuturi* (2017) ale Ioanei Diaconescu –, constată că tocmai creațiile personale se strâng asemenea unui zid în jurul femeii-poet, pregătindu-i trupul pentru jertfă (aluzie, aici, la motivul *mâinii care zidește* într-un vindecare).

Textul – aflăm din eseul intitulat *Mutilarea artistului la tinerețe* – nu constituie un adăpost nici pentru Mariana Marin, poetă care experimentează drama absenței dialogului ființă-univers, ființă-produs artistic. Criticul reține din versurile acesteia dimensiuni precum puterea *singurătății*, opacitatea oglinzilor, sarcasmul, „depsiologizarea emoției”, „desminunarea”, scrâșnetul. Sunt, conchide George

Vulturescu, poeme de frig și de cavernă, iar spaima ce le traversează nu este una de circumstanță, e ontologică. Scrisul-calvar, cu „dinți” care sfâșie fără-de-tihnă inima și creierul, constituie o obsesie și pentru Rodica Braga (v. *Trupul de fum al zilei*).

De o violență aparte, dând seama de ratarea întâlnirii cu celălalt, sunt stihurile semnate de Angela Marinescu. Ele, notează autorul *Lecturi(lor)*, „se izbesc unele de altele la fel ca pietrele dure, eliberând fulgerul” (p. 101). Iată cum le deslușește lucrarea poetul ce se scrijelește el însuși cu cuțitul, pe viu, printre Pietrele Nordului! Costobocul care lasă incizii răsfărânte, dâre de sânge, provocând înverșunare și groază. Complicitatea și *compătimirea* de care vorbeam își găsesc rezonanțe și mai departe în timp prin invocarea poetei Emily Dickinson: „Dacă am senzația fizică și impresia că mi se despică țeasta în două, știu că aceea este poezia”.

Scrisul ca autopedepsire, ca act de agresiune asupra trupului îl întâlnește George Vulturescu în versurile Martei Petreu (*Aduceți verbele* – 1981; *Loc psihic* – 1991; *Cartea mâniei* – 1997 ș.a.). Construite cu o luciditate

extremă, acestea nu-și propun să amăgească ori să anestezieze. Fiindcă ele cresc – scrie criticul din Nord – „sub fulgere”; au forța de a se adresa fără teamă, cu exigență chiar, atât siei, cât și divinității. Sunt poeme care conferă altfel de valențe *stării de creatură*, pledând pentru verticalitate

ontologică. Pe urmele lui Lucian Blaga, cel din poema intitulată *Veșnicul* („dibuind în întuneric/ i-adulmecii urma-n tine”), descoperim în scrierile Martei Petreu, pe lângă eul care se pierde pe sine în substanța divină, *ființa care creează* ea însăși. Aceea pe care, totuși, doar cuvintele o mai țin laolaltă.

În ceea ce privește relația cu transcendentul, eseistul sătmărean depistează în opera

autoarelor incluse în volum și alte atitudini. Pentru Ana Blandiana, de pildă (ca și pentru Tudor Arghezi: „Ascuns te-am găsit în cuvânt./ Sfărâmă cuvântul: cuvintele-s goale” – *Psalm*), sacralitatea este inerentă poeziei. O devoalează, între altele, cadența, ritualul discursiv, ambiguitatea, magia cuminecării – tot atâtea dimensiuni ce reiterează înminunarea ființei înaintea necuprinsului, a tainei și, în egală măsură, conferă demnitate unui profan ce pare a-și fi epuizat valențele întemeietoare. E semn că făptura auctorială aparține *purătorilor de cruce*: ea știe că este mai mult decât este.

Substanța mistică e relevabilă și în poemele Liliane Ursu. În cazul său însă, religiozitatea este „lipsită de sfășieri existențiale și întrebări care să zguduie credința” (p. 199). Nu avem de-a face cu o legitimare a unei confesiuni anume, religiozitatea întemeindu-se mai degrabă – prin rememorarea unor scene din Sibiul de altădată, martor al altor vârste ale ființei lirice – pe restituirea acestora, pe întoarcerea lor la esență. Actul revizitării nu urmărește, putem spune, multitudinea de amintiri (cantitatea), ci felul în care ele *construiesc* eul liric, îl fac să se exprime (calitativ) în individualitatea sa. Modul cum hotărâsc *lucrarea asupra sinelui*, generând plusvaloare.

Nu lipsesc din volumele cercetate de critic interogațiile asupra feminității, în multiplele sale ipostaze. Astfel, *Kore Persefona*, cartea din 2004 a Ruxandrei Cesereanu, vine înaintea cititorului cu versiuni precum cadăna, cruciata, preoteasa, schizofrenica, mistica, desfrâната, „mujerul de catifea” ș.a., personaje glisând între oniric și real, transgresând genurile („Sunt și fată și femeie, dar chiar și bărbat aș putea să fiu, smintindu-vă pe toți” – *Sepolya City*). Indiferent de condiția lor, sunt descrise de autoare cu aceeași voluptate cognitivă. Iar criticul, venind dinspre propria poezie, le însoțește, le cuprinde și le trăiește gesturile, se deschide el însuși căutând a le înțelege în lăuntrul lor. *Le aduce în zăriștea sinelui* și a demersului său exegetic.

În lirica Simonei Popescu (v. *Xilofonul și alte poeme*), autodefinirea – nicidecum ca înțelegere și descriere, ci ca realcătuire – se realizează pe măsură ce sunt parcurse stadiile evolutive ale instanțelor feminine (cu insistență

asupra *juventuții*, ca interval „pregătitor”, marcat de tensiuni), stadii marcate cu popasuri anume, verificând capacitatea de a adormi „mirosul clanului”: familia, singurătatea, gașca. Scrisul, singurul, îi permite autoarei să se creeze după grila axiologică individuală, nepervertită de privirea celorlalți. Să fie autoarea propriei locuiri în spațiul mundan și în cel al sinelui.

Se delimitează de critica vremii și portretele cu care se deschid unele eseuri, puncte de pornire (totuși) deloc gratuite ori îndatorate gentileții auctoriale (aspect menționat și în cuvântul-înainte al criticului). Sunt pași necesari în ritualul apropierei și trasează linkuri înspre coordonate anume ale textelor ce urmează a fi descântate. S-o privim, prin ochii menestrelului din Sătmăruș, pe Ioana Crăciunescu: „Zăludă, vrăjitoare, preoteasă, paparudă, cerșetoare de rouă, prințesă, păpușă, din toate câte puțin, sau cât mai mult, ea însăși sperându-se că ar putea fi și una, și alta, nemulțumindu-se cu ceea ce este, căutându-se și ascunzându-se prin cei de aproape, prin care «reacordează» cu sine, ne declară: «Nu știu cine sunt, eu încerc să aflu cine sunt», (p. 57).

*

Două dintre eseuri au în centrul atenției lucrări despre universul artistic eminescian, aparținând unor exegete din Cluj-Napoca. Cel dintâi se ocupă de studiul *Eminescu – începutul continuu*, al Irinei Petraș, reeditat după mai bine de trei decenii, prilej pentru George Vulturescu de a vorbi despre „tensiunea” revederii cărților proprii, despre felul în care peisajul literar în continuă prefacere își pune amprenta asupra acestora (implicit asupra autorilor). Merită reținut, printre altele, faptul că revizitarea lor din perspective noi înseamnă, deopotrivă, *redescoperiri* și armonizări ale fețelor sinelui.

Note:

1. George Vulturescu, *O sută și una de poezii*, antologie, prefață, repere biobibliografice și selecția referințelor critice de Delia Muntean, Editura Academiei Române, București, 2021, 328 p.
2. Delia Muntean, „Rătăcind, sub fulgere, pe Pietrele Nordului”, prefață la vol. *O sută și una de poezii*, ed. cit., p. 15.

În ceea ce privește cartea Ioanei Em. Petrescu, intitulată *Eminescu și mutațiile poeziei românești*, eseistul alege câteva motive literare mai percutante din imaginarul poetului (*ochiul, oglinda, privirea, „stinsul”, „cărțile vechi”, visul, labirintul*), pe care le descântă într-o incitantă paralelă cu scrierile lui Jorge Luis Borges. Și de data aceasta, preocupările criticului sătmărean vizează, alături de cunoașterea aprofundată a concepției estetice a unei colege de breaslă, devalarea și lămurirea unor obsesii ce traversează, de fapt, lirica personală. Este *participare creatoare*, nu simplă analiză.

Capitolele volumului sunt așezate alfabetic (după numele autoarelor), fără nicio intenție de natură ierarhizantă. Selecția – găsim menționat în cuvântul-înainte – „este empatică, străbătută de [...] bucuria lecturii «celuilalt»”, de dorința apropierei din alte unghiuri, insuficient sau deloc atinse de critica de specialitate. Eseurile se dovedesc tot atâtea monologuri ce însoțesc discursul prim, tot atâtea ecouri ale vocii inițiale. Ne întâmpină astfel o lectură vie, neleneșă, întemeiată pe *prezența* exegetului în textul asupra căruia lucrează, pe intersectarea destinului său (implicit *livresc*) cu cele ale autoarelor. El *respiră* în operele comentate, *locuiește* în acestea cu toate ale sale.

Primește și, în același timp, oferă valoare ontologică.

George Vulturescu – contemporanul nostru

Mircea POPA

În slujba Logosului

Cel dintâi capitol care definește personalitatea scriitorului sătmărean este poezia, acesta fiind și domeniul în care s-a putut defini ficțional printr-o activitate asiduă marcată de nenumărate praguri și noi cuceriri de teritorii. El este din capul locului un poet dominat de idei, un poet care își etalează eul în raport cu câteva metafore esențiale, care îi vor structura creația, ordonând-o sistematic în jurul acestor nuclee dătătoare de ton, care se doresc a fi dominante și care aduc cu ele acele câmpuri încă nedefrișate, care hrănesc drama poetului aflat în răspăr cu temele comune ale liricii actuale. În acest sens volumele sale aspiră la

afirmarea unor noi restructurări interioare ale tematicii liricii actuale, întrucât poetul are credința că temele și motivele cenușii și uzate trebuie periodic reinvestite cu forța demiurgică necesară. În acest sens găsim în poezia lui George Vulturescu o nouă înțelegere a artei privirii, a rolului ochiului în panoramarea vieții, precum și reîntoarcerea la forța vizionară a Nordului, pietros, sălbatec, viforos, care e atât de caracteristic pentru viața omului din Maramureș. Prin redefinirea spațiului poetic, așa cum a făcut-o odinioară și Gh. Pituț, om al muntelui și al pădurii, George Vulturescu își mărturișește adeziunea la o comunitate umană cu mari virtuți existențiale, reconstituind etapele de referențialitate istorică a unui teritoriu de luptă

și destin singular. E de observat mai întâi de toate predilecția lui spre forțele „demonice”, întunecate ale existenței, spre rupturi și dislocări repetitive, spre instituirea altei ordini decât cea a echilibrului. Pentru el e importantă „frontiera” dintre cuvine, „negura” și imaginile de sub varul pereților, gheara literelor și evmediul coborât la nivelul odăii. Îl atrag stările viscereale, scrisul agonice, grotele și maladia lămpilor. Peste tot e vânată lumina, sunt preferate negura, întunecul, clar-obscurul aluziv. George Vulturescu e un poet al nuanțelor, al stărilor de criză, al metamorfozelor ascunse din elemente, al „conturului secret al literei”, al luptei dintre lumină și întunec, văzut din perspectiva „ochiului orb”.

La o primă privire, poezia lui George Vulturescu ni se prezintă ca un conglomerat de roci stâncoase, așezate una peste alta, după cum oceanul planetar al imaginației sale le-a adus și sedimentat de-a lungul timpului. Fiecare carte a depus alte straturi și alte aluviuni, care vin să consolideze o operă poetică plină de originalitate și de sensibilitate care trăiește sub mirajul unui vizionarism postmodernist. La baza acestui munte de rocă vulcanică se află situată materia densă a cuvântului și problemele grave ale creației propriu-zise. Este problematica esențială a cărților lui George Vulturescu, scriitorul care trăiește drama existențială a cuvântului în cele mai acute forme de manifestare: „Să ducem mai departe, o, cuvinte,/ această hulă a voastră împotriva fotografiei/ scrierea să fie o sânge-roasă chirurgie între/ sacru și profan/ singurul poem care poate reface unitatea ființei” (*Viața fără Zamolxe*). Drama lipsei de cuvânt, absența zeului tutelar transformă cunoașterea poetului într-o sângereare continuă („sângele meu, versurile mele”), într-o lentă și torturantă extincție, într-o vânătoare halucinantă („la

mirosul sângelui meu/ vor veni alții ca muștele, ca lupii”) a celui care spune adevărul și care trebuie să reziste tuturor încercărilor: „Tremurați cuvinte/ există împușcături de probă/ exerciții cu manechine/ injecții pe cobai/ dar nu sunt cuvinte de probă/ memoria mă regăsește în voi/ și mă pierd succesiv/ în coerența unui copil depărtat/ pe care nu-l înspăimântă nici dumnezeu/ nici flăcările infernului” (*Podul lui Eduard Munch*) Creația poetică este, în concepția sa, o parte din ființa umană, cea purtătoare de memorie, de la Biblioteca din Alexandria la Borges, pentru perpetuarea căreia s-au îngropat în lut generații după generații de creatori, de la Da Vinci, la Camus, de la Goethe la Dostoievski. O intertextualitate subtilă se naște la fiecare pas cu cei dinaintea sa, deoarece poemul este „evenimentul religios” al sufletului.

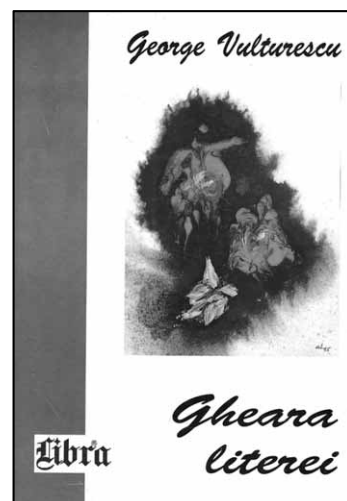
Volumul de debut, pe care se clădește viitorul eșafodaj de stânci megalitice, se intitulează *Frontiera dintre cuvinte* (1988). În anii care s-au scurs de atunci, poetul a adăugat construcție sale peste zece volume, fiecare aducând la proiectul inițial o nouă dimensiune dialogică, o nouă vultură ideatică. Vizionarismul ancestral al poetului se mută în spațiul alveolar al odăii sau în acela limitat al orașului, cele două volume care au urmat întreținând această dispută dintre om și mediul înconjurător. *Poeme din Ev-Mediul odăii* (1991) și *Orașul de sub varul pereților* (1994) marchează granița izolării, a retragerii în restrîște, a coborârii treptelor spre propria interioritate. Damnația scrisului presupune prescurtarea eului până în adâncimile cele mai ilimitate, confruntarea cu propriile puteri ale spiritului de evadare. Odaia poetului este o odaie de tortură, o chilie a patimilor, o închisoare a gândului, nicidecum un spațiu securizant. Cetatea nostalgică, rămasă fără o Agora inițială, este și ea prilej de blasfemie și repudiare programatică, acolo unde memoria timpului săvârșește actul uitării și intrării în anonimat. Relația permanentă dintre *dinăuntru* și *dinafară* supune poezia sa unui dat tensional fundamental, întreținut de la volum la volum printr-o tehnică iscusită a insolitării.

Următoarele trei volume vin să adâncească starea poetică de ruptură. *Tratat despre*

Ochiul Orb (1996), *Gheara literei* (1998) și *Scrisul agonie* (1999) absolutizează dimensiunea spațială în favoarea interiorității. Drama creatorului e o dramă a cuvântului, a supunerii, și, în egală măsură, aceea a privirii. Ochiul Orb este metafora sub care se ascunde subconștientul, aspirația poetului de a-și crea o ontologie proprie. Poetul apelează aici la categoria *nevăzutului*, ca la o stare primordială prin care esențele sau principiile ultime ale tuturor lucrurilor se pot revela în raport cu lumea văzută, pipăibilă, simțibilă. Dimensiunea înțeleasă și subînțeleasă a lumii se presupune și se întreține reciproc, precum răul și binele, teluricul și divinul: „dacă nu vezi nicăieri divinul sub greutatea nopții/

cum o să-l vezi în om/ca sub fulgere/ cuvintele devin cuțite/ ele mențin sub stele ordinea lumii (*Tensiunea detaliului* (IV)). Ochiul Orb este ochiul interior, cel care vede mai departe și mai adânc decât văzutul. Homer, care era orb, a creat cele mai splendide epopei antice, de unde ideea depășirii prin percepție și inteligență: „această putere a ochiului numai acum/ de-a fi în extensiune în același timp aici/ și de cealaltă parte a podului/ înecându-și imaginile dar reasamblându-le lăcrimând... Acum când scriu văd cu poemul ceea ce nu am văzut” (*Podul sau dictatura ochiului*). „Podul” este ca la Mircea Eliade elementul de legătură dintre două dimensiuni existențiale, cea a vizibilului și cea a invizibilului, a înțelegerii: „Sunt bărbați ai podurilor. Singuratici și cavernoși./ Lunateci și mistici. Unii sunt *de dincolo*, alții/ de dincoace de pod. Trec discreți ca și cum ar fi/ în fața unei frontiere: n-au suficient curaj să vină/ pregătiți pentru a rămâne de-o singură parte.”

Gheara literei și *Scrisul agonie* adâncesc drama creatorului, căutarea sensului ascuns al existenței. Umbra timpului mărește „culpabilitatea lecturii”, cuvântul devine o bestie, un

cuțit care rănește, un univers bântuit de primejdii. Spațiul devine insuficient pentru ceea ce e locuibil: „Cum vei înghesui atâta intensitate în carnea/ ta strâmtă și-ți vei lăsa capul pe pernă într-o odaie/ de la etajul trei?” Lumea poetului se umple de imagini terifiante, de fantasme amenințătoare, în fața agresiunii cărora „lampa cuvintelor” e superfluă: „Textul e jegul din cada de baie/ dintr-o privire în altă privire”. Ochiul Orb nu e decât un text ilizibil, o provocare pentru a căuta mai departe: „Ochiul Orb face ca lăuntricul să fie/ o regiune/ unde vizibilul și invizibilul ne aparțin”. De unde, îndemnul poetului, credința lui în nevoia de autodepășire: „privește până vezi”, căci „a vedea înseamnă a participa”. „Ochiul orb e ombilicul dintre scrisul meu și neant”, căci „Numai ochii orbi și râurile se pot vărsa unul în altul” (*Dare de seamă despre orbi*). Împrumutând limbajul sentențios și intelectualist de la Nichita Stănescu, George Vulturescu își compune poemele la modul savant ca „tratate” sau „dări de seamă”, ca „hagiografii” sau „jurnale” (*Jurnal de provincie. În așteptarea poetului blestemat*), cu specificarea explicită a unor „teme”. Toposurile caracteristice sunt

dominate de o retorică persuasivă, încorporând o adevărată știință a unei geneze textuale turbionare, vizând reînnoirea limbajului poetic și redescoperirea unor profunzimi spirituale ignorate. Cuvintele au o carnație tare, o concretețe irepresibilă, ieșind de sub mantaua unui prozaism căutat, în care împrejurarea anecdotică se sprijină pe un imagism în al împerecherii lor insolite. Nu de puține ori, el închipuie mici dialoguri între personaje categoriale specifice, trimițând fie la vechii evangheliști, fie la scribii satului/ moș Achim, Varlam, Ioan, Timotei), ceea ce deconspiră o regie subtilă și ingenioasă, bazată pe un scenariu scriptural. De altfel, toată poezia lui George Vulturescu are aerul unei înscenări

scripturale, în care fiecare amănunt este bine gândit și distribuit (*piatra, ochiul, muntele, stânca, scribul, Nordul*). Aceste metafore enumerate de mine sunt de fapt și *ideile* în jurul cărora se edifică poezia sa de un potențial expresiv aparte și hrănindu-se dintr-o moștenire expresionistă robustă, în care teluricul aspiră spre o sacralizare imperativă. Schimbarea de registru vine mai puternic marcată o dată cu volumul *Nord, și dincolo de Nord* (2001), în care poetul anunță dorința sa expresă de a se vedea purtătorul de cuvânt al unei mitologii geografice bine delimitate. Nordul devine acum un ținut imaginar și spiritual precis, un fel de Hiberboree iluminată, desprinsă din rostirea basmică a unor străbuni cărturari, din mitologia populară tradițională, asezonată cu inserturi din Rilke, Trakl, Pessoa, Nietzsche, Bachelard sau Blanchot, un imperiu al reflecției și acțiunii, în care parabola se învecinează cu basmul și supunerea sentențioasă, cu turnirul de ghicitori din *The Hobbit*. E o mișcare de translație care recuperează ancestralul în numele realului și al irealului, al văzutului și al nevăzutului, în dorința accentuării stării de tensiune și suspans: „Îmi pare rău, cititorule de peste veac, nu scrisul meu te salvează: lectura e un cerc al fricii în care eu/ te țin de mâini ca pe un băț aprins/ când te încolțesc lupii”. Nordul său este un fel de centrum mundi, în care se adună toate firele istoriei, un spațiu al povestirii, un fel de Babel sau Leviathan, un spațiu fără sfârșit al poveștilor fără răgaz. „Nordul e o mlaștină, o iarbă cleioasă, continua să bolborosească Ion... Nordul nu e o temă, nu poate deveni un proiect; el nu se lasă peste terase ca un lînțoliu, nu atârna peste vârfuri de brad ca o ceață; nu se zdrăntuiește peste acoperișuri precum amurgurile./ Pieziș, Nordul stă peste litere și prin/ nămolurile scrisului își târăște animalele/ diforme ale Noptii. „Nordul – aflăm din altă parte – e o literară cumplită, suverană și/ înfricoșătoare peste toate literare”, căci „Numai în Nord mâna care scrie e una cu mâna de pe cuțit” (*Pieziș, Nordul stă pe litere*). Ipostaza halucinantă și tenebroasă a ființei e o alternativă la lumea mișelnică de aiurea, Nordul introducând o anume stare de ordine, un fel de terapie purificatoare alternând cu starea de

criză, în care pândește fiara apocaliptică: „în Nord sunt mai multe Norduri în care te rătăcești într-un smârc. (Fiara și îngerul sunt aproape. Ochiul meu e arena/ lor și nu un aparat de fotografiat” (*Lui Gellu, Binomul lui Buber*). „Hidra Nodului” e mereu prezentă și cele mai bune versuri se nasc din acest plâns cu iz apocaliptic, ca la Dosoftei, în care imaginile sfârșitului sunt de o elocvență zguduitoare („auzeam un hurui greu, animalic,/ horcăind pe sub luturi. O duhoare de/ maluri se revarsă în noapte. Nordul își/ secreta în icnete oxizii ierburilor”; „Astăzi amurgul era barbar/ șiroia a sânge/ norii erau hălci sfârtecate de carne/ neantul le azvârlea corbilor rotitori/pe ochi aveam sânge și/ orizontul deveni negru – culoarea pură/ a Ochiului Orb „ș” Bezna e un animal/ o lipitoare grețoasă de baltă care ți se prinde/ de coapse, de brațe/ Bezna nu se lasă pe terasă ca un lințoliu.../ Pieziș, ea stă pe litere/ prin nămolurile scrisului își târăște animalele/ diforme ale nopții”).

Nordul e o „gnoză a pietrei”. Dacă în *Tratat despre Ochiul Orb* scriitorul urmărise să creeze o ontologie proprie, acum el năzuiește la o gnoză, la o cunoaștere mistică a lumii, un îndemn la aprofundare („Nordul nu este opusul lui Miază-Zi. Nordul este înlăuntrul tău”). La o apropiere de divinitate („Sub stele, sub fulgere merg ca pe/ o dâră de vomă a divinității. Aflu/ că sunt din stirpea lor”); „în mijloc stătea zeul. Din carnea lui/ ieșea altul, ca un chip desprins din/oglină”. O viziune elementar păgână de sorginte nietzscheană trimite la căutarea Îngerului și a Divinității („În Nord fulgerul e vedere de Dumnezeu/ și cuțitul e vedere de celălalt”), concluzia poetului fiind că „A vedea în Nord este un act religios”.

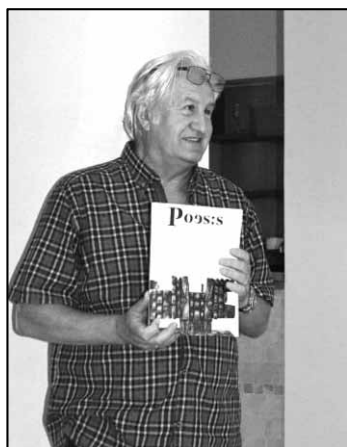
În *Stânci nupțiale* (2003) și mai apoi în volumul *Monograme pe pietrele Nordului* (2005), George Vulturescu își consolidează viziunea sa despre Nord și mitologia lui. *Stâncile nupțiale* readuc în atenție metafora pietrei, pusă în circulație încă de la primul volum, și conturează o lume de viziuni dezlănțuite, demne de *Anatolida* lui Heliade Rădulescu. Peisajul geologic al începutului de lume dobândește atributele unui peisaj moral, de anticameră a purgatoriului, în care personajul Row, împrumutat de la Rilke, se

etalează cu dezinvoltură persiflând răutățile și sancționând derapajele. De la terapia prin tăcere la terapia prin flacără se postulează ideea „Gloriei de-a fi atât de singuri, încât să vrem să fim totul”, într-o dorință de esențializare, în care agregarea poetică ia forme ontice din ce în ce mai cuprinzătoare. Dominându-și autoritar discursul liric, prin ridicarea fulgurațiilor expresivității la tonalitatea gravă a unei estetici agonice și a unui orfism spectacular, poezia lui George Vulturescu rămâne o veritabilă slujitoare a Logosului și a unor căutări permanente de autodepășire.

Cronicar pe frontiera „Poesis”

George Vulturescu nu e numai un pasionat redactor de revistă, scoțând deja de mulți ani la Satu Mare revista *Poesis*, dar și un comentator discret dar atent al fenomenului literar, pe care îl urmărește cu nobila curiozitate a celui îndrăgostit de poezie și de frumos. Trăind de-atâta vreme la Satu Mare, la marginea de nord-vest a țării, lui George Vulturescu i s-a accentuat sentimentul *grănice-resc*, adică de paznic pe „frontiera Poesis”, solicitând trecătorilor prin zonă – mai ales poeți -, nu numai pașaportul de liberă trecere, dar și calitatea valorică de poeți, nu numai de simulacre și fanteze de tip mimetic. Acest control riguros, ce vine din partea unui om care deține o calitate oficială de Cerber la poarta Poeziei poate fi urmărită în exercițiul lui firesc, de fiecare zi, în volumul *Cronicar pe frontiera Poesis* (2006), din care avem ocazia să luăm act de exercițiul critic al lui George Vulturescu, practicat cu oarecare îngăduință, dar totdeauna în marginile adevărului și al obiectivității îngăduite de adevărat „prinț al poeziei” ce este. A conduce o revistă de poezie și a face din poezie principalul obiect de preocupare n-a fost niciodată o ocupație prea relaxantă în literatura română, unde revistele trebuie să facă față gusturilor eterogene ale unei mulțimi imperative foarte complexe. Și totuși, modelul a prins și a rezistat, a făcut carieră, și astăzi aproape nu există poet de grai românesc care să nu dorească cu ardoare să semneze măcar o dată în paginile acestei reviste sau să fie comentat și remarcat de revistă. *Poesis* a

devenit nu numai un etalon de poezie adevărată, dar fără doar și poate și o *instanță critică* bine definită, la consolidarea prestigiului ei contribuind în mod indiscutabil chiar cronicile lui George Vulturescu însuși, notele pe care el le dădea acolo, fiind așteptate cu multă nerăbdare și neliniște printre neofiți. Critica de întâmpinare practică de el aici este rodul unei experiențe poetice de mulți ani, dar și a unor intuiții critice perfectate și justificate de timp, a unui îndelung stagiul și inițiere poetică. Număr de număr, George Vulturescu a contribuit el însuși la exercitarea acestei magistraturi critice, care a ajuns să numere mai mulți lustru de căutări și confruntări pe tărâmul atât de convulsivat al confruntărilor poetice. Volumul său de comentarii critice se citește fără doar și poate cu mare interes, o dată pentru că ne dezvăluie natura poetică, gusturile și

Cu revista *Poesis*.

cunoștințele de specialitate ale unui poet de primă mână și, în al doilea rând pentru scara de valori afișată de el. Ca atare, nu ne interesează numai „lista lui Manolescu”, ci și „lista lui Vulturescu”, și, mergând mai departe, „lista” oricărui critic important din România, dimpreună cu „lista” oricărui poet care se respectă și care urmărește cu atenție sporită fenomenul poetic, deoarece valorile literare se legitimează de obicei doar în urma unui proces îndelung de filtrare și decantare estetică, ele neputând fi reduse la aspectul univoc al unor opinii critice singulare, ci au întotdeauna nevoie de o instanță critică plurivocă.

Cartea de eseuri și opinii critice a lui George Vulturescu conține peste o sută de cronici, dispuse nu după cum ne-am aștepta, cronologic sau alfabetic, ci la modul enciclopedic, în funcție de prima literă a titlului operei scriitorului în cauză. Mulțimea cărților și autorilor abordați ne familiarizează înainte de toate cu anvergura pasiunii pentru lectură a

autorului în cauză, cu bogăția cunoștințelor literare ale autorului, cu gustul și plăcerea dezbaterii. Autorul nu e interesat – precum criticul profesionist – să emită neapărat o judecată de valoare și să stabilească genul proxim și diferența specifică, ci, mai degrabă, el se arată interesat de genul și contextul operei, de bogăția și varietatea ideilor, de conexiunile și raportările pe care le poate face. Critica lui George Vulturescu este eminentă digresivă, contextuală, asociativă. Este o critică impresionistă aparținând cozeriei literare de tip cultural, așa cum poezii și prozatorii obișnuiesc uneori să redacteze o „Carte cu prieteni”. Punctul de vedere al autorului este fixat chiar undeva la începutul cărții, prin următoarea precizare: „În literatură între cititor și autor se interpune chiar opera; noi suntem așezați față de ea într-o stare de eclipsă. Ea poate umbri și intersecta opera, perturbă luminozitatea epocii cu puterea-i de refracție și prin derutanta-i traiectorie”. Comentariile lui George Vulturescu sunt vii, fecunde, productive, sporind cu toate „luminozitatea” operei și sporind unghiul ei de refracție în epocă. În calitate de „vameș” la Frontiera Poesis, el e înainte de toate un legitimator de identitate, un căutător al modului în care se oglindește în operă personalitatea artistului, al creșturilor și inelelor pe care ea le produce, a reverberațiilor pe care le creează, a impactului socio-cultural pe care îl trezesc. Un interes special manifestă autorul pentru confracții săi aflați în fruntea unor reviste literare, cum este Ioan Moldovan de la *Familia*, Marta Petreu de la *Apostrof*, Valeriu Stancu de la *Cronica*, Gabriel Chifu de la *Ramuri*, Al. Cistelean de la *Vatra*, Casian Maria Spiridon de la *Convorbiri literare*, cărora le închină pagini de sinceră apreciere, prin sublinierea unor trăsături definitorii, prin identificarea constantelor operei, a audienței la public, specificul limbajului, deschiderile de viziune. Pe comentator îl interesează cu precădere calitatea expresiei poetice, amplitudinea tonului definitoriu, semnificația generală a operei. De foarte multe ori intră în chestiuni de detaliu, de afirmare a mărcilor personale, a notelor particulare, a nuanțelor care diferențiază. Traducerea impresiilor de lectură se face într-o

manieră simplă, fără complicări și divagații inutile, cu formulări accesibile și diagnoze bine alese. Asupra acestui lucru, autorul ține să revină cu noi precizări: „Discursul meu se deplasează alături de textul cărții citite, merge paralel cu el, îl însoțește. E o «lectură ascultătoare»: onoarea de a cita un vers o consider egală cu a-i spune pe nume preopinentalui”. Așa se întâmplă cu *Cartea de la Jucul Nobil* a lui Mircea Petean, pe care o plasează în rândul acelor care știu să creeze un spațiu paradisiac, grație aprofundării unui biografism latent; pe Marta Petreu o găsește interesantă în poemele care relevă revolta psihismului torturant; pe Adrian Popescu îl receptează prin prisma grațiosului ingenuu și a mărturisirii creștine. Pentru el poezia generației de mijloc sunt cei care au reușit să schimbe regulile jocului și să inoveze sub raport formal și ideatic. Poezia lor a venit cu o schimbare de paradigmă clară, înlesnind afirmarea creatoare a optzeciștilor. Începutul de drum l-au făcut cei din generația lui Nichita Stănescu, aparținând cu toții anilor 60, atunci când lirismul a explodat sub forme și ipostaze novatoare, asigurând pluritatea vocilor, multiplicarea formulelor lirice, identitatea în diversificare. Sunt câteva ruperi de ritm, câteva nuanțe de onirism, de suprarrealism și intertextualism, de avangardism bine asimilat în funcție de câteva individualități lirice prin care se face trecerea la noua mentalitate post-modernă. Câteva voci feminine se disting în acest cor al evoluției lirice, și George Vulturescu ține să pună sub lupa observației fiecare structură segmentară de lirism, spre a defini mai bine specificul demersului individual. E cazul poetelor Magda Cârneci, Angela Marinescu, Ruxandra Cesereanu, Simona Popescu, plasate într-un registru liric revigorator.

Poezii Nordului Literar beneficiază de o segmentare aparte în circuitul valorilor literare actuale. Lectura unor cronici, precum cele la cărțile semnate de Al. Pintescu (*Calvaria*), Radu Ulmeanu (*Ce mai e nou cu apocalipsa*), Viorel Mureșan (*Ceremonia ruinelor*), Iustin Panța (*Familia și echilibrul interior*), Ioan Pinteș (*Frigul și frica*), Ioan Vădan (*Iarba magnetică*), Andrei Zanca (*Maranatha*), Grigore Scarlat (*Prizonier în deșert*), Ion Baias

(*Tăcerea regală*), Ion Ghiur etc. configurează o grupare poetică din rândul căreia face parte și autorul și pe care el ține s-o prezinte publicului prin prisma ceremonialului poetic afirmat de fiecare în parte. De altfel, această insistență pe valorile locale ale lirismului românesc constituie pentru George Vulturescu și expresia unui act de solidaritate și respect colegial vizibil sub multiple raporturi. Gestul cronicarului de pe frontiera „Poesis” a avut menirea să atragă atenția asupra unor noi purtători de veritabil lirism din anii din urmă, să-i supună încă odată atenției publicului într-un act necesar de cernere și impunere a valorilor poetice consolidate în timp.

Spiritul „judecătoresc” al culturii e căutat de poet mult mai adânc în epocile de început ale preocupărilor scrise, dar și ale metamorfozelor prin care a trecut cultura sătmăreană de-a lungul a trei secole de preocupări cărțurărești din 1700 până în 2000. Cartea pe care a conceput-o sub formă de dicționar se cheamă *Cultură și literatură în Sătmăreană* și se dorește un fel de panoramă a scrisului literar din acest capăt de țară, ceea ce e extrem de important pentru a avea sub ochi o scară de valori locală, care include cunoscuți folcloriști și colecționari de diplome maramureșene, precum Tit Bud, Mihali de Apșa, iluministul Sora Noac, poetul „familist” Dimitrie Sfura, apreciat de Eminescu, sau tatăl Otiliei Cozmuța, protopopul Georgiu Marchișiu, colaborator la *Foia pentru minte, inimă și literatură*, pe care un academician ca Gh. Mihăilă l-a confundat ca poet cu Eminescu. Cu totul meritorii sunt incursiunile sale în presa provinciei, mai ales aparițiile literare de la Carei, care l-a adus și pe A. E. Baconsky printre colaboratori. Dar apetitul critic al lui George Vulturescu nu s-a oprit aici. El a dedicat scrisului lui Eminescu interesantul eseu despre *Complexul Gilgameș sau metafora prafului la Eminescu* (2015), lui Lucian Blaga eseu despre orbul în *Poemele luminii* (2017) sau *Ipostazele harfei de întunec* (2020), unde analizele pe text sunt susținute de intuiții critice fecunde, puțin cercetate până la el.

Cea mai recentă probă de desfășurare critică inovatoare este cea dedicată recent lui Alexandru Macedonski, construcție critică

asupra căreia ne propunem să zăbovim în finalul acestui profil de „contemporan al nostru”.

Plăcerea jocului critic și a luptei cu nebuloasele recurente

Poet al Nordului și al Neantului Orb, George Vulturescu s-a făcut cunoscut în lumea literară românească prin încercarea de a pune pe harta literaturii naționale un pol de cultură poetică, întemeind la Satu Mare revista *Poesis*, care a câștigat în primii ani de după evenimentele decembriste destui colaboratori și frecventatori la festivalurile pe care le-a organizat la Satu Mare. Aflat timp de câteva decenii în fruntea Culturii județului, chiar dacă e vorba de unul de margine, cu o tradiție literară destul de săracă, el și-a propus să schimbe acest handicap într-un avantaj, atrăgând colaboratori prestigioși și încercând el

însuși să ofere o altă carte de vizită locului. Acest lucru l-a realizat atât prin revista amintită, dar și prin propria creație poetică, pledând pentru cunoașterea unui Nord neguros și miraculos. Apoi a investigat trecutul cultural al locului, publicând în anul 2000 *Cultura și literatură în județul*

Satu Mare (1700-2000), o carte-dicționar care scoate din uitare oameni, realizări, evenimente, în mare parte uitate sau ignorate, punându-le în sistematica lor firească de ordine valorică și documentară, într-un corpus referențial interesant și util. A readus în atenție *Revista catolică* a lui Vasile Lucaciu, care a trecut neobservată de atenția eminescologilor, printr-un material care relua imputații gramiste, filtrate compozițional, dar a repus pe harta lirică orașul Carei, cu bogate tradiții revuistice, cunoscute în amănunțit doar de Nae Antonescu, un specialist imbatabil al presei. Apetitul său cultural, sprijinit de un dinamism

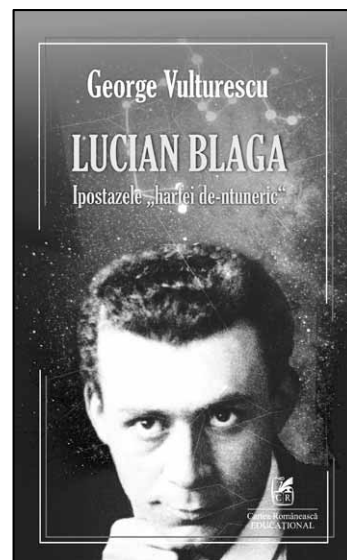
personal recunoscut, i-a purtat pașii înspre marile valori ale poeziei noastre naționale, oprindu-se asupra câtorva nume de prim rang, precum Eminescu, Blaga, Macedonski, Șt. Aug. Doinaș, pe care îi investighează printr-o grilă de lectură nouă și productivă. Amator al unei critici de nișă, el descoperă în farmecul insolit al unor teme aparent insolubile, mari virtuți poetice și de artă literară, pe care numai marii poeți le pot ridica la nivele de superioară relevanță. În toate aceste cazuri, părintele „Poesis-ului” practică un eseism modern, aplicat, cu vădite calități de sesizare a unor procedee poetice oculte, care își dovedesc importanța prin ingenioase demonstrații critice, puse în valoare printr-un sistem aperceptiv și asociativ de fine excavații documentare. Modelarea și re-modelarea unor structuri lirice coagulante, după modelul declarat al lui Hugo Friederich, îl proiectează într-un spațiu de determinări stilistice, în stare să dezvăluie o operație predilectă de reevaluare comparativă, atestând plăcerea jocului critic și a luptei cu nebuloasele recurente. El își validează astfel pregătirea teoretică și practică de a instrumenta propriul sistem de lectură și a-și etala ideea evitând cu abilitate locurile comune. Rezultatul unor demersuri critice aplicate asupra unor scriitori și destine contemporane ni-l supune atenției în analize spectrografice demne de atenție, precum în volumul *Lecturi* (2022), dezvăluind afinități și lecturi preferențiale.

Cheile de lectură sunt ingenioase și acomodare eseisticii textuale. În cazul lui Eminescu a descoperit „complexul Ghilgameș”, care are în vedere o replică la titanismul și demonismul romantic, îndreptând atenția cititorului spre zone de sensibilitate puțin frecventate, cum ar fi cele legate de motivul prafului sau de metaforele minimalizatoare, care trimit spre celălalt pol al comparației, de micșorare volumetrică, de risipire și disoluție a materiei până la forme infinitezimale ale infinitului mic, joc de idei care presupune restrîngerea, prăbușirea, haosul. În cazul lui Blaga, metafora structurantă e aceea a „ochiului scurs”, a ochiului orb, atrăgând după sine pierderea simțului de orientare, alimen-tând sentimentul de insecuritate, cecitate, orbire senzorială. Cartea despre Doinaș forează

poeticul în direcția metaforelor revelatorii, a lirismului existențialist dominat de un imaginar productiv. În acest chip procedează poetul și într-o carte recentă, cea dedicată poezicii macedonskiene, ocazie cu care a încercat să pună în evidență *Maladiile eului poetic* (Ed. Neuma, 2024). Investigația are punctul de plecare în operația de a fixa „sigiliul” personal al poeziei macedonskiene, obsedată de metafora zborului, a levitației, a nocturnului satanizat, care îl leagă, dar îl și particularizează în contextul de idei al epocii. Macedonski se dovedește încă de la început apt de a capta atenția contemporanilor prin marea diversitate tematică tratată cu mijloace artistice superioare, dar subminate de comportamentul orgolios al omului, predispus să se autocontemple, să intre zgomotos în polemici mărunte, să compromită structural prometeismul său ascensorial de nou Moise liric. Apăsând polemic pe o descendență aristocratică, dar pozând prea des în postura de poet dezmoștenit, el se autoproclemă șef de școală și deschide, prin nefericita epigramă, un război de uzură cu publicul care nu-l agreează, lui Macedonski i se refuză o lectură de adâncime a operei, preferându-se a fi judecat printr-o clișeistică de circumstanță, profund depreciativă. Trecerea prea rapidă de la o direcție poetică la alta, lansarea de noi mode lirice, încă insuficient conturate, abandonarea prea rapidă a „poeziei sociale” în favoarea instrumentalismul delirant, poza dandysmului de cafea și cenacul, și de aici la simbolismul incipient, dublat de lecții ex-catedra risipite prin *Literatorul*, a stârnit o reacție de recul din partea contemporanilor, oripilați de autodeclararea sa ca șef de școală și de epatarea sentimentelor omului de rând. Într-o epocă dominată de efortul luptelor pentru întregirea națională, „Noptile” de tip mussetian apoi simbolismul colorat și fantast din *Thalassa* sunt percepute ca o neaderență la realitate și ca un exhibiționism literar gratuit, care-l vor scoate din rândul competitorilor de poezii adevărată. Portretul creionat de G. Vulturescu, în care vede pe epigonul romantic ce „se acomodează la respirația trăirilor pe care romantismul a pus focul”, căreia îi asociază o „retorică de emfază”, este autentic fără a fi

îngroșat, deși nu toate decupajele de citate îl servesc foarte bine la alcătuirea acestui macedonskianism care i-a fost fatal. Autorul explică pe îndelete că în chiar *Noaptea de decembrie*, prezența nopții lipsește cu desăvârșire, poetul fiind preocupat de a defini soarta geniului perdant în fața mărcișului de fire ale parvenitismului diurn. Observând cultivare exagerată a orgoliului de șef de școală și de deschizător de drum, cu exerciții îndoelnice de instrumentalism minor, autorul eseului îl trece prin cele trei stadii destinate:

poetul rebel, poetul de geniu și poetul damnat, prin intermediul cărora vocea lirică eruptivă dislocă mari blocuri de magmă poetică, produs al unui romantism voluptuos. Apelul la social îl trimite la un veritabil „jocul cu măști” în care orgoliul și infatuarea lirică sunt potolite de încercarea de a menține un echilibru precar între imaginea îngerului, demiurgului și a lui Satan. În mod practic aceste echivalențe ale eului sunt destructurate prin raportări comparatiste bine plasate și prin referințe consistente la poezia eminesciană (în stil „paralel”) dar și prin referințe bogate la nivelurile de poeticitate și ideatică ale vremii. Întâmplarea a făcut ca spațiul poetic de la sfârșitul sec. al XIX-lea să fie dominat de cei doi poeți emblematici, Eminescu și Macedonski, sub pana cărora s-a înnoit poezia românească căpătând frăgezimi de limbă și somptuozități deosebite, evoluând într-o rivalitate care a animat și a coagulat energiile polemice ale veacului. Deschiderile operate de G. Vulturescu au în vedere aceste disocieri, deși s-ar fi convenit o mai mare insistență pe cele două medii formative antagonice, cel german și cel francez. Alte coordonate critice privesc nocturnul și satanismul poetului, văzut prin raportarea *Noptilor* la *Imnurile* lui Novalis, din spațiul de convergență al cărora se naște *Noaptea de decembrie*, poem de

„splendidele imagini floral-coloristice care împânzesc fantezia lirică”, atestând „o luptă cu el însuși, cu daimonul interior”.

O creație tipic macedonskiană este *Thalassa*, „marea epopee”, preamărind senzualitatea și instinctul erotic. Ca frumusețe a limbajului, ea a născut replica eminesciană din *Cezara*, dar și replica tardivă a lui Blaga din *Thalatta*.

În final, comentatorul renunță la incursiunile comparatiste savante, pentru a se dedica propriilor observații de lectură din *Jurnal cu teme macedonskiene*, unde găsim multe sugestii pentru viitoare incursiuni critice. Eseistul se dovedește la curent cu mai tot ce s-a scris în materie de Macedonski la noi, punctând câteva

considerații critice asupra unor certe reușite ca *Rondelul rozelor*, *Noaptea de martie* (o odă închinată mamei), sau *Noaptea de mai*, decelând mari spații de poeticitate, despre care scrie laudativ: „La o astfel de „poemă”, simfonică și picturală, ai impresia că participă întreaga natură într-o elevație religioasă, ca de colind, „*Cerul și pământul astăzi răsună/ Îngeri și oameni cântă împreună.*” Filele eseistice ale lui G. Vulturescu, deși cam risipite, așa cum îi stă bine unui poet, mărturisesc dragostea sa vie pentru cuvânt, pentru efluviile lirice spontanee, văzând în Macedonski un congener al căutărilor diamantine, stare poetică pe care el însuși o veneratează.

Macedonski și măștile sale

Menuț MAXIMINIAN

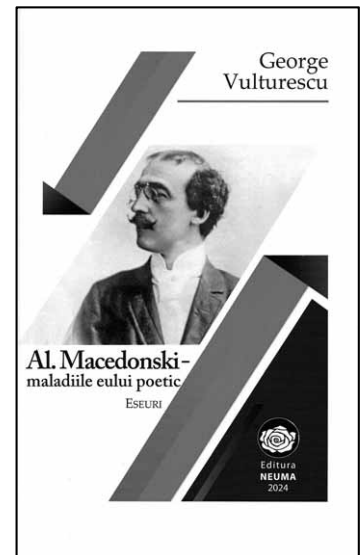
Scriitor care pledează pentru conceptul literaturii din Nord, întemeietor de reviste, manager care are grijă de cultura românească din acest colț de țară, George Vulturescu vine în fața cititorilor cu un nou volum de eseuri *Al. Macedonski – maladiile eului poetic*, apărut în Colecția Arcadia la Editura Neuma, 2024. De-a lungul timpului a scris cărți dedicate unor importanți poeți precum Ștefan Augustin Doinaș, Lucian Blaga și Mihai Eminescu. Volumul dedicat lui Alexandru Macedonski nu vine întâmplător, ci în urma participării la mai multe ediții ale Festivalului Internațional „Alexandru Macedonski” de la Craiova. Cartea readuce în actualitate o mare personalitate a literaturii românești, cel care va schimba direcția liricii noastre. Cele 7 capitole, *Măștile eului poetic macedonskian*, *Noaptea și maladiile sociale*, „Satanism”? Sau... „spirit rebel”? *Vizibil și Invizibil în Imnurile lui Novalis și Noaptea lui Al. Macedonski*, *Câtă „noapte” este în... Noaptea de decembrie?*, *Thalassa. Replici – M. Eminescu (Cezara) și Lucian Blaga (Thalatta, Thalatta!)*, *Jurnal cu teme macedonskiene*, prezintă principiile estetice ale lui Alexandru Macedonski așezate în cadrul unor texte bine regizate de Vulturescu. Unul dintre cei mai importanți scriitori ai secolului al XIX-lea, Alexandru Macedonski este propus spre o nouă lectură, dintr-o altă perspectivă, mai pe înțelesul generațiilor actuale.

Încă de la început, George Vulturescu subliniază că nu dorește să facă o comparație a creațiilor celor doi mari poeți ai acestei perioade a literaturii noastre, amintindu-l aici și pe Mihai Eminescu: „...Nu am dorit o paralelă „polemică” (între versurile lui Macedonski și Eminescu, în cazul de față), sau un act negustoresc – de cântar cu „rime” ori imagini metaforice, ci o paralelă în continuitatea evoluției poeziei românești,

contaminată de sugestia lui Northrop Frye („paralelele sunt sugestive și chiar ispășitoare”), în care textele se re-dezvăluie cu energii neașteptate”.

Ne întâlnim cu citate din marii noștri critici care s-au ocupat de-a lungul vremii de opera lui Macedonski, precum Tudor Vianu, Nicolae Manolescu, Adrian Marino, Dumitru Mîcu, Ov. S. Crohmălniceanu, Nicolae Oprea, Mihai Zamfir. Avem măști ale eului macedonskian, ipostaze ale întâlnirii cu poetul – geniul damnat, poetul revoltat, poetul filozof, poetul profet. Dar și exemplificări pe versuri pentru a înțelege întocmai „cheia întregii sale poezii”, după cum spunea și Ion Pillat. Nu lipsesc paginile dedicate celor 12 nopți Vulturescu considerând că nu „fenomenul natu-

ral al nopții este relevant în poeme, ci cadrul nopții – ca ramă pentru tablourile sociale și carnavalescul politic al societății burgheze”. Apoi dintre „paralelele” consemnate amintim a amplului poem în proză *Thalassa*, cu poemul lui Lucian Blaga *Thalatta*, cu trimiteri și la Cezara lui Eminescu. O comparație inedită. Spunea colegul său din Nord, criticul Gheorghe Glodeanu, în *România literară*: „mizând pe ample referințe livrești și pe o lectură personală a textului, George Vulturescu are meritul de a readuce în actualitate opera unuia dintre poeții importanți pe care i-a dat literatura română”. La rândul său, Ilona Duță declară în *Poesis* că în acest volum avem de-a face cu dimensiuni fundamentale ale eului

poetic modernist „alterarea conștiinței comune și artificializarea prin recursul la măști constituie filtrul hermeneutic aplicat de către criticul literar George Vulturescu poeziei macedonskiene; este un demers centrat chiar pe esența procesului creator al celui care a impus (poetic și teoretic) modernismul în spațiul literaturii române, ca o substanță de contrast injectată în arterele eului pentru a obține o imagine de cât mai mare precizie și claritate”.

Măștile sunt date la o parte una către una de către Vulturescu, intrând în profunzimea discursului liric profund. „Dacă acceptăm această predilecție ascensională prin Macedonski se vede un deschizător de drumuri în „războiul sfânt pentru lumină” (Lui Angel Demetrescu) de la poet – poetul revoltat și poetul de geniu, în literatura română, pe această scară supracategorială mai figurează îngerul, demiurgul, Satan” spune criticul. Masca interioară, apoi masca exterioară sunt înlăturate ajungându-se astfel în interiorul structurilor lirice, a primei poezii moderniste românești: „nu există, în versurile sale, o materie a nopții în jurul lui – raze strecurându-se printre lucruri, rembrandtianul clar-obscur, locurile și contrastele umbrelor ținându-l –, ci e magmă interioară, vulcanică”.

Vulturescu are meritul de a ne reapropia de poezia unei mari personalități a literaturii românești care a schimbat direcția liricii, jurnalul său din finalul cărții fiind o adevărată pledoarie pentru opera sa. Ne readuce în lumina hermeneutică poetului care prin estetica sa da literaturii române o nouă față, a „poeziei viitorului”, revoltat împotriva romantismului, dar cu tot fondul său creator a rămas la esențele romantice cu câteva știute, exemple de simbolism și parnasianism”. Și la Viena, acolo unde cercetează, dar și în Franța, unde poetul a zăbovit în mai multe rânduri „înnoirile și mișcarea ideilor era în toi, dinamizând ideologiile și curentele literare, artistice. Literatură română modernă se naște primind vigilent infuziuni, în traducțiuni, exerciții după modele zilei, incizări în tiparele locale”. În acest vârtej al veacului în care coabitau romantismul, naturalismul, parnasianismul, neoclasicismul și simbolismul, Alexandru Macedonski este la

locul potrivit „el simte se lasă pătruns de impulsul mimetic al simbolismului francez, unde cunoaște oameni și cărți care îi vor deveni repere și aripi pe care va avea aerul noii poezii prin care va aduce aerul noii poezii”. Alexandru Macedonski nu acceptă impulsurile mimetice „ca pe niște cupe de la un ospăț al ideilor, el avea graalul său în propriul sânge, atitudinea mai mult decât creația sa l-a ajutat să treacă drept șef de promoție. I-a marcat impulsivitatea, verbul sfichiuitor, nedespărțind omul de evoluția poeziei sale, pusă sub semnul experimentului, al meditației asupra formei poetice în căutarea unei noi căi de exprimare”.

Pe lângă poetul de geniu și poetul revoltat avem de-a face și cu poetul neînțeles: „poetu-n astă viață de om e neînțeles/ și numai după moarte renumele-l cunună,/ mormântul lui Virgil mereu lauri adună/ și el în a sa viață invidie a cules” (*Improvizație*). Poetul revoltat, neînțeles de contemporaneitate, „înconjurat de nepăsare, sărac, gonit sau defăimat”, poetul filozof, care vorbește despre soarta omului, poetul cugetător „Lirismul și satira se joacă de a lui frunte/ Ca fulgere pe creasta Înaltului Liban/ Nou Moise, el se urcă atunci pe vârful de munte/ Și alte legi aduce la generul uman/ (*Avântul*). Ideea de eroism nu se susține fără un scop îmbrățișat de cei mulți. Și Macedonski știe acest lucru. Rebelul e în vis: „căci din somn, m-am deșteptat”, nu se sfârșește în faptă, ci în carnavalesc: „Și mi-am zis că este viață o ciudată comedie/ punând lacrimi lângă zâmbet, punând zâmbet lângă plâns” (*Noapte de ianuarie*).

M-a fascinat dintre temele alese de Vulturescu măștile îngerului: „fie preluat cu bună știință, fie atins ca din întâmplare de aripa inspirației, orice devine în athanorul său îmbinat de minereurile lăuntrice, aurifere sau inflamabile stare proprie”. Macedonski așază îngerii într-o postură de judecători supremi când explică rolul poeziei: „Iată cântecul – poetul pentru ce-l vibrează însă?/ Pentru cine e parfumul sau durerea lui/ Cea plânsă?/ Îngeri dulci pe buze-i cântă bara/ Dacă vrei să știți misterul/ Pentru ce și pentru cine/ Întrebați natura – cerul/ Sau pe îngeri întrebați”. Macedonski lucrează cu linii care să redea trăsăturile metaforizate, cu linii de foc, care

transfigurează chipurile, ori geniul se prefigurează prin meditație. Cele 12 nopți sunt sigiliu pentru lirica lui Macedonski, aduc în fața noastră motivul nocturnului. „Fenomenul natural al nopții rămâne în plan secund pentru ca în fața noastră să apară „cadru nopții ca ramă pentru tablourile sociale și carnavalescul politic al societății burgheze. Adopt înțelesul de cadru ramă în sensul baudelairian pentru că însăși prezența cuvântului noapte este aleatoriu, minimal, pretext pentru un scenariu”. Cadrul e noaptea în fiecare poezie, dar evenimentialul se desfășoară la lumina zilei sau sub candelabrele odăii. Macedonski scoate luna romantică din poezia românească aducând alte peisaje în fața ochilor noștri. „Nopțile... nu au linie de demarcație noapte/ zi, realitatea socială și visul individual pot avea loc simultan, pentru că se nutresc reciproc: evenimentialul se lasă atârnat de scânteieri ale chemării la fapte, dar și voluptatea, ignifugă, a deznădejzii fioroase care-i strălucește pe frunte” spune Vulturescu. Apoi face o paralelă între imnurile lui Novalis și nopțile lui Macedonski. Dacă la Novalis noaptea este într-o viziune romantică a antitezei dintre zi, noapte și vis, ca creator capabil să se reverse în viața reală, neexistând o pătură definitivă între noapte și zi, la Macedonski visul trebuie acceptat ca o activitate demiurgică, e un vis fatal.

Citind această carte ajungem la concluzia că excelsior este cuvântul sigiliu pentru poetica

macedonskiană, care deschide etapa ascensională a sa cea mai valoroasă. Excelsior este nu numai o deviză, ci și o autocaracterizare pentru uzul contemporanilor. Sau, cum notează Marino, el a știut să-și dea cea mai bună definiție, portret vânzându-se cu o precizare remarcabilă într-o expresie absorbantă. Notele bio-bibliografice de la finalul cărții ne repun în garda cu o mare personalitate a literaturii române, născut în Craiova, cu studii la Viena, Genova și Florența, autorul volumului *Prima verba*, care în 1872 aducea o nouă traiectorie pentru poezia românească. Fondator a mulțime de reviste, printre care cea mai importantă *Literatorul*, în care au debutat importanți scriitori și esești.

George Vulturescu ne face să zăbovim o clipă de reflecție la imersiunile simboliste în poezia românească, pornind de la afirmațiile unor critici precum D. Micu care crede că simbolismul românesc este „eminescianizat” și are, „implicit, afinități îndeosebi cu linia verlainiană din simbolismul francez...” , sau că se face mare caz – cu temei sau nu – pe ideea de pionierat a lui Macedonski în denunțarea „accentelor de protest social” („neegalat de nici un scriitor al epocii” (Adrian Marino). Felicit pe George Vulturescu pentru faptul că a adus în fața noastră pe Alexandru Macedonski, având astfel o nouă viziune asupra operei sale.

Pinul lui Nietzsche, poeme de George Vulturescu

Virgil RAȚIU

Titlul (cu nume propriu) dat plachetei trimite la o *analiză* care stârnește interogații.

De o perioadă de timp, fac ce fac, oricum mă învârtesc, dau peste Friedrich Nietzsche, compozitor, poet minor și filozof de seamă al secolului XX. Spun asta nu pentru că numai din *întâmplare* întâlnesc numele lui, ci pentru faptul că „ciocnirile” de acest fel lasă impresia

de ubicuitate a personajului, a *omului german din Torino*, a *calului din Torino*, a umbrei negre de la Weimar, luat în seamă de „operatori” literari și filozofi, îmi pare, mai mult decât merită. Pe de altă parte, măcar dacă scrierile lui mi-

ar fi stârnit impulsuri sau tresăriri. Dar însă nu. Practic, m-au „îndepărtat”, „auto-percepându-se singure” ca având/ purtând o natură „de interior” obsesivă.

Opera lui este magnetică pentru unii și amăgitoare pentru alții – parțial, cât am cuprins până acum... Nihilismul, îngâmfarea, frazele filozofarde (cum sunt, azi, ale filozofilor postumaniști), mizantropia, autarhia, învâlmășirea îndumnezeirii cu mitologia și a diverselor culturi, ruinările minții, tendința de a te cățăra insidios pe locul altuia, nu au nicio reprezentare în interiorul meu. Nu m-au putut pătrunde, cum *nice* Marx, *nice* Lenin etc., la vremea lor. În filosofie nu e suficient să fii mintos, străluminat, nici interiorizat abisal ca liricii, nici să te închipui „inspirat” de la acel „ceva” inexplicabil și inexprimabil, chemat „Spirit”, „Big-Bang”, „Marele Anonim”, „Începutul”, pe care oamenii luminați, temeinic instruiți îl numesc Dumnezeu, iar ateii, ca F. Nietzsche, se consolează autotelic numindu-

l Întâmplarea; cum ar fi: Universul s-a „născut” din întâmplare, pur și simplu...

Am notat gândurile de mai sus, oarecum nedumirit, căci tocmai am răsfoit și răscitit o *cărțulie*, ca un balsam, foarte bine scrisă, profundă, și m-am întrebat: Oare ce l-a determinat pe George Vulturescu să-și intituleze noua *lucrare* de poeme *Pinul lui Nietzsche*? [Ed. Junimea, Iași, 2025] Ce legătură semantică poți înnoda între pinul/ ideologia negativistă a lui Nietzsche și Dumnezeu adevărat, pe care George Vulturescu îl invocă fierbinte neîncetat în poemele sale?...

Voi începe analiza de la poemul din al cărui titlu a fost extras titlul plachetei semnată de G.V., poemul intitulat simplu *Lângă pinul lui Nietzsche*.

Oare pot lua drept ghid pentru G. Vulturescu poezia filosofului, *Pin și trăsnit* (traducere de Simion Dănilă, 1980)? Versurile nietzsche-ene, șase la număr, sărace în țesătura lor, dezvăluie o hermeneutică a așteptării pe verticala generațiilor de aspiranți, experimentând „în fugă” sentimente, nevroze, minuni dezbrăcate în gheața lor. Viziuni? Nu. Trăiri aievea? Da: frică, singurătate, ratare, nesiguranță. Pe vremea pinului pomenit, al filosofului, la începutul frământatului secol XX, *așteptarea* lui Godot încă nu se întrupase în mintea lui Becket... *Pinul lui G. Vulturescu* are în schimb o radiografie proprie și măreție de apostol. Are miez mitologic sacral îndumnezeit. Are temeuri, ținte de atins și baricade de trecut, respiră voința de a trăi și poartă diamantul Pietrei din capul unghiului (ceea ce la F. Nietzsche, din întreagă opera sa, sunt considerate, laolaltă, piatră seacă și unghi artefact în sinea deșertului):

„Am învățat să scriu ca și cum aș tine strâns rădăcinile pinului/ care nu mi-a dat ordine să stau de gardă cu el sub fulgere./ Nici eu nu am dat ordine cuvintelor din poem să fie

garda mea/ până se ridică mai sus de om și nu mai este om,/ până unde zeii se ridică mai sus de om și se definesc/ în raport de cum lasă leșul trupurilor noastre/ să putrezească pe câmpul dinaintea cetății Troia./ Iar noi ne definim după cum ridicăm mănăstiri și cruci/ pe care le închinăm lor”... (p. 88-89)

Pinul lui G. Vulturescu stăpânește în el sângele pietrei. Zice Piatra: „— Pot să fiu foc dacă izbești două pietre una de alta;/ pot să-ți ucid dușmanul dacă mă arunci în fruntea lui;/ pot să fiu piatra care susține digul cetății Uruk și mă poți/ așeza în capul unghiului în bolțile catedralelor,/ dar Gloria mea stă în inscripțiile pe care le cioplesc/ în coaja mea, oamenii...” [...] Zice Poetul: „Martori îmi sunteți voi că mi-am învățat cuvintele/ să se încunune cu pietrele care susțin rădăcinile pinului/ sus pe vârfuri de munte, sub vânturi și fulgere...” (p. 89)

Desfășurarea poemelor din *Pinul*... este amplă și acaparatoare panoramă a contrariilor. Poetul arată că dorește, tinde să descifreze după noi metode secretele pământene și nepământene... Întocmai ca părintele decodării mitologiilor lumii... Chiar așa, în vertijul legendelor și miturilor, ca Mircea Eliade, se creează pe sine, fără rest. G. Vulturescu râvnește, nu-și pierde măsura, caută, iar în jurul sau...? Da: muntele, pădurea, piatra, apa, cerurile și iubirea...

„Orice poem are un Rege și un Bufon” — personajele sunt notate cu litere capitale, ele sunt cele care imaginează structura și viziunea poemului, și nu numai a poemului. Din acest construct se poate recurge, îndeuna cu poezia, la debateri aprigi despre pictură, despre sculptură, muzică — muzica cerească și muzica tenebrelor, întrucât în *poezie* — a cărei zămislire spirituală uimește, iar germenii ei se numesc *mister*, căruia nu i se cunoaște începutul și cu siguranță nu are sfârșit — în poezie se îmbrățișează toate artele, inclusive „noua artă” — fenomen artistic pe care suntem obligați să îl asumăm din moment ce se manifestă și uneori ne închide și deschide ușa casei, dar mai cu seama ușa minții... „Nu există scară printre Pietrele Nordului/ pe unde umbla gloria versurilor mele:/ e un dans de funigiei cuvântul despre piatră,/ o conjurație a cometelor,/ o

noapte cu zurgălăi care mai sună în casele vechi/ ale satului precum se-aude marea/ în valvele scoicii.../ Nici fulgerele n-au coborât pe scară în tăișul cuțitelor/ de la brâu unde stau precum regii: gata să grațieze/ sau să taie capelele...” (p. 38) „Noua artă” este un produs științific, tehnic și cuantic care a început să macine idei, gânduri, viziuni, căutări imaginative, rateuri ale minții, sclavaj al virtualității controlate de „zuckerbergii”, căreia i se mai spune *artificial intelligence* (inteligența artificială).

„Gloria pe care și-o doresc versurile” poetului stă de veghe în pronaosul cosmic. Gloria poetului nu este pământeană, sfredelul mânuit cu abilitate prin o mie de orificii a revărsat mii de raze jucăușe, vii cum sunt și cuvintele. Poetul nu are stare, rădăcina pinului atinge miezul fierbinte adânc, înfățișat de poet cu dărnicia care ascunde truda și sudoarea. Versurile lui G. Vulturescu explodează exact atunci, *acolo*, în bineștiutul *acolo*, când emoția cititorului se cutremură/ scutură de pietre. De unde impresia de eternitate, de viață fără ascunzișuri anunțând „nebulia” ondulată, cuantică, deal, vale, munte, deal, a versurilor ca sunete de clopot. Fără Dumnezeu, poetul e un nimeni, pierdut de rădăcini, un funigiei. Când Moise a lovit cu cârja piatra lumii, toți au băut pe saturate, și-au salvat sinele, memoria și trecutul. Poetul recunoaște: „Când scriu, strig:/ «Doamne, dă-i o piele versului meu, cum i-ai dat șarpelui/ să se târască, cum le-ai dat fiarelor solzi/ pe care să nu-i poată rupe dinții celorlalte...»” (p. 33) Trezirea *Poemului* este întotdeauna autentică: „...Asta îmi dă cel mai mult de gândit la Marii Barzi:/ frica de întrebarea greșită...” (p. 26)

Marii Barzi? Ei sunt umbra și lumina poetului, hălăduitori ai meridianelor, goliarii, spiritualii, încât nici nu știi cum te pot întâlni gata, gata să te îmbrățișeze. I-ai așteptat, nu i-ai așteptat... Ei sunt prezenți oricum în inima ta câtă vreme sinceritatea și iubirea de tot nu le-ai lepădat. „Mi-a fost dat să aud Marii Barzi cum caută să-și închipuie/ mănăstiri de sunete printre pietre: încă amestecă apa și varul și vanul istoriei, încă mai dau sfoară-n țară după calfe și meșteri zidari...” (p. 13) Marii Barzi... „Fatalitatea asta de-a avea doar gloria numelui de pe crucea din sat/ e chiar Poezia// Domnul

se așază, uneori, în caleașca ei de aur –/ îi place să țină în mână hățurile cuvintelor...” (p. 81)

Respectul este aură pentru poet. Este însemnat cu verticalitatea pinului. Iar verticalitatea poeziei mari înseamnă dominație. Acestea se observă cu claritate în poemul *Venus de pe Pietrele Nordului*. (p. 76)

La finalul lecturii volumului, concluzia vine de la sine: pentru autor, *pin și trăsnet*, poezia lui F. Nietzsche, este un simplu pretext. George Vulturescu scrie poeme de piatră, cremene, granit verde, diamant roșu, „instrumente de putere” puse în „coroana cuvintelor” pecetluite, purtate de umeri și piscuri de munți.

Pinul lui Vulturescu

Amalia LEVEY

„Am să vă relatez ceva, extraordinar pentru mine. Într-o zi, bunicul meu Achim (un protector al copilăriei mele), m-a luat în grabă pe calul său: *Vino, să vedem fulgerele!*. Era pe la amiază, dar cerul se întuneca de nori negri. M-a dus la lespezile de pietre din Poiană. Am stat în ploaie, în vânt, sub grindină. Fulgerele cădeau pe pietre ca niște șerpi metalici, de oglinzi, care se spărgeau în țandări într-un hohot și scrâșnet al naturii din jur. Un fulger a traversat un brad falnic din apropiere (l-a sărutat?, jupuit?) și l-a preschimbat în văpaie, în scrum. Nu știu cum poate poezia *remodela lumea*, dar eu încerc să *redau frumusețea acelui brad fulgerat*. Poezia e ca roza lui Paracelsus (Borges, desigur): trebuie să refac bradul din scrum. Scriu ca să redau acea frumusețe sălbatică a energiilor Nordului meu în care omul era în comuniune cu universul și anotimpurile.” (După un interviu din 2011, luat de Adalbert Gyuris, în *Curentul Internațional*, *Am început să scriu și să văd cu scrisul*.)

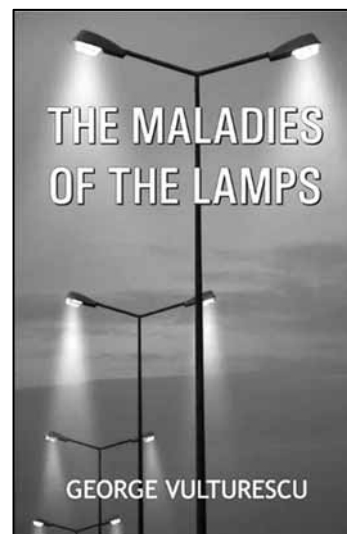
Cea mai grea alegere de recenzat este o carte care solicită să nu fie analizată. Așa se prezintă volumul de versuri al poetului George Vulturescu, *Pinul lui Nietzsche*, apărut la editura Junimea, Iași, 2025.

Cartea *Pinul lui Nietzsche* prezintă o arspoetica personală, acompaniată de prezența scriitorilor mari (cum se regăsește în titlu Nietzsche, dar și Edgar Allan Poe, Franz Kafka, Feodor Dostoievski, Nichita Stănescu, Rainer Maria Rilke, Mihai Eminescu ș. a). Suferința artistului de a da naștere creației, cât și blocajul artistic stau la baza textelor. Este condiția poetului într-o luptă mută, slab recunoscută de ochii celorlalți, care continuă să pulseze: „N-am cerut să fiu poet/ nici să am un Ochi Teafăr și un Ochi Orb. [...] Din patul meu sărăcăcios de poet/ privesc pe geam și strig uimit: slavă fulgilor de nea!”. Poetul compară inspirația literară cu o reptilă: „Și azi m-a târât

până la pagină o reptilă/ căreia nu-i văd chipul” în *Poem cu gândănii*, scris cu gândul la Kafka, protagonistul *Metamorfozei*, Gregor Samsa fiind menționat câteva versuri mai jos. Este o revenire continuă asupra clasicilor, pentru a se regăsi pe sine, dar și pentru a găsi sensul, chemarea și autenticitatea literară. De asemenea, o febră stănesciană încolțește în versurile din volum, iar Nichita își face propriu-zis prezența în poeme. Veghează asupra lui și ca un tămăduitor, sărută ochiul orb al poetului, o referire cu speranță la ochiul cu care este împu-

ținat George Vulturescu și pe care îl consideră un sprijin în creația literară. Dialogul cu personajele din poem stă sub semnul stănescian, la fel ca și metaforele sau cuvintele repetitive ce construiesc familia poemelor: „ochi”, „Nord”, „piatră”, „câmp”. Există o jupuire continuă în „dulcele stil clasic” care emite o romanță, iar Vulturescu îndreaptă acest sentiment către propriul scris, greu de interpretat sau de prezis, precum poate fi persoana îndrăgostită. Ce sunt scriitorii fără o febră nebunească privind creația lor?

Volumul nu este doar o călătorie geografică și istorico-literară, ci și una spirituală, harul și Tatăl fiind prezenți în poeme: „Dumnezeu nu separă niciodată un cuvânt de altul/ când ne ascultă rugăciunile: nici el nu poate schimba/ ceea ce nu s-a născut.”. Poetul încearcă să se regăsească pe sine și pe sine-copil prin propria creație pe care o consideră fără rost, și prin marile cuvinte

regăsite și în Biblie: „precum tremura în ieslea cu fân din Betleem, pruncul Iisus?/ Sunt semne pe cer, ca și atunci când le-au văzut doar magii”. Surprinde călătorii omenеști la Biserica Veche din Sinaia și pictează în versuri sub inspirația locului toate elementele care îi atrag atenția. În poemul *Desprinde-te, mi-a strigat Domnul...*, poetul caută autenticitatea pe care nu o mai regăsim și firescul ce îngăduie libertatea. În același timp, recunoaște că darul de a crea este primit de la Creator și nu s-ar lipsi de el: „cum nu icnește nici Ochiul tău Orb/ pe care ți l-a dăruit Dumnezeu ca să vezi cu el/ Ochiul Lui, de deasupra ta”. Poetul este conștient că, fără Dumnezeu, nimic nu se poate, nici măcar strădania pe care o ai în fața provocărilor ce țin de propria literatură, sau de propria viață: „Se spune că unul și o mie de fire de praf au dreptul să devină ființe,/ dacă Dumnezeu le atinge cu suflare de viață/ ca să nu perturbe legătura dintre trupul viu și cadavru.”

Întoarcerea la clasici și la spiritualitate este justificată de împuținarea harului din literatură: „trăirea brută/ a murdarului periferic din poemele generației mele?/ Nu e mai mult sânge în lume și mai mult sex/ decât pe pagini”. Toate răbufnirile unui creator din lumea cotidiană (academia, nominalizări, călătorii) se concretizează în metafore și figuri de stil, care țin aureola acestor poeme. În *Elegie cu Vechii Barzi*, citatele din Biblie sunt împletite cu cele din F. Dostoievski și Heidegger – singura cale, în viziunea autorului, de a reda poezia autentică este coexistența a ceea ce a fost și ne-a făcut să continuăm, cu ceea ce a fost din totdeauna și ne va ajuta să mai fim.

Fiind critic și editor, despicarea actului de a crea îl frământă pe Vulturescu atât pentru temele pe care le alege, cât și pentru stilul de scriere. Într-o recenzie din 2022, apărută în

revista *Familia*, Al. Cistelecan scrie: „Între toți poeții care se ocupă și cu receptarea poeziei și care comentează prompt aparițiile editoriale, George Vulturescu e singurul (am mai spus-o, dar George merită s-o mai spun) care are un comportament riguros de critic, înțelegându-și propria lectură ca pe un dialog cu lecturile precedente.” Acest fapt se regăsește și în poezia sa, martoră la chinul criticii: „La asta am lucrat toată viața mea –/ la vulnerabilitatea poemelor mele”. Vrând să înțeleagă la ce folosește arta și nașterea ei, Vulturescu se apropie din punct de vedere stilistic de clasici, de șaizeciști și de generația sa.

Titlul volumului este împletit cu temele poemelor, drept urmare Vulturescu se preschimbă rând pe rând în marii clasici, iar principalul filozof cu care se aseamănă este Nietzsche: „Poetul pinului a murit în 1900, la Weimar./ Despre pinii de pe vârful de munte au scris mulți poeți/ dar nu mai cresc pinii din versurile lor/ și oamenii nu le mai citesc”. În poemul *Venus de pe pietrele Nordului*, aduce aminte de maimuța lui Nietzsche care îl provoacă de pe umăr în timpului actului de a scrie, „Ce e maimuța pentru om? Luare în răs, rușine dureroasă.”. Maimuța începe să îi aparțină și continuă să îi intercaleze monologul interior. Drept urmare, maimuța lui Nietzsche se transformă în maimuța lui Vulturescu, iar filozofia și imaginea unui scriitor clasic se aseamănă cu imaginea lui. El devine acum scriitorul cel mai vechi, cel mai nou, cel mai neînțeles, în căutarea unui răspuns din arspoetica sa.

George Vulturescu în/ prin acest volum așteaptă „un răspuns”, „venirea cui?” și „întâiul trăsnet”¹, iar în lipsa lor își creează propriile răspunsuri, venituri, trăsnete – toate sub propriul pin...

Notă:

1. *Pin și Trăsnet*, în volumul F. Nietzsche, *Poezii*, traducere de Simona Dănilă, București, Editura Univers, 1980.

Despre George Vulturescu, în cunoștință de cauză

Ioan NISTOR

S-ar putea vorbi foarte mult despre poezia lui George Vulturescu, dar mai potrivit mi se pare să mă refer la realizări lui multiple din alte domenii. Desigur, a fost preocupat în primul rând de propria operă literară, deși i se aglomerau zilnic sarcinile de serviciu atât de importante în județul adormit pe frontiera nord-vestică a țării. Despre acest aspect mi-am propus să vorbesc, pentru că pe el l-a preocupat și destinul culturii și literaturii sătmărene, precum și succesul confrăților locali.

S-a afirmat de timpuriu în presa literară cu poeme și a debutat editorial cu volumul *Frontiera dintre cuvinte*, un prilej cu care a deschis cu succes drumurile confrăților de condei spre editurile din țară. În același timp, a întins o mână încurajatoare altor debutanților locali pentru a fi cunoscuți și acceptați de editorii reticenți de la puținele edituri naționale.

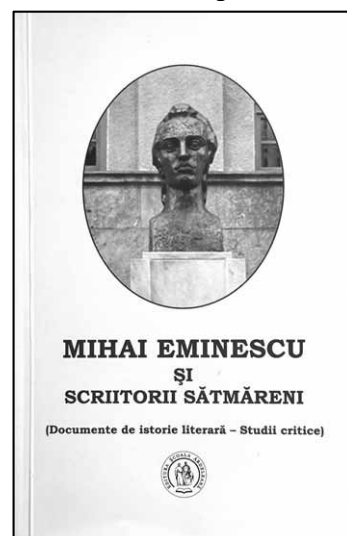
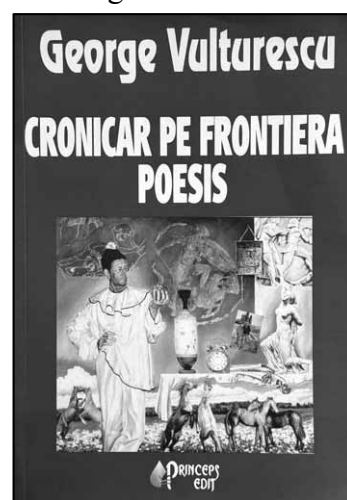
Ulterior, s-a impus prin ceea ce l-a făcut unic, salvând de la uitare scriitorii nord-vestici de altădată. În 2000, a publicat un volum masiv cunoscut sub numele de *Dicționarul lui Vulturescu*, un titlu care l-a așezat ferm în istoria literaturii. Inclusiv exigentul Nicolae Manolescu l-a consultat și l-a menționat în importanta sa *Istorie critică*. Într-o geografie literară, în dreptul ținutului sătmărean domnea necunoscutul. Literatura română, avea nevoie de o asemenea lucrare pentru redescoperirea unor nume locale de valoare și pentru a consolida o temelie pentru viitor. A adunat împreună creatorii locali între celebrele coperte albastre... Și a impus argumente pentru ideea de literatură în societatea sătmăreană care se îndepărta de cultură...

Despre sătmăreni s-a mai scris, dar pe felii. Se poate spune că literatura locului era formată din vreascuri. În consecință, era nevoie de un gest unificator, de o mână capabilă să clădească edificiul unei literaturi locale

promițătoare. Altfel totul ar fi rămas vraiste, un peisaj cu nume risipite...

Constatăm că, deși cere efort și cercetare riguroasă, dicționarele fiind în general realizate de echipe, el s-a dedicat ani la rând asemeni unei instituții, stârnind admirația laboriosului Nae Antonescu.

Și acest dicționar e neegalat și azi, după 25 de ani. Lăsând deoparte lira și îmbrăcând halatul arhivarului, din dragoste de Sătmăr, Vulturescu a rezultând o carte unică, de referință, consultată și apreciată, citită ca o epopee. A utilizat nu numai lupa cercetătorului, ci și penița poetului, rezultatul fiind o carte atractivă. Ca strategie, a evitat plasa provincializării, respectând imperativul heliadesc al orizontalei, dar și al verticalei. Observațiile critice nu estompează rezervele, ci le amplifică. În plus, stimulat cercetarea arhivelor în care au fost tezaurizate aspirații, eșecuri, realizări de la 1700 încoace, adică peste trei secole. El nu ierarhizează, ci juxtapune, dar formele de relief cu munți și dealuri se văd ușor Volumul a avut un rol ordonator și a coagulat energiile locale.

Semnalul dat confrăților a fost că vorbele zboară și numai faptele rămân, respectiv cuvintele scrise în cărți.

Vulturescu a oferit informații prețioase și despre literatura maghiară nord-vestică, din solidaritate și pentru o cunoaștere reciprocă.

Sugestia subliminală fiind aceea de a fi operate traduceri... Netraduși, și unii și alții sunt pândiți de uitare.

Atât despre această carte capitală, replicile peste ani, dacă vor veni, vor avea o bază de plecare.

E potrivit să mai amintesc niște realizări vulturesciene, care nu pot fi uitate, le iau la întâmplare.

A organizat zeci de aniversări și comemorări, iar numărul plăcilor comemorative

dezvelite din inițiativa lui e greu de enumerat. Cu simțul documentului, la fiecare activitate a tipărit câte un pliant. Și a rezultat o colecție întreagă, un raft, demn de luat în seamă de viitorii cercetători.

În 2000, a inițiat o sărbătoare anuală a cărții sătmă-

rene, cunoscutul AN EDITORIAL, care se bucură de o largă participare.

În aceeași idee, sătmărenii îi datorează un original „monument colectiv” al personalităților locale. Am în vedere Aleea Oamenilor de Cultură, care impune respect sătmărenilor și turiștilor

Dar cred că realizarea cea mai importantă, cu ecou național și nu numai este vestita revistă *Poesis*, care se apropie de al 36-lea an

de existență, apreciată la nivel național și internațional, o revistă care s-a dovedit a fi, putem spune fără ezitare, cu porțile deschise, lucru rar. Aici au publicat aproape pe toți sătmărenii care au trecut ștacheta valorică, alături de marii poeți din toată țara. O sincronizare necesară, având în vedere că, până la Marea Unire, numărul autorilor și al tipăriturilor sătmărene trece foarte puțin de zero.

S-ar mai putea spune un lucru interesant, dacă se permite o fărâmə de umor. Prin revista sa de suflet și prin *Zilele Poesis*, el a mărit anual din punct de vedere numeric populația orașului și județului cu multe suflete, scriitori din toată țara și din alte țări, invitați la jubileu, devenind sătmăreni pentru câteva zile, rezultatul fiind un omagiu adus poeziei, un adevărat festival al frumosului, comparabil cu marele eveniment anual dedicat lui Eminescu.

Pe lângă volumele sale de poezie, e bine să fie amintite trei volume de mare interes. Este vorba de antologia *Poezie și arhitectură* și o culegere de studii dedicate poetului Național, intitulată *Eminescu și sătmărenii*, bine primită în revistele de cultură din țară. La fel, nu poate fi uitată *Cartea Credenționalelor*, mult prețuită de cititori, o antologie de texte prin care a fost cinstită Marea Unire, urmată de un tur de forță cu evenimente festive prin localitățile județului.

Iată câteva aspecte care merită să fie spuse despre activitatea complexă a lui Vulturescu. În legătură cu poezia lui, s-a scris și se scrie foarte mult.

Voi cita doar două versuri, incipitul poeziei *Cămașa poeziei nu se țese pe lumea aceasta*, selectat din multe sale volume:

„Asta se crede
Există o cămașă a poeziei”.

La două secole de când un revoluționar român a „îmbrăcat cămașa morții”, George Vulturescu a îmbrăcat cămașa poeziei.

Să o porți cu bine, George, cu toată energia, mulți ani, pentru că, așa cum o spui, „mătasea cămășii poeziei nu se țese/ pe lumea aceasta”.

Fragmente critice

Nicolae STEINHARDT

Dar nu încape îndoială că ne aflăm în fața unor poezii neconformiste, bătaioase, nelâncede. Cu adevărat Poetul nu are de

înfruntat dușman mai aprig și perfid și totodată de menajat prieten mai de nădejde decât cuvântul.

(*Steaua*, nr. 3, 1989)

Marin MINCU

Textul este o capcană hulpavă în care poate să fie prins un lector martor nedorit („Cineva pe stradă tremură/ dinții îi clănțâne/ și tu scrii repede totul, gâfâind,/ până el găsește lampa cuvintelor,/ intrarea și ușa”), ce nu cunoaște și n-are cum să știe că „din vizuină în vizuină/ versul hrănește moartea”. Ca să atingi „tensiunea detaliului” în scriitură, trebuie să te scufunzi în transa agonică, să simți cum expiezi lent pe „pagina albă”, căci „cui îi este frică de moarte nu va putea scrie”. George Vulturescu a înțeles arcanele infernale ale giganticului proces de textualizare în care suntem imerși cu toții, cum demonstrează Jacques Derrida, și a descoperit, pe cont

propriu, cel mai eficient instrument al textualizării: *ochiul orb*. [...] Cu o *intuiție vizionară* extraordinară, poetul răstoarnă cu violență realul în fântâna nesleită a ochiului orb, înecându-l într-o *bucoavnă* fără fund și recuperându-l apoi mai *viu*, mai proaspăt. *Ochiul orb* pătrunde dincolo de crusta lumii fenomenice, descojește „varul pereților”, răzuiește lucrurile, jupuieste „pielea și carnea” de pe trupuri până la nervi, „carbonizează substanța neantului”. Prin țeava lui „obscenă” poți plonja în „planctoanele reziduale” ale existenței impure, văzând ce alții nu pot vedea prin instrumentul *infraroșu* al „non-vederii”.

(*Contemporanul – ideea europeană*, nr. 8/1999)

Octavian SOVIANY

George Vulturescu este fără doar și poate un spirit „nordic”, care mai nutrește convingerea (din ce în ce mai rară la cavalerii apocaliptici ai deconstrucției) că actul poetizării este unul de o gravitate extremă: refuzându-și în consecință transformarea ritualului textual în farsă grotescă sau într-o panglicărie truculentă și saturată de toxinele luciferismului, poetul ne propune în volumul *Nord, și dincolo de Nord* (Editura Dacia) o tragedie scripturală, ce se desfășoară în tonalități oraculare cristalizându-se în viziuni care au ceva din mișcarea *Iluminărilor* rimbaldiene sau a poemelor vizionare ale lui William Blake. Desfășurată pe mai multe voci, într-o bine strunită orchestrare de oratoriu care

încearcă să ilustreze devenirea textului, cu momentele sale de plenitudine și de cădere, poema *Mâna care scrie și mâna de pe cuțit* (ocupând partea cea mai însemnată a volumului) pleacă de la circumscrierea, într-o suită de interogații anxioase, a stării de „Nord”, care se identifică, într-un fel, la George Vulturescu cu starea de poezie. Nordul reprezintă astfel mai întâi o ipostază tenebroasă a ființei, e figurarea unui fel de inconștient colectiv, în care colcăie prezențele animalității amorfe și agresive, asociindu-se scrierii „nămolose” (prin urmare opace) care face să țâșnească la suprafață floarele infernurilor interioare.

(Din vol. *Textualism, postmodernism, apocaliptic*, II, 2001)

Gheorghe GRIGURCU

Departe de a se instala în Olimpul hiperboreean numit Valhala, poetul din Satu Mare preferă localul sordid, crâșma care e toposul adecvat al ființei sale frustrate,

Cu Gh. Grigurcu.

Ion BĂLU

Prin crearea unui univers liric inconfundabil, a unui topos localizat în spațiul original al Nordului, prin includerea „Ochiului Orb” într-o mitologie originală, ce-i permite locutorului să vadă altceva, ceva ce aparține

oscilând între realitate și irealitate, ambele nemântuite, atinse de moarte și duhnind a infernală pucioasă: „De-aici, din cramă, plecăm zilnic;/ urcăm spre Nord prin noapte și ceață,/ mergem pe dâra fulgerelor de unde s-a retras moartea, schelălăind, putrezind” (*De-aici, din cramă, plecăm zilnic*).

[...] Poezia lui George Vulturescu nu e decât un simulacru demonic al mitului, de-o intensitate a absenței care ține în șah prezența, o hipnotizează prin puterea verbului. O silește să zăbovească. Așa cum se mărturisește poetul pe sine, într-o mică fabulă: „— Ce pictezi, l-am întrebat./ — Pictez zeii care stau în jilțurile/ Nordului, mi-a spus./ — Nu e nici un zeu, copile, m-am revoltat./ Uită-te bine: jilțurile lor sunt goale.../ — Dacă mi-ai sprijini mâna cu care pictez,/ i-ai vedea cum ne privesc...” (*Lui Alexandru [Copilul despre care scriu]*).

(*România literară*, nr. 21, 2002)

altei lumi, o realitate profundă la care muritorii de rând nu au acces, poetul George Vulturescu se depărtează de colegii de generație, apropiindu-se de poezii mari de totdeauna.

(*Contemporanul*, nr. 17, 2002)

Constantin CIOPRAGA

Cu remarcabilul *Tratat despre Ochiul Orb*, George Vulturescu s-a realizat plenar. Într-un text final (predominant în proză), o propoziție sună a deviză orgolioasă: „Vreau poetul unic, singuratic, nemultiplicabil”.

Afirmație-program! Lectorul va descoperi în volumele acestui original căutător de

comori un *microtratat*, un corpus compact despre încântările și servituțile creației; o lecție fremătândă despre viață și idealități, despre Poezie ca mod de existență, ca formă de mântuire.

(*Convorbiri literare*, nr. 10, 2003)

Al. CISTELECAN

E însă și mai adevărat că, de când există poetic, Transilvania a fost reprezentată mai cu seamă de expresioniști, veniți în valuri

sucsesive, de la Blaga și Aron Cotruș la Ștefan Augustin Doinaș (în parte), Ioan Alexandru și Gheorghe Pituș și apoi mai departe spre Ion

Mureșan, Marta Petreu și Aurel Pantea. Există, prin urmare, un fel de continuitate apostolică a expresionismului ardelean. Un expresionism aclimatizat și asumat, tradus într-un program exclusivist, de casă oarecum; până într-atât de intim decantat, încât ardelenii par *naturaliter* expresioniști. Un expresionism obligatoriu în cele din urmă, dar nu de conveniență. Transilvania, cu voie ori fără să-și dea seama, a devenit o școală de expresioniști. Absolvenții

ei sunt cât spontani, de un expresionism genuin, cât îndoctrinați sau dopați. Cei din urmă sunt, firește, și cei mai fundamentaliști. Există însă și o clasă în care expresionismul de voință, de program și tenacitate se întâlnește cu cel de la natură. Printre laureații acesteia din urmă se numără și George Vulturescu, la care premeditarea și râvna nu sunt decât fețele dogmatice ale unei spontaneități de fond.

(Cuvântul, nr. 9, 2004)

Gheorghe GLODEANU

Poetul își asumă postura unui bard care povestește saga unei stirpe, a unui topos resacralizat prin memoria versului. Reconstituirea unei magnifice geografii mitologice se face în paralel cu inserarea unor succesive meditații despre scris, poezia devenind astfel o modalitate de înfruntare a „marii treceri”. Circumscriind un destin mitic, literele magice încrustate de către G.

Vulturescu se trezesc la viață, dobândesc trăsături materiale: dinți, gheare, urlet. Cuțitul, sângele, piatra, râul reprezintă alte elemente sacre cu ajutorul cărora poetul imortalizează toposul strămoșilor săi. [...] Poetul se îndepartează de literatura clasicizată, recunoscută, canonică, preferând să meargă pe propriul său drum.

(Din prefața la vol. *Monograme pe Pietrele Nordului*, 2005)

Mircea A. DIACONU

George Vulturescu ține însă într-un echilibru fragil tocmai substanța demonică a unui teritoriu imaginar în care pulsează, datorită unui suflu al materiei de sorginte expresionistă, interogații, neliniști, un freamăt supraindividual. În toată poezia lui George Vulturescu vibrează un aer de fatalitate, indiferent dacă e vorba despre enunțuri emblematice implicând un anumit mod de asumare a existenței prime, amintind fără îndoială de Borges sau, dacă ne referim la poet și la dublul său, de Row.

(Din vol. *Atelierele poeziei*, 2005)

Cu Aurel Pantea, Al. Cistelean și Cornel Moraru.

Vasile SPIRIDON

Situat la *frontiera dintre cuvinte*, George Vulturescu a debutat atunci când „Steagurile Echinoxului și ale Cenaclului de luni erau deja puse în muzee”, el asumându-și riscul de a sancționa perceperea rutinieră a realului. Dezolat de „ierburile frumos mirositoare ale

poeziei leneșe”, poetul asaltează ambițios reduta cuvintelor și înfige steagul actului scriptural pe avanscena transfigurării pentru a struni sintaxa gata să decadă în „limbaj”. Doar emancipat de sub tutela realului, cât și de sub aceea a ființei, cuvântul capătă aureolă ontică

și poate fi invocat din dorința de a i se testa virtuțile cratofanice. Demersul poetic în lumea mirifică și indecisă de la frontiera dintre

cuvinte și imagini este surprins cu intenția de a scrie „versul acela/ tulburător” prin adunarea în albia discursivă a realului și imaginarului.
(Din vol. *Apărarea și ilustrarea poeziei*, 2009)

Theodor CODREANU

Unul dintre poemele ultimului ciclu din *Aur și iederă* are ca motto cuvintele lui Fr. Schlegel: „Hieroglificul este esența artei”. Această întoarcere la arhaic, la strămoșii din Tireac, este primul semn al postmodernismului premodern al lui George Vulturescu. Poetul o face cu o anumită „cruzime naturalistă” a antitezelor: *diabolos* înseamnă divizare în ființa-ca-ființare. Iisus însuși, ca om, a trăit deplin această dedublare dramatică. George

Vulturescu intertextualizează cu imaginea lui Carl Sandburg a celor doi Christii: unul pe cruce, altul privind din mulțimea dezlănțuită împotriva crucificatului. Iar cum Iisus e unul singur, înseamnă că un ochi al său vede, iar celălalt se îndoiește de ceea ce vede [...].

În viziunea lui George Vulturescu, poetul pare să se afle aruncat între cei doi Christii, între cei doi ochi ai omului. Dramatic destin!

(Din prefața la vol. *Nordul. O gnoză a pietrei*, 2011)

Cu Varujan Vosganian și Nicolae Breban.

Nicolae OPREA

Deși predispus spre confesiune și evocare, George Vulturescu știe să-și filtreze nostalgiile într-un discurs funciarmente antisentimental. Recuzând „stilul siropos”, el combină în chip expresiv imaginile teaurizate în amintire cu reprezentările concrete din geografia Nordului. Filonul original al liricii sale se întemeiază pe osmoza dintre Text și Viață/Natură. În registrul destrucurării aparente, universul poetic se structurează coerent și omogen, în pofida recurenței demonstrative a motivelor ordonatoare. Cu *Aur și iederă*, Vulturescu își finisează edificiul poetic, înălțat piatră cu piatră pe temeliile Nordului propriu, uzând de simbolistica iederei decorativ-posesive.

(Din vol. *Cronicar întârziat*, 2013)

Alexandru RUJA

Nordul este pentru poet începutul și sfârșitul, pământul făgăduinței și Golgota existenței, Arcadia imaginată și râvnită, spațiul eternei reîntoarceri și al sublimei suferințe. Acest Orfeu al Nordului își dezacordează lira pentru a cânta pe toată întinderea disonantă a

literelor/ poemelor, într-o învăluire deopotrivă a strigătului și a melosului, unite într-o poezie ce i-a devenit semn caracteristic și care îl individualizează în corul de multe ori uniform al optzeciștilor.

(Din vol. *Rotonde critice*, 2015)

Julian BOLDEA

Un fel de mitologie a scrisului și a poeticității răzbate din cărțile lui George Vulturescu, unde raportul eu-realitate e reliefat în termenii tranșanței existențiale și estetice, care desenează antinomia între conștiința lucidă și decorul aberant, absurd, care o încorporează. Este la mijloc aici și senzația alcătuirii efemere a ființei, este înregistrată și tensiunea duratei ce-i marchează în chip tragic existența și scrisul. [...]

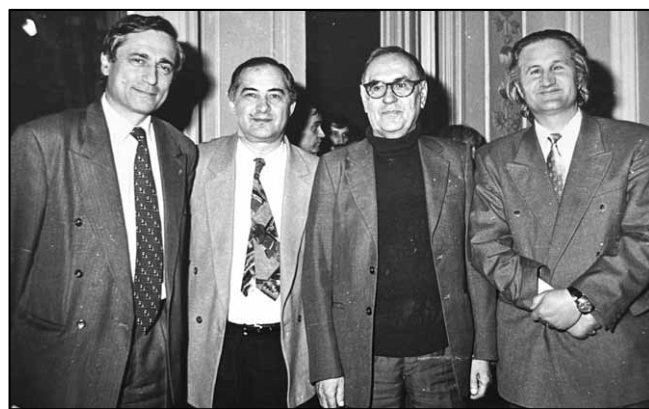
Neoexpresionismul lui George Vulturescu, temperat de inserția lucidității și a reculegerii printre lucruri, e efigia unui poet ce recurge la simbol și la notație, la enunțul neutru și la verbul grav, ritualizat, cu ecouri prelungi și solemne. Fără a putea fi considerat un poet al crizei, al tragicului modern, senzația de disconfort existențial e, uneori, pronunțată, poetul refuzând geometrizarea ostentativă a propriilor stări lirice.

(Vatra, nr. 6, 2016)

Constantin CUBLEȘAN

George Vulturescu e la ora aceasta un poet deplin, ce și-a construit propriul univers, ușor identificabil, distingându-se din pleiada generației sale prin tocmai puterea mitologizantă a verbului său dramatic. E aici o neconținută căutare de sine, dar și o putere de conștientizare a menirii mărturisitoare într-un timp ce amenință să maculeze totul. Tocmai de aceea, coborârea în sine e soluția izbăvitoare, sub semnul acelui Ochi Orb capabil a privi dincolo de aparențele lumii, căutând în esențele ei izvoarele adevăratei poezii.

(Din vol. *Poezia, mereu poezia*, 2016)

Cu Ion Pop, Ion Vădan, Ștefan Aug. Doinaș.

Mircea MUTHU

Simbolul alcătuiește, manifest ori subtextual, axul, coloana vertebrală în poezia lui George Vulturescu. Personificat în Row, un dublu al poetului și „fiu nelegitim al lui Homer”, Ochiul Orb înseamnă hipercunoașterea umană și divină sub toate formele

senzitiv-intelectuale, este „cel mai penetrant ocean textual, în sensul poeticii lui Ion Barbu (Marin Mincu, op. cit., p. 1034), așa cum este înfățișată – antologic! – în *Planctoanele ochiului orb* și în amintitul *Tratat despre ochiul orb*, ambele datând din 1996.

(Din *Repere culturale transilvane*, vol. II, 2018)

Cornel UNGUREANU

Mi se pare admirabil orgoliul de „om al locului”, de apartenență regională, al lui George Vulturescu. El este un om al Nordului, care scrie Poemele Nordului. El și cu prietenii lui scriitorii străbat ținutul, oprindu-se asupra locurilor memorabile. Locuri despre care vorbește mereu în interviurile, în eseurile, în

poeziile sale. Scrie despre trecerea magnificilor – Nicolae Breban, Augustin Buzura, Dinu Flămând – pe acolo. E întotdeauna în preajma unui scriitor (Vasile Sălăjan este din Tătăreștii de care aparține cătunul nașterii sale). Există și o istorie a „cătunului”, pe care poetul o cercetează și o explică ca un specialist...

(Din vol. *Mitteleuropa periferiilor*, ed. a doua, 2018)

Ion POP

Cu conștiința fragilității discursului său, George Vulturescu își rostește totuși cu o aspră fermitate credința în scris, în versul ca unică posibilitate, fragilă desigur, a închegării de sine în fața asediilor lumii din afară: „poetul nu are nicio apărare în afara versului/ nici ochiul de cucuvea nu are nicio apărare/ în afara nopții/ și golește în Dumnezeu tot ce vede”. Vers frumos, acesta din urmă, dintr-o suită de poeme

în care numiții pereți arizi ai peșterii sunt și pereți de cărți, cu accente sapiențiale grave și modulații ritualice colorate de citate din Cartea Cărților. [...] Sub un titlu expresiv în mica lui prețiozitate, *Maladiile lămpilor* (2019), poetul investește noi energii, într-o atmosferă crepuscular-nocturnă, în consolidarea viziunii în care conviețuiește, mereu tensionat, lumea concretelor și cea a literelor scrise.

(*Discobolul*, nr. 268-269-270, 2020)

George VULTURESCU

Oraș atacat de mirosul mâțișorilor de salcie

Mă așez la cafeneaua *Friedns* de pe malul Someșului –
câteva gânduri negre, negre-corbi nu alta
au venit după mine ca și *păsările* lui Hitchcock/*
Un cuvânt pe care îl pregătisem să-l așez în poem
se ridică dintre ele, ca un vultur, și încearcă să le gonească.

– „Sunt pe-aici o mulțime de corbi de când au tăiat sălciile
de pe mal”, mi-a spus Doamna Viki, patroana.

Acum pot să scriu, îmi zic după ce pleacă. Desfac chepengul
sicriului și intru (îmi port sicriul cu mine precum lucrătorii de la defrișări
își duc drujbele și le așază pe sub mese)
Și în sicriu se zburătăcesc corbi: smulg cu ciocurile viermi din scânduri.
Îmi zăresc și mâinile, ca și cum ar fi înnoptat acolo: sunt clești
metalice cu care scot cuiele, unul câte unul. Prin găurile lor se strecoară
litere pentru poemul început: ceea ce scriu nu mai respectă problema
adevărului sau a falsității. Corbilor dinlăuntru nu le pasă de asta –
de la o vreme aripile lor se vestejesc cum sunt frunzele, toamna,
împrăștiate de vânt...

Dacă e vânt înseamnă că am ieșit din sicriu și îmi torn pe gât votca
cerută precum și vântul răstoarnă pe alei frunzele copacilor...

Pe ușa intră, tușind, Domnul Tipu, epigramistul orașului. Gâfâia,
părea că se îneacă strigând ceva:

„– Afară e o ceață canibală: mâțișorii de sălcii tăiate se desfac în
alți mâțișori pufoși, atacând plămânii oamenilor.
Mașinile ambulanțelor claxonează continuu oprindu-se să ridice
de pe jos oameni leșinați. E de stat înăuntru...”

Fumul de țigări, gălăgia celor de la mese, mirosul de benzină
al drujbelor îți taie respirația. Încăperea întreagă părea
un catastif vechi de pe care cuvintele scrise se scurgeau precum cenușile.
Mă și gândeam: oare câte cuvinte te urmează, de drag, în sicriu?
Cele care crăpau când le arcui ai arabescurile? Câte îți orbeau ochii

Atelier liric

și îți umpleau mâinile de bube?

Ezitam, șovăiam să închei poemul și să ies dintre scândurile
sicriului.

Știu că nu sunt aripi pentru a urca din el direct în cer...

Deja aerul infestat de mirosul pufului de mătăsori intra prin
deschizăturile

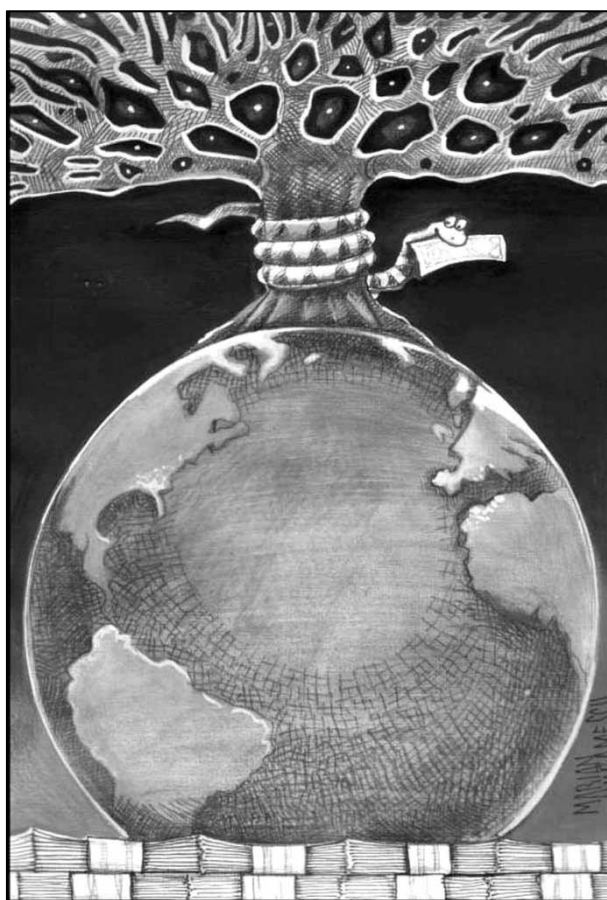
ușilor și ale ferestrelor, în cafenea și în toate clădirile din oraș –
oamenii se auzeau horcăind, în convulsii...

Îmi las poemul – sau doar capul greu – pe masă amintindu-mi de
versurile

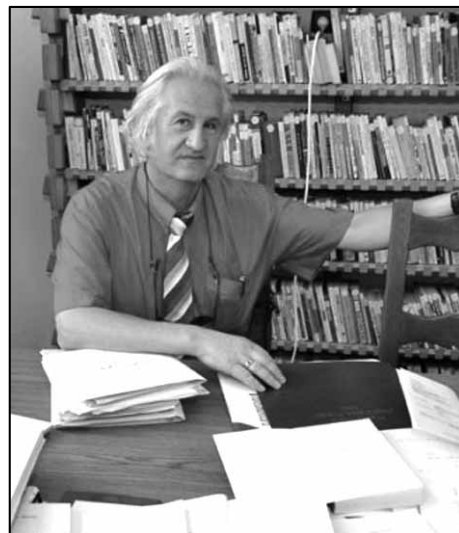
în care poeții spun că au murit de mult și chiar vedeam cum cădeau sălciile
sub drujbe și vrăbiile săreau de pe o creangă pe alta...

Poate că visez, îmi zic, sau poate că am băut, ca și alți comeseni, dar simt
drujba din mâini cum taie ramurile sălciilor, apoi, din neglijență, îmi taie o
mână, apoi pe cealaltă și nu mai pot scrie nimic și nu mai văd nimic prin
locul gol al cuielor din scândurile sicriului....

/* v. Celebrul film din 1980 (după romanul *The Birds* al lui M. Daphne, inspirat de un caz real
din nordul Californiei).

George VULTURESCU

**„Cuvintele poemelor mele sunt vin, fierb, năvălesc ca
și nourii pe cer – unii aduc ploaie, alții lasă dâra
sângerie a lunii să ajungă pe streășina casei...”**

Olimpiu Nușfelean: – *Stimate George Vulturescu, tu, care elogiezi pinul lui Nietzsche, în ce crezi că (mai) stă puterea poeziei?*

– Orgoliul lui Nietzsche („...mai sus de om și fiare – ajuns...”/ *Pin și trăsnet*) este rivalitatea demiurgică Om/ Creator. În volumul meu recent (*Pinul lui Nietzsche*, Junimea, 2025), eu rămân la elogiul rădăcinilor dintre stânci: puterea lor îl susțin în furtună... Cred că și *poezia* are astfel de rădăcini: cuvântul ei stă înrădăcinat în „templul” baudelairian al „pădurii de simboluri” transmis din bard în bard...

Luând-o cu mai multă bravură de... Nord, voi divulga ideea că aici nu prea am... *pini*, doar... *pruni*. „Prietenii” știu ce țării se fierb din prunele lor! Dar, pentru că dă iarna peste noi, vă trimit și la „țaria” hypocritică a... *mugurilor de pin* care protejează respirația...

– *Ce hanger (mai) poartă azi Marii Barzi?*

– „Marii Barzi”, din care coborâm, „fierb” între premiile concursurilor județene, cuvintele lor sunt o plasmă virtuală, nu au țaria oțelului de sabie, de aceea tot învârt eu pe granița de Nord-Vest sticlirea cuțitului...

– *Și ce se mai întâmplă la „hotarul dintre nămol și ape limpezi”?*

– ...Doar Ochiul meu Orb ți-ar putea răspunde la această întrebare, Don Olimpiu...

– *În fapt, ești expresia unei anumite geografii? Cu granițe ce „limitează” la anumite motive sau care transgresează/transferă spre alte și alte deschideri? În altă ordine de idei, ai avut maeștri, care ar fi fost aceștia?*

– Da, sunt definit de o *geografie* energetică a pietrelor și lutului natal care limitează și transgresează: culcuș de pui de lup, cuib de pasăre, casă de piatră sau colibă de paie... „Nordicitatea” mea (termenul nu se poate transfera asupra sudului, răsăritului...) nu are „maestri” care să lucreze cu calfe – creanga de alun are doar puterea sevei sale, ca și vergeaua de răchită cu care tatăl meu, fântânarul din satele Sălajului, afla locul izvorului... Am avut șansa să mai întâlnesc cititori de urice bătrâne, în stele stinse, în culoarea ierburilor, învățători ai așezării pietrelor în unghiurile din arcade, magi ai

**Dialogurile
Mișcării literare**

tărilor din butii de nuc... Cuvintele poemelor mele sunt vin, fierb, năvălesc ca și nourii pe cer – unii aduc ploaie, altele lasă dâra sângerie a lunii să ajungă pe streșina casei...

George Vulturescu și Olimpiu Nușfelean.

– În ceea ce te privește, când ai descoperit picătura de sânge de pe albul paginii? Când te-ai descoperit poet și când ai început să dai curs acestei descoperiri?

– Fie că știai, fie că nu, dar... poezia mea s-a născut cu sânge, cum zici – mi-am pierdut un ochi într-un accident, înainte de începerea școlii. Pronia a vrut să-mi deschid singur „al treilea ochi” peste „albul paginilor”... Până în clasa a IV-a am început să continui versurile din abecedare, apoi am notat, separat, în caiete, versuri „propriei”.

În primii ani de liceu, deja elev, la internat, în orașul Satu Mare, am trimis versurile mele la paginile „Preludii” ale *Scânteii Tineretului*, la *Amfiteatru*, *Familia*. Am debutat în revista *Familia* – nr. 1, 1973, cu o prezentare a poetului Ștefan Aug. Doinaș – *Un voluptos al imaginii: George Vulturescu*. Deja aveam un „nume”, și am început „să dau un curs acestei descoperiri”...

– *Evoluția ta literară a fost lineară sau plină de serpentine?*

– „Evoluția”... în poezie, distins Olimpiu Nușfelean, nu pare a ține cont de... liniaritate: mai mult aș zice că e plină de „serpentine” (cred că te-ai referit și la metafora lui Macedonski, a celui care intră înaintea Emirului în cetate, „șchiop și searbăd la față”...), de colțuri, găfâieli și salturi. Le-am

avut și eu, din plin: de la metafora „pietrelor Nordului”, la ochiul homeric, la personajele care-și luminează cărările întunecate cu lucirea tăișului de cuțite, la „câmpia pietroasă de Titir al Nordului”...

Trebuie să ne... „inventăm” mereu, poete, din aceleași stihii ale „aluatului” geografic (trimit și la cercetarea sânguincioasă a lui Cornel Ungureanu – *Geografia literară a României*).

– *Poet fiind, ce te-a determinat să înaintezi pe cărări acoperite de colbul teoretic, al comentariului critic? E nevoie oare ca și poezii să mai scuture colbul (dezinteresului) de pe pagini mai mult sau mai puțin „bătrâne”?*

– Susținerea unei reviste literare (în cazul meu – *Poesis*, apărută în 1990) în... „provincie” nu se bazează numai pe „arta” de a găsi fonduri financiare pentru tipărirea ei, ci și o... *privire critică a poeziei, la zi...* Sunt foarte importanți colaboratorii, scriitorii care scriu cronică literară: în marile orașe sunt universitățile, redacțiile... În Satu Mare poți să te plimbi toată ziua pe străzi până, eventual, întâlnești un scriitor... Am avut în jurul meu, la începuturi, o *generație de poeți*, îmi place să-i amintesc: Dorin Sălăjan, Alexandru Pintescu, Ion Vădan, Ion Baias, Ion Ghiur, George Achim, Corneliu Bala, Emil Matei, Ion Bala... Din păcate, prea devreme părăsindu-ne... Ni s-a părut necesar, atunci, să venim cu propriile cărți (la Dacia din Cluj ni se spunea că li s-a tăiat numărul de editări, la cele din București ni se spunea: „Aveți editură la Cluj!”), cu propriile reviste... Îndârjirea pentru *Poesis* a venit ca o reacție față de un „centru” fără deschidere...

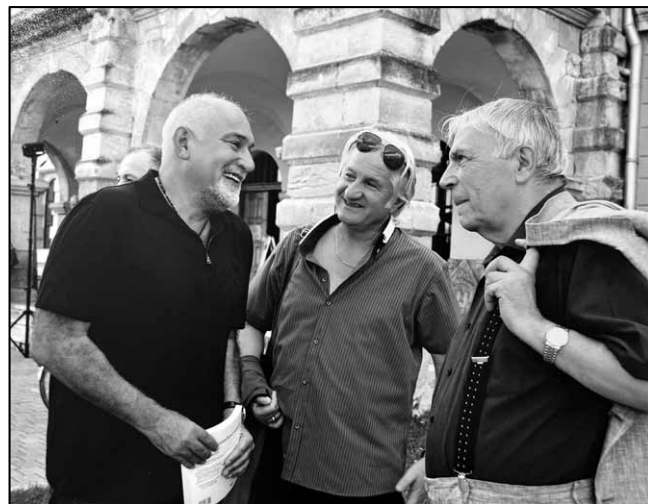
Astfel că revista m-a obligat la o... deschidere – dinspre margine spre centru... Am scris în acești ani despre multe cărți ale colegilor din țară, i-am urmărit cu drag la Festivaluri/ evenimente culturale, am reușit să dăm și premii unor mari poeți din țară și străinătate (în Catedrala orașului „Adormirea Maicii Domnului”), am avut colocvii pe teme stringente, i-am provocat să vadă județul și locurile unde „se agață harta-n cui” – uneori am avut bucurii mari, alteori nu... Dar doream să aduc marii scriitori în viață la Satu Mare, să fie văzuți, să ne vadă și ei la rândul lor... Nu știu

dacă a meritat, ești în situația mea, dragă Olimpiu, să lăsăm timpul să ne-o spună...

– *Îți duci viața într-un oraș de provincie – de provincie culturală, vreau să zic. Ți-a oferit aceasta tot contextul literar de care aveai nevoie în trăirea condiției tale literare? Ai intervenit în schimbarea/ îmbogățirea acestuia printr-un Festival devenit celebru, alături de ieșirea în lume prin revista Poesis? Întrebarea e în trepte... Spre ce punct cardinal duc toate aceste strădanii?*

– Bine specifici – „întrebarea e în trepte”... „Punctul cardinal” spre care duc treptele l-am evocat mai devreme... Orașul (mă refer la Satu Mare, orașul... „meu drag”) nu este atent la ce ai făcut, revista, personalitățile culturale pe care le-ai adus – în premieră – aici, evenimentele provocate, nu se pun la... inimă. Inima Orașului este un *azi* al unei minorități care decide (politic, economic) ce e *bine* pentru „Zilele” lui, de dimineață până seara, dar nu neapărat pentru un *mâine*, *al tuturor*... Iar „invitații” – pentru premiul X și Y, pentru scena publică – uită totul, altcineva, altul, *al nostru*, îi va lua locul... Că i-ai „îmbogățit” cu un eveniment cultural, cu urmele pașilor unui ilustru cărturar/ scriitor care a decedat între timp, crezi că mai contează? Muțenia zidurilor este, oare, și muțenia omului din oraș? Trec pe străzi și mă simt, în același timp, *plin și gol*, duc o căruță cu amintiri: Mihai Ursachi, Grigore Vieru, Nichita Stănescu, Ilie Constantin, Gabriela Melinescu, Adam Puslojic, Leons Briedis, Alexandru Lungu, Cezar Ivănescu, Laurențiu Ulici, Nicolae Manolescu, Radu Enescu, Teohar Mhadaș, Alexandru Mușina, Mircea Handoca, Alexandru Vlad, Cristian Popescu, Ion Zubașcu, Vasile Tărățeanu, Cezar Baltag, Andrei Zanca, Joaquin Garigos Buenos, Șt. Aug. Doinaș, Marin Mincu, Matei Călinescu, Mircea Zăciu, Ioan Flora, Radu G. Țeposu, Petru Cărdu, Radu Săplăcan, Valentin Tașcu, Romul Munteanu, Mircea Nedelciu, Gh. Crăciun, Constanța Buzea, Dan Al. Condeescu, Gheorghe Bulgăr, Iustin Panța... Sătmărene, din viitor, vei fi știind ceva despre șirul voievodal care a întins Literatura Română până pe granița de Nord-Vest?

– *Participi la multe festivaluri și colocvii literare de profil. Răspund acestea așteptărilor cititorilor sau induc suficiente nevoi de... lectură, de trăire a literaturii? Ce consecvențe le afectează?*

Cu Varujan Vosganian și Nicolae Manolescu.

– Participarea de care spui mi-a dat măsura valorilor literaturii contemporane... Am îmbogățit-o și eu cu cărțile mele de poeme, cu cele dedicate cercetării operelor unor poeți precum Mihai Eminescu, Lucian Blaga, Al. Macedonski, Ștefan Aug. Doinaș, a multor poeți contemporani... Cea mai mare bucurie a

Cu Mihai Ursachi, Emil Iordache, Daniel Corbu.

fost prin șansa de a fi cu ei – față către față. M-au îmbogățit, ca să nu inventez alt cuvânt, colocviile dedicate – în locuri legate de nașterea lor – vieții și operelor pe care le-au scris, noutăților pe care le-au revelat unii dintre critici. Sunt necesare aceste continuități între

generații, schimburile de idei. Sunt și întâlniri lipsite de valoare, șterse, oficiate fără har – renunț la unele și păstrez vie vibrația unor comentarii care re-citesc semnificațiile unor opere... Nu știu dacă Uniunea noastră poate acoperi totul sau sunt unele manifestări înșiruite doar cu orgoliul unor factori locali, politici...

Cu Cezar Ivănescu.

– Crezi că ai beneficiat de o receptare adecvată a literaturii tale din partea criticii? Întreb aceasta și primind imbolduri din partea situației de azi a criticii literare, care s-ar părea – și nu doar ea – că ar fi într-o anumită suferință?...

Cu Laurentiu Ulici și Dumitru Păcuraru.

– Neîndoielnic că un poet din... „provincie” (cum ne numesc unii...) nu are un... spor prea mare la o receptare adecvată... Aproape de foc, știm, nu simțim gerurile, biciuirea vântului... Juriile literare sunt făcute

din oameni, cu prietenii, cu obligații... Dar nu trebuie să ne afecteze orice moft... Personal sunt bucuros că pot publica în orice revistă (și *România literară* ajunge, văd, la orice poet valoros din provincie) poeme sau studii critice. Despre cronicile literare la cărțile semnate de mine le las să vină precum zilele de... primăvară – cine te citește poate să scrie. Dau mâna și salut orice critic/ scriitor chiar dacă nu a scris despre cărțile mele sau chiar dacă m-a tăiat de pe vreo „listă” de premii... Într-o zi, dacă știe să citească, va da peste un vers al meu care-l va face să tremure știind că a fost mai... orb decât mine....

– Se vorbește de mari rupturi între generațiile literare, între cele aflate în curs, ca și față de tradiție, în ceea ce aceasta are întotdeauna câte ceva de oferit, de a fertiliza continuități. Percepi asemenea stări de lucruri? În ultima vreme, Uniunea Scriitorilor are preocupări de promovare a literaturii tinere... Cum ți se par?

– „Rupturile” între generații, reorientările, grupurile reciclante sunt, prin vreme, frecvente – am zice chiar necesare... Mai îmbătrânim, prietene, dar nu aceasta e problema, ci faptul că unii îmbătrânesc... „în proiectul” lor de „rebarbativi”, de nemulțumiți... Să nu citești un scriitor pentru că e dintr-o altă generație mi se pare o auto-mutilare, o orbire dureroasă – nu pentru că nu vezi, ci pentru că nu vrei/ nu poți să-l vezi pe celălalt, diferitul... Însă și această tară este, până la un loc, firească. Eu cred în tinerii care vin... Revista *Luceafărul*... propune nume responsabile... Noi, la *Poesis*, suntem atenți și îi urmărim/ așteptăm...

– Grupurile, nu neapărat grupările, literare, incongruente desigur, din partea de sus, mai mult sau mai puțin, a hărții, reușesc ele să se adune cumva sub un semn al Nordului? Cum se vede Bistrița literară privită printr-o, să zicem, lentilă frățască sătmăreană?

– Pentru că sunt pe... „marginea hărții” nu i-au în seamă „grupurile” care se vor dominante... „Ce e val, ca valul trece”... nu? Unii te citesc, alții doar te salută, ca și norii pe

cer – unii aduc ploaie binecuvântată, alții nici măcar umbră nu lasă trecând... În ultima vreme mi se pare mai potrivit să mă retrag în craterele mele cu straturi vulcanice... Nici pe la noi, la Filială, nu prea trec...

Dar cu Bistrița nu glumim – nu uit niciodată de șirul istoric care ni s-a adăugat, ca un zid al limbii române prin osârdia și faptele lui Darius Pop, Vasile Scurtu, Octavian

Ruleanu. Dar Domnia Ta, Olimpiu Nușfelean, ai fost alături de *Poesis* de la Începuturi, prietenește, cu texte proprii, cu cărți de lansat, cu invitații pentru scriitorii sătmăreni – da, așa cred că e bine: ne vedem, cum putem, la Bistrița, la Sălaj, la Baia Mare, la Satu Mare. Și, după cum reușim să edităm revistele, „*cu bucurie deschidem coloanele noastre*”, precum se scria la *Familia*...

Septembrie, 2025, Satu Mare

Dialog realizat de **Olimpiu NUȘFELEAN**

(Note biobibliografice)

George Vulturescu (pe numele real: Gheorghe Pop Silaghi) s-a născut la 1 martie 1951 în cătunul Tireac, sat Tătărești, din județul Satu Mare. Tatăl său (Gheorghe Pop Silaghi) a fost cioplitor în lemn și fântânar, iar mama (Irina Pop Silaghi) – casnică. Urmează primele clase în Tireacul natal. Gimnaziul îl face la Tătărești, iar studiile liceale la Satu Mare (Liceul Nr. 3, actualmente Liceul Teoretic „Kolcsey Ferencz”). Este absolvent al Facultății de Filologie a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, specializarea română-rusă.

A lucrat la instituții de cultură din Satu Mare (director al Direcției pentru cultură, culte și patrimoniu cultural național; instructor artistic și director al Casei de Cultură „G.M. Zamfirescu”; consilier-șef la Inspectoratul Județean pentru Cultură).

În 1990, la Satu Mare, a fondat revista *Poesis*, al cărei redactor-șef este și în prezent. A inițiat, tot la Satu Mare, Festivalul „Frontiera Poesis”, care a beneficiat până acum de 28 de ediții. În jurul revistei s-a creat în timp o valoroasă școală de poezie.

În anul 2010 a obținut titlul de doctor în literatură contemporană cu teza *Poezia lui Ștefan Augustin Doinaș. „Tiparele eterne” și poetica orizontalității*.

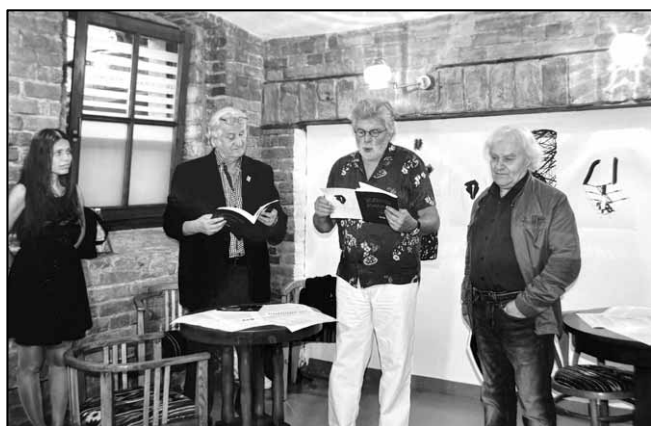
Este membru al Uniunii Scriitorilor din România, Filiala Cluj-Napoca, al Asociației Scriitorilor Profesioniști din România (ASPRO), al Uniunii Ziaristilor Profesioniști din România și al PEN-Clubului Român.

*

Debutul publicistic efectiv este considerat cel din revista *Familia* (nr. 1, ianuarie 1973), cu poeziile *Arbore*, *Poem* și *Poetul*; acestea au fost însoțite de o prezentare a lui Ștefan Aug. Doinaș intitulată *Un voluptuos al imaginii: George Vulturescu*.

Debut editorial: *Caietul debutanților* – 1979, Ed. Albatros, București, 1981.

George Vulturescu scrie poezie, critică și istorie literară, eseu.

Cu Jean Poncet și Dumitru Păcuraru.

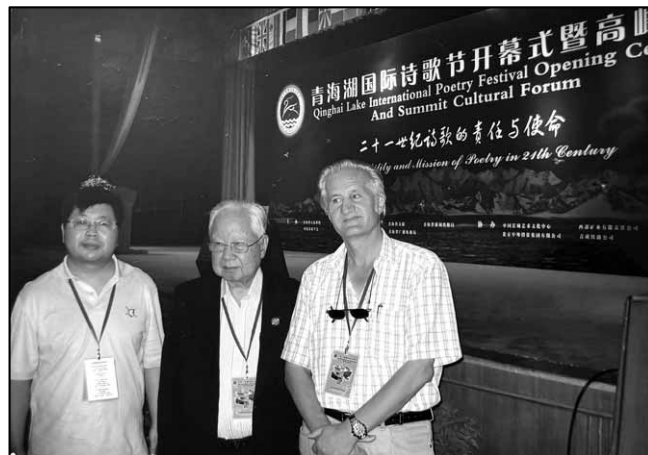
Colaborări la publicații periodice:

Amfiteatru, Antiteze, Apostrof, Arca, Aurora, Bucovina literară, Caiete Silvane, Coloquium, Convorbiri literare, Cronica, Expres cultural, Euphorion, Familia, Feed Back, Flacăra, Hyperion, Luceafărul, Mișcarea literară, Neuma, Nord Literar, Pleiade, Poesis, Poezia, România literară,

Scânteia tineretului (Suplimentul literar „Preludii”), Scriptor, Steaua, Tribuna, Unu, Vatra, Viața Românească, Vitraliu.

Volume de poezie:

- Frontiera dintre cuvinte*, Ed. Litera, București, 1988;
Poeme din Ev-Mediul odăii, Ed. Litera, București, 1991;
Orașul de sub varul pereților, Casa de Editură Panteon, Piatra-Neamț, 1994;
Tratat despre Ochiul Orb, Ed. Libra, București, 1996;
Femeia din Ev-Mediul odăii, Ed. Helicon, Timișoara, 1996;
Podul sau dictatura ochiului, colecția Liliput, Ed. Helicon, Timișoara, 1997;
Gheara literei, Ed. Libra, București, 1998;
Scrisul agonic [antologie], colecția „La Steaua – poeți optzeciști”, Ed. Axa, Botoșani, 1999;
Nord, și dincolo de Nord, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 2001;
Stânci nupțiale, Princeps Edit, Iași, 2003;
Monograme pe Pietrele Nordului, prefață de Gheorghe Glodeanu (*O mitologie a Nordului*), colecția Magister, Ed. Limes, Cluj-Napoca, 2005;
Alte poeme din Nord, Ed. Brumar, Timișoara, 2007;
Orb, prin Nord (Antologie de poezie 1996-2007), cuvânt-înainte de Nicolae Oprea (*Poetica Nordului*), în loc de postfață – o scrisoare de Marcel Moreau, colecția Biblioteca românească – poezie, Ed. Paralela 45, Pitești, 2009;
Aur și iederă, Ed. Paralela 45, Pitești, 2011;
Nordul. O gnoză a pietrei [antologie], prefață de Theodor Codreanu, colecția „Opera omnia” – Poezie contemporană, Ed. Tipo Moldova, Iași, 2011;
Grota și literele, prefață de Irina Petraș (*Elogiul literei*), Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2013;
Negură și caligrafie, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2014;
Cartea de la Satu Mare [antologie], prefață de Gheorghe Glodeanu (*Un poet al cetății*), Ed. Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2016;
Sigiliul Nordului, colecția Școala ardeleană de poezie, Ed. Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2016;
Maladiile lămpilor, Ed. Tracus Arte, București, 2019.
Printre vânătorii de orbi; Junimea, Iași, (2021);
O sută și una poezii; ed. Academiei Romane, (2021);
Cesar Vallejo urcă pe Machu Picchu; Ed. Limes (2023).
Pinul lui Nietzsche; Junimea, Iași, 2025

La un congres al scriitorilor din China.

Volume de critică literară:

- Saeculum. Metafizică și polemică*, Ed. Panteon, Piatra Neamț, 1995;
Cultură și literatură în ținuturile Sătmăruului. Dicționar: 1700-2000 – 2000, Satu Mare, Ed. Muzeului Sătmărean, 2000;
Cronicar pe Frontiera Poesis, Princeps Edit, Iași, 2007;
Mihai Eminescu și scriitorii sătmăreni (Documente de istorie literară, studii critice), coordonator ediție, Ed. Școala Ardeleană, 2014;
„Complexul Ghilgameș” – Eseu despre motivul prafului în opera lui M. Eminescu, Ed. Junimea, Iași, 2015;
Orbul din „Poemele luminii”, Ed. Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2017;

Lucian Blaga – ipostazele „harfei de întuneric”, Ed. Cartea Românească Educațional, Iași, 2020.

Lecturi. „Pe rouă, pe ceață...” 21 de scriitoare în eseuri critice; Junimea, Iași (2022).

Eseuri: Al. Macedonski – *maladiile eului poetic*; Ed. Neuma (2024).

Interviuri: *Poesis. Conturul secret al literei*, Ed. Princeps Edit, Iași, 2009.

Ediții bilingve:

Augenlieder, gedichte, traducere de Christian W. Schenk și Simoné Reicherts-Schenk, Ed. Dionisos, Kastellaun, Germania, 1996 și Amazon Kindle, Boppard, Germania, 2012;

Traité sur l’Oeil Aveugle, traducere de Sabrian Russo, Ed. Libra și Ed. Humanitas, Montréal, Canada, 2004;

The North and beyond North, traducere de Olimpia Iacob, Ed. Libra, București, 2006;

Do severe I dalše od severa, traducere de Miljurko Vukadinović și Adam Puslojić, Ed. Press Kosmajturist, Belgrad, 2007;

Versek, traducere de Balász Boróka, Ed. AB-ART/Dellart, Bratislava și Ed. Limes, Cluj-Napoca, 2010;

Other Poems from the North, traducere de Adam J. Sorkin și Olimpia Iacob, Fundația Culturală Poezia, Iași, 2011;

Gold and Ivy, traducere de Adam J. Sorkin și Olimpia Iacob, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2014;

Ziemeļu Aklais, traducere în limba letonă de Leons Briedis, Ed. Omnia Mea, Riga, Letonia, 2014;

Les pierres du Nord/Pietrele Nordului, traducere de Jean Poncet, Jacques André Editeur, Lyon, 2018;

Blinde Augen Weinen Nicht/ Gedichtsammlung, traducere de Christian W. Schenk, Ed. Dionysos, Boppard am Rhein, Germania, 2020;

The maladies of the lamps, trad. De Olimpia Iacob și Jim Kacian, India, 2021.

Cu un grup de scriitori prieteni.

Ediții îngrijite (selectiv):

Constantin Noica, *Poeme*, antologie îngrijită, Casa de Editură „Panteon”, Piatra-Neamț, 1995;

Ștefan Munteanu, *Poezii beau din apa cerului*, antologie îngrijită, note biografice, postfață, Casa de Editură „Panteon”, Piatra-Neamț, 1995;

Laureano Silveira, *Partea neagră a părții albe*, copertă și îngrijirea ediției, Casa de Editură „Decalog”, Satu Mare, 1997;

Egito Goncalves, *Poem și foileton*, copertă și îngrijirea ediției, Casa de editură „Decalog”, Satu Mare, 1997;

Vasile Gogea, *Propoziții*, 1996-1998, lector și copertă, Seria de poezie, Ed. Solstițiu & Decalog, Satu Mare, 1998;

C.S. Anderco, *Hotare pentru vis*, ediție îngrijită, prefață, Casa de Editură „Decalog”, Satu Mare, 1998;

Cristian Bădiliță, *Cartea micilor erezii, I, Iubirile postume*, lector și copertă, Seria de poezie, Ed. Solstițiu & Decalog, 1999;

Ioan Flora, *Antologia poeziei sârbe (sec. XIII-sec. XX)*, redactor de carte și realizare copertă, Ed. Solștițiu, Satu Mare, 2004;

Satu Mare, poezie și arhitectură, antologie realizată de George Vulturescu; prefață: D. Păcuraru, Ed. Solștițiu, Satu Mare, 2014;

Cartea credenționalelor. Sătmăreni la Marea Unire, coordonator, selecție texte și fotografii, Ed. Școala Ardeleană, Cluj Napoca, 2018.

George Vulturescu a semnat numeroase prefețe și postfețe (pentru cărți aparținând autorilor: Ștefan Teodorescu, Radomir Andric, Adam Puslojić, Grigore Vieru, Ovidiu Constantin Cornilă ș.a.).

Premii și ordine obținute (selectiv):

1994, Neptun – Premiul pentru poezie al Târgului Estival de Carte;
1994, Cluj, Oradea – Premiul pentru poezie la Salonul de Carte și Publicistică;

1997, Desești (Maramureș) – Marele Premiu „Nichita Stănescu” la Serile de Poezie de la Desești;

1999, 2003, Cluj-Napoca – Premiul pentru poezie al Uniunii Scriitorilor, Filiala Cluj;

2001, Cluj-Napoca – Premiul pentru critică „M. Zăciu” la Galele Literare Radio Cluj;

2003, Ujgorod (Ucraina) – Premiul „Corona Carpatica” al Asociației de Literatură și Artă Uniunea Scriitorilor din Zakarpattia;

2004, București – Ordinul „Meritul Cultural”, categoria A, literatură, în grad de Ofițer;

2008, Chișinău (Republica Moldova) – Premiul Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova la Festivalul Internațional de Poezie „Nichita Stănescu”, ed. a III-a (premiu *ex aequo* cu Grigore Vieru, Chișinău);

2013, Chișinău-Iași – Marele Premiu al Festivalului Internațional de Poezie „Grigore Vieru”, ediția V-a;

2014, Belgrad (Serbia) – Premiul Uniunii Scriitorilor din Serbia „Pecetea cneazului Lazar”;

2016, Iași, rev. *Convorbiri literare* – Titlul de „Ambasador Cultural al Iașului”;

2017, Belgrad, Serbia – Premiul Uniunii Scriitorilor din Serbia „Hrisovul Moravei”, la Festivalul Internațional al Scriitorilor, ediția a 54-a.

A fost tradus și a publicat în limbile: slovacă, franceză, germană, engleză, maghiară, letonă, sârbă, chineză, suedeză, rusă, ebraică.

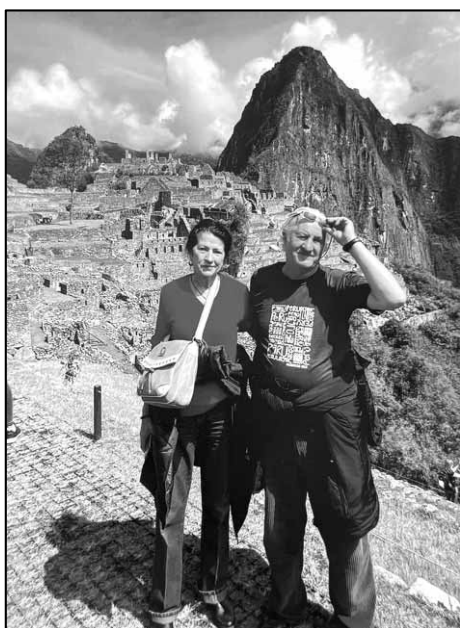

Cu mama, Irina.

Părinții, Irina și Gheorghe.

Cu soția, Claudia, în Peru, oct. 2022.

La lansarea cărții din 1988, cu Vasile Sălăjan și Cornel Munteanu.

Foto-album George Vulturescu

La Copenhaga.

La Festivalul din Sète, Franța.

Senectutea – raiul scrisului și alte binefaceri

Victor ȘTIR

Ajuns la cel de al optulea volum, *Jurnalul* domnului Gheorghe Grigurcu nu dă semne de oboseală, de plictis, dimpotrivă, este proaspăt și zburdalnic-tematic, mai mult decât s-ar putea aștepta cititorul atât de încurcat în hățișul zgomotului de fond contemporan, fie el social-politic, sau editorial, care, conjugate, obturează atenția pentru lumea compusă din doar idei.

Nu se presupune măcar o pauză de repliere pentru un viitor elan, mersul constant și ritmat după parametrii interiori pentru găsirea cuvântului ce „exprimă adevărul” clipei sau al vremii lungi, cu limite neimpuse, fiind dependent de angajamentul total pentru găsirea densității maxime de probabilitate a gândului frumos și clar.

Tipologia *Jurnalului* Gheorghe Grigurcu rezidă în plasarea în zona spirituală a meditației zilnice, a întâlnirilor cu mari spirite ale culturii, socotind că biografia este dată de lucrurile gândite și mai puțin de evenimentele zilnice – interesante sau mai puțin – unele oricum irelevante pentru perspectiva asupra tipului asumat de demers scriitoricesc. Consemnarea întâmplărilor zilnice cade cel mai adesea în ceea ce se numește comun, asemănător, repetitiv și lipsit de noutatea de găsit în experiența sufletească, în puterea combinatorie a ficțiunii scriitoricești față de ceea ce se întâmplă în banalitatea cotidianului.

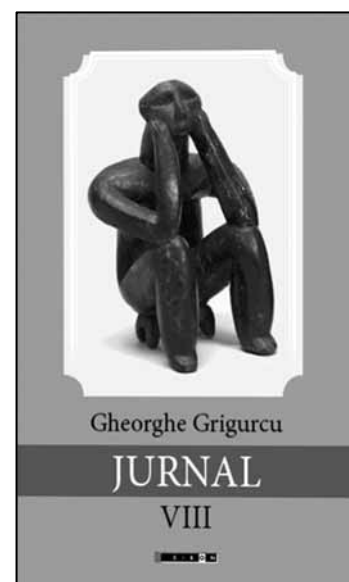
De la parcurgerea unor esențe ale operelor consacrate în timpurile noastre sau în alte secole, autorul ia o relativă distanță, acordând mai mult spațiu reflecției personale asupra vieții, a obiectelor gândirii, care intră în complicatul mecanism interior de elaborare al creatorului de text.

Cum s-a putut arăta și în legătură cu celelalte volume ale *Jurnalului*, textul este un

dialog de idei cu autorii preferați, din operele cărora citatele considerate reprezentative se aleg, deloc întâmplător, după o afinitate pentru un optim al creației lui Gheorghe Grigurcu, venit să rotunjească un înțeles în susținerea aserțiunii avansate ca propriul crez.

Portofoliul tematic al autorului prezintă o diversitate izvorâtă din organica explorare integrativă a lumii, în ceea ce are esențial-formulabil. Cum arătam, în tomul la care ne referim, mai mult decât în volumele anterioare, frecvența textelor autorului este sensibil mai mare, companiile *divanului*, nefiind neglijați, ci, convocați la *rostire* în momente mai necesare. Firește, nu pare a fi o chestiune de orgoliu, ci o abordare care, dintr-o perspectivă, antrenează bagheta magică a discursului textual spre valorizarea *partiturii* proprii, demers care, până la urmă, este temeiul oricărui elan auctorial.

Cum primăvara, din albul zăpezii răsar clopoștii ghiocelor, în desfășurarea textului – volumul VIII - apar relativ des reflecții având în centru problematica senectuții, cu oferta ei de explorat, amplă și deloc ușor de cuprins în totalitate. Fațetele senectuții sunt privite în varii cazuri, în comparație cu aparența mnemotică a altor vârste ale existenței, dacă mai bogate în manifestări umane exterioare, în

În chenar

atâtea cazuri dezavantajată de bogata coloratură sufletească a anilor dăruți de destin.

Textele, delicat dedicate senectuții nu sunt o retractilă caligrafie a tăcerii, ci o armonică prin care se exprimă condiția glorioasă, ajunsă pe acoperișul existenței umane ca vârstă, și în cazul de care discutăm, ca remarcabile posibilități de creație, dobândite, păstrate și augmentate de autor cu trecerea vremii.

Scoaterea din marea de cuvinte, de idei, sentimente, a gândului curat formulat și așezarea într-o masă textuală, atât de prodigioasă, are partea ei înspăimântătoare și în același timp frumusețea curajului de a merge mai departe în clădirea unui edificiu uriaș care este *turnul* de opt tomuri ale *Jurnalului* de până acum. Admirabil este ceea ce putem bănuși că se petrece cu determinarea ieșirii în arena literară și, în același timp, cu delicatețea unui rar ritual menit să poarte demiurgic energiile asociative și ludice, finisând ansamblul care adăpostește o miraculoasă arhitectură de idei.

În continuare, ne vom referi la aspecte tematice, de conținut, ale volumului în susținerea textului asertiv de mai sus. Poet în primul rând, autorul socotește „Poezia. O rugăciune laică. Rugăciunea: o poezie mistică.” (pagina 7), rugăciunea și poezia având nu o condiție megieșă, ci osmotică. Tot astfel, citându-l pe Valery: „...un Poem trebuie să fie o sărbătoare a intelectului. Nu poate fi altceva...” (pagina 170), de asemenea, autorul este empatic cu T. S. Eliot: „Poezia nu este frâul liber lăsat emoției, ci e un mod de a evada de sub imperiul ei...” (pagina 177), sau congruența gândului cu A. E., un alter ego din galeria triplă a heteronimilor convocați în „divan”: „A.E.: Metafora nu e cumva o formă de adulare a realului? Gratuitatea sa admisă o scutește, totuși, de o condiționare etică” (pagina 221), sugerându-se o autonomie a esteticului de etică?

Senectutea, un spațiu cu puține grade de libertate, exceptând imaginarul, singurul neatins, este curajos confruntată și privită olimpiant de autor. „Senectute. În sfârșit, vârsta cum o posibilă scuza față de lume, față de tine însuși. Față de lume, în primul rând, deoarece tot mai dificil îți vine să îți ierți ființa.” (pagina

5); „Senectutea, aidoma unui act de identitate expirat.” (pagina 6) sau „Senectute. Refularea unui timp care n-a mai venit.” (pagina 19) și, doar aparent, *s-a pierdut* pe cale.

Dacă durerea se consumă într-un fel de întâlnire secretă cu Dumnezeu: „Marea durere îți îngăduie să stai gol în fața lui Dumnezeu precum a stat Adam.” (pagina 7), opusul durerii, „Erosul autentic e, aidoma unei opere de artă, deschis spre infinit.” (pagina 18), erosul având un noian de conotații filosofice umane și etern-naturale. Pentru echilibru: „Senectute. Un răsărit cu o melancolie crepusculară, un crepuscul având inocența zorilor.” (pagina 20). Starea târzie, privind viața rămasă în urmă, găsește filoane luminoase: „Senectute. Ce ai fi putut fi în absența trecutului tău? Sub raport psihic, un paria.” (pagina 21) sau „I-ai uitat pe cei pe care i-ai iubit, adică nu mai fi tu însuși. Oare transcendența ne va supune la o astfel de teribilă sancțiune?” (pagina 21) Nu doar dureroasă, ci pustiitoare, o astfel de perspectivă!

Rar domeniu al vieții care să se pretează la meditație și să nu-și găsească „o privire” din partea autorului. Social-politicul, bunăoară: „Înainte eram mărginașii Europei, acum suntem mahalagii ei (Alexandru Dragomir)” pagina 171; „Actualitate. Puzderie de știri plictisind realul.” (pagina 179) sau „A. E.: Civilizația actuală: O stare de barbarie domesticită...” (pagina 440). Lumea scrisului, a cărților, se vede cu o mare încărcătură de precaritate: „o carte apărută într-un tiraj de cincizeci de exemplare ca și cum s-ar desfășura o partidă de fotbal în odaia unui apartament de bloc. Și nu se întâmplă mai nou, să constatăm la noi, tiraje și mai mici?”; „Scrisul: Cea mai nobilă aparență a tăcerii.” (pagina 452); „Scriptor. Foarte probabil n-ar scrie dacă ar ști cu exactitate ce se află sub aceste aparențe. Acum doar intuiește.” (pagina 214).

Admirația constantă a autorului pentru Monseniorul Vladimir Ghika se regăsește și în prezentul volum: „Dacă vrei să ajungi la Dumnezeu doar prin mijloacele tale, la capătul drumului, din nefericire, pe tine te vei întâlni; dacă vrei să ajungi la El prin mijloacele Sale, tocmai pe tine, din fericire! Nu te vei mai

regăsi”). Pentru Blaga: „Dacă însuși Rimbaud a exclamat, *Dieu Baudelaire*, cum să nu-i îngădui modestei mele persoane a mărturisi că pe Blaga îl percepeam mai curând ca pe un zeu decât ca pe un om?” (pagina 200)

Aspru cu vanitatea, în cel puțin două posturi, autorul notează: „Vanitosul o persoană care se linguşeşte pe sine.” (pagina 407) și „Vanitosul: un comic în rolul unei crispări repulsive” sau „A. E.: Admite, amice. A fi celebru înseamnă a putea spune orice. A fi anonim înseamnă a nu putea spune nimic.” (pagina 413)

Caleidoscopică aparența, selectivă prezentarea iubirii: „Cine nu iubește pe nimeni, este nevoit să se deprindă cu linguşirea” (Goethe) sau atât de sensibil formulat: „G: Dacă animăluțele ar ști să vorbească, ar fi mult mai mare durerea în lume.” (pagina 105) Uriașul avantaj al senectuții pare rupt din raiul lui Borges: „Senectute. Nu mai ai de făcut altceva decât să citești și să scrii, să scrii ca și cum ai citi, să citești ca și cum ai scrie.” (pagina 382) Din același registru tematic transcriem: „Senectute. Te desparți de viață prin cutume devenite mișcări mecanice, prin plectis, prin

uitare. Viața se desparte de tine prin reducții senzoriale, prin boli, prin infirmități. Procese complementare.” (pagina 466); „A. E.: Cei care vin după noi se pare că nu ne înțeleg satisfăcător. În schimb, ne-au înțeles acei care au trăit înaintea noastră, chiar fără să ne fi cunoscut.”

Spre finalul volumului, un adevărat poem: „Dimineață de primăvară. Explozia inaudibilă a florilor.” (pagina 431). Ni se pare mai relevantă decât orice încheiere formală, decât comentariul scurt la un aforism, din moraliștii francezi, din La Rochefoucault, Vauvenargues, Goethe, Blaga, din *Jurnalul* poetului Gheorghe Grigurcu, întrebarea: „...moartea un timp care nu mai are nevoie de sine?” sau „Senectute. O porți aidoma unui veșmânt uzat, neavând altul la îndemână. O modestie obligatorie.”

Scrisul înalt, desăvârșit stilistic, având în fundal devoțiunea franciscană, poartă cititorul printre colinele de frumusețe ale vieții, reflectate în oglinda textului, pândit de sugerate îngrădiri ale senectuții, edificatoare a lumii din aforisme, prințesele expresiei literare și filosofice.

Eseiștii din Transilvania

Olimpiu NUȘFELEAN

Luînd în considerare diverse informații disparate și aproape întâmplătoare, dar și experiența personală, în cheie subiectivă, aș îndrăzni să afirm că Filiala Cluj a Uniunii Scriitorilor este una dintre, cum să zic, cele mai active din breaslă. Iar criteriile unei asemenea afirmații pot fi edificate pe baza numeroaselor colocvii, prezentări de autori și de cărți, „rubrici” specifice precum Sub reflector,

conferințe, festivaluri, FestLit în special, Starea prozei, de cultivare a memoriei unor scriitori..., pe care le enunț în treacăt. Se manifestă aici un spirit de echipă lărgită, disponibilitate, profesionalism, căldură fraternă probate de membrii breslei. Dar, peste toate, veghează spiritul gene-

ros al președintelui, Doamna Irina Petraș, critic literar, eseist, traducător, editor. Se derulează, la Filială, adevărate ateliere de punere în temă și de promovare, de menținere viu a interesului pentru scris (act, carte, lectură, personalitate, cititor), dovadă că scriitorul există, pe care amfitrioana le gestionează cu artă (nu doar literară), model, de ce nu?, de implicare a criticului literar nu doar în aplecarea asupra evenimentelor editoriale, ci și în toate cele... literare, cu empatie (mare lucru pentru un critic), dragoste de cărți și autori, expertiză de profil, larg orizont de receptare, sîrg, energie, neodihnă. Spun „neodihnă” avînd în vedere că întîlnirile de aici – cu iradiere înspre și dinspre reprezentanțe – se petrec uneori zilnic, nu doar

săptămînal sau lunar... Dacă se zice că scriitorii, vezi poeții, se citesc mai mult ei între ei, clujenii/ transilvănenii socializează literar, cred, cu multă căldură și înțelegere reciprocă.

O activitate aparte (marca Irina Petraș) o constituie elaborarea de-a lungul anilor a caietelor și antologiilor *FestLit Cluj* (Festivalul Național de Literatură), care au avut, succesiv, teme precum: *Școala Ardeleană și începuturile modernității românești*; *Farmecul etimologiilor. Elogiu limbii române*; *Literatura română – începuturi*; *Literatură și feminitate*; *Transilvania din cuvinte*; *70 (Filiala Cluj a Uniunii Scriitorilor și Almanahul literar/ Steaua)*; *Istoriile literaturii române*; *Scriitorul și Lumea*; *Cartea cuvintelor-madlenă*; *Rondul scriitorilor*; *Autoportrete în oglindă*; *Petrecere cu stil. Literatură și gastronomie*; *Lumea din cuvinte. Realitate și ficțiune*; *Cartea cărților copilăriei*, asemenea titluri mărturisind consistența unui univers literar-cultural cu strînse legături între tradiție, specific al orizontului de inspirație și provocările actualității.

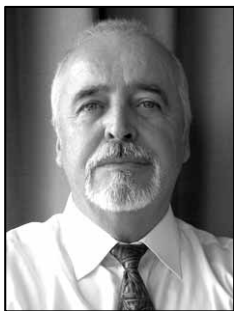
Potrivit unei precizări de la începutul volumului, antologia *Vremea uitată. Eseiști ai Transilvaniei* (Ed. Școala Ardeleană, 2025, carte gîndită de Irina Petraș, redactor responsabil Constantina Raveca Buleu, coperta Laura Poantă) reunește esești ardeleni contemporani, cu texte în limba română, urmînd să apară și o variantă în limba maghiară. Subiectele sînt la liberă alegere, foarte diverse, grupate „în două mari secțiuni: una cu mai puternică tentă meditativ-filosofică sau istorică, alta cu teme legate de limbă, literatură, cărți, societate. A doua secțiune începe cu texte despre Eminescu pentru a marca aniversarea celor 175 de ani de la nașterea poetului. Dar nu sunt trecute cu vederea nici alte aniversări: Centenarul nașterii clujeanului Nicolae Balotă, 130 de ani de la

nașterea lui Ion Barbu etc.” Să mai reținem că „Textele sînt fie scrise sau adaptate anume pentru antologie, fie preluate din cărți și reviste. De remarcat că ele sînt *eseuri* într-un sens foarte larg al termenului. Sînt toate, însă, *forme ale unei neliniști* și urmări ale unui *gînd*, de unde și cele două fragmente care deschid antologia.” Și că au fost respectate opțiunile ortografice ale autorilor. Dacă am numărat bine, au fost antologați șaptezeci de autori.

Cartea adună în sumar scriitori de diverse experiențe literare – poeți, prozatori, critici literari, filosofi, istorici, publiciști, sociologi... – felurite ca aspect al discursului, scrise cu destinație precisă sau preluate din alte destinații, precizîndu-se că sînt „eseuri într-un sens foarte larg al termenului, [...] toate, însă, *forme ale unei neliniști* și urmări ale unui *gînd*, de unde și cele două fragmente care deschid antologia”. Asemenea precizări vin să ilustreze oarecum definiția acordată eseului de A. Marino, așezată ca motto la antologie (alături de una a lui N. Balotă), potrivit căreia eseul este un „gen *semiliterar*, la intersecția structurii imagistice și ideologice, o interferență de lirism și reflexie”. În siajul unor asemenea afirmații vine și aserțiunea Alinei Pamfil, care vorbește despre „Problematica punerii reflecției [...] într-un discurs dimensionat literar, (care, n. n.) face obiectul cercetărilor întreprinse de teoreticienii literaturii; ei își propun să dea seama de fața estetică a discursului estetic-nonestetic, iar studiile lor se află în raport de complementaritate cu demersurile esteticienilor și filosofilor.” Astfel „Eseul ne pare a fi «mișcarea privirii» în spațiul dintre secvențe, efortul de a crea continuitate, într-un teritoriu amenințat de fragmentarism. [...] „Relevanța textului lui Lucian Blaga – *Marele Orb* – pentru teoria eseului constă, în primul rînd, în imaginea instanței demiurgice așezate în centrul schiței de sistem: e vorba de *Marele Orb*, de Creatorul-Eseist ce caută fără a găsi soluții, ce se frămîntă, încearcă și își părăsește proiectele, înaintînd, de multe ori, pe dibuite; e vorba de ridicarea principiului eseismului la

nivelul instanței divine.” Este, deci, vorba de „Un discurs viu, trăit, ce exprimă integral condiția omenească a gîndirii și scrierii, un discurs ce formează șirul nesfârșit al cărților eului și lumii, al cărților noastre firești; cărți ce refuză teoria, în numele firescului pe care știu, încă, să-l spună”.

Căutînd să ofer doar o (simplă) schiță a ansamblului, am apelat mai mult la citate. Definițiile însă, cu accentul pus pe Creatorul-Eseist preconizat de Lucian Blaga, sînt ambițioase. Și, desigur, relevante. Mai ales că e vorba de un orizont de interes reprezentat de Transilvania... culturală, unde se consumă o fericită conlucrare între lirismul (încă blagian!) și reflexia „așezată”, profundă, îndelung moșită. Neliniștea, de sorginte lirică, exprimă un inefabil al existenței – în timp – care nu are un răspuns la toate întrebările generate de tradiție și istorie, dar și o „hotărîre” funciară întru dănuire, pe care rațiunea, reflecția o sondează și o așază în discurs continuu. Creatorul ardelean e, într-un fel, un eseist, care își asumă, sau subsumă, și o dimensiune etică specifică, pe care o urcă în straturile înalte ale creației, recunoscîndu-i și un potențial creativ. Dacă în antologie sînt prezenți și cîțiva filosofi, faptul ar putea fi justificat și prin luarea în considerare a unei afirmații făcute de Aurel Codoban, „antologat” și el: „Elogios sau critic, onest sau tendențios, s-a repetat despre Noica, în diferite moduri, ceea ce se spusese și despre Blaga, Eliade sau Cioran: că ar fi un *filosof literat* (s. n.).” Noica încearcă „să refacă sensul de discurs comunitar al discursului filosofic”, căutînd să se adreseze omului ca toți oamenii”. Alegînd să revină dinspre poezie, proză sau discurs critic, ca să nu mai vorbim de eseistii sadea, către eseul, scriitorii realizează o operă prin care aduce discursul literar de... gen în interiorul comunității nu doar de profil strict literar, ci de a-l face mai lizibil și mai accesibil pentru un cerc mai larg de lectori, tentant ludic, fără a-i neglija ambițiile... estetice. Pentru eseistii transilvăneni, gestul este onorant, fiabil și binevenit, azi, în actualitatea literară.

„O apăsare interioară”

Iacob NAROȘ

Prima secțiune a plachetei *Nu doare când dormi* de Alina Țârcoman-Ochea se intitulează *Insectarul angajaților anonimi*. Poemele sunt înșirate cuminiți, ele nu au un titlu anume, doar un asterisc ne semnalează începuturile, putem lua primul vers pentru orientare, nu ne aștep-

tăm la multe semne de punctuație, doar virgule, majusculele de la începutul versurilor precum și punctul nu apar. Ca atare, ne rămâne să precizăm poemele și în ordinea numerică, tema orașului predomină, încă din primul poem, el apare zgomotos, cu tramvaie și aurolaci, cu gunoaie pe trotuar, cu oameni care pălă-

eminescu, mirosul călăuzitor al prăjiturilor proustiene din cofetăria interzisă, o bunicuță și o nepoată joacă badminton și un părculeț miniatural „pentru cei care doresc să devină celebri și nu devin”. Nu putea să lipsească cimitirul cu decorul arhicunoscut: „cețos, cu flori ofilite și artificiale, coroane și fețe ridate și păr grizonat”. Vizitatoare de seară sunt două doamne, mamă și fiică, care aprind o lumânare „fără să-și ardă unghiile”.

O autodefinire poetică e prezentă în: „sunt o femeie îngândurată”, care totuși zâmbește, deși are un job prost plătit, e plină de griji și „lipsită de veselie și prejudecăți”. Metehnele orașului sunt surprinse plastic: țăntarii „care sug tot ce pot”, căldura, transpirația, peste toate plutește teama de o moarte amânată („aș putea totuși să mor mai târziu”). Dorința de supraviețuire e prezentă asemenea unei gâze „care se străduiește să iasă din limonadă”. O reclamă optimistă pentru un post de muncă, pretenții mari în condiții cerute: să fie jovial, empatic, disponibil, discret, pasionat de muncă, să iubească munca în echipă, momit cu un salariu și alte beneficii cum ar fi posibilitatea de avansare în cel puțin șase luni. Dar odată intrat, ți s-au tăiat aripile de-a zbură mai departe întocmai unui lepidopter „străpuns de un ac”. Poemul următor arată starea unei asemenea slujbe: „nu mai ai timp de tine, ajungi să te vezi urâtă”, „uneori ești frumoasă, alteori înveți să fii”. Orice drum prin oraș este infernal, porumbei și mașini ce-ți „poluează creierul”, doar apariția surprinzătoare a unui el care totuși, „rămâne în urmă”. Evadarea în vis face posibilă împlinirea poetei: „în vis sunt mai frumoasă/ decât miss Univers”, în vis „pășesc desculță/ pe zăpadă/ iar zăpada e caldă”. Inadaptabilitatea la viața trepidantă a urbei este motivată, fantezia își

vrăgesc. Avertismentul „orașul acesta nu te/ îngrozește”, repetabil ca un laitmotiv liniștitor, este motivat de existența unei viori, ceea ce provoacă poetei o revelație „am respirat/ cu ureche lipită/ de pereții acestui oraș”.

O altă fațetă a orașului este surprinsă de pe balcon, la cinci dimineața: o mireasă iese

În oglinda lecturii

din restaurant, doar păsările cântă („ești într-un film mut”), până și orașul este la fel de mut, „îngropat în blocuri/ copacii nu mai ajung să le ascundă urâtenia”. Imaginația poetică funcționează, încerci o evadare: „te urci pe pervaz/ te așezi orizontal pe aer”. Poemul al treilea surprinde urbea la prima oră, 7,30, începutul banal al unei zile, frigul însoțește pe cei ce merg la muncă, același traseu, aceleași imagini, strada

face loc, „un pescăruș fumează în zbor”, iar gândurile curg „ca niște fire de înghețată de pe/ cornetele părinților imperfecti”.

Partea a doua a plachetei se intitulează *Cronică de familie*. Evocarea familiei începe cu bunica, bunicul și se oprește la cei patru: tatăl, mama, sora și ea, poeta. Bunica este prezentată din poze și amintiri, mătușa tatălui, sora bunicii paterne va ține locul bunicii cu brio, ea, mamaia, văduvă, optimistă „toată viața și-o dedică pământului, orășaniilor și livezilor”; tatăl, ca bucătar; asistăm la momentul tăierii porcului după tradiție, codița și urechile sunt revendicate de cele două fiice. Contribuie la semnificația titlului plachetei și versurile următoare: „lasă durerea să trăiască în tine/ nu spune tot/ ține câteva secrete/ nu te spulbera”. Alte evenimente de familie, o nuntă cu două oștețe, copii fericiți și doi *țârcoman-ochea*. Amintiri fugare: vila Sydnei și bucătarul norocos, ceremonii de sărbătoare, ouă roșii și trăistuța înflorată împreună cu tradiționalele turtițe roz și galbene. Anii de școală apar meteoric: după serbare, după ce fiecare își spune poezia, unii vor primi coroane. Nu sunt uitați: banii de la colindat, tortul de ciocolată cu frunze și flori de zahăr de la nașa, ouăle Kinder, bicicleta promisă, niciodată primită și moartea tragică a pisicii, vecinele și jocul de biliard cu corcodușe, *moș crăciun* și jocul părinților în așteptarea cadourilor... Amintirea mamei iubitoare de flori, mușcată roz, una albă, alta roșie cu parfumul lor de neuitat și greu de suportat, ea, din păcate, „înflorește pe dinăuntru”, ceea ce provoacă lacrimi și regrete pentru cei ce vor dispărea. Dragostea de soră e și ea pomenită.

Salvatorul alege să iasă – partea a treia a volumului de față – se preocupă de câteva aspecte personale cum ar fi semnificația unui cadou aparte, un cuțit miraculos cu care va tăia „aripi de înger”, va săpa „după izvoare de apă vie”, o tendință indirectă spre nemurire și tinerețe veșnică. Întâlnim și alte momente

delicate ale femeii, despărțiri și uitări, relații incipiente („eram un înger tratat cu delicatețe am înțeles/ mai târziu că tinerețea, gingășia și frumusețea/ erau singurele lucruri care te mai puteau ține în centrul cercului/ de prieteni... Până la urmă, pentru ca turnul să stea în echilibru, „m-ai transformat în piesa ta de rezistență”. Încercări de evadare din cotidian, dezamăgiri, renunțări, dar și răbufniri motivate răzbat din alte poeme ale acestei secțiuni: „sunt păsări de hârtie pe care le înălțăm de fiecare dată/ când facem dragoste cad aripi de plictis în tunelul săpat de tine”. Motivația titlului este surprinsă în versurile: „călătoria noastră liniară dăruimă pilonii/ jocului din care salvatorul alege/ să iasă”.

Partea a patra și ultima, *Puțin despre viață*, are în centrul tematicii femeia cu ochii verzi și zâmbetul ei ce ascunde tristețea, singurătatea și suferința, întrebări retorice apar de tipul: unde e tristețea?, unde sunt ochii? Se adaugă și alte aspecte inedite ca: defniri ale dragostei, călătorii și despărțiri, viață și fericire, cuvinte și suflet, iubirea care nu vine... Finalul secțiunii întărește titlul plachetei în privința refugiului din fața durerii: „când joci prea mult în propria ta viață/ te așezi pe pat/ închizi ochii/ nimic nu doare când dormi”.

Aprecieri pozitive vin din partea Ioanei Miron care motivează lipsa durerii deoarece „te desprinzi cu totul de tine”. Domnica Drumea notează următoarele: „Cu puterea ei ascunsă, precum o apă subterană, poezia Alinei Țârcoman-Ochea e totodată un strigăt de ajutor și o mână întinsă, salvatoare.” Andreea Pop, în articolul *O confesiune prudentă* (din *Vatra*, mai 30, 2025), consideră volumul: „scurt, de notație aproape aforistică care vorbește despre izolare și blocaje zilnice”, predominând așadar, „o apăsare interioară, anxietate și o descriere minimalistă a copilăriei anilor 90.” Așteptăm cu interes un nou volum spre a ne consolida propriile noastre păreri pozitive asupra poeziei Alinei Țârcoman-Ochea.

Un roman memorialistic scris de Emil Boșca-Mălin

Icu CRĂCIUN

Motto:

„Că, Doamne, mult zbucium necunoscut este în orice om
ce vrea să meargă pe drumul drept al credințelor sale – bune, rele,
dar care-l încălzesc, îl înalță, îl întăresc să suporte lovituri și mai grele”.

Emil Boșca-Mălin,
magistrat, jurnalist, istoric, etnolog,
deținut politic cu 12 ani în pușcăriile comuniste

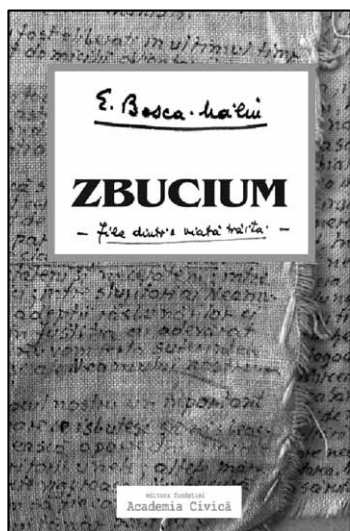
În 2013 s-au împlinit 100 de ani de la nașterea juristului, gazetarului, istoricului și etnologului Emil Boșca-Mălin (1913-1976). Cu această ocazie locuitorii din comuna sa natală, Maieru, i-au ridicat un bust (operă a

sculptorului Maxim Dumitraș), iar Căminul Cultural din satul Anieș, sat aparținător Maierului, a primit numele său. Tot atunci, s-au lansat două cărți dedicate memoriei acestuia: *In Honorem Emil Boșca-Mălin (1913-2013)*, ediție îngrijită și introducere de Icu Crăciun, care cuprinde texte semnate de: Ion

Buzași, Viluț Cărbune, Icu Crăciun, Macavei Al. Macavei, Valentin Măti, Iacob Naroș, Adrian Onofreiu, Mircea Al. Popa, Liviu Păiuș, Damaschin Pop-Buia, Ana-Maria Ureche, Titus Cărbune și Sever Ursa, precum și volumul *Restituiri*, ediție îngrijită și note de lectură de Viluț Cărbune, ce cuprinde o parte din opera antumă și postumă: *Poezii populare din granița Năsăudului*, *Contribuții la monografia comunei Maieru-Năsăud*, *Spicuri din trecutul unui sat grăniceresc*, *Însemnări*

despre Virgil Șotropa, *De vorbă cu Ep. Iuliu Hossu*, *prezent la Marea Unire*, *Zile și seri cu Ion Agârbiceanu*, *Maierul copilăriei*, *Memoriu – Denunț de crimă telepatică*, precum și alte manuscrise din Arhiva C. N. S. A. S.; ambele cărți au apărut la Editura Eikon din Cluj-Napoca. Menționăm că în 1996, Emil Boșca-Mălin a primit titlul de Cetățean de Onoare Post Mortem al comunei Maieru, iar în 2014 același titlu i-a fost acordat de municipiul Câmpia Turzii, deși în acest oraș n-a locuit decât circa doi ani (1940-1942), fiind Judecător de Pace, dar, în acele vremuri de apăsare, a ajutat mulți refugiați români din Ardealul de Nord, ocupat vremelnice de horthyștii maghiari, străduindu-se să le ridice moralul și să le păstreze speranțele. În 1942 își va da demisia din magistratură și va deveni unul din cei mai apreciați ziariști ai României regale, mutându-se la București, ca redactor la *Curentul* lui Pamfil Șeicaru, după o scurtă escală la Brașov, dându-și seama acestei nobile profesii cu trup și suflet.

Din cele circa 4050 de pagini de manuscrise, confiscate de sinistrala securitate comunistă în anul condamnării sale (1946), în contumacie, la muncă silnică pe viață de către autoritățile române bolșevizate, după 1989 i-au mai fost publicate doar *Telepatie și hipnoză în închisorile comuniste*, ediție îngrijită și prefată de regretatul profesor Lazăr Ureche (Ed. Glasul Bucovinei, Iași, 1995). Câțiva ani mai

târziu, nepoata lui Emil Boșca-Mălin, conf. univ. dr. Oana Boșca-Mălin de la Universitatea din București, Facultatea de Limbi și Literaturi Străine, secția italiană-română, actualmente director adjunct – Coordonator de programe culturale la Accademia di Romania în Roma, a reușit să recupereze de la C. N. S. A. S. cele 17 dosare cu manuscrisele bunicului ei, plus alte 6 de urmărire.

Iată că în 2023, Oana Boșca-Mălin a început să-i publice o primă carte, din manuscrisele confiscate, intitulată *Zbucium, File dintr-o viață trăită*, introducerea, notele, comentariile și epilogul aparținându-i domniei sale, iar *Cuvântul înainte* este semnat de Ana Blandiana; cu siguranță, vor urma și altele.

Cartea despre care facem vorbire a fost scrisă în perioada 1946-1952, „la masă cu Singurătatea”, când autorul avea vârsta de 33 de ani și se ascundea de miliție și securitate, fiind descoperit și arestat, de-abia după 6 ani, în 10 iunie 1952, trădat fiind de doi „amici” de-ai săi și un pădurar din Năsăud. Dar, când evoci anii copilăriei, nu poți fi decât nostalgic sentimental. Asta s-a întâmplat și cu Boșca-Mălin, când începe să-și depene amintirile din copilărie și, mai târziu, în calitate de martor al unei istorii trăite. Provenit dintr-o familie de țărani înstăriți, cu cinci copii, el fiind cel mai mare, o mamă „tânără, frumoasă și pietroasă în agerimea trupului de femeie ce-i plăcea să-și râdă de nebuniile vieții”, „aspră” și „strașnică”, aceasta își luase rolul de cap de familie; tatăl său fusese un bărbat „bun și blând”, „cântăreț din trișcă”, care îl puneă pe fiu-său, Milu, să-i citească din gazete sau cărți de la o vârstă preșcolară, iar băiatul ajunsese să cetească „fără opinteli” spre mirarea cunoscuților. Pentru a-și scăpa soțul de front (e vorba de Primul Război Mondial), ea s-a zbatut ca omul ei să ajungă miner la o mină de pirită, iar „o iapă era ținută rău, cu bună intenție”, să nu fie rechiziționată de armată. Băiatul, care trebuia să ajungă „un sprijin la bătrânețe”, a fost și un bun povestitor, fiindcă, nu întâmplător, învățătorul său, Silivan Coruțiu, în absența sa, îl puneă să spună colegilor povești pentru a fi liniște în clasă. În afara poveștilor auzite de acasă ori de la alții, le citea rubrica glumeață *Tărăboi și Tărăbuș* din gazeta *Foaia noastră*, unde erau exprimate

opiniile a doi țărani ardeleni care dialogau „despre stările din sat, despre femeile limbute, bătați, chefuri, neînțelegeri cu notarul, dascălul ori popa, de parcă erau întâmplări aievea petrecute în satul nostru”. Cert este că „cititul a devenit o patimă încă din acele vremi”. Ca licean la Liceul „George Coșbuc” din Năsăud, pentru a-și rotunji veniturile, dând meditații, și, în același timp, evocă figurile câtorva profesori (Ion Tomuță, Virgil Șotropa, Gheorghe Pteancu), întemeiază două reviste: *Din Munții Rodnei* (primul număr șapirografiat), titlul propus de colegul și consăteanul său Nicolae V. Ilieșiu, inventatorul de peste ani al suplimentului alimentar *Apilarnil*, și revista *Încercări* (scoasă pe cheltuiala sa), unde publică atât profesori, cât și elevi, el, netrecându-și numele, punând, în schimb, numele prietenilor apropiați. Pentru că, într-o epigramă, a făcut aluzie la profesorul Ș., „chel la cap și sub țeastă”, acesta a cerut Consiliului Profesoral să fie exmatriculați atât Boșca Emil, cât și colegul său, Dumitru Dionisie, însă cei doi scapă cu o eliminare de doar o lună de zile. Tot din timpul liceului datează și debutul în *Glasul Ardealului* cu folclor cules de la mamă-sa și vecini, rămânând cu această pasiune toată viața sa. Firește, acum se ivește dragostea platonică pentru Mărioara Coruț, din Anieș, apoi, ca student, sentimentele mutându-se spre Anuța Flămând de pe Bârgău, iar ale lui Nicolae V. Ilieșiu pentru o nepoată a lui Coșbuc, amândurora cântându-le inima „pe toate corzile”.

Ca student la Facultatea de Drept din Cluj evocă personalitatea profesorilor săi: I. C. Cătuneanu, Camil Negrea, D. B. Ionescu, Romulus Boilă, Virgil Corușa, Ion Istrate, Aurelian Ionașcu, Camil Negrea, dovedindu-se un portretist talentat, dar, plăcându-i mai mult „rolul de observator decât de actor” și văzându-și mai mult de studiu. Scriind despre ucenicia sa gazetărească în Clujul interbelic, are ocazia să cunoască zeci de ziariști ardeleni care au deschis drum nou în presa de după 1918 ori s-au afirmat înainte de acest an memorabil din istoria românilor. Portretele lor și sinceritatea mărturisirilor impresionează, „Mi-am propus – și voi duce la îndeplinire –, notează Boșca-Mălin, să scriu numai adevărul chiar dacă în

primul rând mie nu mi-ar conveni”, iar noi ne permitem doar să le reamintim numele câtorva din acest imperiu al gazetarilor interbelici pentru a nu rămâne în neuitare: Ion Agârbiceanu, în calitate de gazetar, Sebastian Bornemisa, Atanasie Bran, Gheorghe Ghili, Valeriu Cârdu, Octavian Buzea, Vladimir Nicoară, Constantin Humureanu, Valer Moldovan, Ștefan Paul, Iustin Ilieșiu (consăteanul său, „cel mereu abătut de necazuri familiale”), Ion Martalogu, Ion Clopoțel, Aurel Gociman, Nicolae Ionescu, Hariton Moldovan, Ion Munteanu, Zaharia Boilă, Nicolae Buta, Liviu Hulea, Simion Anderco, Ion Chisăliță-Severeanu, Ionel Olteanu, Petre Vartic, Constantin Hagea, Corneliu Coposu, George Sbârcea, George Stoica, Petru Borteș, Iacob Tis, Gheorghe Giurgiu, Livius Tomas-Vornicu, Eugen Goga, Darius Pop, Nicolae V. Ilieșiu, Ion Petrucă, Petre Moldovan, Gheorghe Stoica, I. B. Sima, Gabriel Țepelea, Atanasie Motogna, Ion Mateiu, Ion Moldoveanu, Vasile Netea, I. C. Ștefănescu, Victor Jinga, Victor Iancu, Corneliu Albu, Ilie Dăianu, Onisifor Ghibu, Teodor Păcăteanu, Gheorghe Giurgiu, Raoul Șerban, Vasile Iluțiu, Grigore Popa, Vasile Munteanu, Mircea Grigorescu, Romulus Dianu, Aurel Cosma, Grigore Forțu, Gherghinescu-Vania, Grigore Popa, Nicoară Dobârceanu, Gheorghe Sofronie, Constantin Miu-Lerca, Virgil Dalea, Augustin Popa, Ion Maior, Ion Popa Zlatna, Mircea Damian, Lorin Popescu, Zenovie Pâclișanu, Romulus Șeișanu, Ion Vinea, Aurel Popovici, Ion Negulescu, Ioachim Botez, Ghiță Popp, Mihai Popovici, Ion Costea, Ghiță Moldovan, Lucian Valea, Ion Groșanu, I. V. Spiridon, Petre Bucșa, I. Lugojanu, Augustin Popa etc., mai mult sau mai puțin talentați, unii oportuniști sau „adevărate secături odioase”, celor profesioniști apreciindu-le noblețea omeniei și munca onestă, „fără ocolișuri”, buni să-i pui „în buzunarul de la vestă”, ce nu trebuie acoperiți „cu disprețul tăcerii”, fiecare cu povestea lui tumultuoasă ori păcatele sale omenesti, cu toții plecați din viață; după 1946, majoritatea a murit în pușcăriile comuniste, multora necunoscându-li-se locul unde au fost înmormântați, ori, după 1964, odată cu decretul nr. 320, privind grațierea supraviețuitorilor,

când au ieșit cu sănătatea șubrezită, cum s-a întâmplat și cu Emil Boșca-Mălin, după 12 ani de încarcerare, în care tortura fizică se completa cu cea psihică, ce a rămas onest, drept, demn și neînvins de securiști, refuzând să-și toarne rudele și puținii prieteni pe care i-a avut până în 1976, când a trecut la cele veșnice, anii de pușcărie determinându-l să clocotească și mai tare împotriva regimului comunist, regim construit pe minciună, crimă și oprimare. Să nu uităm că în 1948, regimul comunist, prin decretul nr. 46, a epurat 113 membri ai Academiei Române care au avut aceeași soartă.

Cât timp a viețuit în Cluj, E. B. M. s-a specializat în „reportaj colorat”, cum el însuși afirmă, „perfect documentat”, cutreierând „fiecare cartier, stradă cu stradă, stând de vorbă cu oamenii necăjiți, notându-mi fapte și întâmplări, bucurii și doleanțe, luând fotografii și creându-mi prietenii”, trăind în el „întreaga inimă a Clujului de altădată”, unde multă lume sărmană de zbătea în lipsuri. Raporturile dintre maghiari și românii „cu conștiința mereu trează” erau destul de încordate, cu incriminări reciproce, deși au fost situații când se înțelegeau între ei, în pofida faptului că șefii cei noi le interziceau „legături mai strânse cu colegii unguri”, existând chiar și campanii „prin instruire împotriva pericolului căsătoriilor mixte”, ceea ce pe cei mai mulți ziariști îi revolta. Faptul că a participat la Târgu Mureș la un congres studențesc legionar, uitându-se că fusese acolo în calitate de ziarist ce trebuia să scrie despre acest eveniment, a constituit încă un capăt de acuzare de justiția comunistă, fiind considerat filolegionar. Gazetarul E. B. M. nota atunci: „Garda de Fier cucerise aproape 90% din studențime. (...) Fanatismul credinței (legionare, n. n.) era atât de puternic, încât vorbind se transfigurau; pluteau parcă spre marginile nebuniei”. Paginile dedicate Diktatului de la Viena dovedesc că E. B. M. nu s-a temut de responsabilități și niciodată nu a fost antisemit, toată viața luptându-se pentru „Dreptatea Neamului Crucificat”, „pentru românism și triumful Dreptății”. Patriotismul său nu a fost unul de fațadă, pruncii ardelenilor avându-i drept repere și modele pe Horea și Avram Iancu.

Îndrăzneț în aprecieri și drept cu sine însuși, gazetar profesionist redutabil, Emil Boșca-Mălin scrie: „Ziaristica ardeleană de după 1919 a fost rând pe rând trădată ori caricaturizată de propriii ei slujitori”. Clujul interbelic avea „7-8 cotidiane bune ungurești”, în timp ce românii nu puteau „opune decât *Patria* anemică și concubinajul ziaristic din str. Kogălniceanu”, până când a apărut *Națiunea Română*, care se tipărea în 1935 (director Ion Petrucă) în 40000 de exemplare zilnic, cotidian subvenționat de stat cu ajutorul marelui om de cultură Alexandru Lapedatu, mort și el în temnița de la Sighet în 1950. După cum se știe, în perioada dictaturii carliste, partidele istorice au fost desființate, iar *Națiunea Română* a sucombat; presa nu mai putea să respire aerul libertății. La 25 de ani, E. B. M. s-a logodit cu Florica Constantinescu în 25 aprilie 1938, iar după căsătorie, soția i-a dat „tot ceea ce un bărbat poate dori: puritatea devotamentului dragostei, sprijin tare credințelor sale românești și mângâierea copilașilor ce au venit”; e vorba de Radu și Mircea. În același an va trece la nou înființata *Tribuna*, sub direcția lui Petrucă și Agârbiceanu, periodic de orientare național-tărănistă, cu redactori buni condeieri: Liviu Hulea, Horia Stanca, George Sbârcea, Gheorghe Stoica, Gavril Pop (tatăl ziaristei Sânziana Pop), Ion Isaiu, Tiberiu Rebreanu (fratele mai mic al romancierului), Mihai Stelescu, I. Pătrășin, Elvira Popa, precum și poeții: V. Copilu-Chetră, P. Paulescu, Petre Pascu, Ion Negoitescu, Teodor Boșca (elev), Radu Stanca, colaboratori externi: T. Dragu, N. Agârbiceanu, Sebastian Stanca, Ion Gherghel, Ion Martalogu, Ionel Neamțu, O. Șireagu, V. Stanciu, Ion Gârbăcea, Al. Dima, Vasile Cotruș, Ion Șugariu, G. Pinte, Victor Eftimiu etc., și corespondenți regionali: Vasile Netea, Ion Costan, Ion Goga, I. V. Magdu, T. Faur, I. T. Florian, V. Iluțiu, Al. Indreia, N. D. Găvozdea, E. Munteanu, N. Nada, I. Pogona, părintele Avram etc.; în perioada aceea, *Tribuna*, cu 12 pagini, apărea în peste 100 000 de exemplare zilnic; deseori, redactorii semnavă cu fel de fel de pseudonime. În calitate de reporter, Emil Boșca-Mălin dedică pagini stufoase despre cele petrecute la Tribunal, Curtea de Apel, Tribunalul Militar sau Curtea Criminală, din Cluj, cu împricinări sau martori din lumea satului ardelean, „amărâți ai vieții trudite”, ori cazuri ieșite din

comun cu „cele mai crunte vâltori ale neamului”, nu o dată înfrânându-și scrisul; relatează momente de neuitat, cum ar fi întâmpinarea refugiaților cehi în gara clujeană în anul 1939, când Cehia era ocupată de nemți, iar Rusia Subcarpatică de unguri, ocazie cu care redactorii de la *Tribuna* încep să-i atace în scris pe nemți și unguri. Toată viața nu i-a fost „rușine de nici o silabă din ceea ce a scris”. În 20 februarie 1940, când evenimentele se precipitau, devenind tot mai tulburi, Boșca-Mălin este numit judecător la Judecătoria Rurală Cluj, declarând: „Ziaristica și dreptul mă pasionau, după cum cei mulți și săraci mă făceau să sufăr, pentru că suferința lipsurilor trăia și în mine”. Cu ocazia despărțirii de cotidianul *Tribuna*, George Sbârcea va scrie, în semn de prețuire, în numele redacției, un articol elogios, pe care îl reproduce cu mare satisfacție, mărturisind, cu modestie, că rândurile acelea au fost pe pieptul său „singura decorație” (pp. 232-234). Despre scurtul popas la *Tribuna* de la Brașov, înființată în februarie-martie 1941 de Nichifor Crainic, pe atunci ministrul propagandei, avându-l ca director pe Gavril Pop (fost naș al lui Boșca-Mălin), și despre articolul încifrat *Suferințele românilor din Arabia*, precum și consecințele sale grave, va scrie și în volumul *Lupta presei transilvane* (Colecția *Voința Transilvaniei*, București, 1945), când urma să fie închis, salvat fiind de Iuliu Maniu, care a intervenit pe lângă autorități („Orice cititor își putea da seama că „arabii” erau ungurii, „patronii” erau nemții” scrie E. B. M., referitor la articolul cu pricina, la p. 251). La București, după 1942, colaborează sau înființează noi publicații, de pildă *Plaiuri Născădene*, *Curentul Nou*, ajungând și unul din apropiații lui Iuliu Maniu, acesta numindu-l membru al Biroului Executiv al P. N. Ț. și șef al Biroului de presă și propagandă al P. N. Ț., partid care detesta „ura de clasă și ura de rasă”; de altfel, după cum relatează editoarea, printre manuscrise se află și o micromonografie despre marele om politic Iuliu Maniu. Numeroase pagini, inedite, sunt dedicate romancierului Liviu Rebreanu, cu care a fost în relații foarte bune, și, firește, lui Pamfil Șeicaru, cel care i-a fost „dascăl, duhovnic și prieten”, „cel mai mare, mai temut și respectat cârmuitor de opinie publică românească”, asta, după ce ajunge la *Curentul*, în anul 1943; să spunem și faptul că în anul

1944, împreună cu V. Netea, Gabriel Țepelea, se angajează voluntari pe frontul ajuns în Transilvania, iar odată cu venirea comuniștilor la putere este înlăturat de la conducerea *Curierului*, ce se dorea continuator al *Curentului*, dar reușește să scoată în 10 septembrie 1944, împreună cu Netea, Constantin Hagea, Domocoș și Echim, săptămânalul *Voința Transilvaniei*; din păcate, destinul lui se va schimba radical în 11 noiembrie 1946, fiind condamnat, în contumacie, de zeloasele autorități comuniste la muncă silnică pe viață „pentru delictul de complotare întru distrugerea unității statului”, el fiind nevoit să trăiască 6 ani în clandestinitate, ascuns sau travestit, sub nume fals, hăituit de securitate, până în 1952, când, fiind trădat, a fost arestat, petrecând 12 ani în 8 pușcării comuniste: Văcărești, Lugoj, Aiud, Gherla, Galați, Botoșani, Râmnicu Sărat și Jilava, unde „închisoarea horește între noi”. La penitenciarul din Galați, „elementul dușmănos” Boșca-Mălin scrie 4 *Buletine informative P. N. Ț*, ce vor fi împărțite în special membrilor țăraniști aflați în detenție; ele au fost scrise olograf „pe bucăți de tifon, pe căptușeala hainelor sale „pe manșete, pe fâșii din zeghe sau pe bucăți de cămașă”. Din păcate, numărul 3 al acestui *Buletin informativ* a fost interceptat, iar consecințele au fost foarte grave. În *Epilog* editoarea reproduce cel de-al treilea *Buletin*, aici, printre altele, Boșca-Mălin, cunoscut în arhivele Securității sub numele de cod „Năsăudeanul”, dă informații despre organizarea partidelor istorice în străinătate, dar și despre „alți luptători ai cauzei românești”, care, cu toții „stau zid în jurul M. S. Regelui” (Mihai I, n. n.). Scopul *Buletinelor*, scrie Oana Boșca-Mălin, era „să alimenteze

speranța în dreptate și convingerea că deținuții politici și România lor, cea în care cred, nu sunt uitate”; de asemenea, este redat și textul *Noi țânșiri în viața politică românească*, unde sunt prezentați, pe scurt, câteva figuri pregnante țăraniști: Corneliu Coposu, Nistor Badea, Nicolae Carandino și Constantin Hagea. Comentariile editoarei legate de opinia bunicului despre „telepatie și hipnoză în închisorile comuniste”, cum se intitulează o carte de-a lui, despre controlul minții „pe calea gândului”, considerat de securiști „secret de stat”, dovedesc rigurozitatea studierii acestei metode criminale folosite în penitenciare. După eliberare, în 1964, a mai trăit alți 12 ani cu sănătatea zdruncinată „într-un nesfârșit zbucium”, „ca un câine hăituit”, rămânând pentru securiști același „element dușmănos înrăit”; subliniem faptul că, pentru securiști, ființele umane erau considerate „elemente” sau „obiective”. A fost înmormântat în comuna sa natală, Maieru, în 1976.

Aprig luptător pentru valorile culturale ale acestei nații, bărbat cu o înaltă ținută morală, intelectuală și profesională, cu largi concepții democrate, călăuzit de morala creștină și trecut prin numeroase umilințe în perioada comunismului, Emil Boșca-Mălin merită păstrat în inimile noastre și prin cutezanța lui etică, puterea de muncă, consecvența și tenacitatea lucrului bine făcut.

Țin s-o felicit pe Oana Boșca-Mălin pentru *Introducerea și Epilogul* acestei cărți tulburătoare, pentru notele și comentariile erudite și curajoase referitoare la zecile de persoane, locuri sau evenimente pomenite aici și sunt absolut convins că multe din virtuțile bunicului s-au transmis și nepotei.

Oana Boșca-Mălin s-a născut în 1977, în București, este căsătorită, are un copil; din 2021 este membră a Uniunii Scriitorilor din România, secția Traducători; este cunoscătoare a limbilor: italiană, engleză, franceză și spaniolă; a publicat 13 volume traduse din: Pier Paolo Pasolini (2 volume), Sandro Veronesi, Italo Calvino (4), Giacomo Leopardi, Erri de Luca, Melania Mazzucco, Camillo Boito, Ermanno Cavazzoni etc., majoritatea apărute la prestigioasele edituri Humanitas sau Polirom, alte 4 volume în colaborare, are 5 îngrijiri de volume și 4 prefete și postfete, peste 35 de articole științifice prezente în volume colective și acte de colocvii științifice, publicate în: România, Italia, Polonia, Ungaria, precum și colaborări cu articole și recenzii la revistele de cultură: „Observator cultural”, „România literară”, „Dilema”, „Luceafărul de dimineață” etc; este membru în diferite comitete de organizare ale unor colocvii și congrese internaționale.

„Ferenike” sau purtătoarea epică a Memoriei

Ștefan VIDA MARINESCU

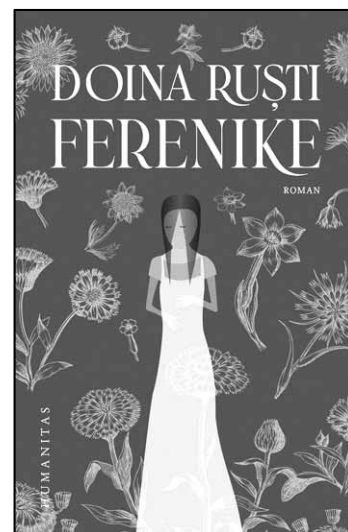
Romanul din (în) trei ample secvențe abundă în detalii de nume (figuri), obiecte și veșminte, cadre-tablouri domestice, alcătuind o frescă bogată în culori și nuanțe, în trame și drame, cu referințe auctoriale (la cărți precedente), totul cronologizat și cronicizat într-un fastuos jurnal-memorial. Al unei maestre a scriiturii – Doina Ruști.

Ludic și alert, pe ton afabil și familiar, sunt surprinse copilăria și adolescența de la Comoșteni, succesiv relevante prin: *Străzi principale* (titlu dintâi, ușor impropriu), *Case și oameni* (explicit) și de culminație, prin titulatura prozei: *Ferenike* (Humanitas, 2025). În prim-plan: Cornel, tată și contabil, cu un sfârșit tragic, fiul lui Gică. Însoțitori: o mamă, Muc, rubedenii și simple cunoștințe, poposind ori trecând prin cadru – expresive feminități, Mișulica, Carmen, Florica, Ilona, Mili, Chelăreasa (mama Florencei), Cici, Polixenia dar și păpușa Clara. În apropiere: Tavică, un ne-încadrat social, Mitică, popa Florian, Piticul, Stârpitură, unii diminutivați, alții cu porecle. Iar ca narator-martor ocular, o fetiță „pluralist” numită: Iosefina, Antoinette, Pâtca (Pâtcu), dar preferând finalmente a fi Patty. Varietăți ale mobilității epice, ale unei veritabile jolly-joker.

Fauna se mișcă în Comoșteni dar și pe la Gângiova, Bechet, la Dăbuleni, Zăveleni, Filiași ori Corabia, pe la Mârșani, Daneți și Craiova. Unele topos-uri sunt plastic denumite: „la Stafii”, „la Cement”. În preajmă, poate conjunctural, vor evolua: o Tanti, proiecționistul (de filme) Ionel, niște Popișteni, Marioara, Păcescu, Herzog (nu regizorul de film!), o Teleleică. Porecle, ficțiuni vom mai întâlni. În regim autobiografic, confesiv. Cu dezinvoltură, în răsfăț și alint.

Devenirea și maturizarea copilei (D.R.) conferă și un nimb de fantast (adjuvante: o moară, o fântână), Jiul fiind o consonanță, o apă-reper tumultuos și dramatic – care sporește suspansul scriiturii. Ce degajă curiozitate și feminitate, un senzual și senzația de viu, de petrecere a unui timp deși revolut, atât de incitant, cu nemți și ruși, cărți și filme (ale anilor '60), colectivizare, detenție, epurări, etc.

Apar nonșalant emisiile tv, ziarele epocii, sunt amintite ICIL-ul, GAS-ul, CAP-ul, PCR-ul, căminul cultural, seralul, vietnamezi dubioși iar în cadru intră și Fantomas, Fanfan ori Trăchinosu – alte porecle, dar și Anette, Pușa, Leni, Paula, fotografiile și melodiile italienești. Iar pictura de mediu e completată (aici) cu vizita lui Nixon la Ceaușescu, totul în flux teribil, de pitoresc balcanic și socialist.

Distinctă, vocea scriitoarei Doina Ruști, fie în flash-back, fie din off, creatoare de suspans vizual, cinematografic, domină un real continuu, cu insert autobiografic, confesiv, uneori vindicativ. În casă, în case, în curte – în curți, la cimitir (o scenă a deshumării este de comic-grotesc), la pescuit (la Copanița). Fără dialog convențional dar cu Saigon și Ogrezeni (reiterat).

Ca o încheiere parabolică, *Ferenike* va reda, organic, sublimând (printr-o elină și sublimă convenție) un crez auctorial, de expres eroism. Cu drept de cetate pentru Cornel,

incluzând și micile-mari incidente școlare. Dar și studenția. Acest mitic alter-ego atestă, logistic, o adversitate față de prejudecăți, fie și prin travesti, vocația către proză fiind o evidență.

De ne-omis printre umori și moravuri, ordonator, epic, aparițiile Margaretei, Irinei, a unei lișițe, a „tripletei” silon-nailon-reion, a unor argotic-delicioase „năltărog” ori „plodărim”. Niște gravide și refuzul de a face/ a avea copil atestă un fel de re-identificare a Sinelui, cu un crucial an 1968, cel puțin în plan familial.

Dincolo de etimon (de model, de „adopție”), de Ziua Muncii, de servituțile-corvezi (cu practica la vie, la Ogrin, cu plantele medicinale și frunza de dud), de tocul (de scris) în care e implicat Căpriceanu, de contondențele la care e supusă școlărița, de unele tribulații sentimentale, totul instrumentat cu stoicism și vioiciune de autoare; persistă o exorbitantă Memorie. Ce va include și o nebunie (a lui Florea), o crimă (de mamă, a unor surori), fanteziile-jurnal (Lo ori D. R?), moneda pe o

carte de Steinbeck. Urmează: Bardot, o clauză, jandarmi (?). Relativ-suspecta moarte a lui Cornel, niște „costoriști” (interogați fără efect!), milițianul mort (căzut de pe casă), Smeu (implicat în ucidere), într-un palid polițier (în tren apare un criminalist), umbra unui nomenclaturist, o Carolina (moartă, ucisă? – martora unei bătai), ceva mister și maliție vindicativă, pe undeva firească, vor asigura un final dramatic cărții. Odată cu un cărat de ape (obicei la înmormântare), cu menționarea unor modele-revelații (Eminescu, Balzac), cu trecerea lui Tichiuță și menționarea orașului Victoria, de informațiile privind o aselenizare sau niște seriale tv în vogă (anii '60).

Obsesiile și magia, vraja discursului memorialistic sunt menite a releva ingeniozitate, proiecția interioară a „egolatriei” (acceptată de autoare), grație unei fabuloase fantezii, memorii, apte, nu la calendele grecești, ci, în actualitate, strict, a oferi măiestria unei scriitoare, „proprietară” de necontestat a unui univers aparte – Doina Ruști.

Limesul nordic al poemului

Victor ȘTIR

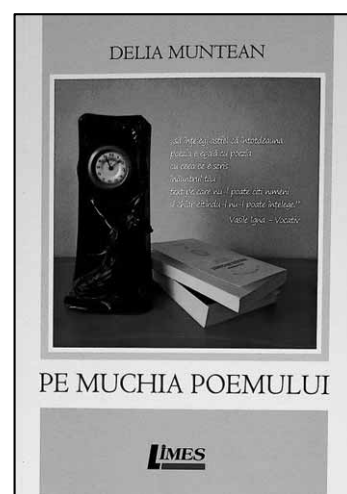
Critic și eseist, Delia Felicia Muntean a ieșit „la rampă”, cel mai proaspăt, după știința noastră, în anul 2024, cu volumul *Pe muchia poemului*, apărut la Editura Limes din Cluj-Napoca, casă de editură, cum se cunoaște, manageriată de poetul Mircea Petean. Până la volumul amintit, scriitoarea a mai publicat *De la comunicare la cuminecare. Dimensiuni ontice opera lui Vasile Voiculescu* (2000); *Provocări ale postmodernității. Pornind de la Mircea Cărtărescu* (2010); *Incursiuni în lumea cărților* (2018) *Decalogul timpului meu* (2019); *Călătorind prin vremi cu Olga Tokarczuk*, în română și engleză, varianta englezească, de Zorin Diaconescu (2020); *Poezia de lângă noi* (2021). A făcut traduceri din limba franceză și a editat cinci volume în colecția *O sută și una de poezii* a Editurii Academiei Române.

După cum se poate observa din lista aparițiilor editoriale, plaja de exprimare a criticului Muntean este amplă, pe lângă profesiunea de cadru didactic cu doctorat în filologie, cea de scriitor, cu cărți apărute la intervale rezonabile, arată temeinicia demersului angajat. În fruntea volumului *Pe muchia poemului* stă un cuvânt de însoțire semnat de autoarea care dezvăluie că, de fapt, cartea este o antologie care adună patruzeci de texte (cronici, recenzii, poeme critice, studii mai ample), „...tot atâtea întâlniri de taină cu lirica românească de dată foarte recentă”. Între datele mărturisite pentru desfășurarea explorării textelor propuse recunoaște, „...căutarea portativului stilistic convenabil materialului suport (astfel încât în melodia mea să rezoneze nesilit solurile ce delimitează opera autorului respectiv în concertul liric de astăzi)”, de asemenea, „...încercarea de a capta filozofia existențială, ideologia artistică a poetului în deplina lor autenticitate etc..” Inclus în abordarea textului unui autor, criticul precizează: „Mă opresc în

preajma unor semne, iar acelea necercetate de alții îmi par mult mai ispititoare.”

Cartea conține comentarii ale cărților mai multor autori din nordul literar românesc, autori între care academicianul Ion Pop apare ca un spirit tutelar, prin anvergura operei și longevitate. Universitar, coordonator al prestigioasei reviste *Echinox*, Ion Pop a fost și este implicat în destinul literelor clujene și românești, jucând un fericit rol de mijlocitor între literaturile franceză și română. Autoarea se oprește la poeziile din volumul *Proba focului*, apărut în 2023, la Limes, unul dintre multele volume ale academicianului Pop. „Versurile devoalează experiențe de cunoaștere scanate subiectiv, tot atâtea repere din întâlnirea proprie cu destinul, îndeosebi cu poetica finitudinii. Confesiunea auctorială cheamă pe alocuri în sprijin, întru sporită limpezire a sinelui/ a gândului, poate și pentru a detensiona, la nevoie, dramatismul și sfiala autoexpunerii, instanțele care l-au reprezentat în timp, care l-au făcut să fie ceea ce este.”

Parcurgând volumul, se constată că titlul îi vine de la Ion Mureșan, autor al unui vers – *Pe muchia poemului*. Poet născut iar nu făcut, Ion Mureșan nu se spune niciodată pe sine până la capăt, după cum constată autoarea, „Spovedaniile sale epico-lirice, așa cum se întâmplă și în volumul asupra căruia ne-am oprit, *Introducere în poezie*, lasă mereu niște izbucniri în falsă amorițire, (o pândă mai degrabă), cărora le va da dezlegare când le va veni vremea.” Criticul constată că Ion Mureșan

începe o construcție poetică pe care o duce până la un loc, obișnuind cititorii cu ea, apoi o abandonează creând alte personaje, alte situații și în locul în care i-a adus pe lectori, inclusiv pe sine, abandonează construcția pe muchia dintre cele două lumi, pe muchia poemului. Fără a fi encomiastică, autoarea se ocupă de poezia lui Ion Mureșan descifrând simboluri, relații între cuvintele care se caută și se găsesc, creând sugestiile dar și de deznădejde, chiar disperare celui care stăruie asupra celor scrise, marcate de obsesia poetului, obsesie care ține de condiția ontologică, amânând cu puteri proprii finalul și creând iluzia libertății. Cărturarul neliniștit și preotul Ioan Pinte a avertizează: „Nu-i joc ceea ce fac eu cu mine”, avertizând că ia foarte în serios angajamentul său de scriitor, concretizat în poezie, eseu, interviuri și cândva, în critică de întâmpinare. Avertismentul nu este numai pentru sine, congeneri, ci chiar pentru Dumnezeu căruia îi spune în *Muza Appolinaire*: „Doamne, iartă-mă, am și eu lucrarea mea”. Printr-o străbateră pe verticală a operei, autoarea încearcă să dezlege succesiunea și compoziția straturilor textuale atât în formă cât și în intenționalitatea lor, mergând de la versurile volumelor *Frigul și frica*, *Mormântul gol*, *Grădina lui Ion*, *Casa teslarului*, până la *Bucuria întrebării*. *Părintele Stăniloae în dialog cu Ion Pinte*, *Jurnal discontinuu cu N. Steinhardt* și altele. Mirabil este sentimentul pe care îl poate avea un autor, gândindu-se că a adresat cândva întrebări pentru un teolog care, în prezent, este trecut în rândul sfinților, ne gândim la părintele mărturisitor Dumitru Stăniloae. Parte din poezia lui Ion Pinte, spune Delia Muntean, este de extracție religioasă valorificând artistic motive biblice, poetul având o componentă laică, în care o adevărată virtuozitate în mijloacelor expresiei poetice. Din raportul celor două se poate observa măiestria cu care părintele Pinte ține în echilibru umilința duhovnicească și tentația orgoliului laic.

O modestie, o înțeleaptă umilință, sesizăm în felul în care Daniel Săuca se poziționează față de cuvinte, față de poezie în vederea autoarei. Nu vanității servește poezia lui Săuca, nici exersării unui orgoliu, vehicul

purtător de interese cotidiene, și sfredelirea adâncului perenei înțelepciuni, într-un aliaj textual dintre logos și laic afla sub ochiul vremelniceii. Din prezentarea Mariane Pândaru, din forfecarea de Delia Muntean a prodigioasei sale opere poetice, se cuvine să subliniem arderea ca un motiv care condensează munca poetică la o concentrare ce semnifică trecerea în energia poetică pură dacă se poate spune. Autoare a zeci de volume, Mariana Pândaru a căutat întotdeauna versul curat cu lustrul care a chemat-o din lumea mai repede decât se cuvenea. Selectarea în antologie este semnul sensibilității autoarei volumului critic față de poezia Mariane Pândaru care și-a asigurat posteritatea luminoasă pentru multă vreme prin mijloacele unei modestii, dar, care nu s-a dat prea multora, sugerează textul critic. Sub titlul *Poeze din vremea leandrilor* poeziile lui Maximilian Menuț din volumul *Crucea nopții*, Editura Școala Ardeleană din Cluj-Napoca, sunt transfigurări aproape insesizabile ca un proces, un fel de glisări de la o culoare la alta, precum în pictura cu acuarele. Trecerea concretului în zona abstracțiunii așază miezul în intenția de a proteja suplimentar esența. „Sugerează, în egală măsură, o cufundare în timp: „Căutarea sinelui (regăsirea simplității, a firescului de la începuturi) și amăgirea surpării se împlinesc-chiar și provizoriu-prin întoarcerea în trecutul ființei și al lumii. Ton heideggerian, muzică existențială.” Adrian Popescu, „... cel care folosește verbul printre altele ca să îmblânzească lumea, să-i ușureze povara este de reținut și numai pentru versurile: „Odată am știut să zbor, odată,/ dovadă n-am, dar îmi aduc aminte.” (*Arsură*). George Vulturescu, cu mina de profet, rătăcind sub fulgere, pe Pietrele Nordului, îndeamnă pe cel care vrea să urce în nord să-l urmeze în cucerirea unui spațiu privilegiat în proiectul liric personal.

Așa cum arăta și cu alte prilejuri, Delia Munteanu se apropie de poezie cu sfială, critica fiind un ritual aproape șamanic prin care încearcă să dezlege perenitatea ființei în structura poeziei. Ritualul, succesiunea de cucerire a textului dificil, anevoios, se aseamănă, reprezentat grafic, cu portretul pe care Constantin Brâncuși i l-a făcut, în formă

de spirală lui Ezra Pound; luarea în „stăpânire a unei opere” se compune din mai multe tentative care trec într-un text sobru, din vremea în vreme, sprijinindu-se pe metaforă, fără o prezență excesivă. Este interesantă aplecarea către specific cu fiecărui poet luat în lucru desprinzând trăsăturile caracteristice ale materiei și structurii poetice. Cu neputință a nu se aminti din numărul mare de poeți, într-o recenzie, Aurel Pantea, Gabriel Chifu și Liviu Ioan Stoiciu, laureați ai Premiului Național pentru Poezie *Mihai Eminescu*, însă spațiul este insuficient și amintiții autori, bine cunoscuți. La fel, importanți, Vasile Igna, Rodica Braga, Horia Gârbea, Marcel Mureșan și nu în cele din urmă, poetul Horia Bădescu, prezentator atât de aplicat al volumului.

În viziunea Deliei Muntean, Daniel Corbu încearcă prin poezie să-și descopere sinele; Radu Ulmeanu, dezbătut în două texte, este un poet important nu numai al Nordului

care, sublim spune „De dragoste vreau să blestem”. Versurile comentate ale lui Echim Vancea, zice, par scrise pe un pat de spital, în vecinătatea morții; despre poezia lui Varujan Vosganian autoarea sugerează că adăpostirea în poem echivalează cu așezarea identității proprii în rânduiala universului. Delia Muntean privește fascinată bijuteriile poematice *pe vid* ale lui Viorel Mureșan pentru care ieșirea în lumină simbolizează ființarea prin privire, spre a dăruii lumii sens din sensul auctorial.

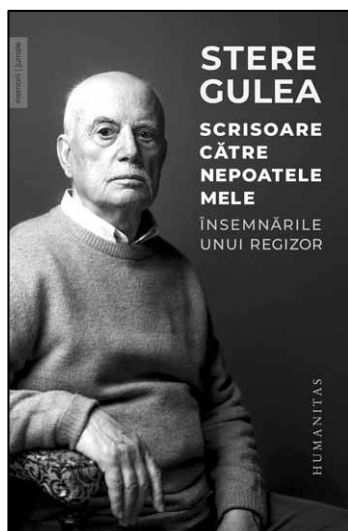
Cartea Deliei Munteanu *Pe muchia poemului* este una grea de sensuri, de esențe extrase din volumele comentate și de înzestrarea cu propria concepție asupra literaturii, materializată într-o carte, pe cât de frumoasă pe atât de dificilă de parcurs, chiar dacă înlănțuirea opiniilor are o frumusețe epică, sugerând adesea sonuri de roman, ritm alert și o captivare indenegabilă a cititorului.

Confesiunile unui cineast

Ștefan VIDA MARINESCU

Cu pretext epistolar, în stil accesibil, fără podoabe, *Însemnările* Regizorului de film Stere Gulea (*Scrisoare către nepoatele mele. Însemnările unui cineast*) sunt editate de Humanitas (în 2024), nepoatele Jeanne și

Louise (din Franța) aflând, astfel, istoricul familiei (de aromâni), aspecte și crâmpoșe din biografia (copilăria, școala, studenția, cariera de cineast) bunicului consacrat prin filmul-capodoperă *Moromeții*. Însemnările auctoriale sunt adresate, deopotrivă, și celorlalți

apropiați: Alexandrei, lui Toma, lui Matei, Doamnei Miki. Inclusiv cele câteva date despre primele pagini epice, constănțene.

Din păcate nu aflăm (anecdotică e secvențială) mai nimic despre alte filme, despre aportul unui primar plin de solitudine (la al doilea *Moromeții*), despre niște „proeminente” ori „reverente” evocatorii sau despre o carte care i-a fost consacrată (să fie modestia ori constrângerea editorială?!). În schimb, în exces, sunt ingesate extrase scenaristice (acestea ar fi putut constitui subiectul unei alte cărți).

Salutare sunt referirile la o generație ('70) a unor cinești de vază: Veroiu, Pița, Tatos, în care Stere Gulea e „primus inter pares”. Este amintit (oportun) marele Toma Caragiu.

Pe alocuri: un critic predist, un director de imagine, dar nimic despre profesorul de la UNATC, despre perioada (de 3 ani) de la conducerea Televiziunii publice. Ar fi fost interesant(e) și aceste aspecte. Confesiv și obiectiv.

Fără romanțare, culisele, cu avataruri, privațiuni și obstacole (cenzura!) se derulează, filmic, pasionant, centrală fiind facerea „Moromeților” (în trei „episoade”). Iar *Epilogul* (în imagini) include fluxul memorialistic prin secvențe de film (și aici predomină cadre moromețiene, firesc și necesar, scene de la filmări).

Într-o lume în schimbare (anii '70 – '80 și cei postdecembriști), un important regizor de film este – credem – fericit cu o splendidă familie de spirite (alături de cea „oficială”) din care nu pot lipsi: Rebengiuc, Dorel Vișan, Dragoș Pâslaru, Fl. Zamfirescu, Caramitru, Mitică Popescu, Luminița Gheorghiu, Gina Patrichi, Oana Pellea, Dana Dogaru, H. Mălăele, Vivi Drăgan Vasile, Tudor Giurgiu. Cel puțin.

Oricum, sperăm că gingașele nepoate îl vor fi cunoscut pe Stere Gulea, fie și secvențial, în volumul elegant de azi. Dedicat lor.

Vremuri de polemică de Magda Ursache

Virgil RAȚIU

Cel mai scrupulos *observator al culturii* din literatura românească actuală, cu ramificații în multe domenii de „cercetare” ce preocupă omul, se manifestă la Iași, iar de la Iași acoperă suprafețe însemnate de pe teritoriul României. Fiind vorba de literatură, abordând un gen controversat, critic, deseori urât de mulți combatanți, *polemica*, da, *polemica*, nu mi-e dificil să susțin că vorbesc despre romanciera, eseista și polemista Magda Ursache. Trebuie precizat că *polemica* este o ancilă a romanului din paleta variabilelor forme de a scrie ale Magdei Ursache. Romanul, gen care a impus-o în *literatura națională*, și *polemica* îi sunt stindarde.

Prin *polemică* nu toți înțeleg o „dezbateră” argumentată, încărcată de formule constructoare de idei. Pentru alții este unică „portiță” de a arunca uncrop în capul adversarilor, a celor așezați pe baricada anti-„corectitudine politică”, anti-woke, anti-sistem (că e vorba de literatură, artă..., că de politică, de administrație, și de alte forme de a „trăi bine”). Practicianul polemist trebuie să fie dotat cu spirit rezistent de cavaler *neu-tron* al tristei și faimoasei figuri față în față cu realitatea încărcată de atâta istorie, rezistent la imprecății și lovituri „intelectuale” de mahala, la lovituri tiktokiste ori instagramiste etc. În acest sens, în „războiul” utilizării cuvintelor potrivite puse în slujba adevărului, de izbânda în oricare circumstanță a Magdei Ursache nu mă îndoiesc.

Dacă operăm o trecere în revistă a „personajelor” care populează paginile din *Vremuri de polemică* [Ed. Junimea, 2025], să zicem, de dincolo de Evul Mediu Românesc până în prezent, nu cred că scapă vreun voievod, cronicar, bancher, scriitor, circar, „boier”, politician, caracudă și, nu în ultimul

rând, *martirii* și eroii, să nu fie aduși la rampă, cu „reverență” (tâlcuitoare) executată de Magda Ursache – eroi, o sumedenie, fiecare cu frumoasele și semnificative fapte care îi aureolează viața. După ce citești: „Cazul Alice Voinescu? A fost arestată în 25 aprilie 1951, pentru participarea la conferința lui Petru Manoliu, întemnițat și el de două ori. A doua oară, pentru că fusese surprins citind *Ispita de a exista* de Cioran. Traducătorul lui Thomas Mann fusese poreclit Arlechinul pentru că umbla în petece, la

propriu. L-a ajutat atunci Zaharia Stancu să-și cumpere o haină. Pentru Alice Voinescu au urmat 12 luni la Ghencea, apoi DO (domiciliu obligatoriu), lângă Târgul Frumos, la Costești.” (pag. 100) [...] „S-a ajuns până la condamnarea lui Sorin Lavric pentru că l-a evocat în Parlament pe Valeriu Gafencu. Supranumit Sfântul Închisorilor de un evreu, Nicolae Steinhardt, monah. Lavric a fost acuzat că a fost fascist, cripto-legionar, pentru că a vorbit despre Mircea Vulcănescu (rămas cu sentință de criminal, dată de «Tribunalul poporului»), dar și despre Monseniorul Ghica, Mitropolitul Visarion Puiu, despre luptătorii rezistenței din munți, Toma Arnăuțoiu și Virgil Maxim, despre victima «experimentului» Pitești, Constantin Oprișan...” (p. 123) etc., după ce citești despre atâtea similare nedreptăți,

Polemici necesare

pătimiri crunte nevinovate și despre nenumărate crime executate la comandă, pentru ca să înțelegi fără rest de ce Magda Ursache a scris acest volum, și nu numai acesta!, îți vine să citezi în întregime eseu după eseu, cu *sublinieri* auctoriale drept indicativ neuronal, pentru cei nepregătiți să dea piept cu realitatea de acum 70-80 de ani.

Poate își imaginează cineva că polemistul trăiește cu satisfacție faptul că arată cu degetul și mintea minusurile, „nemaifăcutele” unuia și altuia. Fals. Nu există dram de bucurie în insatisfacția de-a te vedea silit, în numele unui adevăr și al corectitudinii sociale în a rosti și denunța răul. Polemica nu are mai multe fețe, dar poate fi citită în registre diferite. După cum și concluzia privind etimologiile unor termeni din DEX, demult fixate de lingviști, însă acceptate din „comoditate” intelectuală și în prezent, încât pe unii îi „lasă” să creadă că, bunăoară, primele texte (vechi) scrise de Cronicarii Anonimi budapeșteni sunt în limba maghiară. *Nu, sunt în limba latină.* [s.m., V.R.]

Indiferent unde deschizi cartea, cum ziceam, dai peste un paragraf învăluit de semnificative înțelesuri „argotice” noi, numai bun de citat:

- „Intervievat în Săptămâna Patimilor..., ambasadorul T. Baconschi o deplânge, copleșit de milă, pe Elena Udrea că ar fi «demonizată», soarta blondei de la Cotroceni fiind «biblică». Sus și tare afirmă că nu are de ce să se dezică de Bănescu. De Mircea Eliade, da, se poate dezice, fiind contra «luptei mitologice» eliadești de a vedea istoria românilor.” (p. 66)

- „Antiunioniștii liber cugetători, în «narrativele» lor, îi disprețuiesc pe eroi, nu mai au respect pentru jertfe... De ce am impune conștiinței publice astfel de eroi?, întreabă doamna psiholog Aurora Liiceanu, cu referire la «Haiducii lui Dumnezeu», executați în noaptea de 14-15 noiembrie 1957. Când s-o opri domnul Alexandru Florian (plătit din bani publici, cu tot cu Institutul din București – n.m., V.R.) din denigrări? Că ar fi fost membri ai gărzii «Frățiile de Cruce». Ba au luptat pentru libertate și au murit pentru ea. Nu plac «Haiducii lui Dumnezeu», atunci să se comemoreze «Frăția de cruce a martirilor

nășăudeni». Pe Tănase Todoran l-au frânt pe roată la 104 ani, în noiembrie 1763. O fi fost fascist sau ce? Dar cei 1000 de tineri arestați în 14 mai 1948, n-ar trebui cinstiți de Ziua martirilor temnițelor comuniste, din 14 mai, an de an? Spunea doamna Liiceanu, concertat cu Lucian Boia, că cinstirea eroilor din munți s-ar face doar ca să flatăm orgoliul național, glorificare excesivă, patetică...” (p. 136) Iar pentru că veni vorba, când premierul Ungariei, V. Orban, care se mătură prin Transilvania cu fularul la gât pe care e trasat conturul Ungaria Mare cu tot cu Transilvania, sfidarea asta nu înseamnă „orgoliu național” maghiar?... Numai românii suferă de orgoliu național?... Răspunde d-le Alexandru Florian „Elie Wiesel”! Exemple similare avem la nesfârșit, ar curge din toate direcțiile dacă am deschide „robinetul”... [Spuneți-mi câte filme americane (Hollywood) ați urmărit în care să nu fâlfaie undeva pe ecran un drapel al SUA?]

Se dorește, așa cum eliminarea din școli a orelor de *Religie*, că ar fi disciplină discriminatorie, se caută cu sufletul la gură să fie șterse din memoria românilor toate simbolurile eroice și însemnele metafizice. Persoane precum Sandu Tudor, Roman Braga, Benedict Ghiuș, Alexandru Mironescu, Sofian Boghiu și, nu în ultimul rând, poetul Vasile Voiculescu, reprezentanți de forță ai mișcării spirituale Rugul Aprins nu mai sunt potrivite ca modele pentru cei care se formează intelectual și se maturizează azi. Cel mai adecvat model al omului tânăr se indică a fi Inteligența Artificială, noul Dumnezeu al Corporației Financiare Internaționale, așa cum pentru Nietzsche, Dumnezeu este Supraomul, distopie filozofică ademenitoare, care a dat avânt celei de-a 2-a Bătăi Mondiale. Marea gaură neagra din interiorul IA e aceea că nu este dotată cu modulul diferențierii dintre bine și rău, între binele și răul spiritual, între binele și răul fizic, din simplul motiv ca nu are spirit, iar gândirea îi este imitativă. AI este maimuța omului pentru omul care are convingerea că strămoșul său este pitecantropul. Iar toate aceste controverse și încâlceli au devenit apanajul de zi cu zi a presei, a influencerilor și mijloacelor media ahtiate cum niciodată după vulgarități și gheboase.

Vremuri de polemică este cronică zbuciumată a unui veac nebulos, gata-gata să se lase atomizat sub butoanele puterilor politice mondiale, care se întrec în declarații: hai, care lansează primul bombă atomică a secolului XXI?... *Bonjurică*, dragă glob terestru... Textele înmănunchate în *Vremuri de polemică* (astfel grupate, nu separate) devin o adevărată *armă juridică* pusă în mână cititorului. Pentru cineva preocupat/ obligat să-și apere drepturile, demnitatea și propriile adevăruri în fața deșănțatei politici practicate de câțiva indivizi față de toți ceilalți cetățeni, volumul îi oferă nenumărate chei de apărare, îi pune la dispoziție „coduri” sigure pentru a deschide multe „uși” de salvare, și nu trebuie

să fie neapărat priceput în tehnici de supraviețuire. Narațiunile Magdei Ursache ajută pe oricine căzut sub măciucile și vinciucile manipulatorilor, șpagarilor, tănuitorilor și *denunțătorilor de apă*, practicate astăzi pe toate căile, de-a valma ori pe propria răspundere, la fel cum niscaiva georgești, ciolaci, simioni, turcani, „guverneri” (seria mai an Magda Ursache). Și precizarea vinovăției: toți foștii în înalte funcții de stat din 1990 încoace au rămas numaidecât fără responsabilități ministeriale și-i doare în olecran de ministerele cu rezultate nule practicate pe bani publici! Tot timpul! Așa stând faptele, se miră și proștii: oare unde naiba s-a scurs finanța românească?...

Mașina de scris

În cazul că ați găsi o cât de mică determinare, am fi onorați dacă ați răspunde la întrebările anchetei *Mișcării literare* privind *Mașina de scris*:

1. Ați scris (vreodată) la mașina de scris? Mai folosiți această formidabilă „mașină”? Cu ce sentimente și în ce împrejurări?

2. Astăzi, la scris, folosiți creionul sau pixul, tasta de la calculator sau de la laptop, telefonul? Cu ce determinați?

M.L.

Leo BUTNARU

Mașina de scris, Sisif și Ecleziașt

În primăvara anului 1997, Biblioteca municipală „Hasdeu” din Chișinău îmi propunea să-i ofer manuscrisul pentru o carte chiar... manuscris, sută la sută. Prin urmare, transcriind de mână cam 35 de poeme, pe care le-am însoțit cu schițe-eseuri grafice proprii, s-a întâmplat ca ele să apară format-carte în colecția *Autograf* a instituției respective. Bucurie? Să admitem. Însă și oarecare umbră de tristețe: la lansarea *Carantinei mașinii de scris* cineva avu grijă să sustragă originalele desenelor mele (cărbune, peniță), ele rămânând, ca documente, doar în varianta tipografică. Cine știe, poate peste secole, respectivele originale a graficeii lui L. B. ar putea să aducă vreun ban moștenitorilor respectivului... sustrăgător.

Dar, dincolo de carantina anunțată pe coperta cărții-manuscript, eu foloseam o

Ancheta Mișcării literare

mașină de scris *Olivetti*, italiană, cu o istorie mai specială, ajungând în casa mea via Roma-Brașov-Chișinău. Vorba e că minunata unealtă de dactilografiat o aveam de la colegul Vasile Oltean, directorul muzeului „Prima școală românească” din Șcheii Brașovului, căruia i-am oferit în loc o mașină cu litere chirilice – „Trembler de Lux”

de fabricație iugoslavă, în baza licenței franceze, pare-se; o mașină cu care scrisesem până în vara anului 1989, când Basarabia a revenit la alfabetul latin. Domnul Oltean cerceta arhivele, dădea de documente scrise în limba slavonă veche, pe care o cunoștea în baza studiilor sale teologice și, prin urmare, când își completa bibliografia la textele științifice, avea nevoie să dea titlurile operelor în original. (În noiembrie 1992, prietenul Sergiu Adam, redactorul-șef al revistei „Ateneu” din Bacău, îmi oferise o mașină de scris „Olimpya international”, care, peste o vreme, avea să doteze, să zic așa, Filiala Chișinău a Uniunii Scriitorilor din România, pe care am avut onoarea să o promovez și să o înregistrez juridic în capitala Republicii Moldova, aflată încă sub influență comunistă.)

Astăzi, mașina *Olivetti*, la care am migălit mii de pagini-dactilograme, e printre exponatele din fondurile Muzeului Național al Literaturii Române din Chișinău. Iar până la ea am cules texte la multe alte mașini de scris, dat fiind că, la secția de jurnalism a universității chișinăuiene, învățam dactilografia și stenografia. Iată un exemplu-de pățanie cu dactilografiatul din acel timp și spațiu, pe care îl extrag din jurnalul meu *Student pe timpul rinocerilor*: „Mi-a trebuit să dactilografiez

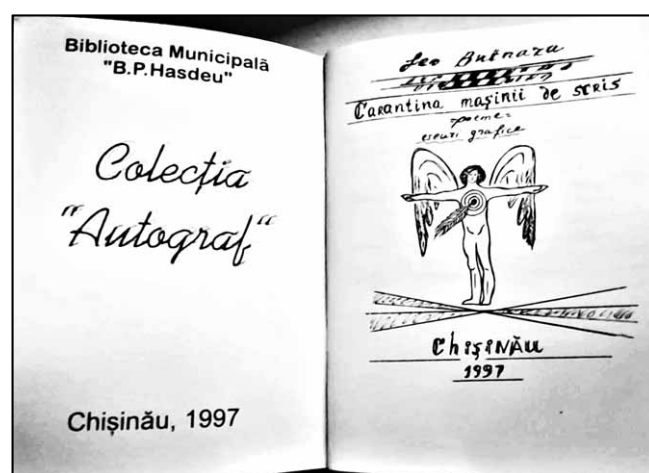
câteva pagini pentru rubrica *Viața cotidiană*. L-am rugat pe (lectorul) Dumitru V. Coval să mă ajute să găsesc o mașină de dactilografiat. Clava, secretara de la secția jurnalism a facultății, nu acceptă nici în ruptul capului. Sau, zice: «Un exemplar rămâne la noi, că doar țineți minte ce s-a vorbit la adunare». Multă insistență din partea lui D. V. Dar zadarnic! Secretara – neclintită! Până la urmă, a apelat la MIF (Mocreac I. F.). Decanul: «Clava, lasă-l să dactilografieze. Pentru munca obștească. Ce, ar trebui să se ducă în oraș să tipărească?» Secretara: «Ion Filipovici, răspundeți dumneavoastră, eu – nu!». În sfârșit, am luat mașina. Peste câteva minute, vine lectorul D. V. Coval. «Clava se teme că tipărești «listovci» (proclamații)», zice. Intră apoi și lectorul T. P. Kravțov. Oarecum mai diplomat, însă privi și el peste textul pe care-l dactilografiam. Din partea organelor, curată neghiobie!!»

De la anul trei de facultate am fost angajat, cu jumătate de normă, în redacția ziarului *Tinerimea Moldovei*, unde, sigur, aveam oricând la îndemână mașini de dactilografiat. În timp, am procurat pentru uz personal o mașină *Olimpia*, excelentă. În alte redacții sau, angajat la Uniunea Scriitorilor din Moldova, am folosit multe atare unelte inteligente, mecanice sau electrice, una dintre acestea din urmă mai având-o acasă, însă niciodată utilizată – are caractere de literă chirilice.

Apoi veniră vremurile când au prins a se răspândi computatoarele, începând a se „sinucide” mașinile de scris, după care ele au (cam) trecut în istorie, iar în absența țăcănitului lor se părea că în lume se făcuse ceva mai multă liniște. Până la momentul în care computerele își dădură la maximum boxele, difuzoarele. (Am impresia că, trecând de la mașina de scris la computer, încerci mult mai acut sentimentul că nu ai fi decât calfa neantului la nu se știe ce muncă...)

În fine, deja de vreun sfert de secol, eu scriu/dactilografiezi la calculator, iar filelor printate le spun *computerograme* (noțiune care, dacă nu e cu supărare, le-aș propune-o și colaboratorilor la completarea DEX-ului). Dar, ca și în cazul... paralel mașinii de scris, folosesc și stiloul-pixul-creionul, însă acestea

nu pentru texte cap-coadă, ci pentru note, pasaje laconice, fraze (unora dintre care le zic *leologisme* sau *literatură la minut*). În anumite vacanțe, mi-a fost la îndemână laptopul, la care, să zicem, la Casa Scriitorilor de la Neptun, am transcris caiete ale jurnalului-manuscris sau am tradus din poezii avangardei europene, în special ruse și ucrainene. Se întâmplă să folosesc și telefonul, în care las note fugare, unele dintre ele rostite, vorbite, într-un memorare, apoi trecere pe hârtie. Iar tableta mi-e mai mult pentru lecturi în public, recitaluri de poezie. Bineînțeles, ea poate fi și un excelent blocnotes.

Cum s-ar spune, încovoiat asupra mașinii de scris marca... „Sisif” sau a computerului marca... „Ecleziast”, sunt și eu dintre oamenii cuvântului, care foloseau sau folosesc, pur și simplu, vocea, sau pana, pixul, mașina de scris sau computerul, adică oameni din rândul lui Homer-recitatorul, Goethe mânuitorul-de-pană și Eco, virtuos, performant computerist-literat.

P.S. Să nu vă deruteze cele două simboluri, „Sisif” și „Ecleziast”. Nu ele sunt considerate definitorii pentru superfluență. Inteligența artificială consideră (involuntar poetic!) că simbolul universal, cel mai frecvent asociat cu zădărnicia, este floarea de mărar; frumusețe efemeră, ce duce cu gândul la trecerea timpului și inevitabilitatea pierderilor. Alte simboluri ce ar reprezenta zădărnicia ar fi... buburuza și bufnița (aceasta – vă amintiți? – în antichitatea greacă simbolizând înțelepciunea!), deși, zice IA, acestea sunt mai puțin recunoscute sub aspect universal...

Horia BĂDESCU

Fidelitatea mâinii

1. Cum afirmam undeva, cu mult înainte ca ordinatorul să fi devenit o realitate cotidiană: „Nu-mi pot scrie textele direct la ordinator. Om al trecutului, folosesc deci, aproape întotdeauna, un pix și o foaie de hârtie. Trăind de fiecare dată aceeași emoție, aceeași angoasă, aceeași spaimă. Fiindcă nu poți să știi niciodată ce poate ieși din întâlnirea unui pix cu o foaie albă de hârtie.” Prin urmare nici în preistoria leptoscrisului n-am fost tentat de tapuscris, de scrisul direct la „formidabila mașină”, cum spuneți dumneavoastră, nu pentru că nu m-aș fi putut înzestra cu o asemenea unealtă de ajutor. Din motive clare, pentru mine, ținând de un adevăr al scrisului de mână și de un altul al maniabilității în raport cu suszisa unealtă, amândouă de neocolit.

Mai întâi raportul direct între actul creației și întruparea scriptică a cestuia. Mâna e în acest caz prelungirea vizibilă a gândului, ea așterne pe hârtie, aproape concomitent, ceea ce gândirea și imaginația creează, acea *imaginatio vera*, aduce pe lume, o lume nouă recognoscibilă ca atare în consonanța ei cu realul și realitate. A încerca să obții la mașina de scris și mai târziu la ordinator această simultaneitate e un lucru imposibil nu doar pentru autor, ci, cred, chiar pentru cineva cu știința și deprinderea stenodactilografiei.

Apoi, scrierea olografă, urma lăsată de pana de gâscă, de creion, stilou ori pix pe întinderea imaculată a pergamentului ori a hârtiei nu fixează doar gândul, doar emoția, trăirea, ori ființa limbii, stilul făptuitorului, acestea se regăsesc și într-o dactilogramă, într-un *tapuscrit* cum ar spune francezii, ci și taine mai adânci legate de ADN-ul spiritual, de structura intimă care guvernează modul de a fi al cuiva (grafologia e o știință adâncă și exactă!). Pe care o traduce, deopotrivă, scriitura însăși, dar și modul de a reacționa și acționa asupra celor scrise (tăieturi, ștersături, reveniri, adaosuri), facerea, devenirea textului,

lupta cu îngerul pe care pagina de manuscris o înregistrează pentru posteritate. Așa încât în epoca mașinii de scris, m-am nevoit a însăila *manu propria*, pe albul hârtiei, întrebările despre mine, despre lume și viață și, când am știut sau putut avea răspunsurile, când nu erau conținute în însăși întrebarea.

2. Astăzi în epoca «manuscrisului» electronic, *horribile dictu*, lucrurile stau la fel sau cam la fel! În fond această alăturare este lipsită de sens. Vă puteți imagina măcar pentru o clipă posibilitatea unor *Caiete eminesciene* în format electronic. Așa încât, nu-mi scriu poemele sau proza decât cu creionul sau pixul, mai ales cu acesta din urmă, chiar dacă am și câteva stilouri nu doar performante, ci chiar frumoase, eseurile și comentariile critice în bună măsură. Dar pentru munca de finisare a acestora din urmă, care presupune inserții și schimbări de paragrafe în cadrul ansamblurilor, toaletajul textului, cum se spune, laptopul rămâne un instrument indispensabil. E vremea lui și a telefonului pentru generațiile căzute în hăul virtual și internautic. Eu unul continui a crede în harul și fidelitatea mâinii față de propria ființă! Manuscrisul are personalitate, are căldură, păstrează în trăsătura îngrijită ori încălцитă a scriiturii o parte din emoția celui care s-a nevoit asupra lui a da din sine, a vorbi celuiilalt. „Pagina” de ordinator e fără viață și fără personalitate; aceeași în ordinea și curățenia ei, aceeași a tuturor, o cocotă de lux. Ea este expresia acelei tentative de înscriere, de standardizare, de «clonare» tipologică, pe care vremurile moderne tind s-o impună, cu cinism și aroganță. Nu cred că scriitorul se poate lepăda de sine în actul scriiturii, oricâte facilități în facerea textului i-ar oferi ordinatorul. Nu cred, o doresc, o sper! E tot ce pot face. Și, desigur, să continui a-mi scrie poemele și romanele cu mâna, înfruntând cu oboseala și extazul ei imensitatea foii albe de hârtie.

Irina PETRAȘ

„Miraculosul undo”

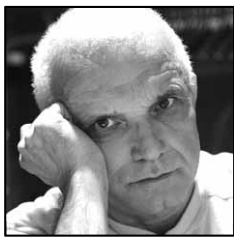
Da, am o mașină de scris, o *Underwood 1912*, fotografia ei e pe coperta la *Literatură română contemporană. O panoramă*, cartea mea din 2008. Dar am folosit-o doar pentru a scrie, cu mare trudă, „specimenul” pentru Poliție, o dată pe an. În anii 80. În rest, e o antichitate la care țin și care îmi împodobește casa. Pentru cărțile mele și pentru cronici și eseuri, am apelat ani în șir la extraordinara doamna Veronica, dactilografa revistei *Steaua*.

Dacă întrebarea ta ar fi venit oricând înainte de 2000, aș fi răspuns cum am și făcut-o în diverse împrejurări –, foarte sigură pe tabieturile mele: că scriu numai și numai cu pix negru („culoarea” preferată; cu albastrul nu sunt în bune relații, îl „accept” doar în varianta extenuat-sentimentală *cer-de-toamnă-clujeană-târzie*, în cea discret pointilistă a florilor de „nu-mă-uita” sau de lobelia sau, în momente *gothice*, în cea de vinețiu eminescian), cu pastă moale, pe hârtie deja folosită pe o parte, un pic îngălbenită, dacă se poate, cu o vechime/ patină deja asigurată și înscriind scrisul meu într-o firească istorie. Aș fi adăugat că nu-mi imaginez cum se poate scrie la mașina de scris ori cu stiloul (care zgârie/ rănește hârtia, oricât de aurit ar fi, căci linia e prea subțire și inconsistentă, prea timidă în înțelesul ei de *urmă*); că zgomotul și răceala clapelor mă îndepărtează de căldura filei, o căldură corporală, foșnind în amintirea fostelor păduri, care trebuie pipăită, simțită nemijlocit. În plus, că țin să văd cum ies/ curg literele sub mâna mea, de mine rotunjite; așa era mai puternic sentimentul șantierului în lucru, provizoriu, îngăduind reveniri, dar și mai directă, tactilă, legătura cu scrisul (nu-mi plac mânușile de niciun fel, când pictez, o fac mai ales cu degetele, să „simt” culoarea, textura, densitatea pastei)....

Ei bine, a fost destul să-mi petrec o lună de vară cu un laptop în casă și toate astea s-au

destrămat, au rămas un fel de amintiri frumoase. Convertirea a fost atât de rapidă și de definitivă că m-a uimit pe mine în primul rând. Tot ce se poate face și desface cu textul mi se pare extraordinar (miraculosul *undo* cu care poți îndrepta orice pas greșit fără să se mai știe de „vina” ta); cât de mult poți interveni asupra lui fără să lași urme, cum poți manipula pagina; ce bine e să ai toată arhiva la îndemână, gata culeasă; cât de ușor scanezi un text pe care vrei să-l citezi *in extenso*, fără să mai pierzi timp cu transcrierea. Așadar, nu mai scriu decât la computer (eu îi zic *calculator*). Tot așa și desenez când mi se face dor – e rapid și doldora de *opțiuni*. Tot cu pix negru scriu și azi când chiar trebuie să scriu, dar mâna parcă mi-e străină, împiedicată, și-a uitat cărările. Recunosc, însă, că mă înduioșez când și când la gândul că a dispărut pentru totdeauna ideea de *manuscris original*, că laboratorul scriptural nu mai e accesibil, că nu mai pot confrunta variantele succesive fiindcă le-am șters pur și simplu din memoria calculatorului, iar memoria mea e limitată. De aceea am cerut membrilor Filialei clujene o pagină scrisă de mână care să illustreze fișa lor de pe site.

Am învățat repede aproape tot ce trebuie să știe un culegător serios și un tehnoredactor – asta și fiindcă am lucrat un sfert de veac în edituri. Cât despre Internet, sunt hărțuită între, pe de-o parte, marele preț pe care l-am pus mereu pe Bibliotecă, pe fila întoarsă cu degetul, pe *umbratilis vita*, cea a ungherului în care te retragi cu „prada” degustând-o din scoarță în scoarță, și, pe de alta, ispitele navigării internetice prin bibliografii universale. Atât de multe cărți la îndemână, atâtea posibile „jafuri de extaze”, cum ar spune Cioran, iar zilele îmi par tot mai scurte și mai grăbite! Uimirea și disperarea mi se iau la întrecere. Mă simt ca un meșter sufocat de propria ladă cu scule.

Liviu Ioan STOICIU

Frumos zis: „mașina de scris”

1. *Mașina de scris* era mica mea avere, m-a ajutat tata să o cumpăr (într-un fel, consideram că a fost cadoul lui), acum 45 de ani. O mai am și azi, păstrată cu sfințenie în cutia ei mare de plastic, de lux, cu siguranță e în bună stare (n-am mai deschis cutia ei, uitată la București, unde am domiciliul stabil; acum stau flotant la Brașov, n-am mai fost de nu mai țin minte de când la București, să o fi inspectat), doar „panglica de cerneală” probabil i s-a uscat, dar știu că aveam rezerve noi. În anii 70 ai secolului trecut (mi-au amintit jurnalele; am fost invitat la o rememorare a anilor 1973-1976, chiar mă întrebam cine mi-a dat mie acces la o mașină de scris în acei ani), de necrezut, în prima tinerețe, am definitivat-dactilografiat nu mai puțin de 12 volume de versuri; erau deschise concursuri de debut la editurile de atunci, trimiteam volumele mele dactilografiate și nu mă băga nimeni în seamă, abia în 1978 am apărut cu cinci poeme în „Caietul debutanților – 1977” de la Editura Albatros (eram în anul 1977 deja la al optulea meu volum original de versuri definitivat-dactilografiat; în 1978 eram la al 9-lea meu volum de versuri trimis la concursuri, se intitula „Cantonul 248”). Primul volum de versuri l-am dactilografiat în 1974, la mașina de scris a unui cenaclist prieten bucureștean, Puiu Alexandrescu, și la mașina de scris a unei case de cultură (a sectorului 4 din București, unde conduceam un cenaclu studentesc, „Grup 13”, devenit ulterior Atelierul literar 3,14), alături de prozatorul Corneliu Omescu, metodist aici, volum ce se intitula „Libertatea de a fi”. În următorii ani, stabilit cu domiciliul la Focșani (căsătorit, cu copil mic), pedagog la Focșani, am dactilografiat volumele mele la mașina de scris a secretariatului și a bibliotecii Liceului 1 la care lucram (găsind bunăvoință la directorii Al. Stavri și Ion Leu, plus profesorul-poet Ion Oprea, îmi face plăcere să le pomenesc la toți numele; Ion Leu, profesor de română de excepție, a editat o publicație literară intitulată *Preocupări*, deosebită; Ion

Oprea s-a sinucis la 37 de ani, avea publicat un volum de versuri). Să rămân la aceste exemple cu cei ce mi-au împrumutat o mașină de scris. A fost o sărbătoare ziua în care am avut la dispoziție „mașina mea de scris”. Sigur, trebuie ținut cont că în afară de mine dactilografia la mașina de scris și prozatoarea Doina Popa, soția, ne programam (în paranteză fie zis, observam în jurnalele mele din anii 80 ai secolului trecut, mă deranja zgomotul mașinii de scris când dactilografia Doina, nu și când dactilografiam eu; țacănitul acela metalic al mașinii de scris mă desconcentra, nici să citesc nu mai puteam; am o mare problemă, de altfel, îmi trebuie liniște când scriu și citesc, nici muzica n-o suport, decât dacă e clasică; dar dacă e clasică, mă trezesc în timp concentrat la muzică și pierd „ideea”). Las la o parte neuitata umilință anuală de a merge la Miliție cu înregistrarea caracterelor mașinii de scris.

2. Cred că de prin 1997, la invitația fiului, cunoscător în IT (a avut o afacere a lui la finalul anilor 90 ai secolului trecut, inventând PC-uri din piese aduse separat în țară, și softuri; a abandonat demult afacerea), am început să scriu la computerul meu (acum scriu pe laptop; e adevărat, scriu și mesaje pe „mobil”, dar atât). Am schimbat mai multe PC-uri („personal computer”) și memorii USB (dischetele le-am aruncat), tehnologia lor îmbunătățindu-se rapid. Scriu direct pe computer textele de proză și eseuri-publicistică (nu mai scriu teatru). Dar poezie scriu numai de mână (cu pix cu mină neagră), dintotdeauna; după ce scriu versuri „la prima mână”, le transcriu tot de mână. Poezia o culeg pe computer/ laptop după ce se învechește în sertar (la zece-douăzeci ani; e clar că versurile pe care le mai scriu azi vor muri în sertar, nemaivând de unde să iau atâta timp-distanță să le „valorific”, dacă ar mai merita) atunci când mi se cere o colaborare sau mă hotărâsc să definitivez un nou volum.

Marta PETREU

Mai am și acum mașina mea de scris, „Consul”, bine înregistrată începînd cu mijlocul anilor 1980 la Miliția noastră socialistă... Îmi amintesc cum o plimbam pînă la secția de miliție, unde dactilografiam, într-o stare de enervare mocnită, proba de litere, apoi primeam autorizația de folosință legală. Oare care securist timpit a avut ideea cît el de timpită să ne oblige să înregistrăm la miliție mașinile noastre de scris? Noi, închiși într-o țară ermetic închisă, dădeam probe pentru mașinile noastre de scris în vreme ce în lume apăruseră deja computerele personale... Și, oare, ce s-a întîmplat cu sutele de mii de teste date de noi în acei ani, în ce arhivă le macină vremea?

Sigur că am scris la mașina de scris, pînă tîrziu în anii 1990... Am scris cu toate instrumentele de scris posibile, cu creionul, penița, stiloul, cu picul și, la nevoie, chiar cu creionul dermatograf. Și acum procedez la fel, fac conspectele pe hîrtie, pe sferturi de coală, scriind cu creion, stilou, creioane automate cu gel în culori vii, frumoase, roșu, verde, negru, albastru... Studiile mi le scriu întîi în cap, după ce îmi studiez bine conspectele, apoi trec, cu conspectele și cărțile așezate la îndemînă, la computer. Asta, pentru că am obiceiul de a-mi dovedi afirmațiile și interpretările prin probe – nu că probele ar conta pentru cititorul tendențios. Poemele, cînd vin, le scriu pe hîrtie, cu ce apuc.

Mihaela MUDURE

1. Am scris mult timp la mașina de scris. Am învățat să o folosesc în liceu. Eram în vacanța de vară, după absolvirea clasei a IX-a. Mă plictiseam de moarte. Acum la distanța atîtor decenii nu înțeleg cum mă puteam plictisi cînd viața era încă atît de bună cu mine. Dar, eu mă plictiseam. Spleen în toată regula. Atunci m-am întîlnit pe strada unde locuiam cu un coleg de clasă. Un băiat harnic și întreprinzător. În vacanța următoare și-a și luat zborul spre Germania federală de unde nu s-a mai întors decît după 1990 pentru a revendica clinica de pediatrie care fusese proprietatea bunicului său. Andrei mă vede, mă salută și mă întreabă de ce sunt așa de cătrănită. Mă plictisesc, am răspuns eu. Andrei a sărit ca ars. Nu am să uit niciodată cum s-a uitat la mine de sus în jos, de parcă aș fi fost o vietate ciudată și nelalocul ei. Cum să te plictisești? Sunt

atâtea cărți bune pe care nu le-ai citit încă. *Cu filme noi, nu ne prea puteam lăuda pe vremea aceea, iar Clujul era chiar somnolent în timpul verii.* Învăță o limbă străină, învață să scrii la mașină, mi-a sugerat Andrei, certându-mă cordial. A fost un moment crucial. Aveam o mașină de scris acasă, iar tatăl meu cumpărase și un manual folosit în școlile postliceale de pe vremea respectivă, pentru secretare. Manualul conținea lecții de stenografie și dactilografie.

M-am dus acasă și urmînd sfatul lui Andrei, m-am apucat să învăț cum să bat la mașină cu zece degete. E foarte important. Nu obosești așa de ușor. În fiecare zi parcurgeam o lecție cu exercițiile de consolidare recomandate, cu tot. Mult mai tîrziu, în 1993 cînd am ajuns în Statele Unite și a trebuit să învăț să folosesc computerul, bătutul la mașină mi-a fost de mare folos. Tastatura era la fel.

Atunci mi-am dat seama că niciodată, nimic din ceea ce știi nu e inutil. Întotdeauna vine momentul când acea pricepere, acea informație pe care ți-ai însușit-o aparent inutil, e de folos și te ajută să treci mai ușor peste acele momente de viață care stau la pândă, așteptându-te în viitor. Mulțumesc, Andrei, peste ani!

După intrarea computerului în viața noastră de zi de zi, mașina de scris la care am învățat să scriu a stat ani de-a rândul într-un ungher, în spatele bibliotecii. Nu mă înduram să o arunc, dar nici nu o mai foloseam. Am dăruit-o acum trei ani nepotului meu care iubește istoria și e pasionat de trecut. El mai scrie din când în când la ea. Trecutul și viitorul s-au întâlnit.

Irina HOREA

Clapele, tastele...

Mă fascinau clapele.

Unde mergeam în vizită cu ai mei și dădeam peste un pian, mă așezam să „clăpăcesc”. Convinși că sunt chinuită de un talent precoce și proaspăt manifestat (aveam patru ani), părinții mi-au cumpărat o pianină neagră, cu sfeșnice de bronz. Un scaun negru rotativ mă înălța până la claviatură, pentru picioare s-a făcut la comandă un scăunel, pe măsura micimii mele, iar de aici și până la găsirea unei profesoare n-a mai fost decât un pas.

Cu siguranță n-am avut chemare nativă pentru acest instrument, dar cred că, la corvoada următorilor zece ani, a contribuit și severitatea profesoarei, o doamnă în vârstă, aspră (așa mi-o amintesc, fără nici un zâmbet!), hotărâtă să facă din mine o pianistă adevărată; exasperată, de fiecare dată, de aerul meu disperat și de lipsa oricărui entuziasm. Când am ajuns la liceu și am avut din nou răgaz să cânt la pian, am avut noroc de o profesoară care a înțeles ce-mi plăcea cu adevărat – nu neapărat stăpânirea unei tehnici desăvârșite, nici

2. Uneltele pe care le folosim la scris reflectă timpul când scriem și pe care îl scriem. Folosesc pixul sau creionul doar pentru notițe fugare. Toate textele mele sunt scrise la laptop. Poți face variante, poți introduce schimbări mult mai ușor decât cu mijloacele care au intrat deja în istorie. La telefon nu scriu decât scurte mesaje prietenilor (sau neprietenilor). Spațiul de scris este meschin de mic. Nu-mi place nici această simbioză dintre om și telefon care ne-a transformat – cred eu – într-un soi de ființă parțial din țesut biologic și parțial din materie anorganică, metal și sticlă. Am rămas cu nostalgia foii de hârtie, chiar dacă ea a devenit un ecran, iar contactul cu unealta de scris a devenit o apăsare pe tasta dură a laptopului.

„lectura” personală a partiturii, ci posibilitatea de a descifra orice partitură cu un grad mediu de dificultate. Abia atunci am îndrăgit pianul...

Dar a fost prea târziu. Mutându-mă „la bloc”, orele de „clăpăcit” erau impuse de orele de odihnă ale familiei mele, orele de studiu sau de serviciu, dar mai ales de orele de odihnă ale vecinilor... Pianina s-a lipit bine de perete, statornică, în așteptare, la fel de neagră, dar nedeschisă cu anii...

Și totuși, a ieșit ceva din această nereușită – datorită pianului, am învățat foarte repede să bat la mașină. „Foarte repede” însemnând o lună de zile, în care m-am văzut nevoită să-mi dactilografiez singură lucrarea de licență la terminarea facultății. Aproape două sute de pagini!

Tata își cumpărase o Olivetti cu mult înainte, bătea cu două degete – un țacănit mocnit, aproape șoptit, așa-l țin minte. O mașină gri, la care și-a dactilografiat toate manuscrisele (și el scria mai întâi de mână, cândva cu tocul ori creionul, apoi cu pixul, niciodată cu stiloul), până când sănătatea nu i-a

mai dat voie să trăiască liber printre cărțile și foile lui...

Eu mi-am cumpărat (pentru lucrarea de licență) o Erika portocalie – tastatura neagră era mai zgomotoasă, mai dură, prin urmare, degetele formate la claviatura pianinei m-au ajutat să mă deprind iute cu această mașină formidabilă, o bijuterie, așa o consideram. Ani de zile, mai apoi, mi-am terorizat vecinii de la etajul de mai jos cu țâcănitul nocturn (traduceam și dactilografiam mai ales noaptea, asta era ritmul meu...), până când m-am mutat în bucătărie, ca să nu mi se mai reproșeze, până când am luat și un suport de păslă, care să atenueze zgomotul – ceea ce m-a obligat să mă reaşez pe scaunul negru, rotativ, ca să mă ridic, din nou, la înălțimea „clapelor”.

Dar niciodată, în acea vreme, nu am tradus/ scris direct la mașină. Dactilografierea însemna, de altfel, și o primă redactare a textului la care lucram și pe care-l scriam, întotdeauna, de mână. De când mă știu, m-au fascinat caligrafia și scrisul de mână. Caietul, agenda, coala de hârtie, tocul (cândva), creionul (preferabil 2 B-urile), stiloul (cu peniță subțire), pixul (mai ales BIC), culoarea verde/ albastră/ neagră/ roșie a minei, care-mi modifică, fiecare, scrisul... Și acum, deși am tot ce-mi trebuie, sunt atrasă de papetării ca de un magnet. Mai ales acum, când nu știu la ce să mă uit mai întâi.

În 1991, am primit o mașină de scris electrică – ooo, ce pas înainte! Cât de ușoare deveneau anumite manevre – mutatul carului, bunăoară, tastatura atât de fină, că aproape n-o simțeam sub degete, îmi dădea nesiguranță...

La scurt timp, un laptop – „primitiv”, dar pentru mine și pentru cei care-l vedeau, ceva ce ținea de SF!

Nici măcar aceste instrumente nu m-au făcut să renunț la scrisul de mână.

Scrisul de mână îmi impune un anumit ritm al gândului. Când traduc, am răgaz să așez fraza în ordinea cea mai potrivită. Mă lasă să-mi aduc dicționarul pe foaie. Mă lasă să tai, să corectez, având toate variantele sub ochi, cine știe, poate mă răzgândesc.

A mai trecut ceva vreme... Mi-am cumpărat un computer, din cele de demult, care s-a virusat (dischetele, bată-le vina!); apoi altul, care s-a învechit pe colțul biroului, doarme aproape de Erika mea portocalie, adormită și ea; apoi un laptop... Clipocitul tastelor este atât de odihnitor, ca susurul unui pârlăș de munte! Mă cheamă, abia aștept să copiez ceea ce e pe hârtie. Căci... ei, da, ustensilele de scris mă înconjoară și în ziua de azi. Febrilitatea cu care îmi caut caietul potrivit pentru următoarea traducere a rămas la fel de vie ca pe vremea școlii, când îmi îmbrăcam caietele cu hârtie albastră, lipeam etichetele și abia așteptam să pun plaivasul ori stiloul pe foaia albă, neatinsă.

Și totuși... când e să scriu din capul meu ceva... laptopul e salvarea. Ideile îmi vin și zboară ca vântul, ca gândul, dar tastatura le prinde aproape imediat, parcă mi le-ar citi.

Mă întristează un singur lucru, în această împletire de „tehnici” și ustensile – pianul nu mi-a deformat niciodată scrisul de mână. Laptopul, da!

Mariana GORCZYCA

1. În studenție făceam cronici teatrale sau scriam despre cărți la *Napoca universitară*. În redacția aflată la etajul al doilea al Casei de Cultură a Studenților din Cluj aveam o singură mașină de scris. Stăteam unii după alții, seara, ca să ne putem redacta articolele. Cum scriam

încă de pe atunci proze scurte, iar nota zece nu avusesem la caligrafie, am hotărât ca, din banii de palton trimiși de mama în anul al treilea de facultate, plus un raft de cărți dus la Anticariatul din Centru, să investesc într-o mașină de scris portabilă. Am scris la ea circa

15 ani. Apoi mi-am cumpărat un computer și am renunțat la vechea mea mașină de scris. Pe undeva, prin pod, zace lângă un casetofon și un aparat de telefon fix.

2. Mi-am scris toate cărțile la tastatură. Este „pianul” meu cu ajutorul căruia tot ceea ce creez poate ajunge la celălalt.

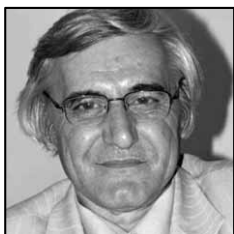
Horia GÂRBEA

De la Rheinmetall la Pentium

1. Da, am scris la mașina de scris între 5 și 30 de ani (1967-1992). Am învățat literele la mașina de scris a bunicului meu, un Rheinmetall de dinainte de război, dar prevăzută cu litere cu diacritice românești. Apoi, de prin 80, am avut propria mea mașină de scris, un Consul RDG-ist. Desigur, dădeam periodic setul de caractere la Miliție, era pericol de confiscare dacă nu făceai asta. Începînd de prin 1985. Din momentul în care am avut în casă primul meu PC, un 286 pe care-l împărțeam cu tatăl meu, nu am mai scris niciodată la mașina de scris. Aș mai putea scrie, desigur, dar încă imediat după 1990 nu s-au mai găsit panglici cu tuș. Nici înainte de 89 nu se găseau ușor. Mai aduceau ai mei de pe la serviciile lor unele nu noi, dar mai puțin folosite. Puneam indigo și copia ieșea mai „tare” decît originalul. Am aceste două mașini la care am scris sute de pagini. La Consul mi-am scris și proiectul de la licență, evident desenînd de mîna semnele matematice (sumă, integrală, derivată parțială etc.) și literele

grecești. De la mașină mi-a rămas bătaia energetică, la PC mai să rup tastele pînă în ziua de azi.

2. Astăzi scriu (și desenez) aproape exclusiv la PC cu excepția cursurilor, cînd scriu/ desenez pe tablă cu creta. Urăsc tablele metalice, pe care markerele alunecă. Rugozitatea tablei sub cretă permite desene clare. Am la PC și tabletă grafică, dar am dexteritate de a lucra în Paint și fac figuri foarte bune, chiar la scară, fără dificultate și din simplul mouse. Tableta grafică am folosit-o puțin în pandemie, cînd predam on-line. S-a întîmplat să scriu texte literare scurte sau materiale de presă și pe telefon, în călătoriile în care nu luam laptopul. Și calculele, cît de simple, le fac de preferință pe calculator. Cum scriu mereu în grabă, în mare viteză, PC-ul mă ajută, mai ales că bat repede (tot de la mașina de scris mi se trage). Mai scriu uneori „în cap” și transcriu apoi pe PC. Pot spune că am părăsit scrisul de mîna pentru 95% din texte.

Nicolae OPREA

1. Am folosit, desigur, mașina de scris – ca dactilograf novice, în anii formării la revista *Echinox* (1971-’74) din Clujul studenției, uzând de vechea mașinărie din mansarda redacției. După absolvirea facultății,

stabilindu-mă în Pitești și lucrînd în instituții de cultură, am beneficiat de ajutorul dactilografelor profesioniste pentru a-mi culege articolele. Dar mutîndu-mă cu familia în vremuri grele la Turnu Severin, spre sfîrșitul

anilor '70, n-am mai găsit înțelegere la secretarele școlilor unde am făcut naveta.

Salvarea a venit pe neașteptate în 1978, când am îngrijit filologic ediția Iraclie Porumbescu – *Amintiri* (prefață, note și glosar), din colecția „Restituiri”, coordonată de profesorul nostru Mircea Zăciu, care i-a ajutat pe echinoxști să depășească impasul existențial provocat de comunism. Cu banii încasați ca drept de autor (nu ca astăzi!), am reușit să-mi duc familia pentru prima dată la mare și să-mi cumpăr o splendidă mașină „Olivetti”. De ea m-am folosit din greu în anii

următori, inclusiv după revenirea în Pitești. Am vrut s-o arunc după revoluție – marcat și de prezentarea obligatorie la Miliție –, dar fiul meu a ținut s-o păstreze într-o debara ca obiect muzeistic, având și cutie protectoare.

2. Bineînțeles că din anii '90 m-am adaptat la tehnica de calculator. Dar am continuat să concep forma inițială a scriiturii cu ajutorul unui stilou special. Prin nu știu ce sentiment al inspirației m-am obișnuit să scriu numai cu cerneală neagră. Poate ca un semn sacru al autenticității.

Simona-Grazia DIMA

Fidelul însoțitor

1. Mașina de scris a fost folosită la noi în casă de timpuriu, din anii '70, ambii părinți fiind scriitori și publiciști. Îmi aduc aminte că eram elevă, scriam deja poezii și tatăl meu mi le copia la mașina de scris, o Erika de fabricație est-germană, cu design suplu, aspectuoasă, extrem de plăcută și ușor de folosit. Din când în când băteam și eu la ea, abia câte un pic la început, chiar și în timpul liceului, însă doar ca divertisment, fără să-i bănuiesc impactul major de mai târziu. Așadar, transcrierea la mașină a textelor mele era deocamdată ludică, lentă, iar rezultatul avea o tentă decorativă. Îmi plăcea să admir literele esențializate, în plin proces al imprimării lor cu acuratețe; în fond, dactilografia, pentru mine, întruchipa ceva artistic, fie și de factură artizanală. Foloseam uneori o hârtie groasă, de bloc, pentru a-mi înscrie încercările poetice și priveam apoi la geam, în plină lumină, ușoara adâncitură a caracterelor negricioase în porii ei. Pradă unei dispoziții contemplative de neocolit, eram purtată de imaginație înspre constructorii de catedrale venerați din timpul anilor gimnaziali trăiți la Liceul de arte plastice, mi-i închipuiam întotdeauna lucrând fără grabă, dar temeinic, în semiîntineric. Ei gravau siluete, chipuri, litere, flori în incintele admirabile construite, de

predilecție, în stilul romanic, favoritul meu. Desigur, nu scriam la mașină prea mult pe atunci. Cum se poate deduce, dactilografierea textelor era pentru mine un act de iubire, gestul, mai degrabă estetic, al incizării unor gânduri ca în piatra unui edificiu sacru. Comparația poate părea forțată, dar trăirea fantasmatică prima, debordanta fantezie egaliza mediile distincte și le înrudea de la mari depărțări în timp și spațiu.

„Instrumentul miraculos” și-a jucat mai hotărât rolul câțiva ani mai târziu, în timpul unor interacțiuni cenacliere importante în formația mea, bunăoară când eram membră, apoi președintă, a cenaclului „Pavel Dan” din Timișoara. Am adus, de fiecare dată când urma să citesc poezii din creația proprie, seturi poematice dactilografiate acasă, pentru a fi multiplicat în numeroase exemplare, ce se înmânau membrilor cenaclului sub formă xerografiată, așa încât mașina se dovedea foarte utilă. La fel a fost la cenaclul „Hyperion” al Facultății de Filologie unde studiam, o grupare de nivel elevat, și la cenaclul de pe lângă revista *Orizont*, unde am fost prezentată elogios de Marcel Corniș-Pop, Vasile Popovici și Anghel Dumbrăveanu, moment când, iarăși, am adus poemele dactilografiat în cadru

familial, spre a fi răspândite în rândurile numeroasei asistențe. Iată, multe pagini trebuie să se fi adunat în urma travaliului la mașina de scris, care m-a însoțit, astfel, pe drumul devenirii mele scriitoricești. În chip similar, grupajele de poeme apărute în revista *Orizont* încă din facultate, la solicitarea conducerii (Ion Arieșanu și Anghel Dumbrăveanu), erau trecute pe curat, la aceeași mașină, de mine. Procedam identic și cu articolele de critică pe care, studentă, le publicam din când în când în aceeași revistă, la insistenta solicitare a criticului Cornel Ungureanu. Același lucru se poate afirma despre colaborările apărute în revista *Forum studențesc* a Centrului Universitar – răspunsuri la anchete, cronici de carte, grupaje de poeme, toate având la bază dactilogramele realizate de mine la vrednica noastră ustensilă; după cum și grupajele de poeme ce mi-au apărut mai apoi, după absolvire, cu regularitate, în revista *Orizont*, la amabila, constanta invitație a poetului Anghel Dumbrăveanu, de-a lungul întregului deceniu 8. De fiecare dată când el ne întâlnea, pe mine sau pe mama, fostă colegă de redacție, în oraș sau la revistă, lansa spre mine îndemnul generos de a-i preda grupaje lirice. Și atunci mașina de scris intra în funcțiune.

Cât privește volumele mele publicate înainte de 1990, destul de devreme, primul, *Ecuație liniștită*, la 20 și ceva de ani, iar al doilea la puțin peste 30, în anul de graniță 1989, ele au fost dactilografiate tot de mine. După 1990, însă, când am devenit și mai activă din punct de vedere scriitoricesc și mi-am luat obiceiul să public susținut, atât poeme, cât și eseuri, răspunsuri la anchete sau critică literară în numeroase reviste din țară, m-am perfecționat considerabil, încât să-mi pot dactilografia în ritm alert toate textele, fără a apela vreodată la cineva. Lucram foarte îngrijit și curat, iar dacă greșeam, preferam, în loc să corectez, să introduc o pagină albă în mașină și să reiau textul de la zero. Treptat, am conces, în caz că observam doar puține greșeli, să folosesc lichid corector, dar, în principiu, aveam mândria de a prezenta texte impecabile, cuprinzând cuvinte corect despărțite în silabe, sublinieri la milimetru, acolo unde acestea

existau. Fiecare literă era scrisă clar, perfect lizibil, căci schimbam banda la timp și curățam metalul literelor, fiind prin urmare excluse petele negre sau zonele alburii, împalidate. Fără glumă, mașina de scris era într-adevăr un instrument de importanță maximă în viața mea și o îndrăgeam mult, o manipulam cu atenție, o îngrijeam și o respectam. Și astăzi o păstrez într-un colț al casei, dar, mărturisesc, nu am fost niciodată ispitită să mai scriu la ea. Cred că sunt totuși și o fire pragmatică, nu doar lirică, și, odată ce am deprins meșteșugul computeristic, nu am mai găsit niciun farmec în a bate la mașină, mai ales că fac față unor termene strânse, care se cer respectate. Elaborarea textuală progresează uneori într-un fel de goană, încât nu îmi permit să aflu un interval liber pentru a recurge la o atare tehnică arhaică. Scrisul a dobândit o latură cvasiindustrială, trebuie să recunosc, atunci când sunt la ordinea zilei numeroase colaborări la reviste, rubrici de susținut, gânduri de formulat în cele mai diverse genuri. Nu mai am acum acea stare de reverie prin care să confer trăsături artistice dactilografierii producțiilor mele, din păcate. Poate că într-o zi îmi voi face timp pentru un experiment în acest sens. Până atunci, scrisul meu își urmează cavalcada în pas cu timpul și noile sale tehnologii.

2. Metodele mele de a scrie sunt diferențiate. Scriu critică și eseu direct la calculator sau la laptop, de multe ori pe ecranul telefonului, pentru că această redare ține pasul cu viteza gândurilor mele, mă ajută să mă sincronizez cu propriul flux al cugetării. Poezia, însă, n-o elaborez niciodată, dar niciodată, direct pe vreun ecran, ci numai cu creionul sau pixul, utilizând și radiera pentru oricâte ștersături ar fi necesare, gata să revin, uneori luni sau ani la rând, asupra textelor. Poezia continuă să fie pentru mine un spațiu sacrosanct – pentru a intra sub cupola lui, am nevoie de o stare de liniște, de tăcere, de integritate a ființei, care se cere protejată și acolo numai mișcările autentice ale mâinii utilizând ustensile tradiționale pot pătrunde. În final, redarea electronică a poemelor e numai o transcriere, nu un loc în trepte al creației.

Viorel MUREȘAN

1. Cu puțin timp în urmă, împreună, dragă Olimpiu Nușfelean, am luat parte, în grădina Filologiei clujene, la dezvelirea unei statui reprezentând un om cu capul format din literele alfabetului. Asta ne aduce aminte că scrisul are origine sacră, că el este expresia Cuvântului din deschiderea Bibliei. Prin anii '80 ai secolului trecut, când dibuiam și eu, în forme incipiente, tainele scrisului, lucrul cel mai de preț la care puteam râvni era o mașină de scris. Suspectam atunci semnele lăsate de ea pe o coală albă de un prestigiu la care nu putea nici măcar să viseze ezitantul scris de mână. Cu mari sacrificii din partea familiei, mi-am procurat o mașină de scris – și încă una de marcă japoneză – printr-un soi de troc studențesc de la Căminul „Avram Iancu”. Mi-am scris la ea toate cărțile din primele trei decenii de creație, până spre 2010, când, luându-i locul treptat calculatorul, procurarea panglicii cu tuș devenea o problemă insurmontabilă. Relația dintre mine și mașina de scris se consolidase aproape ca una interumană, încât și azi citesc cu uimire versurile ce-i dedicasem în volumul meu de debut: „poemul acesta îl vei dicta mașinii de scris Silver-Reed/ într-o zi cu puțin înainte de treizeci de ani...”. Dar ceea ce a făcut legătura noastră chiar mai strânsă a fost un faimos decret cinic, din 1983, care dispunea un control periodic, făcut de poliția politică acestor ingenioase instrumente de scris. Astfel, am trecut cu ea de mână, în câteva rânduri, prin birourile întunecate, reci și inospitaliere ale miliției comuniste. Se puteau multiplica prin intermediul ei manifeste, de-aceea devenise o armă dintre cele mai inclemente pentru regim. Astăzi, o mai scot rar de tot dintr-un dulap, repet încet fiecare dintre mișcările cu care o deschideam odinioară, suflu peste ea crâmpie din poeme pe care i le-au consacrat și alți poeți ai generației mele, apoi o las să se retragă sub carapacea de broască țestoasă a capacului ei negru.

2. Întrucât eu nu m-am învrednicit să deprind formele acestea mai noi de scriere, nici să „cânt” la aceste instrumente, toată participarea mea la viața literaturii trece prin mâinile soției mele. Profund îndatorat și recunoscător ei, eu mi-am așternut crezul la

MINISTERUL DE INTERNE
Inspectoratul General al Miliției
Miliția POSTUL DE MIL. ULMENI
Nr. 394598 din 12.12. 19. 83

A U T O R I Z A Ț I E

În conformitate cu prevederile Decretului nr. 98 din 28 martie 1983 MUREȘAN VIOREL (numele și prenumele) fiul lui VICTOR și al VIORICA născut în VICEA, JUD. MARAMUREȘ la data de 1953.4.1 cu domiciliul în ULMENI (orașul, comuna) VICEA nr. 63 bloc scara etajul apart. județul sectorul MARAMUREȘ este autorizat să dețină și folosească mașină de scris cu respectarea prevederilor legale.

Seria M nr. * 015576

DEȚINE URMĂTOARELE MAȘINI DE SCRIS :

Nr. crt.	Tipul	Marca	Seria	Mențiuni
1	<u>Porta 20</u>	<u>SILVER REED</u>	<u>92162638</u>	<u>—</u>
2				
3				
4				
5				
6				

sfârșitul volumului de *Monede în aer*: „ca dintr-o superstiție scriu poezii/ numai cu creionul/ știind că solzii grafitului/ au înmugurit și au crescut/ pe fundul oceanelor//

cine și-ar putea închipui vreodată/ o colonie de cu cucuvele/ urcând pe coșul vulcanului// în jurul mâinii mele când scriu/ se strânge țipătul lor” (*Poezia*).

Constantin CUBLEȘAN

Micul meu „Consul”

În 1962 am intrat în redacția revistei *Tribuna* din Cluj. De-acum, trebuia să-mi iau în serios meseria de scriitor. Așa că ai mei, de ziua mea, au hotărât să-mi cumpere o mașină de scris. Nu era însă prea simplu. Asemenea instrumente nu se aflau pe toate gardurile, cum se zice, adică nu puteai să cumperi din orice librărie. Era un depozit care deservea rețeaua de librării din tot județul. Așa că numai de acolo... M-am prezentat, împreună cu mama, care fusese inițiatoarea acestui gest minunat, și am explicat celui care ne-a întâmpinat de cum am intrat pe ușă, că doream să cumpărăm o mașină de scris portabilă. Amabil, ne-a condus la un raft pe care se aflau expuse mai multe asemenea obiecte, de trei tipuri. Mi-a plăcut cel cu maca „Consul”.

Mică, într-adevăr, pentru... uz personal, de birou. Era de culoare bej și strălucea voios parcă anume ca să nu mă răzgândesc. A fost închisă în geanta ei și transportată la ghișeu achizițiilor. A trebuit să completez o fișă cu datele personale (domiciliu, loc de muncă etc) apoi am plătit și am primit factura. Eram mândru de achiziție și acasă am tot alintat-o până a doua zi când a trebuit să merg cu ea la miliție pentru a o înscrie, a o lua în evidență, la fel ca autoturismele, în circulație. Am primit și un talon în acest sens și totul s-a sfârșit cu bine. De-acum puteam s-o... utilizez. Numai că de la vorbe la fapte întotdeauna este drum lung. Mi-au trebuit câteva săptămâni ca să mă familiarizez cu tastatura și nu mai vorbesc despre faptul să zăboveam secunde lungi în căutarea literelor. Așa că, scrierea la mașină mi s-a părut la început un adevărat infern.

Cunosc oameni, colegi în ale scrisului, care n-au reușit niciodată să se obișnuiască a utiliza acest mijloc modern de scriere. Bunăoară, distinsul critic și istoric literar T. Vârgolici, cu care am fost în relații mai mult decât amicale (din păcate nu pot să-i cer consimțământul pentru această... divulgare de secrete, fiindcă nu se mai află printre noi de câțiva ani), a scris toată viața de mână, cu stiloul cu cerneală, și în ultimii ani, în acești ani de după revoluție, a fost neînchipuit de greu să mai afli pe cineva în redacții (chiar și înafara acestora) care să introducă pe calculator paginile scrise de el, pentru a putea fi date la alcătuirea paginilor de revistă. Mai știu și alți confrăți dar nu mai întind vorba. Dar, calvarul utilizării mașinii de scris nu se oprea aici.

În fiecare an erai chemat la miliție, într-o anume zi când erai programat, când trebuia să te prezinți cu mașina (în persoană!); erai introdus într-un birou alături de alți posesori de asemenea instrumente, ți se dădea un formular pe care iarăși trebuia să-l completezi cu datele personale apoi, pe aceeași filă, trebuia să bați, la rând, toate literele mașinii, să-i prezinți caracterele, pentru identificare. Era astfel mijlocul de a depista (!?) texte scrise ilegal, texte-manifeste cu demascarea regimului, care se difuzau incognito și care odată depistate, proprietarul mașinii urma drumul anchetelor severe și, după caz, chiar al penitenciarului. Procedeu era valabil și pentru tipografii. Nu se tipărea nici o filă de carte, de revistă, de orice, chiar și invitații la nuntă, fără ștampila ovală a Direcției presei, aplicată pe colțul din dreapta sus a paginilor. Dar, asta este o altă... poveste.

Am deprins a-mi scrie ușor operele, de-a lungul anilor, până prin anii de după revoluție când prietenul și tovarășul meu de suferință creatoare, micul meu „Consul”, a fost abandonat, pus la păstrare pe un raft în debara, unde zace și acum, înlocuit cu un calculator, nu de ultimă oră. A fost, firește, un alt calvar până să mă obișnuiesc a scrie la calculator. Dar, încăpățânat din fire, am izbutit, mai mult chiar, după vreo câțiva ani am început să scriu direct la calculator. Procedul transcrierii textului scris mai întâi de mână, cu pixul, devenise din cale afară de plictisitor, ca să nu spus de-a dreptul salahoric. Dar, marea iubire pentru mașina de scris nu poate fi înlocuită prea ușor. Doamna Mariana, dactilografa revistei *Steaua*, care a făcut această meserie un mare număr de ani, în momentul pensionării a luat acasă la dânsa mașina pe care scrisese zilnic, o mașină produsă în veacul trecut, din metal greu, înaltă, care scotea puternice zgomote metalice, ca de mitralieră, când funcționa sub degetele grăbite ale doamnei dactilografe. O meserie care azi nu mai există și care pe parcursul a vreunui veac și mai bine a fost o meserie de elită. Și colegul meu de birou, distinsul critic literar Virgil Ardeleanu, când redacția a primit, tot așa, după

revoluție, din donații o mașină de scris... clasică, a zis că o merită din plin și și-a însușit-o, triumfător, că nu trebuia să parcurgă umilitoarele procedee ale înmatriculării de odinioară, la miliție, acum la poliție.

Mașina de scris era un obiect de lux pe vremuri. Era mai mult decât un instrument de lucru, era o mărturie a evoluției tehnologiei de la Guttenberg încoace. Ea a fost martora și executoarea gândurilor atâtor scriitori din toată lumea. Azi a rămas o piesă de muzeu, în rând cu infernalele mașini de imprimat ale tipografiilor vechi. Cei tineri nu-și pot închipui cum se realiza în acele condiții o carte sau un ziar, tipărit în hale uriașe cu mașini ce semănau cu niște animale preistorice, care turnau literele în plumb (la linotip), apoi acestea erau imprimate (la plane sau la rotative, depinde) pe hârtia care cunoștea, la rândul ei, un complicat procedeu de fabricație.

În mijlocul atâtor mașinării impresionante prin funcționalitatea lor tipografică, „Consulul” meu închide în cutia sa grațioasă toată strădania mea literară de-o viață (pot spune asta!) rămânând pentru mine un talisman, o comoară de neprețuit.

Lucian VASILIU

Deus ex machina

Am văzut primele mașini de scris în filmele anilor 1960, când tatăl nostru, pensionat medical, ne-a mutat de la țară la oraș, în locul lui de naștere, pentru a beneficia de tradiția ȘCOLII BĂRLĂDENE interbelice (și nu numai).

Mai târziu, fost-am elev la Școala Postliceală de Biblioteconomie din București. În primăvara anului 1973, șeful organizației UTC (Uniunea Tineretului Comunist) m-a chemat în biroul lui de secretar. Îmi studiase dosarul. Aflase despre rezultatele mele de la olimpiade și de la concursul național de literatură „Tinere condeie”. Știa că mi-aș fi dorit să am acces la o mașină de scris. El era în

anul II. Eu, boboc. Scria și el. Acum e un recunoscut magistrat bănațean. El m-a învățat să lucrez cu mașina de scris. În compensare, convenisem să îi concep tot felul de documente de care avea nevoie ca oficial.

– Îți las dublura mea la cheia biroului. Ai acces oricând. Inclusiv la mașina de scris. Exersează tenace. Doar să lași ordine și să stingi lumina la plecare. UTC-ul de acum e mult mai relaxat decât UTM-ul (Uniunea Tineretului Muncitoresc) de odinioară.

Locuiam la cămin. Citeam, studiam, scriam/ exersam dezlănțuit. Doream să obțin un post în Iași Junimii, în cultul căruia mă crescuse tatăl meu interbelic. Făcuse studii

superioare la Cernăuți, dar urbea din Bucovina de Nord devenise inaccesibilă. Făcea parte din Uniunea Sovietică, totalitară.

*

A doua experiență cu divina mașină s-a petrecut la final de ani 1970. Îmi petreceam vacanțele la țară, la bunici și la rude. Unul dintre verii mei, profesor de română, Mihai Prisecaru, fu numit director al școlii satești. Comuna Puiești, raionul Bârlad, regiunea Iași. Urmasem, acolo, în condiții improprii, clasele I-IV. Cu limba rusă obligatorie, într-un an. Nimeni nu învăța mai nimic. Doar relativă prezență și mult lucru în familii sărăcite de plata datoriilor de război către URSS.

Între alte mici dotări pentru școală, Direcțiunea primise și o mașină de scris. Nu știa nimeni să o folosească. Zăcea, abandonată, disperată într-un dulap, care aparținuse boierului satului, Vidrașcu.

Din vorbă în vorbă, vărul meu mi-a oferit acces la tentantul instrument de creație. Am început să țacănesc: „... iambii suitori, troheii, săltărețele dactile”. Eminescianizam, fericit.

Băteam de zor în clape zburdalnice, completam documente de-ale școlii etc. Spre bucuria vărului meu, pe care l-am inițiat în

context. A prins repede „mersul cârdului de cerbi” pe colile albe, dificil de găsit.

*

Am început să visez o proprie mașină de scris. Mama a copt ideea (se pricepea la copt, în toate sensurile). A adunat, foarte greu, suma semnificativă și, cu vreo 3 ani înainte de decembrie 1989, m-a anunțat că anticarul din urbea noastră Bârlad posedă o mașină de scris – de vânzare. Doar că e cam scumpă și nu are acte. În acei ani era lege: mașinile de scris trebuiau înregistrate la Miliție. Din când în când, posesorul trebuia să se prezinte, programat, la autorități. Pentru control.

Am riscat, am cumpărat „Galbena de Odobești”, cum o numisem. Am lucrat foarte discret cu ea.

Revoluția i-a redat libertatea. Doar că, după un timp, aceste utile, romantice instrumente s-au pierdut în negura postmodernă. Le-au luat locul noi și noi mijloace tehnice. Incredibile!

Acum, retras la țară, transcriu, de pe foi A4, mesajul meu, de pe telefon.

Important este să respirăm liberi, verticali, să dialogăm colocvial, să (ne) scriem relevant!

Duminică, 28 sept. 2025
ValeaLU de IAȘI

Ion CRISTOFOR

1. Am scris chiar multă vreme la mașina mea de scris, un Olivetti. Lettera 32. Tânăr fiind, mi-am dorit mult o mașină de scris. Când m-am angajat ca librar la Centrul de librării din Cluj, începusem să cunosc unii oameni din comerț. Cu o carte în limba maghiară, celebra *Pe aripile vântului*, am sensibilizat o fată de la depozitul ICRM-ului și am plecat acasă foarte fericit cu această sculă genială, net superioară penei de gâscă sau stiloului, cu care s-au scris de altfel atâtea capodopere ale literaturii mondiale.

Eu am reușit să scriu doar primele două din volumele mele de poezie. Învătasem să bat la mașină, cu două degete, la mașina de scris din redacția *Echinox*. Din păcate nu am învățat nici acum să folosesc toate degetele. Ce înveți prost de la început...

Desigur, banda de scris se găsea greu, dar m-am descurcat mereu. La un moment dat regimul ne obliga să mergem la miliție cu o pagină scrisă la mașină. Era o măsură menită să faciliteze identificarea celor ce ar fi avut

ideea de a scrie manifeste sau scrisori la Europa Liberă.

Când însă am văzut un calculator la Marian Papahagi, căruia îi ducem articole pentru celebrul dicționar coordonat de Mircea Zăciu, am rămas siderat. Când marele, regretatul critic mi-a explicat cum funcționează, am simțit imediat că acesta e viitorul. Nu mai țin minte când și cum mi-am luat primul calculator, dar știu că era o vechitură pe care am abandonat-o la gunoi după câțiva ani. Așa că mașina Olivetti așteaptă răbdătoare să ajungă într-un muzeu, momentan fiind un obiect ce mă face să devin nostalgic, care-mi amintește, zi de zi, că tinerețea mea s-a ascuns în clapele sale.

2. Scriu de obicei pe hârtie, de cele mai multe ori într-un caiet. În tinerețe, eram

îndrăgostit de stilou, dar cariera îndelungată de funcționar m-a obligat să renunț la stilou. Prin urmare, folosesc pixul, rar de tot creionul. După ce textul dospește câteva zile, îl transcriu pe calculator.

Nu agreez deloc telefonul. Prefer să comunic cu prietenii pe email. Poate că am fost influențat de Jean Cocteau, dar telefonul mi s-a părut întotdeauna o invenție diabolică, nu-mi e deloc simpatic. Deși celularul e foarte practic, eu folosesc mai degrabă telefonul fix.

La recitaluri văd tot mai frecvent tineri ce-și citesc poeziile de pe telefon. E un gest de care nu sunt capabil. Sigur, sunt un domn anacronic, dar am impresia că înlăturăm astfel partea de mister și de sacralitate a rostirii, a cuvântului.

KOCSIS Francisko

Secvențe vechi cu bărbat tânăr

1. O, sigur că da. Dar după câtă așteptare, vânare a unei ocazii... În anii mei tineri era greu să „pui mâna” pe o mașină de scris, nu se vindeau la magazin, nu se puteau cumpăra la comandă, nu era permis să primești una din străinătate, trebuia să fii norocos, ce mai, să prinzi una la mica publicitate sau la conșignația. Înainte de a intra în grațiile Aurorei, îmi transcriam poeziile pe curat cu un stilou chinezesc cu peniță de aur (cred că îl mai am undeva, în vreo cutie cu vechituri) în două exemplare, un adevărat chin, pentru că rar se întâmpla să-mi iasă din prima fără greșeli ori pete de cerneală, regula era un exemplar curat la două aruncate. Imaginați-vă ce însemna să te duci să citești la cenaclu, când cerința era de minimum zece poezii în cinci exemplare, ca să se distribuie între cenacliști pentru a citi în paralel cu tine ori pentru a le avea la îndemână când luau cuvântul. Dar am depășit destul de repede perioada asta, mi-am făcut cunoștințe printre secretare și le dădeam la dactilografiat, plătind cu zâmbete și ciocolată, dar asta n-a

ținut mult, pentru că au venit reglementări drastice și nu aveau voie să bată la mașină nici măcar o rețetă de bucătărie în afara documentelor și materialelor de serviciu. Atunci am devenit avangardist: în vremea aceea cumpăram și citeam multe reviste și aveam de unde decupa cuvinte tipărite pe care le lipeam apoi pe o coală ministerială cu aracet. Preferata era *Familia*, pentru că se tipărea pe hârtie de calitate. Nu era o treabă ușoară să găsesc toate cuvintele poeziei în textele articolelor, uneori trebuia să tai grupuri sau litere separate pe care le îmbinam pe coală. Ca să „culeg” o poezie de vreo douăzeci de versuri, îmi lua pe puțin o zi. Dobândisem, după un timp, oarece îndemânare, trăgeam linii subțiri cu creionul ca rândurile să fie drepte, pentru că țineam la estetica artizanatului literar la fel de mult ca la estetica textului. Acum regret că n-am păstrat textele astfel realizate. Le-am aruncat după ce am cumpărat mașina de scris și le-am bătut satisfăcut pe coli curate. Atunci mi s-a părut o victorie.

Ocazia de a deține o mașină de scris s-a ivit la sfârșitul anilor șaptezeci, când am găsit la consignația o mașină mare, robustă, de oțel american: Remington, neam cu cele la care își băteau rapoartele polițiștii din filmele americane. N-am luat lecții de dactilografie, am fost un autodidact îndârjit, reușind încet-încet să-i descopăr modul de funcționare. La început băteam cu cele două degete arătătoare, mă dureau uneori până la rădăcina unghiilor, greșeam de multe ori, o luam de la capăt, pentru că voiam să am poeziile în două exemplare, fără greșală. Primul an a fost unul de ucenicie, dar cu mare folos. Atunci am făcut selecția pentru primul volum trimis la concursul de debut al Editurii Albatros, n-am intrat decât în *Caiet*, deși prima veste pe care am primit-o a fost mai mult de atât. Apoi a venit circulara Ministerului de Interne: toți posesorii de mașini de scris trebuiau să se prezinte cu ele la sediul Miliției pentru amprentare, o aberație cât tot sistemul, ca nu cumva să scrii manifeste, samizdaturi, să răstorni lumea. Nu aveam mașină, taxiuri nu erau mai mult de cinci-șase în tot orașul, mașina avea pe puțin douăzeci de kilograme, imposibil de dus în brațe. În primul an am avut noroc, era iarnă cu zăpadă, am legat-o pe sania fiică-mii și am îndeplinit corvoada cerută. Atunci am crezut că facem asta o dată pentru totdeauna. Dar ți-ai găsit. Trebuia să te prezinți în fiecare an, de parcă ai fi avut posibilitatea să schimbi caracterele! În anul următor încă m-am dus, m-a ajutat un coleg care avea mașină, dar după aceea nu m-am mai dus și am așteptat să vedem ce se întâmplă. Între timp am pregătit o cerere de dezmembrare pe care s-o depun la miliție, solicitam un asistent la dezmembrare la domiciliu și predarea caracterelor către cine decid ei. Cred că nici eu nu eram pregătit pentru o astfel de situație, dar am așteptat să văd ce urmări va produce lipsa de la sediul lor. N-am așteptat prea mult până când sectoristul a sunat la ușă. I-am deschis nu prea surprins, s-a prezentat „regulamentar” (nu-mi mai aduc aminte cum îl chema), era un plutonier, mi-a spus că a venit în „problema” mașinii de scris. L-am poftit înăuntru, l-am dus în cameră și i-am arătat obiectul, spunându-i că nu am cu ce să duc „măgăoaia” aia la controlul

lor anual și că sunt dispus să renunțe la ea. În aceste câteva clipe, privirea care trebuia să-mi dea fiori s-a îmblânzit, i-am arătat cererea de dezmembrare pregătită, i-am spus că voiam să mă duc a doua zi s-o înregistrez la sediul lor. L-am întrebat dacă dorește și poate s-o dezmembreze, dacă masa din bucătărie i se pare potrivită. „Am venit ca să văd ce s-a întâmplat, doar atât, eu nu pot să iau o astfel de decizie, dar aduc scule data viitoare, dacă se aprobă”. L-am întrebat dacă îl pot servi cu o cafea sau un ceai (al meu tocmai aburea când a intrat), a acceptat fără mofturi, mi-a ținut tovărășie la ceai, am stat de vorbă despre tot felul de lucruri și literatură, nu era chiar ageamiu, se vedea că a citit câte ceva, era interesat să știe ce scriu și unde public, dacă am deja cărți, bineînțeles că nu m-am apucat să-i spun cum e cu piedicile puse în calea debutanților, botezate pompos concursuri, de parcă ar fi trebuit să ne stimuleze spiritul de competiție, care oricum era la cotele Everestului. Una peste alta, a fost foarte civilizat, lucru rar între cei de seama lui, după care a plecat fără să-mi spună nimic concret. Nu-mi mai aduc aminte dacă am depus sau nu cererea aceea, fapt e că nu s-a mai întors niciodată și am rămas cu mașina întreagă, dar nici la miliție nu m-am mai dus cu ea în anii următori și am folosit-o până la apariția calculatorului, pe la mijlocul anilor nouăzeci. Atunci am pus-o într-un colț și am acoperit-o cu o învelitoare, nu i-am scos nici colile pe care am început să bat o poezie, știu și acum despre care era vorba, *Marele Buddha e de piatră*, m-am oprit la versul cinci, atunci încă nu știam că nu o voi termina niciodată. (Am terminat-o în 2020, dar pe calculator, când am găsit colile într-un caiet cu coperte tari, împreună cu versurile încă nebătute la mașină și am publicat-o în *Tomisul cultural*.) Am scos colile prin 2003, cred, când am coborât-o în pivniță, ca să fac loc unui ficus. A mai zăcut câțiva ani acolo, după care am dat-o, cu strângere de inimă, la fier vechi. De atunci n-am mai folosit nicio mașină de scris clasică, ci numai partea calculatorului care îndeplinește și acest rol.

2. Când scriu poezie, folosesc numai pixul, pentru că poezia o scriu de mână, am

rămas de modă veche, n-am reușit niciodată s-o scriu direct la calculator. Cu proza, critica, eseul, publicistica e altceva, m-am obișnuit să le scriu direct pe calculator, fac ușor corecturi, inserări, modificări, reveniri, dar nu și poezia, deși am încercat. În fața monitorului devin prozator.

Poezia am scris-o mereu în carnețele ușor de purtat în buzunarele interioare, posibil de scos și de așternut oriunde un vers, o idee, o poezie, serile scriam în caiete groase sau studentești, mai nou scriu pe tot felul de hârtii și le arunc lângă calculator cu gândul de a le

culege cât mai repede, dar nu fac asta până nu se adună un vraf întreg, atunci le iau din nou la citit (descifrat, pentru că de multe ori nu reușesc să înțeleg ce am așternut în mare grabă) și le transcriu pe coli curate, le dau o formă finală, după care mai adaug pe margini ori șterg din mijloc, dar de regulă rămâne tot prima variantă. După ce ajung pe calculator, arunc hârtiile, nu păstrez manuscrise. Salvez fișierele pe mai multe unități de memorie, dar nu le pun și pe suport de hârtie decât la editare.

În cazul meu, poezia nu se lasă scrisă decât de mână.

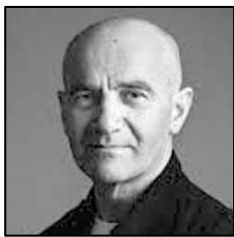
Gheorghe GLODEANU

Mirajul mașinii de scris

Mașina de scris a marcat o lungă perioadă din activitatea mea de scriitor. Țăcănitul ei inconfundabil nu se poate uita. Primul meu articol l-am dactilografiat la o mașină arhaică de la biroul UASCR din cadrul Facultății de Filologie din Cluj. Mai târziu, când s-a pus problema să public prima carte, a trebuit să aleg între a plăti o dactilografă și a cumpăra o mașină de scris. Cum la începutul anilor '80 am devenit un vajnic colaborator al revistei *Tribuna*, am optat pentru a doua variantă. Problema era că nu era deloc ușor la vremea respectivă să îți cumperi o mașină de scris. La un moment dat, au intrat pe piața românească niște mașini chinezești, care aveau însă caractere mai mici decât cele standard, ceea ce făcea mai dificilă paginarea revistelor. Lucrurile s-au schimbat în momentul în care a apărut legea care îi obliga pe toți deținătorii de mașini de scris să meargă la începutul fiecărui an la Miliție să dactilografieze un text propagandistic insipid. Atunci multă lume a încercat să scape de mașinile de scris. Așa că am reușit să îmi cumpăr o mașină de scris portabilă „Erika”, fabricată în R.D.G. Cei mai norocoși au reușit să pună mâna pe o marcă mai serioasă, cum a fost „Olivetti”. Păstrez și acum într-o debara mașina de scris de care mă leagă atâtea amintiri. Timp de peste un deceniu, cu

ajutorul ei am cules primele mele două cărți și mai multe zeci de articole. După 1990, m-a ajutat la elaborarea tezei mele de doctorat. Este greu de conceput azi felul în care se lucra pe atunci. În anii în care mașina de scris însemna tehnica de vârf. Normalitatea. Dacă doreai să ai mai multe copii ale textului, te foloseai de niște coli de indigo. Din păcate, hârtia din comerț era de foarte proastă calitate. Nu știam de ce mașina mea nu păstrează niciodată aceeași distanță la marginea rândurilor. A trecut un timp până mi-am dat seama că nu mașina era de vină, ci hârtia, care era strâmbă. Hârtia xerox a apărut mult mai târziu, la începutul anilor nouăzeci. Prin 1993, mi-am cumpărat primul calculator, iar trecerea s-a dovedit destul de ușoară tocmai datorită abilităților dobândite pe mașina de scris. Odată cu dezvoltarea tehnicilor de multiplicare, mașinile de scris au devenit niște obiecte de muzeu. Chiar dacă s-a transformat într-un instrument anacronic, nu m-am putut despărți de „Erika” mea. Timp de mai bine de un deceniu m-a slujit cu devotament, marcându-mi existența. A făcut parte din eul meu profund. Așa că o păstrez ca pe o frumoasă amintire a tinereții și a începuturilor mele literare.

Alexandru JURCAN

De la Cocteau citire

Ancheta despre *Mașina de scris* m-a trimis cu gândul la piesa lui Jean Cocteau din 1941, cu același titlu, care sondează relația dintre un scriitor și mașina de scris. Personajul e dependent de mașină și simte cum ea îi controlează gândurile, îi dictează scrisul. Scriitorul e incapabil să scrie fără ajutorul ei – iată ideea tehnologiei ca extensie a minții umane.

Da, am scris la mașina de scris, atunci când plana spaima verificărilor și declarărilor

mașinilor de scris. Mai mult scriam cu pixul. Greu am trecut la laptop. Întâi scriam de mână, apoi transcriam... Acum, însă, scriu direct la laptop, mi se pare că văd mai bine greșelile și aberațiile. Într-o zi, am vrut să aștern pe hârtie o proză. Imposibil. Mă aștepta fascinația tastaturii. Altă dependență senzațională, delirantă, fascinantă. Plus vizionarismul lui Cocteau.

Mircea Gelu BUTA

Generația Baby Boomers și mașina de scris

Țăcănitul sec și ritmat al clasicelelor mașini de scris poate fi considerat, pentru mulți dintre cei născuți în anii '50 - '60 ai secolului trecut, coloana sonoră a tinereții lor. Această generație cunoscută sub denumirea de Baby Boomers datorită exploziei natalității după cel de-Al Doilea Război Mondial, și-a croit drum prin lume pe fundalul metalic al literelor lovind hârtia, transformând foile albe în documente oficiale, manuscrise literare sau simple scrisori trimise prin poștă. Mașina de scris nu era doar un obiect de birou, era un partener de drum, un mediator între gând și realitate.

Baby Boomers considerați tradiționaliști, loiali, orientați spre carieră, conservatori, au învățat disciplina cuvintelor tastând. Fiecare greșală era o pată neagră de corector sau o foaie nouă începută cu răbdare. Nu exista tasta *delete*, iar acest fapt impunea un respect aparte pentru cuvântul scris. Dincolo de funcționalitate, mașina de scris devenise un exercițiu

de rigoare, un ritual al gândului transpus în ordine și claritate.

Pentru femeile acelei generații, mașina de scris a fost o poartă către independență. În birouri, sunetul tastelor era asociat cu prezența secretarei, stenografei sau funcționarei, iar în spatele acestui rol se ascundea un pas subtil spre emancipare pentru că abilitatea de a dactilografia rapid reprezenta o monedă de schimb pe piața muncii, o formă de vizibilitate profesională. În fața claviaturilor, dactilografele erau asemenea pianistei ce cunoaște partitura pe de rost. Degetele lor alergau sigure, fără să șovăie, desenând cuvinte care se aliniau cuminiți, rând după rând, asemenea unor soldați. Erau rapide, dar niciodată grăbite; erau precise, dar și pline de grație. Îndemânarea lor nu era doar tehnică – era și o taină a răbdării. În fiecare pagină bătută la mașină se afla nu doar munca, ci și respirația lor, atenția aproape maternă pentru fiecare literă. Ele știau să

transforme gândul altora în pagini curate, fără pete, fără ezitări.

În ce îi privesc pe scriitorii generației Baby Boomers, de la prozatori la jurnaliști, aceștia au descoperit în mașina de scris un aliat al inspirației. Zgomotul metalic al literelor era acompaniamentul muzical al ideilor care prindeau contur. Aceste mașini greoaie, cu taste rigide au devenit pentru mulți confidentele nopților de insomnie, martorele unor cărți care aveau să schimbe mentalități. În fiecare foaie dactilografiată se ascundea o lecție de răbdare și un respect pentru text, greu de regăsit în graba mesajelor digitale. Nu întâmplător, marii scriitori au rămas fideli mașinii de scris mult după ce tehnologia i-ar fi putut răpi acest ritual. Ernest Hemingway își bătea romanul direct cu ajutorul unei mașinii Underwood, tastând fiecare frază cu forța unui croșeu. Emil Cioran, în mansarda sa pariziană, asculta parcă muzica tastelor ca pe o contrapunctare a propriului său pesimism, iar Franz Kafka, timid și meticulos, își descifra neliniștile lovind tăcut pe taste, ca și cum fiecare literă ar fi fost o ușă deschisă spre un labirint interior. Până și politicienii și filosofi vremii, de la Churchill la Camus, au lăsat în urmă pagini impregnate nu doar de idei, ci și de zgomotul tastelor care le-au dat naștere.

Mașina de scris a fost, pentru întreaga modernitate, un partener de viață intelectuală. Ea impunea disciplină pentru că nu te lăsa să rătăcești prea mult, căci hârtia se umplea, spațiul era limitat, iar greșelile rămâneau. În același timp oferea însă și libertate, adică acel clinchet discret al clopoțelului care spunea, într-un fel, că textul poate continua, că încă mai există pagini de cucerit. Era un dans între

constrângere și eliberare, între mecanic și poetic, între zgomot și tăcere.

Astăzi, nativii digitali ai generației Z, crescuți cu smartphone-uri și rețele sociale, își notează gândurile pe ecrane tactile, apăsând taste imateriale, aproape fantomatice. Totul este instantaneu, ușor de șters, de rescris, de distribuit. În acest univers al vitezei și al virtualului, mașina de scris pare o relictă, un artefact prăfuit al unei epoci în care cuvintele aveau greutate, iar fiecare greșeală cerea răbdare și corectură migăloasă.

Mașina de scris a fost puntea dintre epoca hârtiei și cea a ecranului. Poate că tocmai de aceea, pentru generația Baby Boomers, fiecare literă tastată rămâne mai mult decât un semn: este ecoul unei lumi în care scrisul era muncă, artă și destin.

Poate că, în cele din urmă, nostalgia mașinii de scris este nostalgia unei intimități pierdute între om și cuvânt. O intimitate în care greșeala era vizibilă, iar corectura – un act de smerenie. O intimitate în care fraza era cântărită înainte de a fi așternută, nu aruncată în viteză pe un ecran fără memorie. Și, mai ales, o intimitate în care scrisul era un act sonor, viu, care îți umplea odaia cu ritmul unei bătaii de inimă mecanică, dându-i textului un trup înainte ca acesta să aibă un sens.

De aceea, atunci când ne gândim la mașina de scris, nu evocăm doar un obiect tehnic dispărut, ci o întreagă atmosferă, o epocă și un mod de a trăi scrisul. Nostalgia aceasta nu este simpla melancolie a trecutului, ci dorul de un timp în care cuvântul avea greutate, iar fraza, odată născută, nu putea fi renegată.

Menuț MAXIMINIAN

O regină a literelor

Regină a literelor aproape 300 de ani, mașina de scris iese cu demnitate de pe scenă

și intră în istorie. De la prima invenție din 1714, într-o zi de Bobotează, a inginerului

englez Henry Mill, care a brevetat o mașinărie ce putea să imprime literele una după alta, până la apogeul din 1950 când 12 milioane de mașini de scris s-au vândut într-un singur an în SUA, aparatul minune a fost inventat sub diferite forme de 52 de ori. De la cea mai înaltă mașină de scris de 2,5 metri până la cea mai finuță ce aproape încăpea într-un buzunar, de-a lungul vremii s-a dovedit a fi unul dintre cele mai importante mijloace de comunicare. Rotundă, dreptunghiulară, trapezoidală, mai lată sau mai înaltă, din porțelan, fier, plumb, neam cu telegraf, mecanică sau electrică, mașina de scris a avut perioada sa de glorie, fiind printre cele mai importante invenții ale lumii moderne. De la primul scriitor care a folosit mașina de scris pentru capodoperele lui, Mark Twain, literatura universală a fost conturată cu ajutorul ei, fiind bună prietenă ale celor mai mari nume ale scrisului, timp de trei secole. În perioada ei s-au scris cele mai multe cărți importante de pe mapamond.

Sunetul literelor pe foaie a însoțit multe nopți ale scriitorilor. Din casele acestora, din atelierul de creație, se auzea bătăile mașinilor de scris. Uneori cerneala imprima pe foaia albă fragmente ale viitoarelor capodopere, alteori după ore întregi, scriitorii nu aveau nimic pe coală. Folositoare pentru întreaga societate, mașinile de scris se găseau la poștă de unde se trimiteau cu ajutorul lor telegrame, la tribunal dactilografii fiind prezenți la fiecare proces, rămânând astfel deciziile judecătorilor consemnate și așezate în arhive, în birouri, în școli.

În redacțiile ziarelor mereu se auzea zumzetul literelor ce așezau cerneala pe foi, apoi în tipografie literele de plumb puneau titlul articolelor pe hârtia de ziar. Nu am scris la mașina de scris decât în „joacă”, însă acum 20 de ani, când am venit în redacția *Răsunetul*, pe birourile noastre erau așezate aceste mașini de scris. Colegii seniori editori încă mai scriau articolele cu ajutorul lor, fiind apoi culese de colegii din Biroul calculatoare. Am aflat că recordul de înscris în cartea recordurilor este de 750 de semne pe minut, stabilit de Barbara

Blackburn în 2005. Nu știu cu ce viteză își culegeau colegii mei articolele, deși uneori le predau mai repede ca noi, redactorii tineri, care nici noi nu aveam calculatoare, scriam de mână, ne era mai comod decât la mașina de scris. Asta pentru scurtă vreme până ne-am luat calculatoare și au dispărut din redacție culegătorii.

Odată cu apariția calculatorului la sfârșitul secolului XX, mașina de scris s-a retras la pensie, la fel ca alte descoperiri de mare anvergură la vremea lor precum motorul cu aburi, magnetofonele. La fel nu se mai folosește ca altă dată invenție românului Petrache Poenaru, care a primit un brevet francez la 25 mai 1827 pentru inventarea primului stilou cu un rezervor. Mai e un pic și nu o să mai scriem deloc nici de mână în școală. Azi totul este digitalizat, inclusiv pozele făcându-le foarte ușor cu ajutorul unui telefon, nemaifiind nevoie ca la începutul meu în presă să mergi la laborator să scoți poza de la eveniment pe hârtie și apoi să o scanezi pentru articolul din ziar. Azi presa se mută și ea mai mult online, iar articolele sunt înlocuite de filmulețe, nu mai lungi de un minut, că nu are lumea vreme nici de citit, nici de urmărit, că se plictisește. Doamne, unde ajungem...

În redacția noastră, alături de arhiva ziarului ce se întinde pe durata a 90 de ani, de când a apărut primul *Răsunetul*, în 1935, seria inițială, păstrăm un raft al amintirilor unde alături de aparatele foto și reportofone avem și o mașină de scris ca să le arătăm cititorilor noștri, mai ales elevilor care trec pragul, istoria presei bistrițene și evoluția ei de la mașina de scris și literele de plumb până la facebook, tiktok și alte rețele ce apar acum. Iar informația de la mașina de scris, ce trecea apoi prin tipografie și prin cel puțin trei corecturi până ca a doua zi să apară ziarul, era mult mai valoroasă decât toate „știrile” ce apar astăzi, neverificate, dezinformând doar pentru a face trafic. Poate pe viitor nici tastatura nu ne va folosi. Și nici hârtia, imprimantele, cărțile tipărite. Tot ce vom gândi se va depozita, cumva, într-o altă formă.

Victor Constantin MĂRUȚOIU

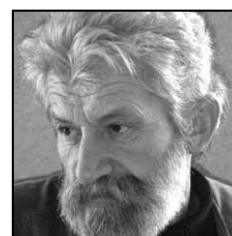

1. Am redactat la mașina de scris primele volume de poezie, transcriind de prin agende și carnețele poemele compuse. Acel fabulos instrument reprezentat de mașina de scris mi-a fost util și în cadrul anilor de facultate, când compuneam lucrările științifice pentru diferite cursuri, seminarii sau examene. Îmi amintesc, cu mare drag, acea mașină de proveniență germană TippaS, care avea și o carcasă de plastic, ce o făcea ușor și sigur de transportat. Am luat-o cu mine în diferite locuri și m-a însoțit în peregrinările mele pe la mănăstiri, locurile strămoșești din Banat și din Gorj, unde îmi scriam poemele inspirate de acele locuri sfinte pentru mine. Acest instrument, mașina de scris, mi-a fost un companion fidel și care mă transpunea într-o lume a visării și a poeziei, un spațiu de întâlnire cu sacralitatea și cu strămoșii, în Cuvânt și prin vers. Încă o mai păstrez cu drag și, uneori, mai scriu la ea, cu emoțiile de altădată, fie teologie, fie poezie. Parcă revin la un alt timp, ca o reîntoarcere la primele poeme, primele versuri, primele cuvinte. Este o senzație unică, memorabilă, de neuitat, un paradis regăsit al Cuvântului și al Poeziei.

2. Folosesc stiloul pentru a scrie și poezie și teologie: Notez informații cu stiloul, rareori cu pixul. Consider că instrumentul acesta clasic

își păstrează noblețea sa și câștigă rafinament și clasă, odată cu trecerea anilor. Dragi îmi sunt stilourile Mont Blanc, Poenari Waterman, Parker, Kaweco, Festina, Caran d'Ache, Visconti, Aurora, Dupont. Caut cu drag la târguri de antichități modele vechi, ce au o istorie a lor, ce poartă semnul timpului și care au o clasă aparte. Nu rareori mi-a fost dat să găsesc instrumente de scris deosebite, fie că vorbim de stilou, pix sau creion mecanic. Preferat rămâne, însă, stiloul de lemn de măsline Poenari, care mi-a fost dăruit ca și cadou de ziua mea de către colegii mei, membrii Cenaclului literar Studențesc „Vox Napocensis” al Casei de Cultură a Studenților „Dumitru Fărcaș” din Cluj-Napoca. Îmi reamintește, de fiecare dată când îl folosesc, de datul biblic hristic: „În dar ați luat, în dar să dați” ca dicton al învățării scrisului și scrierii creative și a transmiterii acestui frumos meșteșug, cel al scrierii, pentru propășirea limbii române și pentru dezvoltarea ei.

Senzația de a scrie cu stiloul deschide lumi și spații poetice, oferă liniște, pace și concentrare, dăruiește forme unice cuvintelor pe acea foaie care este însângărată de Verb cu cerneală. Este ca și cum ai avea o prelungire a mâinii și ai scrie cu degetele pe acel strat ce înmagazinează informația poetică.

Virgil RAȚIU

Trăim *on line* din plin

1. 2. Eram prin clasa a VIII-a sau a IX-a când am pus prima oară degetele pe tastele unei mașini de scris. În unele zile, după-amiaza spre seară, în biroul restaurantului „Transilvania” (Bistrița), unde muncea tata, aveam acces la

mașina de scris, o vechitură nemțească din perioada interbelică, cu caractere fără semne diacritice românești; căciulile la î și ă le „băteam” deasupra literelor din două accente, pe care le puteam însemna blocând înaintarea

carului mașinii. În așa împrejurări „am bătut” și multiplicat primele poezii, întâile proze scurte, pe urmă cartea de proză, o poveste, mai degrabă o nuvelă, care se petrecea undeva în munți (nenumiți), cu haiduci, aventuri, „lupte”, spaime și emoții (inspirat de Jules Verne, se subînțelege, și de cărțulicile din seria „DOX”, *Aventurile submarinul Dox*). A fost un chin dar și bucuria de a-mi dactilografia fircăliturile, pe format A5, cu indigo, în 2 exemplare. Colile ministeriale, cum erau numite filele A4, erau groase, de-un galben-spălăcit care genera aer de sărăcie și miroseau a ceva necunoscut mie. Era prin 1966-67, nu-mi aduc aminte exact. Știu că nu îndrăznisem în paginile prozuței mele să „botez” niciunul dintre personajele-haiduci, *bandit*, dar, în fapt, relatam în neștiință de cauză despre fugarii de frica autorităților, despre „bandiți din munți”. Astfel erau numiți oponenții regimului, luptătorii anticomuniști din Munții României ascunși fiindcă erau dați în urmărire. Autoritățile represive ale statului, securitatea și milițiile erau necruțătoare. Târziu am înțeles de ce în vremea aceea nu cunoșteam mare lucru despre acei oameni, nici despre faptele lor, nici ce anume cu adevărat îi mânase pe mulți bărbați și femei să se refugieze în munți și păduri, să se facă nevăzuți.

După ce am încheiat de dactilografiat mica lucrare, țineam în mână paginile viitoareii cărțulii, vreo 80 de pagini în format A5 micșorat. Prietenul meu cel mai bun, Mircea Biriș, un „maestro” al desenului pe atunci, inspirat de benzile din revista PIF, nu știu cum procurată, a executat copertile, și câte două ilustrate de interior pentru fiecare exemplar. Apoi am fălțuit paginile dactilografiate și copertile cu clei de oase, un clei care astăzi îl mai folosesc lutierii și tâmplarii de meserie, cei foarte în vârstă. Mircea Biriș, un talent nativ, tocmai fusese admis la Liceul de Artă din Cluj, studii pe care nu le-a terminat pentru că în vara celui de-al treilea an, încercând să fugă peste Dunăre în Jugoslavia, a fost prins. A stat ascuns, ca „frontierist”, mai mult de 2 ani. După eliberare nu și-a continuat studiile – cred că nici nu-i era îngăduit –, dar nici nu a regretat vreodată acest fapt. Regretul este că ambii, mutându-ne cu familiile în alte chirii și pe alte străzi, asta, ani de zile, am rătăcit exemplarele

primei mele cărți „tipărite”. Oricum au fost și s-au petrecut lucrurile, o bucurie mai mare ca atunci nu am trăit prea des... Cam în felul ăsta s-a consumat finalul copilăriei mele.

Peste câțiva ani, cred că în '73, mi-am procurat, „la negru” – în magazine erau prea scumpe pentru puterea mea financiară –, propria mașina de scris, o mașină mică, de secretariat, producție elvețiană, 1941, cu carcasă metalică; bănuiesc că – la dimensiunile pe care le avea, fiind foarte ușor de transportat și dosit – cred că era din seria mașinilor de scris fabricate pentru front, pentru timpuri de război. „Mașinăria” mi-a fost de folos până în 1995. Atunci am simțit „ceva în aer”, momentul de „răscruce” al vieții, căci peste temeinica tehnică a lui Guttenberg a năvălit ca un șuvoi imens, de neoprit, noua tehnologie de scris și tipărit, uimitoare aparatură, încărcată de promisiuni și certitudini. Noua tehnică de informatică, dezvoltată „digital”, a rupt aproape brusc toate legăturile cu trecutul glorios al scrisului de mână, al tiparului și al obișnuinței de a citi și reciti în tihnă, fără grabă. Astăzi trăim într-o continuă cursă nebună, agitație, alergătură, gâfăim după fiecare frază scrisă (pe laptop, pe smartphone etc.) și citită de parcă am trăi o continuă sperietură și ne-am teme că mâine, poate, „vom da colțul”. Iar astea, computerul, laptopul, smartphonul nu sunt aparate virtuale cum pare că le percep unii, de joacă, ci concrete și acaparatoare, invazive, „virtuți” ale noilor dispozitive pe care încă nu le cunoaștem în amănuntul lor. Le-am deprins *meșteșugul* învățând să le utilizăm, descifrându-le utilitățile pe care le oferă, pe care puțini utilizatori le cunosc deplin. Toate aceste aparate ne-au ingenuncheat spiritual. Ba, unii își dau sufletul după ele. Este adevărat, astăzi, fără a le avea în proprietate, nu poți lucra, nu înaintezi, cum se spune, nu te poți „descurca”. Însă cel mai iubit dar și cel mai vorace al minților noastre a devenit smartphonul, da, inteligentul, care a pus stăpânire pe toate generațiile, dar mai ales pe cei tineri și pe copii. În lipsa acestui dispozitiv, unii devin brusc agitați, simt că înnebunesc dacă nu au în mână telefonul mobil. Vrând, nevrând, prin aceste mijloace, am devenit și suntem definiți *omul nou*, chiar nou, cel

pomenit și în Biblie, cel visat de marxiști și comuniști. Dar *omul nou de astăzi*, crescut la umbra dispozitivelor electronice, cibernetice și a ideologiei *woke* este cu totul și *cu totul nou*, și de nerecunoscut, de necomparat cu *homo sapiens*. În ziua de azi, de fapt, trăim *on line* din plin, din abundență. Unii chiar se simt bine, mereu crezând că în activitățile lor nu sunt singuri, nu trăiesc crâncena singurătate pe care și-o creează fiecare însă fără să realizeze acest fapt...

Nu am să scriu despre cum în anii 1970 am fost obligați să purtăm, să deținem certificat de proprietar de mașină de scris, pe care îl elibera an de an, Miliția, după ce îți era verificată mașina și dădeai proba de dactilogramă, proba de literă, ca să fie depusă la dosar, în cazul că foloseai mașina de scris în alte scopuri decât pentru sine.

La computer (în birourile Librăriilor Aletheia) m-am adaptata ușor și repede. Pentru

acasă am cumpărat un laptop la mâna a doua, anume dotat cu programele necesare unui om care scrie mai des decât alții. Inițial, scriam cu pixul fiecare text, articole de ziar, comentarii, poezii, proză, dactilografiindu-le ulterior. Ne aflam în perioada când comunicarea prin fax era la putere. Acum la putere e comunicarea *on line*.

Dar nu după mulți ani, poate doi, trei, toate textele le scriam și le scriu și astăzi direct pe tastatură. În prezent, nici nu aș putea altfel. Creionul și pixul le folosesc numai pentru notițe, însemnat idei fulger, scântei de versuri, poante necesare în proze, ce întâlniri am proiectate, spre a nu uita și omite ceva. Telefonul meu este din producția 2000, îl utilizez numai pentru convorbiri. Nu practic FB decât SMS și internet. FB-ul este ceva cumplit de plictisitor în/ cu redundanțele la nesfârșit pe care le produce/ rostogolește ceas de ceas.

17 septembrie 2025. BV

Victor ȘTIR

Fără titlu

Scriam la mașină cu mândria cu care alții conduceau Mercedes-ul.

Mașina de scris a reprezentat pentru mine înainte de anul 1989 o mare ispită, probabil și datorită inaccesibilității. Mi-am luat o adeverință de la poliție, precum era moda atunci, spre a putea cumpăra „agregatul”, dar nu se găsea pe nicăieri după posibilitățile pe care le aveam. Uneori băteam niște texte la mașina de scris, în mod clandestin, la serviciu, după-masa, faptul nu era tocmai în regulă, deoarece mașinile de scris aveau un statut special, restrictiv.

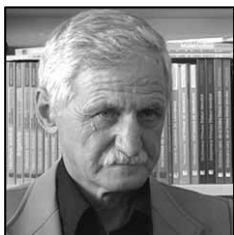
Un vecin de pe scară, la bloc, m-a rugat să-l ajut să-și dactilografieze o traducere din greaca veche, pe care ar fi făcut-o dânsul, apoi o încercare de monografie a localității Vașcău unde era născut profesorul Bocu Nicolae, deținătorul mașinii de scris. Evident, m-a dus

cu zăhărelul că o să mi-o vândă, fapt care, nu s-a mai întâmplat.

După 89, am plecat în Germania și am depășit stadiul mașinii de scris, vizitând un târg de utilaje pentru tipărit; mi-a venit ideea să cumpăr o tipografie care încăpea pe o masă, însă bănuim că trebuie multe anexe pentru a putea scoate un text. Am renunțat, și întors acasă, am primit o mașină de scris de la Maria Sigartău, o prietenă care aducea ajutoare pentru nevoiași de la o societate din Austria sau Germania. La acea mașină m-am profesionalizat ca dactilograf, preluând, ca „valet”, și manuscrisele Veronicăi, și mulți ani ne-am folosit de ea, evident, după adăugarea tastelor cu diacritice. Băteam la mașină și mi-se părea ceva important, cam așa cum, pe vremuri, un băiat sărac se simțea ajungând să îngrijească o

turmă de oi, cum conduceau alții un Mercedes sau deschideau dimineața geamurile castelului personal.

Poarta raiului mașinilor de scris mi s-a deschis la plecarea în Spania, prin 2001, când la 38 de km de Madrid, în Arganda del Rey, la un Remat, magazin second-hand, am găsit mașini de scris electrice și portabile la prețuri foarte accesibile. Am cumpărat mai multe, între altele una grea, cu caracter foarte mic – semăna a ziar –, și am avut ce căra cu mine până m-am convins că nu-mi era de folos și am renunțat la ea. Cea de seamă era una mică, ușoară, cu care scriam la umbra bisericii din localitatea Mira presupusele amintiri ale scriitorului Cela. Cu acea mașină de scris am dactilografiat și traducerea din poeziile lui Borges. Este adevărat că scriam diacriticele combinând trei taste, dar era mai bună decât Remington-ul cu care voia să mă „încalțe” poetul Radu Lucaci. Am adus-o acasă și o

1. Fenomenul pătrunderii cuvintelor și expresiilor din limba engleză în limba română este o poveste mai veche comentată în fel și chip și destul de târziu. Am găsit prin 2009 în povestirea filosofică *Negustorul de cuvinte* a lui Jean-Claude Carrière o excelentă prezentare a fenomenului invaziei cuvintelor străine (mai ales din limba engleză) în mai toate celelalte limbi vorbite pe mapamond. Personajul lui Jean-Claude Carrière este de profesie negustor de cuvinte pe aproape tot parcursul secolului XX; Istoria nu i-a reținut numele. Meseria îl obligă să călătorească peste tot: în țările balcanice unde frontierele sunt atât de schimbătoare, în Asia Centrală, în nordul Indiei, în Africa, și nu se știe cu precizie dacă a ajuns și în cele două Americi. Cert este că negustorul de cuvinte își construiește o teorie „gravă și secretă” cu privire la limbă, gândire și realitate: toate popoarele de pe Pământ gândesc

păstrez și azi, la aproape 25 de ani, în cutia ei, vizitând-o cam la 10 ani. Pe cea veche am dăruit-o poetului Ion Andressi, din Sângeorzbăi, care a scris și el o mulțime de cărți la tastele de plumb.

2. Astăzi folosesc la scris, funcție de împrejurări, creionul sau pixul, când sunt în deplasare de acasă și mă găsesc între mai mulți oameni, iar la domiciliu, computerul, laptopul sau telefonul, mai ales telefonul, dar și celelalte, cu posibilitățile de înregistrare. Avantajul este că fluxul gândurilor se imprimă în scris mai degrabă decât ar fi tastat cu degetele, iar inconvenientul este că apar greșeli care necesită repetate corecturi.

Orice amintire a mașinii de scris este o emoționantă întoarcere în tinerețe sau mai departe, caleașca elegantă care precede mașinile de lux sau coexistă cu ele.

Cornel TEULEA

și simt la fel dar absența cuvintelor, la unii sau la alții, face imposibilă manifestarea ca atare a realității. În consecință negustorul cumpără de la unii și vinde la alții ceea ce au nevoie. Afacerea merge strună mai ales cu acele cuvinte care nu depășesc 4-5 silabe. Trec peste călătoriile lui antebelice și interbelice pentru a putea zăbovi puțin asupra perioadei de după Al Doilea Război Mondial care i-a îngădit serios afacerea din cauza multelor schimbări sociale și politice și, în special, în domeniul lingvisticii unde au apărut atâtea și atâtea cuvinte noi, ca de exemplu: *radar*, *bombă atomică*, *neutron*, *mirador* etc. Așa se face că pe la începutul anilor '60 oamenii nu mai voiau cuvinte noi din alte părți. Cu toate acestea negustorul observă că anumite cuvinte, precum *parking*, *shopping* și *week-end* se răspândesc cu iuțeală pe toată planeta. Explicația negustorului: *învingătorii* își impun vocabularul; da, dar *ceilalți*

învingători nu reușesc mare lucru. Cu greu se impun câteva cuvinte precum *soiuz* și *kolhaz*. Adaug de la mine: *rosnaka* (îmi este îngăduită expresia?) cuprindea multe alte cuvinte, eu personal știu o mulțime ceea ce nu schimbă însă logica Istoriei: socialismul sovietic nu izbutea să-și vândă cuvintele restului lumii, ceea ce o va conduce la faliment și dispariție. (Pe 26 decembrie 1991). În schimb vocația colonizatoare a Angliei își vinde peste tot cuvintele, cererea fiind uriașă. Trec peste multe exemple de cuvinte tranzacționate de negustorul lui Jean-Claude Carrière subliniind doar faptul că locuitorii Pământului încep să spună OK în loc de *sunt de acord* în limbile lor. (Se vând și se cumpără bine cuvintele *drink*, *bluejeans*, *tee-shirt*, *fast-food*, *strip-tease non stop*, *sex-shop*. *Et caetera*). Invazia cuvintelor din limba engleză a continuat și în deceniul 1970 numai că negustorul de cuvinte îmbătrânea. (Trecuse de 50!). *Business*-ul era bun, cifra de afaceri și profitul sunt asigurate. Într-una din călătoriile sale negustorul citește (da, citea în deplasările lui!) Jorge Louis Borges; acesta scria că un ins care nu vorbea franceza (în sec. XIX și prima jumătate a sec. XX) era aproape analfabet, numai că lumea trecuse de la franceză la engleză, iar de la engleză la *ignoranță*. Negustorul de cuvinte recunoaște realitatea mai mult decât tristă, de-a dreptul periculoasă: tot mai multe cuvinte dispăreau în *infernul limbajului*, în timp ce populația globului creștea enorm. Au apărut *platitudinile universale* numite *limba de lemn*, *limba de plumb* și altele (asupra acestora am să revin ceva mai încolo pentru că mă privesc direct) care *goleau lumea de sens*. (Acesta este motivul pentru care am să revin asupra „platitudinilor universale”). Afacerea negustorului de cuvinte este serios deteriorată și amenințată de faliment, dar nu renunță; încearcă să reziste, să lupte; intenționează să formeze un grup care să lupte alături de el. *Ceialți* (iată *infernul* lui Sartre!) ridică din umeri în semn că NU MAI ESTE NIMIC DE FĂCUT, deci LA CE BUN LUPTA? Totul se reduce la a te adapta situației! Totuși, prin anii '90 cei mai tineri au încercat să se adapteze la *web*, la *site*, la *chat*, iar ceva mai târziu la *blog*. La ce bun din moment ce n-au ajuns prea

departe în materie de vocabular? Negustorul de cuvinte, disperat, își îngroapă caietele cu tot ceea ce consemnase în ele. *Buldozerele* le-au dezgropat și le-au sfărtecat așa că nimeni nu le va găsi vreodată. Totul este pierdut. Prin 2000 negustorul de cuvinte ajunge să meargă din casă în casă cu mâna întinsă pentru că, pe de o parte, nu mai are nimic de vândut, iar pe de altă parte, nimeni nu mai cere nimic. La sfârșit nu mai știa să spună decât un singur cuvânt: *please*. A murit singur, undeva pe un drum de munte, între Macedonia și Bulgaria fără ca cineva să-i fi auzit *ultimul cuvânt*.

2. Nu, nu folosesc cuvinte și expresii „romgleze” în teatrul pe care-l scriu. Există totuși o excepție: piesa minut *Ultimul Heidegger* scrisă în 2003, reluată în 2016. Un grup de *gameri* pornesc în lume la vânătoare de *pokemoni* și ajung – cu privirile în ecranele *smarthfoanelor* – într-o poiană din Pădurea Neagră unde se află cabana filosofului din Freiburg; în fața cabanei stă pe o bancă Femeia; este o țărancă fără vârstă, cea care s-a aflat toată viața în preajma filosofului aici la cabană. Gamerii trec ca hipnotizați peste Femeie, intră în cabană și devastează tot ce le stă în cale. Pe tot parcursul desfășurării acțiunii gamerii pronunță cuvinte noi precum cele subliniate mai sus. (Oricum, numărul cuvintelor folosite de ei nu depășesc cifra *șapte*). Femeia ripostează cu limbajul auzit din gura lui Heidegger în diverse ocazii. Gamerii sunt numiți *pleava zeilor* și *furtuna care spulberă totul în cale* și pe care nimeni n-o poate opri pentru că gândirea a fost înlocuită de *smarthfoane* (în povestea din piesa mea) sau de ce mai vreți dumneavoastră. (Televiziune, internet, Google etc). Gamerii mei sărăcesc cumplit limba diminuând – până la dispariție – responsabilitatea estetică și morală, punând în primejdie însăși esența omului. Ea, limba, nu mai poate fi „locul de adăpost al adevărului ființei”, al lui *humanitas* din ființa lui *homo humanus*. Femeia, înainte de a muri, reușește să recuperează pălăria și haina ultimului (meu) Heidegger și exclamă cu ultimele puteri cuvintele celui pe care l-a venerat: „Der Unsinn, der Wahnsinn geht weiter” („Absurditatea, nebunia continuă”). Aș mai fi vrut să mă opresc asupra

„platitudinilor universale” (limba de lemn și altele la care a făcut trimitere negustorul din povestirea lui Jean- Claude Carrière) pentru că, sigur, printre” altele” figurează și limbajul *corect politic* pe care o parte din personajele piesei mele *Printre bufnițe* – în curs de apariție,

și din care revista *Mișcarea literară* mi-a făcut onoarea să-mi solicite un fragment în vederea publicării – îl folosesc pentru a-și impune minciunile drept adevăr absolut, *adevărul lor!* Renunț să dezvolt din pricini lesne de înțeles.

Olimpiu NUȘFELEAN

Nu poți scrie la laptop într-un univers obscur

Cred că am început să scriu la mașina de scris cam pe când am început să public în revistele literare. Era o motivație legată de lizibilitatea textului oferit unei redacții. După armată, în primul an de profesor suplinitor, am predat (fizică și agricultură) la o școală generală din Arcalia (Bistrița-Năsăud). La castelul din parcul dendrologic, al universității clujene, lucra un cercetător amabil, de loc din comuna unde mi-am făcut gimnaziul, care mă lăsa adesea să-mi „bat” textele – mai ales poezii și articole, la mașina sa de scris asigurată de instituție. Era o mașină de epocă, cu carul înalt, cu un sunet specific al carului... Apoi au urmat tot felul de mașini de scris, la care îmi îmbunătățeam rapiditatea, rămasă însă la folosirea doar a două degete, rar sprijinite de celelalte. Pe la mijlocul anilor '80 mi-am cumpărat o Erika, ajutat de un prieten din București, cu perioadă de așteptare și cu verificările de la miliție. După revoluție, niște prieteni francezi m-au mai gratulat cu vreo 2-3, una electrică, ajunse pe la diverși (alți) prieteni... Aveam o mașină de scris personală și altele la serviciu (ziar sau casa corpului didactic) sau prin diverse birouri. Am trecut la computer cu greu, lent. La C.C.D., trebuia să redactăm diferite documente. Le scriam la

mașină și colegul informatician le transfera în texte scrise la calculator. Dar acolo, la îndemnul lui insistent, am învățat să folosesc calculatorul. Apoi un amic care lucra la depanări calculatoare m-a înzestrat, succesiv, cu vreo două, însăilate de el din ce avea la lucru (și avea din ce), însă care îmbătrâneau repede, până m-am decis să-mi iau o „mașină” nouă, și apoi alta, și laptop, calculatorul fiind folosit la oraș iar laptopul la țară... Poeziile le scriu inițial de mână, pe ce se găsește, și, uneori, eseurile... Problema care mă inhiba la început (și poate mă mai afectează) este că „calculatorul” e o *mașină trează*, care așteaptă mereu – fie și tăcută – te pîndește. Nu e ca mașina de scris, inertă când nu-i atingi tastele. Îți poate contabiliza ezitățile? Computerul are nevoie de energie electrică, pe care o poți obține cu ajutorul fotovoltaielor. Și când nu-i soare? Cum mai scrii, trăitor fiind într-un univers obscur, pe care îl sondezi și psihanalizezi mereu? Dezastrul va veni, poate, când ne vom obișnui să ne dictăm (mizînd pe oralitate...) textele la computere din ce în ce mai deștepte și mai... rapide. O să scriem un roman într-o zi. Atunci să vezi cum vor înflori veleitarii și ne vom sufoca în molozul literar electronic! Sau epoca asta e deja bransată la IA?

Ioan F. POP

poemele altor tăceri

nu am mai așteptat alte semne să ne arate zărilor indescifrabile.
pașii care duceau pe drumurile tot mai pline de neînțelesuri.
orele exacte ale anotimpurilor au rămas mult în urmă,
cu tot ceea ce se ridică din praful și pulberea zilei de ieri.
cum să mai adăpostești lumina în brațele destrămate ale nopții.
cum să mai pronunți la nesfârșit numele luate în deșert.
printre degete se strecoară alaiul cețurilor de pe urmă.
în clepsidre se aruncă ultimele lopeți de întuneric și cenușă.
amănuntele gesturilor care se pierd din abis în abis.
un ecou se zbate ca o vietate prinsă în colivia unei clipe.

stăteam retrași ca o răsuflare în cămașa de forță a zilei.
așteptam tresăririle care vin și pleacă cu trupuri de împrumut.
prin preajmă doar zorile își mai varsă din vene rugina.
din urmă veneau alte voci care nu mai încăpeau în vis.
e o lume de absențe care se înghesuie la intrarea în cuvinte.
e un gol asurzitor care se revarsă la fiecare cotitură de drum.
e o tăcere rostită pe de rost în cele patru zări ale neînțelesului.
cad stropi de rouă peste pleoapele ce nu se mai deschid.
nimeni nu mai desparte apa și uscatul cu o singură incantație.
nimeni nu mai întoarce umbra unui trecut îndelung așteptat.

de peste tot, degete firave ieșeau din iernile subcutanate.
printre ruinele unui răsărit abia dezmeticit din lungi reverii.
singurătatea plutea pe ape ca o frunză amăgită de o respirație.
era seară și dangătele cerșeau alte începuturi nehotărâte.
zbateri care se întorc ca niște roiuri în cercuri concentrice.
la capăt, am văzut chipurile descompuse în mici scînteieri.
am văzut mici vietăți alunecînd într-o depărtare tot mai lichidă.
am văzut capătul în ochiul acela care ne urmărea ca un blestem.
am văzut marele întuneric cum lucrează ca un salahor în adîncuri.
am văzut totul printre razele unei lumini rănite în asfințit.

**Poezia
Mișcării literare**

veneau iar serile prin zidurile crăpate de
intemperiiile uitării.

se aud tot mai îndepărtate tînguirile de sub
pielea lucrurilor.

nu mai este loc pentru plîns, pentru șoaptele de
pe urmă.

nu mai este loc pentru tăcerile care ne
adulmecă peste tot.

nu mai este timp pentru sirenele răgușite ale
altor chemări.

totul e iarăși gata pentru un alt neînceput.

pentru acele zbateri ce se pierd la marginea ultimului fiord.

o voce stinsă cerșea pe la colțuri mici îndurări crepusculare.

frigul ne urmărea ca o vietate prin cotloanele unui timp amuțit.

cineva ștergea literele desenate pe nori de un deget orb.

o avalanșă de sunete, ajunsă la prima cotitură a visului.

pașii ocoleau totul ca pe niște realități abandonate.

nu se știa cine o să vină și cine o să plece la primul semn.

printre atîtea șoapte care mărșăluiesc în pulberea cenușie.

doar valurile insomniace ne vor trezi din amorțeala clipei.

cînd va sosi vestea că totul e doar începutul altui sfîrșit.

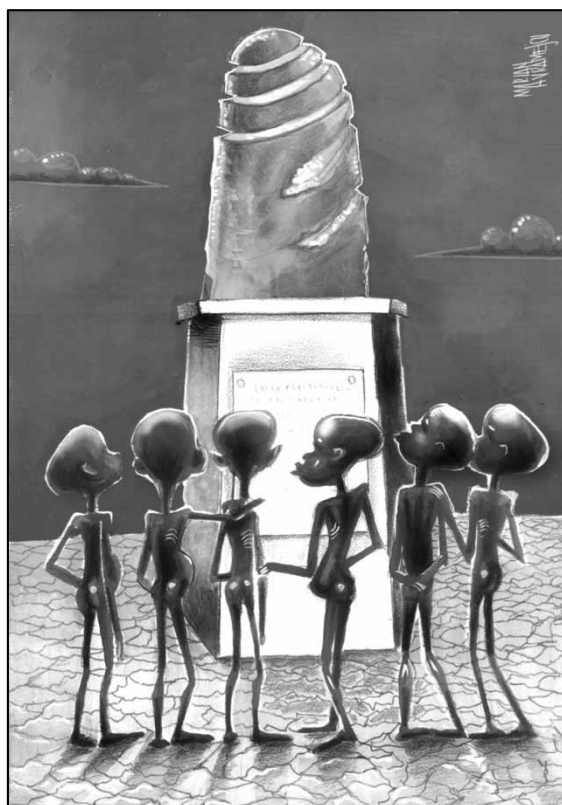
vuielele îndelungi anunță anotimpul perindărilor himerice.

resturile căzute de la cei care adună în palme depărtările.

aripi de fluturi cad printre degetele licăririlor abia răsărite.

unde așteaptă un alt apus între două băți de pleoape.

Ioan F. Pop (n. 1959), scriitor și eseist. Autor a douăsprezece cărți de poezie, filozofie, jurnal, studii, eseuri și cogitațiuni. Licențiat în Teologie-Istorie, Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca. Doctor în filozofie al aceleiași universități. Stagii de cercetare la Roma și Paris. În prezent, muzeograf la Muzeul Iosif Vulcan din Oradea. Prezent cu poeme, eseuri și studii literare în cele mai importante reviste din țară, precum și în unele publicații din străinătate. Membru al Uniunii Scriitorilor din România.

Iosefina SCHIRGER

Chimia sublimului sau când basmele devin realitate

O dată ce ai dat de gustul zborului, pentru
totdeauna vei merge
pe pământ cu ochii ațintiți spre cer pentru că
ai fost acolo
și vei râvni tot timpul să te întorci.
(Leonardo da Vinci)

O vâlvătaie

Ce vară eram!
Atâta putere aveam
când nu ne știam!
Îmi secaseră fântânile
pe rând, ploaia ta
mi le inundă blând.
Sau plâng?

De parc-ar vrea ceva
din mine să mă doară,
așa e și privirea ta:
surâzător amară.

Mi-am desenat o fereastră
prin care trec nestingherit
prin inima de zmeu nebiruit.
Mă lași să urc, să cobor
un deal, o vale,
până ajung să mă cuprinzi
în dorințele tale.

Lasă-mă să te strig
și iarna asta pe nume,
când o fi frig pe lume!
Sunt drumuri dus-întors
în care atracția și
depărtarea dor.

Te mulțumești cu un zbor?
Vin la tine. Coboară! Cobor
Mugurii florilor tale de câmp
înfloresc indiferent de anotimp?

Eram lângă tine și nu erai
creanga verde ruptă din rai.
Scrisorile mele poem
sunt pentru noi și mă tem
că nici nu suntem...

Să nu crezi cumva
că e un rol.
Aproape nimic
nu mai am sub control.
Sar și tresar
la cel mai mic zgomot,
crezând că vii iar.
Nu mă aștepta!
E în zadar. Am ajuns,
am trecut de inima ta.

A fost și n-a fost
și n-o să mai vină
din a ta galaxie,
atâta albă lumină!

Într-o zi, când
nu ne vom mai întâlni,
îmi va fi la fel de dor
în poezii.
De ce nu te întreb nimic?
Nu vreau să mă bat cu tine,
să mă ai la degetul mic.

Nu voi mai scrie.
Nu-i nici poezie!
E o vâlvătaie!
Vine și trece
ca un foc de paie...

Iosefina Schirger este economist, născută pe 16.02.1971, a publicat peste 50 de volume de poezie în română, spaniolă, engleză, la edituri din Cluj-Napoca, Iași, Râmnicu Vâlcea, Brăila, București, atât în format tipărit, cât și în variantă electronică. Este membră a Societății Scriitorilor fără Frontiere. I-au apărut poezii și recenzii în numeroase reviste precum: *Spania Literară*, *Monitorul de Poezie*, *Boem@*, *eCreator*, *Observatorul (din Toronto)*, *Caietele Saga*, *Jurnal israelian*, *Cuvânt Românesc (din Madrid)*, *Sintagme Codrene*, *Luceafărul*, *Neuma*, *Iașul Cultural*, *Lumină Lină (din New York)*, *Acolada*, *Plumb ș. a.* Cărțile îi pot fi citite online. Au scris despre poeziile ei George Corbu, Ionel Muscalu, Vasile Poenaru, Passionaria Stoicescu, Marin Rada, Emilian Marcu, Petre Rău, Marian Nicolae, Daniel Voinea, Petru Ababii, Mihaela I. Rădulescu ș. a.

Carte în alb

Simți? Stau cu tine la masă.
Ai îngeri strânși lângă casă...
și seara asta atât de frumoasă,
parcă-i a noastră!

Îți curge o apă pe frunte,
o apă, o iubită și-o luntre,
cu glas, fără glas,
cu pas, fără pas,
răscolind cu dor,
aprig, ușor
mintea-ți de cocor...

Te-am atins în vis.
Atât pot eu, de aproape!
Toate aveau rostul lor,
până la ale tale ape...

Poate ce fac e un mod util
să uit sau să o iau de la cap!
De ce sunt în stare, de fapt?
De ce te miri? De ce mă mir?
De ochii tăi adânci, subțiri...
De ce exiști? De ce exist
în ochii tăi maro și triști?

Să nu le-atingi, să nu le strici,
ale mele strigăte, frici!
Tu exiști. Eu nu exist.
De urât, de frig, de trist,
pari a duce-o cruce-n spate,
grea, de Crist.

Nu te simți împăcat,
recompensat,
de când sunt stăpână
peste umbrele tale,
într-un fel propriu, ciudat?

Cuvintele au început
să facă un pod, o casă,
un scut... N-am vrut!
Închide ochii,
nu te lăsa invadat,
imaginat, devorat!
Împresoară-mă
cu umbra ta, vinovat!

Cine nu te lasă?
Ce mă ține trează?
Cât m-am putut apropia
asimptotic, te-am tratat
matematic, congruent,
filozofic.

M-aș bucura să te găsesc
întreg, la loc, reîntrupat
din goluri, praf și foc.

Ți-am scris o carte în alb.
Dacă te-aș învăța cumva
din corp solid să faci
o luminoasă și lichidă stea?...

Cătălin BORTĂ

Al cincilea anotimp

Plecată rugă spre nemărginire
Ești ca o toamnă nudă, dată-n floare,
Nici Moirele nu au atâtea fire
Să lege drum cu drum spre îndurare.

De prea mult cer oftează primăvara
Printre vitralii des ningând stamine,
Când timpului prelung îi iei povara
Și îngerii coboară prin cămine.

Tu îmi trimiți solar din sânziene
Solia magilor spre aurore,
Topind conturul în arteziene
Miresmelor cu dezmierdări sonore.

Șoptind în rouă calde hieroglife
Eu mai aud colinde de vestale,
Prin răstignite clipe apocrife
Din sefiroturi tu presari petale.

Amintire

Eu te priveam cum scrii în cartea lumii,
Te îngreunai cu seve de lumini,
În depărtări tuna: *Talita kumi!*,
Îngerii urcau pe scările de crini.

Ne legăna o mamă-n depărtare
Și rătăceam în labirint de curcubeu,
Rosteam cuvinte noi, fără hotare,
Iar lângă noi murea câte un zeu.

Iubita mea cu buze de argint

Iubita mea cu buze de argint,
Noi depănam un soare-n labirint,
Venea ca un parfum rostit un plâns,
Cu mâini de muguri ne țineam mai strâns.

Înaintam în raiul cel baroc
Și îngerii semnav condici de soroc,
Pe glezne ape doar de stele-aveam,
Din aur și argint ne împleteam.

Agape

Eu mă privesc privindu-te agape,
Pășind pe gânduri clare ca pe ape,
Mi-e sufletul curbat spre veșnicie
Ca apa reîntoarsă în pruncie.

Rodea-n întinderi viața către moarte
Întârziind iconoclast în arte,
Ne oglindeam în muguri ca în ceasuri
Tot numărând din când în când rămasuri.

Iesle

Sunt ca o iesle ce-și așteaptă soarta
Iernând prin tămâieri printre fiorduri,
Și aurora își deschide poarta
Purtându-mi magii rătăciți prin norduri.

Cu ispitirea primăverii calde
Îmi scrijelesc în insomnii metanii,
Și prin ninsori desprinse din smaralde
Mai ard colinde împletindu-mi anii.

Priveghere

Printre măslini, în priveghere lungă,
Întretăind în rugă constelații,
Parfumul morții vrea să ne străpungă,
Ne-acoperă o frunză omoplații.

Ne luminează-n crisalide sfinții,
Tot lunecând pe cumpene de ape,
Mai cad înspre afund de Styx arginții
Și răni de cer deschid în sânge pleoape.

Cătălin Bortă s-a născut la 3 februarie 1986 în Bacău. Studii: Diplomă de licență (Limba și literatura română – limba și literatura franceză, Facultatea de Litere, Universitatea „Vasile Alecsandri” din Bacău), 2001-2005 Și Diplomă de master (Cultură și civilizație română, Facultatea de Litere, Universitatea „Vasile Alecsandri” din Bacău), 2008-2010. Este profesor limba și literatura română, limba și literatura franceză, încadrat la Biblioteca Județeană „Nicolae Milescu Spătarul” din Vaslui.

Debut în revistă: *13 Plus*, An. 13 (Nr. 4/6)/apr.-iun. 2010. cu eseu *În căutarea sacralității pierdute*.

Redactor la revista *Milesciana* (2023-prezent).

Carte: *Rod invers*, 2025, editura PIM, Iași.

Martor

Îndoliat de mângâierea magă
Ce urcă luna din sidef pe cruce,
Trec prin vechime înspre slova-plagă
Vărsând pe ea staminele caduce.

Orga coralieră-i călăuză
Pribeagului truver de prin Pleiade,
Cu sufletu-n lumina cea lăuză
Din care s-au ivit cândva naiade.

Amurg erotic

Pe coapsa ta se suie calm amurgul,
Vlăstari de toacă ți-o-nfășoară tandru,

În felinare mari rodește burgul
Și eu te culc suav în palisandru.

Pe-ncheieturi în jur îți trec o rază
Din luna ce-n mesteceni se desfiră,
Velurul să rămână doar de pază
Planetei cu zăvor de trandafiră.

Dantescă

Tu ai lăsat în urmă numai praguri,
Din nimb în epidermele rostirii
Trec inocențe să încline steaguri,
Înălbăstrind la curțile rodirii.

Semn să trimiți stamine selenare
Bătăilor de inimă restante,
Descătușând polen în legănare
Pe oglindirea stelelor din Dante.

Încenușare

Plămada brumei îți ascunde firea,
Când basme-și lasă pașii pe rugină
Metanie, sporindu-ți însușirea
De-a trece Galatee androgină.

Cu gleznele în lacrimi prin dolină
Penumbra amintirii mi-este oră,
Când ai desprins din alba crinolină
Cenușa nesfârșită și sonoră.

Măsură albă

Cu lujerii împărtășindu-mi starea
De-a trece fără vină în lumină,
Prin văile uimirii, cugetarea
Își scutură stamină cu stamină.

Și crinul, cum de muzici se-nconjoară
Sclipind fiorduri de parfumuri rupte,
Îmi pare nesfârșirea că măsoară,
Cu albul încetând să se mai lupte.

(Din volumul *Rod invers*, autor Bortă Cătălin.)

George Nina ELIAN

Luni

părul ei mirosea a noapte a frig și a
fum de țigară

(ce liniște s-a făcut!...
aproape cât o-ntreagă singurătate)

pereții
sunt pereți doar în interior pe dinafară se
numesc ziduri

(vino să-ți arăt lumea
în care vei avea iluzia că trăiești: păzitorii
ordinii tocmai au
fugit de la locul crimei)

Între timp, sângele

ale mele-au fost toate pragurile ai mei toți
pereții ale mele toate șanțurile de toate
m-am izbit în toate-am murit și-n toate-am
înviat
a doua zi la amiază când soarele nici
măcar să dispari nu te lasă

între timp
sângele și-a schimbat sensul
de mers

[prieteni,
faceți-vă că nu (mai) exist!]

dar frunzele vor muri la fel
(ca și mine)
în fiecare toamnă:

atârând cu capul în jos
deasupra flăcărilor

Vineri

de ce vorbești (și cu cine) când
nimeni nu-ntreabă nimic?

(tot ce-ți pot oferi sunt singurătatea și
tristețea mea care nu-ți vor
mai fi de-acum înainte de niciun folos)

cuvinte-am învățat doar atâtea cât
să pot îngăima *te*
iubesc sau mi-e sete

(bucăți de ziduri picături
de apă
naufraziind pe
marile
amarele mări)

când sângele va fi incolor când nu
va mai rămâne nimic de găsit
seara se va-ntoarce-n lipsa noastră la
locul necunoscut amândurora

Sâmbătă

stai și aștepti
și uneori crezi că lumea ar putea să
sfârșească tocmai aici

în acest spațiu în acest
rest de imagin(ați)e

unde nu apa curge,
ci țărnel.

George Nina ELIAN (Costel Drejoi) s-a născut în 13 noiembrie 1964, la Slatina. A publicat volumele de versuri: *Lumina ca singurătate* (2013), *Ninsoarea se întorsese în cer...* (2016), *Fericirea din vecinătatea morții* (2018), *Timpul din afara ceasurilor* (2020), *Verdele ceai al miezului de noapte. Scrisori de dragoste* (2021), *Nimic altceva* (2022); *Grația cu care moare o frunză* (2023); *Aici, adică altundeva/ Adrenocrom 666* (2025).

Originea chipului

ea are pantofi cu tocuri
foarte înalte și foarte subțiri

spune: *să nu aprinzi focul și
nici lumina gunoierii nu vin
noaptea/ iartă-mă, domnule scenarist,
dar mi-a plăcut mult fraza asta!//*

sângele meu e negru și s-a
făcut precum granitul

(oh, mi-e așa de somn încât abia mai
respir frumusețea oaselor de mort încrucișate
ca niște spade la
căpătâiul destinului)

și totuși încă mai sunt un textier antum
ce scrie doar pentru muzicile ce niciodată nu
vor fi auzite

încă
mai
sunt

(un om pe cale să-și afle originea chipului
crescut în jurul palmei –

ca o mânășă)

Pantofii de mort (cei atât de ușori)

viețuiam la parterul unui bloc de desen
de piatră de gheață militar etcetera

alergam bezmetic din
oraș în oraș liniștea nu
era nicăieri

pantofii de mort (cei atât de ușori) de la
s. h. mi s-au rupt exact în dreptul bisericii
care-a zâmbit și mi-a zis:

*mai mult decât orice
într-o zi va fi somn și multă
îndestulătoare lumină*

la apusul soarelui și dimineața

toți stăteau cu capetele plecate fără
niciun motiv

la fel cum se sting ferestrele seara
înainte de somn
pe epiderma mea creponată

Un trai mult mai (sau așa ni se pare)

nimeni nu vine nimeni
nu pleacă ni
meni nu mișcă-n front toți tă
cem rumegând deasupra
blidului cu ni
mic traiul e astfel asigurat și mult mai
confortabil mult
mai lipsit
de riscuri (sau așa ni se pare) *europa li
beră* nici la münchen n-a mai
rămas nici

la praga *europa liberă* s-a
mutat de (peste) tot

Codruța VANCEA

Nani, pui de cufundaci

fiicele adulte știu să împartă pâinea egal.
între o mamă și un tată.
fiicele adulte nu judecă insecuritatea florilor înflorite subit în miezul iernii.
fiicele adulte nu trag cu arcul alergând pe cai sălbatici. în zburătoarele cu pui.
nu se tem de nesinceritatea celor mulți.
nu duc lipsă de curaj.
azi predau lecții de maturitate fiicelor. iubitoare de pui de cufundaci.
adorm în cântul meu de somn pe malul poveștilor.
învăț formula fericirii pe de rost. o spun mereu la manifestări publice în piețe. în parcuri. în
amfiteatre.
țin lângă mine sufletul de copil. îmbrățișat și învelit în cea mai frumoasă mantie de borangic.
țesută de lebedele din ținutul meu.
uneori îl întreb dacă îi este sete. bem apă amândoi din palmele făcute căuș ale unui personaj
coborât din cărțile lui Mark Twain.
rescriem istorii. descoperim teritorii pe harta complicată a firii.
vom pleca amândoi. pe câmpia cu poteci șerpuite.
spre nicăieri și niciodată.
poate azi. poate mâine.
îi voi cumpăra jucării. cupe de înghețată. fluturi. sănii. primăveri și ierni.
florile vor înflori subit în miezul iernii.
maci și margarete se vor așterne. gleznele vor simți atingerea și mângâierea. brățări ni se vor
împleti.
vom pleca amândoi spre Otera.
zeița primăverii.
în căutarea cufundacilor.
ce -și poartă puii obosiți pe spate.
spre nicăieri și niciodată.
poate azi. poate mâine.

Poeți din Oradea

Dimineți albe

lebede de foc stau pe lacuri albastre.
orice pas se închide într-un cerc. nimeni nu mai știe să deseneze

Codruța Adriana VANCEA s-a născut la : 07. 08. 1967 în Orașul Victoria, Jud. Brașov. Este absolventă a Facultății de Matematică-Informatică UBB Cluj Napoca în 1990,

PHD în Domeniul Matematică la UBB Cluj-Napoca din anul 2003. Locuiește în Oradea. Este analist programator la MaxIQ Computer și conferențiar universitar la Universitatea Oradea.

A debutat cu poezie în revista *Familia*, 2018 și a publicat în mai multe reviste literare, precum

Arca, Oltart, Steaua, România literară, Caiete Silvane, Convorbiri literare ș. a.

A publicat volumele: *Rafale de primăvară*, Editura Brumar, 2018 Timișoara; *Frumusețe tangențială*, Editura Minela, 2021 București; *Pietre albe*, Editura Clubul Mitteleuropa, 2022, Oravița; *Paravane de liniște*, Editura Limes, 2024, Cluj-Napoca. Cărțile i-au fost comentate în revistele: Vatra, Spații Culturale, Vâlcea Literară, Caiete Silvane, Litere, Răsunetul Cultural, Literadura, Oltart, Arte, Banchetul, Expres Cultural, Tribuna etc.

dreptunghiuri. se curbează toate vârfurile.
ține-mă de mână. sunt pe sârmă. dansez și nu
am aripi.

lumina îmi sparge dimineața în bulgări.
egali. mari. albi.
farmecul lor trăiește doar o zi.
zilele se scurg.
din depărtare vin alte lebede de foc.
lacul e la fel.
rece.
adânc și albastru.

Între ziduri mari

înăuntrul scenei totul e nemișcat.
ca într-o moarte deloc cumsecade.
a celor nevinovați.
nimic nu mai poate desface vreodată cordonul
ombilical înfășurat dublu. de gâtul unui prunc.
ziduri mari. încercuiesc teatrele vechi.

se joacă simultan. cu actori diferiți.
drame. tragedii. comedii.
Dumnezeu șterge lacrimi.
se aruncă viitorul pe ringul de dans.
pierdut între dansatorii sofisticăți își leagă șireturile.
nu mai am timp să număr filele jurnalului omului negru.
care și-a tot anunțat venirea. pe aceste meleaguri.
l-am așteptat înspăimântată de urzicătura plantelor culese de atâtea și atâtea femei nevrozate.
sfătoase.
cu rochii lungi și negre. fără bijuterii. strâmbe de spate.
nici caii nu vreau să-i privez de a lor libertate.
povara lor le-o iau eu. fără vreo grație.
nemurirea nu-mi vine bine.
înghit glucoză.
zilele trec.
printre iluzii întrevăd freamătul frunzelor delicate.
sunt doar un observator fin.
mă împac cu zidurile din teatrele vechi.
mă rotesc după soare.
blândețea lui îmi face bine.

De un albastru-verde intens

poți uide un pescăruș. al unei mări sărate. cu praștia și-o piatră.
la Marea Moartă salinitatea ridicată face viața în apă foarte dificilă.
nu-mi dau drumul în apă. fac băi de soare.
eu și Cleopatra ne întâlnim frecvent acolo. fiecare om care trece ne salută. din depărtare. pașnic
de parcă trăim o pace creștină.

noi două, una vie și una moartă.

respir greu fumul rachetelor de azi. conflictul militar s-a scrijelit rău pe pielea femeilor localnice.
nimeni nu vrea să ucidă pescăruși.

mor cu miile. Marea Moartă își pierde apele.

așa cum ne pierdem inocența. loviți de cruzimea jaguarilor în forma atrăgătoarelor pantere negre.
am cicatrici pe tălpile mele. de la umblatul pe cioburi de sticlă. am fost obligată să sângerez o

vreme. la Oceanul Indian m-am odihnit în formele indiene matematice ale lui Ramanujan.
cunosc singurătatea extremului punct dintr-o funcție.

sunt când la maxim când la minim în Marea Roșie.

în adâncuri sunt vie. printre recifurile tropicale de corali.

în tălpile goale vin spre tine. la fel de vie.

ajung în dimineața unei zile de vară.

fire de iarbă crudă îmi mângâie gleznelor. am pielea sărată.

părul mi-e liber.

port flori de alge.

în schimbări majore de culoare.

Taină de seară

în tainele caselor se lasă seara. vara aceasta nu-și vinde culorile. dintre noi doi tu ai plecat primul
pe muntele Athos.

eu am rămas pe aceeași barcă căutând-o pe Hera.

îmi arunc iubirile în ape. peștii mărunți le înfulecă.

privesc burțile lor albe. sătui de iubire. înoată în toate direcțiile.

mă cauți. bolnav și bătrân. coborât din munți.

încă mai pot respira prin plămânii mei adevărați. pot să-mi țin respirația când îmi săruți buzele

arse. de mistuitorul dor de puterea ta. de a mă pierde acolo unde mă potrivesc cel mai bine.
suntem cei mai nevinovați trădători de fericire.

îți lași capul în poala mea. sunt la fel. blândă și înlăcrimată când îți aud vorbele curgând moi
dinspre coapsele mele spre glezne.

devin o balerină. brusc. dansez pe plaja de sticlă. colorată.

și-n tainele caselor se aprind luminile.

deodată cu luna.

ce frumoasă mă vezi acum în razele ei.

ce puternic te simt când în brațe mă iei.

vara aceasta nu-și vinde culorile.

va străluci la fel și-n noiembrie.

o să vezi.

o să vezi.

flori și petale în grădini.

soare.

parfum de margarete.

castane coapte.

spice de grâu.

dulcele trandafir.

pomii.

merele coapte.

Ioana-Camelia SÎRBU

într-un interviu

mă privesc rar
când buzelor mele le dau ruj
mi-e teamă de ochii mei
nu mă ascult
nici când mă ceartă prietenele
între păcat și virtute
cu senzații cardiace

mă simt atât de puternică
la resuscitare iar căutarea
din cântecul lui Nina Simone – *Sinnerman*
măsoară
milimetrul pătrat al tăcerii
mă prinde de jugulară să mă ucidă

șoptiți iubire la cimitir
cu litere fermecate
aruncând pumni de pământ
flori artistice imaculate
ascundeți-mă de mine
acoperiți-mă

când voi trece prin valea morții

nu uita să îmi scrii mitul lui niciodată
scrie-mă
dă-mi altare ofrande jilțuri tractoare
răsaduri de grâu adoniși
voi sta la umbră privind rimat mat
fiecare majusculă
mândră sa fiu cultivată de tine

mă vei deznoda de toate integramele
și voi întineri mereu la margini
de minotauri

cândva poate voi fi privită
și prin cine sunt eu
un cuvânt scris în cuvântul meu
nu citită la început și la sfârșit de volum
nu citită pe diagonală
pe silabe parțiale

alți ochi din mine însămi
vor învăța privirea sfântului cititor
împletind îmbrățișări
la vămile văzduhului

doar aici mă poți auzi

și m-am pregătit de atâtea ori
când te vedeam
să nu te privesc
să nu te privesc
să nu vorbesc cu ochii tăi
îmi plăcea să te văd
pe sub genele cuvintelor
era mai multă distanță

sigur supraviețuiesc

teama să te compun din orice
nu mi-o doream
isteriile curgând inimi
te vor dori
cu toți eonii cu care am scris vreodată

acum vin muzele hoardele
în corabia lui Noe
și nu știu vâsli
decât cuvinte
așa bâjbâind
printre sunete mute...

și doar aici mă poți auzi

măsurători cuantice

și Totul se plimba în momentul acela cadastru
măsurat pe destin
să-ți confirmi cum te privesc când nu mă vezi
m-ai prins în flagrant
când definiția distanței se topește
pe malurile orizontului
ca un albastru mușcat de ploaie
cu buzele tale

senzația de ars se ascute în brațele tale
în care nu voi fi niciodată
pentru că distanța nu e o iluzie
e o certitudine verticală verificată
de un destin cadastru pentru labirint

până când devine incert
și sunt minotaur
un fel de paradox întins pe pâine
cu melodia unui sărut

pentru cadastru

frustrare virtuală

când descopăr că
oglinda e singura care mă vede
în realitate

mă simt virtuală
într-o lume fără miros

când mă privesc
când îmi îngrijesc picioarele
ce umblă pentru a bifa maimuțările cotidiene
când sunt bifată pe lista societății

Ioana-Camelia Sîrbu s-a născut la Oradea, în 11 Decembrie 1981. A absolvit Universitatea din Oradea, Colegiul Universitar de Institutori – profilul Sociopsiho-pedagogie, specializarea Institutori – educator de psihopedagogie specială.

A publicat volumul de poezii *Ceva-urile mele*, Râmnicu-Vâlcea, Editura Offsetcolor – 2008; *Conjugările iubirii*, carte premiată în cadrul proiectului Festivalul Internațional de Creație literară „Titel Constantinescu”, Râmnicu-Sărat, Editura Rafet – 2017; *Năpârlire cardiacă*, Timișoara, Editura Brumar – 2019; *Absintul abstract într-un pahar din beci*, Râmnicu-Sărat, Editura Rafet – 2025. E prezentă în mai multe antologii de poezie și a primit premii și mențiuni la diferite festivaluri literare.

nu știu dacă sunt prezentă într-adevăr
în lumea asta
deși cresc din pământ

în carnea mea plăcerea de a fi
e un mit
se zice că sunt muză
se zice că-s gorgonă
se zice că sunt imaginată
sunt

și cânt atâtea cuvinte
pentru oameni
fără urechi

spuneți-mi cum să sparg oglinda

cum i se va numi trofeul
celui care strânge
cel mai mult sânge
viață fără de moarte
tinerețe fără bătrânețe

să nu mai obosim oamenii
cu poveștile săracilor
sunt atât de multe povești cu fire de nisip
că nu le mai dăm voie
să fie unu câte unu câte unu câte unu

dar
unul fără celălalt nu putem
păși cu tălpile goale pe țarm

Paula V. BERGER

obsesia dorului

cu soarele din lună
îmi deschid ziua
frunzele, fruntea-mi unește cu țărnul
și calmul mării prinde lacrima în ecoul
surâsului
din care visul
își întoarce strigătul
pornind pe cicatricea timpului
iar dorul de leagănul copilăriei
prins pe temelia viei mă dezleagă din fuiorul
sunetelor
și totul e doar nisip,
mărunțit de cvartetul ce zidește legenda
obositei pietre
obsesia sărutului dintre mare și țărnm
un răspuns întors al nimbului munte

Paula V. Berger s-a născut în 28 iunie 1974, Oradea. Debutează editorial cu volumul *Crutoane – neajunsurile acestei lumi*, 2023, continuând cu *Iubirea din crutoane*, 2024, apoi *Gate 50*, scris sub pseudonim, Luck ViVa, în memoria tatălui. În prezent lucrează la volumul de poeme *Nemuritor*.

în-doi-elfi

ploaia era pe sfârșite
dorul era inodor
bucățile din ariile muzicale
doar clipe opale care pedepseau muzica ce
rodea
în locul calvarului izbutind să-și
redobândească raza

avidă de speranța creației umbrelor
care ștergeau fața obloanelor
spre atracția irezistibilă a deșertului
continuând cu arderea dunelor
atunci, alchimistul strunelor
planta inimioare pe imagini naturale
iar mai târziu, scorjit de vremuri cu timpuri
tornade
frumosul e urmărit, urât și ridiculizat
de demonii care stăpânesc sufletele coate-goale
spre purgatoriul deșertăciunilor

deseori

*deseori pierdem clipe și parfumul florilor,
răsăriturile și apusurile
plivitul buruienilor din straturile noi de prea
mult noroi
deseori uităm albul din prea mult exces de
culori
de nonvalori
de alergat după fluturi
uitând blândețea luminii din noi
deseori ne este frică să trecem dincolo de
ziduri și de ploi
să ne facem loc spre viața care încolțește prin
cărămizi
și ne trezește dezbrăcați de noi
deseori întâmplarea ne scapă
precum marea nisipul și zarea
iar noi, supușii intruși ai infinitului
răzvrățiții timpului, sfințirii și mitului
ne întrebăm iar:
– de ce vine-un val pe un alb fundal gol și
visceral?*

Mihnea Rădu

CURTA

noaptea în patul cadânei

dacă nu s-ar mai termina noaptea
și stelele nu ar cădea de pe cer
iar luna ar ține de cald trupurilor întrepătrunse
carnal
strigătul vântului înfîpt în noi
ne despică dorințele
ochii tăi luminează noaptea
stelele devin geloase
când mâna mea alunecă încet pe umărul tău
gol,
pline de pofte buzele mele
curg pe sânul tău
devenit cântec
în cântatul cocoșului

făgăduință hazardului

mă las pe mâna hazardului
e durerea înflorită
sub pașii mei
liniștea mea ignoră pașii tăi
pe genunchi răsfoiesc eternitatea
îi făgăduiesc că n-am să am vreo remușcare
aici nu sunt reguli în joc
te zăresc
nu ne atingem
nu ne vorbim
doar gustul ploii de vară
îmi zâmbește
sleit de puteri
mă îmbrac în mirosul cafelei

luciditatea îmi curge prin nări
e colorată în dungile curcubeului
îți simțeam umbra în palmă
măinile mele răsfoiesc
pe buzele tale eternitatea
oferta ta Carnală
lucește sub pașii mei
învingător la puncte hazardul

protest

ardem precum țigara
imaginare linii de orizont
ne îmbătăm cu apă rece,
ne facem că știm, când, de fapt, nu știm nimic
ne îndrăgostim de augustin doinaș
dăm din coate cât putem
ne plângem oful
ni-l spunem pe la gard
în fața bisericii
și asta, fără untdelemn
dăm lecții de moralitate într-o lume plină de
fumuri

frustrările, supărările și neîmplinirile
toate înfloresc ca un pocnet de bici
sub pașii noștri
furăm voalul de mireasă dimineții
șușotim pe la colțuri
seara protestăm nostalgici
plini de îndoieli
privim către cer
ardem ca o țigară

plăsmuim un vis
în oglinda asfințitului devenită țândări
ne așezăm amintirile precum cărțile în rafturi

Mihnea Radu Curta s-a născut în data de 03.11.2002 în Oradea. Este absolvent al C N „Mihai Eminescu” din Oradea, profilul biologie-chimie. În perioada 2021-2024 urmează studiile de licență la Universitatea din Groningen, Olanda, specializare în drept Internațional și european. În iulie 2025 a absolvit masterul în „Drept European în Context Global” la aceeași universitate.

Născut într-o familie de împătimiți ai cititului, cu mama Alina Curta care este profesor de limbă și literatură română, tânărul Mihnea Radu nu putea să nu fie contaminat de acest minunat „virus” – scrisul, după cum se exprimă poetul George Vidican.

A debutat cu o pagină de poeme în numărul pe luna martie al revistei *Caiete Silvane*.

pământescul pătimaș

focul arde în sobă
pereții odăii sunt limbi de lumină
pe mâinile obosite de trudă ale bunicii
se preling rugăciuni
pline de doruri
afară viscolește
o pasăre își desenează umbra
pe prispa târnațului
ascult razele lunii cum bat în geam
mă cufund în limbile de lumină a odăii
pământescul pătimaș
Nu mă feresc și nici nu mă tem
simt o inspirație divină
pe sticla geamului a înflorit noaptea
gata să cadă peste ochii mamei
lumescul mă cuprinde, mă înconjoară
focul arde în sobă
îmi domină privire
fără voia mea
împăturesc viscolul nopții
în dangătul clopotului
precum o șoaptă a iubitei

cadru de oscar

ciripitul păsărilor de la fereastra pictată de
rugină
a timpului
zdruncină tăcerea răsăritului
se așterne pe străzi, în odăi
în dangătul clopotului
primele raze de soare, sfioase ca o fată mare
își fac loc manierat, printre ramurile copacilor
satul deja s-au dezmeticit
pe notele joase a corului păsăresc
ghioceii sparg obrazul pământului
ei sunt liberi
aruncă înspre cer
imensitatea de alb a dimineții
sunt precum un personaj dintr-un basm de
Petre Ispirescu

pe prispa casei bății din palme
bunica
se înfășoară în mirosul de pâine coaptă
ce ne sparg nările
dimineța înfloreste în gălăgia copiilor
ei sunt liberi
foamea le potolește oboseala
tăcuți se prăbușesc în ochii bunicului

jinduind

mă frământă un dor
mă apasă
curge prin fereastra casei
se sprijină de brațul meu
între degete sparg clipele
precum bunica nucile de paști
îi spun să îmi dea pace
dar el se întoarce precum un boxior în ring
îi simt umbra desculță
jinduind după un sărut
ochii ei blânzi
precum foșnetul dorului
cad în palmele mele
îi simt buzele
precum răcoarea stropului de rouă sub tălpi

Icu CRĂCIUN

Capitolul 10

Nu mai avea nicio șansă s-o facă să se răzgândească.

Se zice că singurătatea este soră cu concentrarea, dar, în cazul lui, această vorbă nu se potrivea deloc. N-a învățat nicicum să trăiască fără ea. Sceptic, nemulțumit de sine și cu chipul năclăit de sudoare, cum să facă să nu mai tânjească și să mai gândească aidoma unui obsedat? Cum să nu-și mai facă iluzii, cum să nu-i pară rău, cum să mergi înainte dacă așteptările nu ți s-au împlinit? Amintirile i se roteau ca un carusel stricat. Chipul ei îl împresura din toate părțile. Magia a ținut doar o jumătate de an. Dincolo de idiosincraziile și prejudecățile inerente, suferea cumplit, dar n-avea cui să se mărturisească, nici măcar duhovnicului, ajuns la senectute, cât timp trăise; în rest, era de principiul că dacă te doare ceva e mai bine să taci, căci dușmanii te vor lovi exact în locul acela. Trăise asta chiar pe pielea lui. Provenea dintr-o familie nevoiașă, fără potențial financiar, l-a căutat, l-a obținut, dar uite că nu avea liniște și nici confort sufletesc. Trecuse prin greutăți mai mari, dar n-a vrut să le spună nimănui. N-a avut o copilărie nostalgic-idilică așa cum au avut alții, răsfățați ai sorții. Oricum, nu se regăsea în această lume anostă, zgrunțuroasă, cu care nu avea ce să mai împartă. Întotdeauna se vor găsi inși care să-ți zădărnicească dorințele. Inițial, a început să se precipite, apoi, aparent resemnat, câteva săptămâni a încercat s-o ignore ca și

când ar fi avut o boală ascunsă, dar n-a reușit. Pe el chiar îl durea faptul că îl ignorase, că refuza să-i răspundă mesajelor și mail-urilor. Lipsa de comunicare îl sufoca. Nu mai avea cu ce să-și purifice gândurile. Sentimentul inutilității este groaznic; îți apasă și-ți macină sufletul. În definitiv, trecutul nu poate fi schimbat. Nu te poți debarasa de cineva drag ca de un obiect, o piatră ori un sac de cartofi. Nu era vorba de încăpățănare, ci pur și simplu de voința ei. Cu siguranță, a dorit să scape de el, deși el ar fi vrut să îmbătrânească lângă ea. Se simțea marginalizat, nedreptățit și rănit ca un dulău dupos și năbădăios, hăituit degeaba. În zilele sedentare, gheața însingurării îi strângea capul ca o menghină ruginită. Era palid și supt. Cu pleoapele închise, se răsucea în jurul aceluiași focar de gânduri încălcite. Nu mai avea nici un rost să cântărească pe alții.

Pe vremuri, doar el își cunoștea sursa anxietăților sale și își înțelegea singurătatea. Când ajungi să te înăcrești într-ale vieții, vine un moment când nu-ți mai vine să ieși „în târg” de silă c-o să vezi aceleași mutre, îi spuse un fost dascăl, pensionar de vreo zece ani, căruia, acum, îi era frică să mai iasă pentru că n-o să-și mai vadă chipurile altor colegi trecuți în lumea umbrelor. Se apucase de recitat cu nesaț clasicii, terapie folosită când i s-a retras din viață nevastă-sa, a cărei aparență

Proza
Mișcării literare

energică l-a înșelat, și mult mai apoi, părinții, pe rând, tatăl, mâhnit fără melodramă, fiindcă îi paralizase partea stângă și rămase imobilizat la pat în ultimii șase ani de viață, mama cu un alzheimer înfricoșător, dezagreabil, alunecând în tristețe cu resorturile gândirii stricate, cu mintea răătăcită, privind neputincios la ultimul lor drum ca niște peregrini împovărați de gânduri ascunse. Acum, era obsedat de faptul că undeva citise că născuții în iarnă, cum era el, erau predispuși să dezvolte schizofrenia, așa cum devenise un amic, coleg de serviciu, după ce se pensionase. Dacă în copilărie și adolescență, cu exuberanțele lor vitale, citise literatură de duzină, ieftină, cu timpul a devenit mai selectiv și a început să nutrească ambiții nemăsurate. Acum, nu se putea obișnui cu însingurarea și avea gândirea deformată. Cândva, din citit și scris își făurise o cetate inexpugnabilă, care, realmente, l-a ajutat să supraviețuiască. Salvarea dobândită după boala nevindecabilă a soției cu ajutorul spiritului, rafinat, de data aceasta n-a mai dat roade. Dar, rămăsese același om imperfect căruia îi plăcea să alerge după himere. Deși nu dorea, treptat, treptat, frumoasele amintiri i se transformau în schelete fragile. I se dezlegau ca niște cai sălbatici cu zăbala-n gură, din copitele cărora sar scântei, care se zbat să se smulgă din hățuri să fie liberi. Spera să primească un semn de la ea, dar uite, au mai trecut încă cinci săptămâni și nimic. La drept vorbind, credea că distanța dintre ei va reveni la normal. Parcă avea gust de cenușă în gură. Nădăjduia s-o recâștige, apelând la altceva, un fel de resuscitare a ceea ce fusese frumos înainte. Nu era de mirare că trecutul poate fi preschimbat în prezent, că vor reînnoda ceea ce s-a deznodat. Nu-i era jenă de ceea ce a trăit alături de ea. La urma urmei, nimeni de pe lumea asta nu este scutit de dezamăgiri. Dar a lui era întemeiată ori nu? Nici în ruptul capului n-ar fi acceptat să se mute cu totul la el, dar nici el la ea. Chestiunea asta o discutaseră cu un curaj amețitor și înainte când erau pe bune. Ce a oferit el și ce a primit? Unde era mâna ce i-a împrăștiat părul și gândurile? Dacă aurul ruginește, înseamnă că nu a fost aur, iar dacă

dragostea se termină, înseamnă că nu a fost dragoste. Nu întotdeauna singurătatea este necesară, căci timpul este neiertător și devorator, de aceea, se simțea inconfortabil și refuza să se uite într-o oglindă, fără îndoială, nemăgulitoare. La urma urmei, a fost decizia ei, nu a lui, să nu mai continue.

Trebuia să învețe să trăiască fără amintirea ei, deși stăruia în memoria lui, să revină la rutina cotidiană de dinainte de a o cunoaște, dar ceva necunoscut începea să-i estompeze pofta de viață. Între timp, a aflat ce n-ar fi vrut să afle. Totul a sărit în aer, când, în sfârșit, după circa opt luni i-a trimis un mail în care îl anunța fără nici un fel de gând ascuns că are un prieten mult mai tânăr decât ea și că se înțelege bine cu el. Mai clar nu se putea: nu-l mai dorea în viața ei de deasupra pământului, așadar, prezența lui nu mai era agreată, de cum prețuită. O fi fost un bărbat prozaic și posesiv? se întreabă descurajat în primele fracțiuni de secundă. Răscolit de întrebări și gânduri, viermele regretului își arătase capul hâd, gelatinos și își dăduse seama că din clipa aceea comunicarea dintre ei este imposibilă. Cu toate că moartea nu intra în preocupările sale, toate s-au adunat în inima lui. Nu avea pe nimeni să-i ridice necondiționat moralul înstrăinat, să-i aline și să-i mângâie auzul. Încercănat de obsesii, se simțea deformat și strivit parcă de tocul unei femei necunoscute. Și câtă încredere a avut! Nimic nu mai putea fi recuperat. Cu simțurile încordate și dilatate și cu sufletul zburciat, demn de compasiune, începuse să-și răsfoiască experiențele pe sărite cu o furie nesecată. Faptul că l-a lăsat să ricoșeze din viața ei ca o bilă de snooker atinsă din greșală îl durea și ofta ca Sisif când făcea popasuri dese. Ajunsese, cum se zice, în faza crepusculară, uzat fizic și psihic, într-o depresie severă, având accese de revoltă în van, debitând adevăruri eterne pe care nu le mai înțelegea nici el. Cu credința pierdută și privirea apoasă și inexpresivă, nu mai era omul răbdător și tenace de altădată. Îl cuprinsese o tristețe grea, de neîndepărtat, nemaiputând să-și ordoneze gândurile pentru o ieșire decentă din viață. Trăia rușinea copleșitoare a

respingerii și abandonului cu toată ființa sa, dar se întreba dacă îi va lipsi prezența după trecerea lui dincolo. Cei singuri nu se pot niciodată odihni. Pe deasupra, semnele bătrâneții veniseră într-un moment foarte nepotrivit. Părul îi încărunțise total într-o singură noapte. Oricum, nimeni nu mai depindea de el. Există și răni care nu se vindecă. Pentru el, furtuna n-a trecut și nici primăvara n-a sosit. Îi venea să urle: „Nu am pentru cine să trăiesc!”. Nu mai avea putere să reziste.

Apoi, s-a cufundat într-o cădere psihică cruntă, irecuperabilă, cu tulburări de atenție și tribulații aiuritoare, nemaiaivând la cine și la ce să apeleze, punându-și sigiliu pe sufletul său bolnav de dragoste. Toate astea l-au schimbat mult, până la depersonalizare. Nu-și putea controla emoțiile, neavând cum să se salveze. Cu privirea în gol, se aprindea și se stingea din te miri ce ca o candelă în bătaia vântului ca să salveze puțina lumină din ea. Se vedea cu ochiul liber că era predispus la instabilitate psihică ca un dezaxat cu excese de paranoia extreme și vorbire dezarticulată. Minte nu-i mai era aliniată cu sufletul. Cât fusese lucid, luase somnifere și calmante cu pumnul. Acum nu mai ia nimic, crede că este pândit întruna de primejdii. Somnul îi devenise un simplu exercițiu de supraviețuire. Nu s-a putut obișnui cu absența ei din viața lui. Nu mai avea nici energie să se ridice din nou, nu mai era nici conectat la realitate. Până și patul nu-i mai era prietenos ca înainte. Avea umerii gheboșați, gâtul tras în față de un cap buhăit, iar brațele parcă i se scurtaseră. Deceționat, mofturos și indecis, cu debandadă în mintea încrâncenată și cu vocea cavernoasă, în ultimul timp predispus la A.V.C., refuza somnul pe îndelete, așezat și trudit. „Rostul nopții este să te odihnești, nu să te gândești, pribegind cu sufletul în locuri pustii” îi spusese cândva tatăl său. În întuneric, până și umbra te părăsește. Năpădit de șubrezeniile trupului, arătând nesiguranță în deplasare, avea coșmaruri și halucinații devastatoare, re trăia severitatea și asprimea tatălui din copilărie, fiind fulgerat de gânduri nelimpzite și dezlănate, privirea tulburătoare și buzele serbede, ceva straniu îi

huruia în cap ca niște gheare de lilieci ce-i scotocesc creierul, iar în sufletul plin de bătăături, ostent și măcinat, i se insinua o tristețe de nedescris; nimeni nu i-o înțelegea. Niște vene subțiri, transparente, îi apăruseră ca din senin la tâmples. Era înfiorător de slab și de descărnat. Chinuit în gând și în suflet, avea impresia că toată lumea avea ceva cu el și că, din când în când, o mulțime de demoni cu niște ochi străini, curioși și avizi i se arată în fereastră și îi rânjesc primejdios. Nu-i vorbă, pentru mulți, nu fusese el o fire deschisă și comunicativă nici înainte. Se îngropase în sine ca într-un mormânt. Câteodată, pășea ezitant și sfios ca un dulău speriat, gesticulând dezordonat, îngânând cuvinte fără noimă, cu o alură absentă și privirea stinsă și uscată, îngropată în deznădejde și sufletul sfâșiat, țândări, vorbea gutural și stălcit, sugrumat, ca un om al străzii mut și ursuz, lovit de nenoroc. Altădată, vorbea răstit și monosilabic, fără noimă, că te temei de el. Scos din cronologia obișnuitului, nu mai era cel de altădată, politicos și blând, dădea senzația că și-a uitat trupul în altă cameră. Propozițiile i se stingeau înainte de a se încheia ca și când ar fi fost bătuit de toate bolile de pe lumea asta. Minte nu mai avea gânduri, i se strângea în cap ca un arici atins cu varga. Nu se împăca nici cu cei apropiați cu vizitele lor consolatoare, care, cu inima strânsă, îl priveau cu suspiciune și îl tratau ca pe o epavă umană cu reacții imprevizibile, și, în consecință, nimeni nu l-a mai căutat; pentru ei, viața a intrat în firescul cotidian, nu mai era nimic de făcut. Se înstrăinaseră cu mult înainte de săptămânile acestea. Cu toate că nu-l mai atingeau ce gândesc alții despre el, lumea lui se amesteca, fără să vrea, cu fragmente de realitate și de amintiri. Trecut de miezul vieții, nu avea cu cine să-și odihnească gândurile, ori să-i strecoare măcar o vorbă bună. Era total depășit, într-o stare depresivă de nedescris și cu sufletul răvășit ca un prizonier neuroastenic dintr-o rezervă de spital cu mobilier strict necesar. Delira, bâiguia încurcat vorbe numai de el înțelese și, din când, icnea cu trupul parcă scuturat de convulsii. Nu a putut rezista

indiferenței. În preajma lui, se simțea mirosul unei însingurări finale. Apusurile deveneau din ce în ce mai deprimante până la venirea nopții plângătoare, vorba poetului, iar în încăpere se așternea o tăcere tristă în timp ce creierul îi hârâia ca o moară hodorogită. Încet, încet, lumina se stinge din el. La asta se adăuga mîzga cotidianului care-i otrăvea și mai tare timpul ca o ofensă josnică, iremediabilă și indezirabilă. Devenise un om chinuit, deprimat și pustiit, ca unul care nu dorea să-și aducă aminte de nimic; acest chin nu mai putea fi anulat. În mintea și sufletul lui, nevindecă, se înghesuiau, se suprapuneau, se amestecau și se înlănțuiau de-a valma hăuri peste hăuri, fără sfârșit. Oasele, goale, i se ciocneau în trupul chircit și schimonosit. Era greu de-l descris. Depășit de situație, cu obrajii descărnați și cu mintea golită, nu mai era conectat la realitate. Nu mai avea ordine în gânduri. Avea impresia că îl urmărea cineva. Toate punțile din jurul lui s-au prăbușit. Pierduse legătura cu el însuși, nu mai era nimic de comentat. Pentru el, tot ce fusese frumos murise, dar nu-și dădea seama că-l așteaptă sărutul morții. Cui are să-i lipsească? Va rămânea în inima lui, dar nu în viața lui, în tangajul acestor zile și nopți zăvorâte în solitudine. Întrebarea asta îi paralizase gândurile. Refuza să-și părăsească patul. Nu mai avea nevoie de nicio metodă cuantică care să-i încetinească ceasul biologic. Nu mai suferea forfota străzii, agitația și stridența. Ce să-i ceară vieții? Inevitabilul nu mai putea fi păcălit. Îl părăsiseră toți, până și gândurile.

Sufletul este „oaspete și însoțitor al trupului”, cum ar zice un filozof, care pleacă odată cu retragerea din viață. Ce nu vindecă viața, sigur vindecă moartea, își zise într-o frântură de luciditate, căci numai așa, durerea, întristarea și suspinarea vor dispărea, ascunzându-se în cerul înalt, cald și primitiv, cum rostesc preoții la înmormântări. Tras la față, cu ochii încercănați și fața palidă și cu

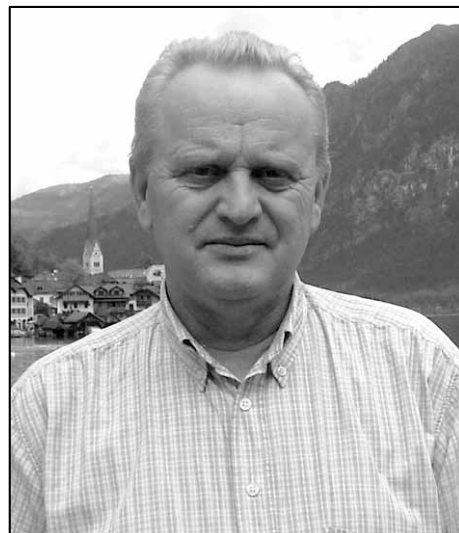
hainele desperecheate, într-o străfulgerare de o milisecundă, cu mare efort, se întâlnise cu el însuși și se gândise că în ziarul local județean o să apară un necrolog care va suna așa: „Cu multă durere în suflet, aducem la cunoștința prietenilor și cunoscuților plecarea dintre noi, în data X, a celui care a fost... Corpul neînsuflețit va fi depus la capelă. Slujba de priveghi va fi marți, 25 aprilie, ora 18:30, iar slujba de înmormântare va fi miercuri, ora 12. Fie-i țărâna ușoară și memoria binecuvântată”. Semnat: „Familia îndurerată”. Nimeni nu se va alarma odată cu dispariția sa. Cu siguranță, când cadavrul lui nici nu va fi răcit bine, „corbii” își vor începe să-și facă treaba. Apoi, uitarea se va așterne peste tot. Chiar așa a fost. Nu dorise să-și ia rămas-bun de la nimeni. N-a dat nici un semn că s-ar teme de moarte. În mintea lui, ispita neagră se strecura ca o omidă verde și grasă. Dar el nu va înceta s-o iubească și acolo. Neîmpăcat, cu mintea împăinjenită și gândurile suspendate, regreta că lumea poate exista și fără el. Săptămâna începuse sub auspicii sumbre. Nu știa dacă ușa se deschide spre înăuntru sau spre în afară. Parcă nici nu ar fi existat. Lumina scăpăra în bezna despăcată de o lumânare aprinsă de o mână necunoscută. Încetase să mai respire.

Zilele se duceau spre iarnă. În încăperea austeră, faldurile reci ale draperiilor cărămizii tresăreau purtându-i taina temătoare sub pleopa neluminată. Ziua se terminase, era una cu noaptea și n-avea sfârșit. Aici, se adunase pustiul întregii lumi și fumea solitar. O avalanșă de sunete deznădăjduite și dezarticulate spinteca văzduhul cenușiu. Nimic nu durează veșnic. Orice viață își are misterele ei. Până și întunericul își are lumina sa.

Niște nori cenușii dominaseră câteva stele stinghere din niște constelații îndepărtate. La orizontul brumos, o geană îngustă de lumină anunța zorile ca o mângâiere pe obrazul unui copil de o frumusețe stranie.

(fragment din romanul *Octombrie*, în curs de apariție)

Leon-Iosif GRAPINI

Mirele erou

Ai spălat și ai țesălat animalul, se aude răspicată, chiar amenințătoare, întrebarea, bărbatul, culcat pe o parte în pat, cu mâna sub cap, crede că e interpelat în vis de un înger, se miră, mirare îndreptățită, doar știe că îngerii nu au nervozități și nici nu ți se adresează cu voce spăimoasă, poate e un diavol, își spune în gând, abia când întrebarea, strigată a doua oară, e însoțită de o hurducătură zdravănă, își dă seama că nu visează, că lucrurile se petrec aieva, că bănuiala s-a adeverit, e un diavol în carne și oase, nevasta lui, care, proțăpită lângă pat, cu mâinile în șolduri, îi aruncă nu doar întrebarea, ci și niște priviri fulgerătoare, prevestitoare de rău, sare omul ca fript, Ba, am uitat, amu mă duc, și iese glonț pe ușă, bine face, nu mai era mult și se alegea nu doar cu vorbe strigate, ci și cu vreo păruială, veți zice greu de crezut una ca asta, un bărbat să fugă din calea nevestei de teama unei păruieli, ați înțelege pe deplin dacă ați vedea-o cât îi de multă și de mare ea și cât de pirpiriu și sfrijit este el. Omul s-a precipitat nu doar de teama consoartei, ci și din altă pricină, peste trei zile, în sat, va avea loc cea mai mare sărbătoare a acestui început de vară, un ceremonial desfășurat cu mare fast la care el va fi vedeta, nu bărbatul ieșit glonț pe ușă va fi vedeta, ci animalul rămas nespălat și nețesălat, da, nu vă mirați, după cum se va vedea mai încolo va fi nu doar vedetă, va fi un mire, un erou, ba, mai mult, un zeu, nu-l numim noi așa, ci sătenii, cât privește asocierea celor două cuvinte, mire și erou, extrapolând, am face doar o singură

remarcă, când s-a însurat pirpiriul din poveste cu uriașa lui mireasă s-a dovedit un adevărat erou. El crede cu totul altceva, că a fost un bou. Îl lăsăm pe om să-și spele și să-și țesale dobitocul, gândindu-se că numai un dobitoc poate uita mult așteptatul ceremonial, și oferim câteva lămuriri.

De Rusalii, în sat are loc un obicei rămas din moși-strămoși, gospodarii de frunte aleg un bou care-i mai arătos ca să fie eroul sărbătorii, va fi purtat cu fală pe drumul principal și pe ulițele așezării, în fruntea unui alai alcătuit din mai toți sătenii. Că-i cel mai arătos e una, dar animalul trebuie să răspundă și altor cerințe obligatorii, firesc, doar va fi un erou, să fie alb, cum boi albi rar se găsesc, se acceptă și unul bălțat, altfel tot ceremonialul se duce de râpă, să aibă coarne lungi, ascuțite, boante îi afectează imaginea, ar fi ca un erou pe câmpul de luptă cu țeva armei îndoită ori cu baioneta ruptă, și suficient de îndepărtate încât să încapă între ele frumoasa cunună, împletită din bărbănoc și flori de câmp, pe care animalul o va purta cu măreție pe cap. Mulți se vor întreba de ce nu se alege un taur, le răspundem că ultima condiție taurul nu o poate îndeplini, să fie blând, să poată fi purtat prin mulțime cu ușurință, fără teama de a fi scăpat din mână. Animalul ales trebuie neapărat să aparțină unuia dintre marii gospodari ai satului. Aici, unde ne găsim cu povestea, gospodari sunt, nimic de zis, mulți își lucrează pământul ca și înaintașii lor, ară, seamănă, prășesc, culeg, fac fân, transportă roadele câmpului, dar au

tractoare și utilaje adecvate, câțiva mai țin în grajd și leagă la car unul sau doi cai, însă boi nu vezi nici să dai în bobi, din câți au fost altădată a rămas doar unul, cel al pirpiriului, nu e nici alb, nici bălțat, e roșcat, dar măcar e bou, nu vacă, da, da, nu râdeți, și în satul vecin ceremonialul are loc în fiecare an, însă oamenii de acolo, cum nici ei nu mai au boi, au hotărât să înlocuiască eroul cu o eroină, deoarece vaci încă mai țin, și albe, și bălțate, și mari, cu coarne lungi, dacă nu ești atent la alte detalii, ușor poți confunda vaca împodobită cu un bou, așa că sătenii noștri țin cu dinții de ultimul bou rămas să ducă mai departe tradiția. Pirpiriul nu-i gospodar de frunte în sat, a renunțat la animale rând pe rând, nu mai sunt rentabile, laptele de vacă nu are căutare, adică are, dar nu cel muls în șiștar, ci laptele ambalat în cutie, carnea proaspătă de vită nu se mai cumpără, sunt pline magazinele de cârnuri și preparate care mai de care mai apetisante, lâna de oaie s-a adunat an de an și i-a umplut podul casei, nimeni nu-i interesat de ea, cine să mai toarcă și să țeasă azi pănură ori covoare, satul e plin de doamne, nu au mai mult de opt-zece clase, dar au haine domnești și aere, nu vezi una tânără cu basma pe cap, toate-s tunse și coafate, până și muiera lui și-a tăiat părul, se fardează strident și poartă unghii lungi și vopsite, cum să mai mulgă o vacă, nu are cum, așa că bietul om le-a vândut ori le-a tăiat, a rămas în bătătură cu boul roșcat și bătrân, l-ar fi dat și pe el la abator, însă oamenii l-au rugat să-l țină, îi umplu podul șurii cu fân în fiecare an, ba îl și plătesc pentru îngrijirea animalului, boul, fie vară, fie iarnă, stă în grajd, mănâncă fân și rumegă, cum stăpânul și-a vândut fânețele și bucățile de pământ arabil ca să-și poată înălța și renova casa pe placul nevastei, nu e folosit la lucrul câmpului, dacă tot nu e de niciun folos pe lângă casă, a zis stăpânul, ar putea măcar vara să fie dus în munte, cu alte bovine, cum e obiceiul, însă riscul ar fi mare, au replicat sătenii, ar putea da peste el un urs voinic, bătrân cum e, i-ar cădea ușor pradă.

Ritualul impune alegerea animalului și a cetei de feciori cu două săptămâni înainte de marea sărbătoare, cum animalul e ales de câțiva ani, rămâne de îndeplinit a doua cerință. Feciori mai sunt în sat, nu toți au ales viața de

la oraș pe cont propriu ori pe cheltuiala părinților, însă tinerii, patru la număr, aleși dintre cei mai harnici și vânjoși, vânjoși, căci au de strunit animalul dacă o ia razna, să sperăm că nu va fi cazul la această sărbătoare, doar eroul nostru nu e la prima lui reprezentație, revenim, cei patru, în noaptea premergătoare ceremoniei, trebuie să stea izolați, și ei, și boul, în afara satului, într-o poieniță, să facă din scoarță de cireș sălbatic curele, coifuri și măști, să împletească cununa ce va împodobi capul zeului și să-l păzească pe zeu în vreme ce paște iarba fragedă și suculentă. Ei însă ar prefera să se izoleze la barul din capătul satului, deschis toată noaptea, unde pot și juca păcănele, pot și ciupi de coapse barmanița care nu face nazuri, cum să facă, deși e încă în floarea vârstei e văduvă, a pus pe picioare barul la ieșirea din localitate pentru a se feri de gura satului, știe ea ce are de ferit, la bar, peste noapte, mai trag și unii lucrători la pădure duși de acasă cu săptămâna, cum să nu tragă, căci și barmanița se lasă trasă, dar să nu lungim povestea, până la urmă, îmboldiți de convingeri ori constrângeri, s-au găsit patru flăcăi să-și petreacă noaptea făcând de strajă la viitorul mire dus la păscut, având grijă să aducă pe șest băutură și țigări, ce să faci o noapte întreagă după ce gați curelele, coifurile, măștile și cununa, bei un păhărel, faci o țigară și stai la povești, mai afli una, alta, mai exact, despre una și alta cărora nu le pasă de gura satului și se lasă trase și împinse, bârfe de bărbați, uneori, bârfa femeilor e nimic pe lângă cea a bărbaților. Bine le-ar fi fost în satul învecinat, acolo feciorii nu au de confecționat măști, curele și câte și mai câte, adună flori și spice de grâu pentru cunună, nu singuri, ci împreună cu patru fete, alese pe sprânceană, numite druște, să stai noaptea lângă un foc, să faci coif din coajă de cireș, să aduni pe băjbăite flori și să împletești cunună, atent să nu o ia boul la sănătoasa, apoi asta te poate scoate din boii tăi, dincolo-i altă viață, mai o glumă deocheată, mai o ciupitură, un sărut pe furiș, ba, poate, și o tăvăleală nevinovată în lan, altfel culegi flori și spice și le împletești împreună cu o codană, degetele se ating, senzațiile plăcute și dorite te cuprind, ce vreți, oameni deschiși la minte

vecinii, nu ca ai noștri, nu spunem noi, ci băietanii porniți la drum spre bătătura zeului.

Gata-i boul, întreabă unul dintre tinerii gătiți în straie populare, opriți în fața porții gospodarului, îl numim așa de vreme ce sătenii l-au ales, Gata dară, îi spălat și țesălat, în care poiană vreți să vă duceți, Apoi, vom vedea noi în care, Ar fi bine să mergeți în Poiana Rotundă, acolo-i învățat, îi iarba mai zemoasă și nu-i nici drum lung, să nu se trudească prea tare, Așa vom face, nici noi nu vrem să ne ostenim peste măsură, avem o noapte lungă înainte. Omul scoate dobitocul din grajd, flăcăii îl mână din urmă. Până ajung ei în poiană, să răspundem unor eventuale întrebări, cireși sălbatici încă sunt în jurul poienilor din preajma așezării, moșii și strămoșii au fost precauți, au tot plantat cireși, ba s-au mai însămânțat și singuri, cireșii, vreascuri să facă și să întrețină focul se găsesc din abundență, cei care exploatează pădurile nu se îngrijesc să lase locul curat, timp pierdut și câștig zero, vremea e frumoasă, va fi o noapte înstelată, fără risc de ploi care să le stingă focul, să ude flăcăii până la piele și pielea animalului, chiar și mâine se anunță o zi însorită, ceremonialul nu va avea de suferit nicicum, nădăjduim că zeul nu va da ortul popii în această noapte, hrănit numai cu fân se poate umfla de atâta iarbă fragedă păscută, bașca unde mai pui că e și bătrân, nu poți știi niciodată.

Când se crapă de ziuă, focul încă arde, mirele paște, ne-am făcut griji fără rost, feciorii, cu toate lucrurile de trebuință pentru mascarea lor terminate, dovadă că au fost harnici, încă mai sporovăiesc în jurul flăcărilor, ce-i drept, cam anemice, li se mai împleticește limba în gură de la atâtea păhărele și li se închid ochii de somn, discută mai mult ca să nu adoarmă, Mă, voi știți că e o onoare pentru noi să fim aleși în ceată, Poate pentru tine, pe mine nu mă încălzește cu nimic, mi-a spus tata că de nu vin nu mai văd un leuț de la el, Și că astăzi noi vom fi personaje sacre în ceremonial, Adică cum, Adică personaje sfinte, Apoi, la cât am băut și ce prostii am scos pe gură eu zic că numai sfinți nu suntem, Și că noi îl apărăm pe zeul mire, Adică pe bou, Da, îl apărăm de rele și luăm parte alături de el la o ceremonie cu înțelesuri mitologice și religioase, sărbătorim lumina soarelui care va coborî forțe

vindecătoare asupra oamenilor și a animalelor, ne va aduce belșug și bunăstare în sat, Careva să-i taie macaroana la asta, mă, eu cred că tu te-ai îmbătat mai tare decât noi, hai să ne strângem catrafusele și să o luăm la vale, dacă îl mai ascultăm mult sigur ne prinde somnul și se duce dracului toată munca noastră și ceremonia.

Gospodinele, cele în vârstă, desigur, care încă mai îndrăgesc țesăturile și cusăturile tradiționale se întrec care mai de care să vină în ograda pirpiriului cu covoare de lână înflorate, cu fețe de masă țesute ori cusute cu flori sau motive, fetele aduc panglici multicolore, clopoței și brăie tricolore, pe acestea din urmă le vor purta flăcăii din ceată, nu ne îngrijorăm din pricina lor, aerul răcoros și drumul de întoarcere le va spulbera beția și-i va înviora, oricum, ochii împăienjeniți de somn și de băutură vor fi ascunși sub mască, așa încât își vor putea juca, în fruntea alaiului, rolul de personaje sacre, ca să folosim vorbele unuia dintre ei. Cum fiecare dintre țesături și cusături îți ia ochii, e greu să alegem cea mai frumoasă dintre ele, alegerea, în satul vecin, o fac druștele, aici, din lipsă de precizări ritualice, ca să evite certuri inutile, de această dată femeile l-au rugat pe gospodar să aleagă el, ți-ai găsit, soția lui, aducându-și aminte că și ea are rol de gospodină, l-a împins cât colo și, căutând și găsind un criteriu în minte, a ales un covor ale cărui flori se asortau cel mai bine cu fardul și cu unghiile ei vopsite. Au ajuns flăcăii și boul, ei, gata mascați, cu coifurile pe cap, cu măștile trase pe față, cu curelele legate peste mijloc, boul, parcă mai gras, țesălat, nu părea a fi chiar așa de bătrân, fetele i-au pus covorul în spinare, clopoței în vârful coarnelor, i-au prins panglicele multicolore, tinerii au adus crucea de anul trecut bătută într-un cui pe peretele grajdului, i-au așezat-o pe creștet, legând-o cu sfori, peste care au prins cununa de flori, așa împodobit, ca un pom de Crăciun, nu-ți dai seama dacă e bou ori vacă, mai mult ca sigur pe asta s-au bazat vecinii lor de pe vale când au hotărât să schimbe zeul cu o zeiță. Cum slujba de la biserică s-a terminat, drumul s-a umplut de moșnegi și babe, bărbați și neveste, feciori și fete și de o droaie de copii, fără aceștia din urmă ceremonialul nu-și are rostul, consideră localnicii, trebuie văzut de mic, ținut minte și dus mai departe, cum, de regulă, întâmplările neplăcute le uităm mai greu, ceea ce se va

întâmpla azi cu siguranță nu va fi uitat de săteni, dar să nu anticipăm.

Alaiul s-a pus în mișcare, având în frunte pe cei patru feciori mascați, câte doi de o parte și de alta a mirelui, pe traseu se vor năpusti asupra babelor și a copiilor, gesticulând în fel și chip și strigând cât îi țin bojocii, spre ai speria, babele își vor scuipa în sân și își vor face cruci largi și repetate, copiii, speriați de draci, vor face ca toți dracii, urmează perechi de flăcăi și fete, ei poartă arme, nu vă impacientați, sunt doar niște puști de lemn, cumva trebuie să le dea o întrebuintare și astăzi, în vremuri de tristă amintire erau folosite la pregătirea premilitară, dacă nu folosesc pușca, își folosesc gura, chiuie de se aude până dincolo de barul din capătul satului, dacă ei chiuie, și ele, fetele, trebuie să-și aducă aportul cumva, cântă, fiecare cum știe și cum poate, când mai multe glasuri se împletesc într-unul singur, afonii trec nevăzuți, chiuiturile și cântecele nu-s pentru distracție, cum s-ar putea crede, ci pentru alungarea duhurilor rele, la asta ajută și apa sfințită stropită cu dărnicie de preot pe traseu, și pentru chemarea țărilor cerești aducătoare de rodnicie pământului și de bunăstare stăpânilor lui, vin la rând lăutarii, doar nu ați crezut că fetele cântă fără a fi acompaniate, acordurile de vioară, de acordeon și de clarinet, dacă posesorul instrumentului din urmă a ieșit din spital și poate umbla, dau forță și armonie cântecelor, ba mai și ascund vocile răgușite ori lipsite de muzicalitate, urmează preotul înconjurat de gospodarii de frunte ai satului, pirpiriul e printre ei, nu-l pot supăra, și anul viitor au nevoie de animalul lui, în fine, mulțimea adunată întregeste alaiul. Boul este plimbat, așa cum ați aflat deja, pe toate drumurile localității, apoi este dus la poalele dealului celui mai mic din apropiere, e cel mai mic, însă e mult de urcat până în vârf, greu la deal cu boii mici, boul nostru mic nu e, bătrân da, așadar, tinerii îl urcă doar până la jumătatea pantei și-l mână la vale, unde așteaptă fetele dornice de măritat, tradiția ne spune că fata care va reuși să strunească animalul prinzându-l de ambele coarne se va mărita în acel an, boul e blând, ne așteptăm ca toate pretendentele la măritiş să poată prinde în mâini coarnele, dar feciorii mascați au un truc, nu e găselnița lor, așa cere ritualul, îi dau animalului să bea o sticlă de bere

și una de apă, băutura îl agită, când o ia la vale se înfurie tot mai tare cu fiecare pas, se trezește în el taurul care era odată, pe vremuri drumul deal-vale se repeta de câteva ori, atunci multe tinere se înghesuiau să-și pună pirostriile pe cap cât mai curând posibil, astăzi numărul lor s-a micșorat, iubirea nu mai are nevoie de cununie, tinerii de azi preferă dragostea liberă, fără constrângeri legale și religioase, așadar, azi dacă sunt înșirate la poalele dealului patru, cinci fete gata să-și încerce norocul, noroc a avut numai una, cumva a reușit să prindă mirele furios de ambele coarne, dacă se va mărita în acest an încă nu știm, știm însă că învingătoarea de acum patru ani nu și-a găsit mire nici în ziua de astăzi.

Întors la casa gospodarului, alaiul, bine subțiat, întrucât la căminul cultural a început deja spectacolul prilejuit de această sărbătoare, pe scena căruia evoluează și câțiva maneliști arhicunoscuți, revine în curtea gospodarului, unde tronează o masă încărcată cu prăjituri, cozonaci și băuturi, nu le-a pregătit nevasta pirpiriului, asta mai lipsea, să-și rupă vreo unghie prin cuptorul sobei ori să i se întindă rimelul pe față de la fum și de la căldură, au fost aduse de gospodinele venite cu țesături și cusături, suita, cu boul în frunte, înconjoară masa de trei ori, eroul zilei este dus în grajd, crucea e așezată din nou la locul ei, prin urmare poate începe petrecerea, nu înainte de a apărea ca din senin câteva neveste cu găleți pline ochi de apă și de a le arunca asupra flăcăilor și a fetelor, pentru rodnicia pământului, nu pentru enervarea lor, rodnicia încă nu o putem vedea, enervarea da, mulți dintre cei uzi learcă au plecat supărați și nervoși acasă, oricum prăjiturile nu ajungeau la toată lumea, băutura da, chiar va și întrece, ce va întrece va fi a gospodarului, cumva trebuie să acopere paguba avută, încă nu a început bine petrecerea că pirpiriul iese strigând în gura mare că i-a murit animalul, de la iarbă, de la bere, de la efort, cine știe, cei de față au rămas descumpăniți, zeii nu mor, unora le-a și trecut prin minte ceremonialul din satul vecin și și-au spus în gând că nu-i mare bai, de plâns nu a plâns decât fata care a biruit animalul, nu știa dacă izbânda ei va mai avea finalitate ori ba dacă a murit mirele înainte de a se încheia ceremonialul, ritualul nu face referiri în acest sens.

Catinca DRĂGHIESCU

„Privește cerul”

Într-o zi n-o să mai văd aceste străzi zilnic
Învăț engleză, învăț franceză ca să plec
(Visul tinereții)
Să trăiesc alte amintiri,
Să mă-mbăt cu o cultură care nu-mi aparține.

Dar 16 ani numai Bucureștiul l-am trăit,
Am trăit un 10 și un 6 numai în sectorul 6
Unde poluarea a fost afundată de ciment înflorit,
Unde drumul se ascunde în spatele blocurilor comuniste
Unde blocurile roz, albastru, galben pentru Revoluție
Ascund pete de gri ațipit,
Ațipit sub cearcănele mele dimineața când trebuie să mă trezesc,
Să traversez strada, să trec prin Sibiul din Drumul Taberei.

Nu-mi pot imagina o zi în care
România nu va fi o groapă în forma de pește pe asfalt,
Steagul pe care-l văd zilnic nu va fi o pictură la poalele turnului însângerat din Moghioroș,
Nimeni nu-mi va spune „privește cerul” – și atunci eu îl voi fi uitat,
Nu voi alerga după 368 sau 69, sperând că ajung acasă devreme,
Gustul shaormei de la 34 va fi doar o beatitudine nostalgică,
Parcul Ciuperca nu va mai răsări după blocul lui buni,
Iar la geam nu voi mai simți aceeași ochi verzi pictați pe o pânză multicromatică fără sfârșit.

Pescărușii veșnic treji nu-mi vor mai fi alarmele mele de încredere,
Iar la ora 8 seara nu voi mai cumpăra bunătăți de la magazinul non stop
Așa cum făceam când mă stresam pentru Evaluare.
Nu voi mai vedea verdele deschis și portocaliul înrămat pe retina-mi al Auchan-ului.
Și nu-mi voi mai petrece iernile acolo unde știu că-mi va fi cald în fiecare seară, la opt.
Nu voi mai aluneca pe câte-o gaură din asfalt lovită de soartă și umplută cu gheață netedă.
Nu mă voi mai da în leagăn cu prietenii vechi și cei noi
Și nu voi mai simți aceeași căldură a locurilor în care m-am îndrăgostit întâia oară.

**Literatura
tinerilor**

Iar cerul va îmbătrâni deasupra acelorași drumuri
Pe care am alergat cu miezul nopții şuierându-mi la ureche,
Unde jur că toți m-au auzit cântând colinde, chiar dacă era iulie.

Acest oraș e singura mea casă unde acoperișul e cerul.

Toamna clasei a noua

Niciun pic de muncă, nicio luptă cruntă,
Doar eu uitându-mă la cerul calm și înnegrit;
Fulger, LED-uri,
Apusul a sosit și nu mai dă înapoi;
O lumină palidă în spatele perdelelor;
Se simte atât de bine că nu mai trebuie să le mișc;
O balerină grațioasă într-o rochie de catifea neagră;
Sunt blocată în prezentul persoanei mele din trecut.

O geacă neagră de piele, o îmbrățișare adâncă
În sfârșit sunt liberă;
O noapte căzândă, un plânset fără motiv
Oare există un acord la chitară pentru acest sentiment?
Mai sunt ani de trecut, deci rămân aici
Ca să dansez la nouă seara la colțul străzii;
O inimă bătătoare, dar niciun atac de panică,
Trăind așa cum mi-au spus stelele.

Tinerețea riscantă crește cenușă;
Cu toții încercăm să ne schimbăm într-un fel;
Pulover confortabil, de un turcoaz înșorit,
Singurul lucru care îmi aduce aminte de unde am început;
Lumini psihedelice, un oraș mișcător;
Singurătatea reiese doar în mulțimi;
O nouă carte, ce poveste palpitantă!
O nouă șansă să mă regăsesc.

Copaci de încredere, ură muritoare;
Nimic nu mă sperie, exist ca să cresc;
Piele de sticlă, parfum de trandafir;
Am perfecționat acest moment din totdeauna.
Ojă, o dorință sclipitoare;
Sunt prea copilăroasă?
Secrete de mult păstrate, acum avioane de hârtie;
Mintea nu-mi mai aleargă.

Prietenii ușoare, un zâmbet adevărat;
În sfârșit pot să orbesc;
Existență, odihnește-mi frica,

Catinka Drăghiescu este elevă în clasa a XI-a la Colegiul Național „Grigore Moisil” din București. Scrie poezie de mică. A participat la concursuri de profil, obținând rezultate frumoase, precum Premiul al II-lea la Festivalul de Poezie „Gellu Naum”, 2025 – secțiunea liceu, faza municipală, participând la Tabăra de creație literară a Festivalului, la Predeal, unde a obținut Mențiune, Premiul I la Concursul Național „Tinere Condeie”, 2025 – secțiunea de poezie, faza municipală ș.a.

Fardez fiecare clipă cu sclipici;
Lalele de aur, ochi de mușgai,
Iar iarna nu-mi este frig;
Părul meu sălbatic, pieptul copleșitor al altei persoane;
Posibil o îmbrățișare adevărată;
Magnetism, punctualitate
Totul este exact așa cum trebuie să fie;
Sticla mi-e spartă, dar sunt liberă;
Un fluture de oxigen îmi hrănește *ctrl*
Ca să trăiesc visuri de hipiot
Așa cum mi-am dorit în toți acești ani;
Parcuri nostalgice, copilăria țintește în direcția mea;
În sfârșit pot simți gustul inimii mele.

David IVANOF

colegu'

greșeli în spate-mi fac cu mâna
de parcă mi-a dat tata avânt să merg singur cu
bicicleta

urale!

câtiva metri de gropi probleme dureri
în toată panica mi-am adus aminte să pedalez
orice ar fi
orice ar fi
tot mai departe

am văzut sfârșitul ca pe un fost coleg
i-am dat ignor
sper doar că nu m-a observat
să nu-i fi intrat în radar

uneori când totul merge prea bine
prea uns
te trezești cu o amendă
chitanța capsată între ochi
smiorcăi ca o trimitere înapoi în copilărie

(am uitat ce-i aia
[să ne amintim după vacanță!]
copilărie – timpul cât cineva este copil
copil – (parafrizare)
statut care
îți pune lumea la picioare
când erau măcar 2 oameni gata să culeagă
cu mâna fiecare pietricică ciob din drum
să-ți ungă toboganul ca să hohotești
cât zbori pe el
să zbieri

când ajungi jos
julit pe juma' de corp)

promiți.com

nu pot decongela
cărțile din torpedo
nu pot realiza că
schimbările între noi sunt mai mult un *free-trial*
la ce va urma
greu de anticipat câți kilometri/ ani au rămas
toate promisiunile cu sos de lămâie sunt
în torpedo
dacă fac accident fatal
nu te mai ține de ele
lasă
caută alți oameni să le promiți
caută oameni culți care citesc
altceva-n afară de codul rutier
fake news bancuri
caută un viitor care
să te împlinească
stâncoasă
dar nu ascuțită
primitoare
pentru cine merită
dacă moartea mea nu-i motiv să trăiești
lasă-mă înainte de evenimentul în cauză
dacă nu pot fi floare
măcar să fiu îngrășământ

muci de cocos/ cărămizi de varză

am mers pe plajă ore întregi
coapse de iepure
figuri în nisip cicatrici am vărsat
luminițe
tu mereu înainte eu mereu cu regrete
un pumn de margarete mușcate de vânt
apusul ca ultimul revelion
cu gazele oprite
părerii proaste opinii șchiopătând
tu continui
eu biciuiesc scoici
traectoria asta dubioasă un fel de
inimă cât pământul
l-am înconjurat
înjurat de toate neamurile că cică-i părăsesc
pentru o sclifosită o iluzie de care nu mă pot
plictisi
nu mă pot dezlipi e răzbunarea trecutului
e clapa pianului din sufragerie
neatins de secole
arhipelaguri de plute
umplute cu greutatea a ce-am vrut cândva
și-am renunțat
agățat ca scaietii de
un tren fără oprire
mersi mult
că nu mă lași să mă julesc
pe plaja de șmirghel

nu rîd un rît surâs

fie ca următoarele momente
crește de bigudiuri permanent
să nu rămână o amintire proastă peste
10 ani c-aveam frizuri caraghioase
moda se schimbă
și noi într-o oarecare măsură
dacă e s-o pun în relief
cum copacii dintr-un oraș par doar să dispară
și noi doar îmbătrânim
e o formă de nihilism
dacă tot scazi ajungi la 0
nu-i de dorit nimănui moartea dar se pare că
de acolo am venit
& de ce m-aș omorî pe o poză

pe care străbunii mei ar plânge piscine
eu
demonstrația ipotezei lor
că viața continuă
și urât
și urât

David-Ștefan Ivanof e născut și crescut în Tulcea. A absolvit Liceul Teoretic „Grigore Moisil” din orașul natal. Acolo și-a descoperit pasiunea pentru poezie, participând la câteva concursuri școlare, precum Concursul literar interregional Nichita Stănescu – „Dreptul la Timp”, Festivalul Național de Poezie „Gellu Naum”. A publicat texte în cadrul revistei județene *Steaua Dobrogei*. Acum e student la Matematică în București. Pasiunea pentru poezie continuă.

ciot 4

vrea o pauză
o duc la masă
scorțisoară
iau un bol
o pun pe scaun
palma pe genunchi
o încurajare
ne luăm în brațe ciudat
ea jos eu în picioare
fața de masă albă
fața ei idem
becul gălăgios
comunicăm prin el
totu-i ok
n-avem dreptul la liniște
doar aproximativ
suntem zăpăciți
grăbiți uituci
ai greșit?
e ok
cu toții uităm să mâncăm
să bem să respirăm
eventual
doar reamintește-ți s-o faci
te rog eu
cât de repede se poate
nu vreau să te găsesc întinsă jos
într-un ghem
mai mult os decât carne
poftă bună :)

Cosmin-Darius *MISIR*

Mitra Papei

Pe stradă apăru deodată un bătrânel cam uscățiv, de înălțime medie, cu părul lins și maxilarul ieșit în extremitatea feței. Își croia drum cu o vădită atitudine indispusă spre standul cu limonadă al copiilor. Ajuns în fața standului, fu atras de un scris necitit, care se aseamăna cu niște cardiograme și era atașat pe o pancartă ce părea bătută de vânt și de griji.

Vizibil incitat, bătrânelul întrebă morocănos al cui este scrisul. Copiii se loviră cu nepăsare de întrebarea nonconformistă a bătrânului, dar, din politețe, se gândiră dacă să-i răspundă. De om se apropie, destul de înspăimântător, unul dintre copii, rubicond și cu părul cârlionțat, care îi răspunse flegmatic că scrisul era al lui.

Siderat, din motive necunoscute, omul avu impresia că circulația sanguină i se opri brusc, iar temperatura corpului îi scăzu. Văzând mutra copilului și răspunsul jovial, bătrânul începu să-i pună o sumedenie de întrebări. La unele, băiețelul răspunse afirmativ, la altele negativ, iar, într-un final, plictisit la culme, îi spuse că toate au un preț și că va răspunde oricărei întrebări doar dacă va cumpăra trei pahare de suc.

Uimit de răspunsul cinic, bătrânelul, pe cât de încremenit, pe atât de dezgustat, rosti în treacăt un fel de rugăciune în limba latină, din care tânărul reținu doar expresia „extra omnes”. Timp de un minut fu o liniște deplină. Cei doi se priviră, dar parcă trecuseră două milenii.

Într-un final, omul, învins de articulații, se așeză pe o bancă. Copilul îl urmă, intrigat de expresia stranie, ce-i răsuna în minte. De această dată, copilul luă inițiativa și îl întrebă ce înseamnă acea expresie. Bătrânul îi răspunse că era o rugăciune într-o limbă moartă, demult uitată.

Tocmai acest detaliu îl incită pe băiat: limba. Bătrânul își povesti viața, de la naștere, la război, la situația țării sale natale, Polonia, și până la ce mâncase la prânz. Copilul ascultă atent, dar, nedumerit, îl întrebă cum îl cheamă. Polonezul îl privi înghețat, drept în ochii inocenți ai copilului, și-i spuse că se numește Charles Wilson.

Cu o atenție nedisimulată, copilul începu să râdă în hohote, atrăgând privirile celor din jur. Presupusul american, nelămurit, îl întrebă de ce râde. Copilul îl privi cu seriozitate și îi spuse că minte. Bătrânul replică calm că el nu minte niciodată. Atunci copilul, șiret și ager, îl întrebă cum se poate ca un polonez sadea, cu mamă din Cracovia și tată din Poznań, să se numească Charles Wilson.

Atunci bătrânul cedă. Își dădu seama că, în ciuda lecturilor sale de psihologie, un copil îl demascase. Încercă să se eschiveze, dar nu reuși. Copilul îi spuse că, dacă nu îi spune adevărul, dialogul se va încheia. Amândoi se întrebau în tăcere de ce erau atât de curioși unul de altul.

Băiatul îl privi atent pe bătrân: avea pe el o pereche de blugi, un tricou alb simplu, niște pantofi care îi făceau piciorul să pară enorm și

o impozantă cruce de aur la gât. Își dădu seama că e preot. Bătrânul, la rândul său, îl examină pe copil: purta o șapcă modestă cu numele unei echipe locale din Roma, niște pantaloni rupți și un tricou cu inscripții în limba rusă și imaginea unui personaj de joc video. Avea și un ghiozdan uzat.

Într-un moment de contemplație, bătrânului îi veni în minte să-l întrebe ce conține ghiozdanul. Vădit tulburat, copilul începu să se bâlbâie și scoase o cascadă de cuvinte fără noimă. Polonezul începu să râdă, cu un râs pițigăiat, obturat de uzura corzilor vocale.

După câteva momente, făcu o mutră serioasă, ca a unui condamnat la moarte, și întrebă din nou ce ascunde ghiozdanul. De această dată, copilul izbucni într-un plâns cu sughițuri și interjecții indescifrabile. Bătrânul se apropie, îi puse mâna pe cap și rosti o nouă rugăciune, pe care copilul nu o înțelese deloc. Se calmă, dar rămase precaut, învățat parcă să nu spună prea multe.

Această maturitate ieșită din comun îl uimi pe bătrân. Îi privise întotdeauna pe copii cu suspiciune, considerându-i ipocriți sau naivi. Dar acum, în ciuda cinismului său, ceva se schimba.

Copilul, stimulat de blândețea bătrânului, începu să-și povestească viața. Îi spuse că se numește Ahmed, că este din Afganistan, că părinții săi sunt divorțați, tatăl e mercenar în Congo și i-a abandonat, iar mama suferă de leucemie. El muncește pentru a-i prelungi viața măcar cu câțiva ani.

Bătrânul fu profund marcat. Îl întrebă pe copil cum o cheamă pe mama sa. Acesta îi răspunse cu inocență, voind să știe dacă dorește să-i spună numele de fată sau cel de femeie

măritată. Bătrânul spuse că nu contează. Copilul răspunse că numele de fată este Amina Al-Farsi și explică de ce nu vrea să mai rostească numele tatălui său: îl consideră un laș care a fugit în momentul în care familia avea mai multă nevoie de el.

Bătrânul ascultă ca un psiholog, profund impresionat. Într-un final, discuția ajunsese la veridicitatea lui Dumnezeu și pildele acestuia. Copilul îi mărturisi că își dorește să devină un simplu slujitor al Domnului. Bătrânul încremeni. Nu mai auzise asta de la un copil. Îl privi îndelung și, cu o emoție profundă, îi sărută mâna și îl rugă să vină a doua zi în Piața San Pietro din Vatican.

Ahmed promise că va veni. În acea seară, stând la căpătâiul mamei sale, nu se putea opri din gânduri. De ce să meargă? Cine era acel bătrân? De ce se simțea atât de liber în preajma lui?

A doua zi, se trezi devreme, se spălă, mănca, își puse ceasul moștenit de la bunicul său, cu o curea de piele roasă și porni spre piață. Acolo îl întâmpină o mulțime uriașă, plină de steaguri din toate colțurile lumii. Crezu pentru o clipă că bătrânul l-a păcălit. Apoi privirile tuturor se îndreptară spre balcon. Lumea aplauda. Într-un colț, băiatul își făcu loc.

Când ajunsese într-un punct din care putea vedea, rămase încremenit. Omul de la balcon, îmbrăcat ceremonial și cu o mitră pe cap, era bătrânul de ieri. Acum îl cunoștea. Era Papa Ioan Paul al II-lea.

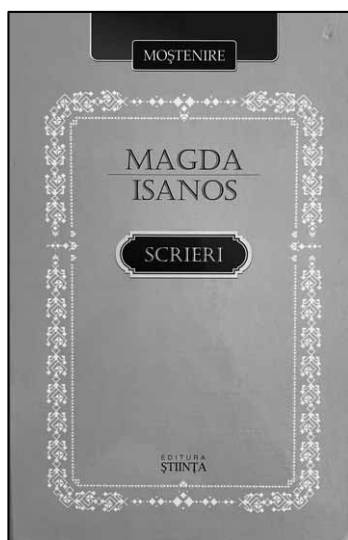
Copilul izbucni într-un plâns nestăvilit. Papa îl privi și el. Și el plângea. Apoi, într-un gest solemn, aruncă mitra spre mulțime, ca omagiu.

Magda Isanos – lumi poetice

Alex HORTOPAN

Magda Isanos, spirit solar, este o figură reprezentativă a liricii feminine prin stilul impetuos, dar nu lipsit de tandrețe. Primele sale poeme evocă într-o anumită măsură, prin

descrieri delicate și pline de afectivitate, tandrețea erotică din poeziile

Otiliei Cazimir, ale Elenei Farago, ale Mariei Banuș, ale Anișoarei Odeanu sau ale lui Alice Călugăru. Însă scriitura

Magdei Isanos este impregnată de tensiunea conștientizării trecerii timpului, așa cum se va dovedi mai pregnant în poemele

târzii. Astfel, lirica sa devine dominată de nostalgiile unor timpuri viitoare pe care realizează lucid că nu le va trăi.

Literatura este creatoare de artă prin cuvânt, iar în această artă este suspendat sistemul obișnuit de semnificații, este suspendată lumea pe care o cunoaștem, pentru a face loc lumii metaforice. Limbajul poetic este înzestrat cu

unicitate. Fiecare poezie trebuie privi-

tă în unicitatea materialității sale, a structurilor sale lingvistice, care contribuie la crearea sensului.

În poeziile Magdei Isanos găsim o multitudine de metafore care relevă misterul pe care moartea îl reprezintă. Timpul, noțiune abstractă, o presează tot mai mult și simte cum viața se apropie de final: „Doamne, n-am isprăvit/ cântecul pe care mi l-ai șoptit./ Nu-mi

trimite îngeri de gheață și pară/ în orice seară.// Nu pot pleca. Arborii îmi șoptesc;/ florile calea-mi ațin și mă opresc./ Despre toate-am început o cântare/ de laudă și naivă mirare.// Oamenilor voiam să le las/ sufletul meu, drept pâine de popas,/ drept pășune, livadă și cer.// Tuturor acelora care nu mă cer/ și nu mă cunosc, am vrut să le fiu/ o candela pentru mai târziu.” (*Doamne, n-am isprăvit*). Acest poem este construit pe baza a două metafore importante: metafora vieții și metafora morții. Cele două reprezintă pietrele de hotar între care omul trăiește. *Cântecul* devine o metaforă a vieții și este încărcat cu conotații religioase, aflându-se într-o relație antitetică cu metafora „îngeri de gheață”, care sugerează moartea. Aceste figuri de stil creează o puternică tensiune semantică la nivelul textului liric.

Există, de asemenea, poezii care evocă amintiri generale din perioada copilăriei, iar altele evocă persoane care alcătuiesc spațiul securizant al acelei perioade. Cea mai importantă figură este, cu siguranță, cea a bunicului, deoarece nu puține sunt poemele despre acesta. Pentru un suflet sensibil și amenințat de moarte, invocarea timpurilor apuse este justificată. Poezia *Copilăria mea* este cea care oferă cea mai complexă imagine de ansamblu asupra copilăriei poetei: „Mi-i fraged sufletul, până pe buze mi-i fraged,/ poate pe iarba ce crește acuma la noi;/ cu bice de aur ce trec sub fereastra mea ploi –/ stau singură și-mi aduc aminte de multe.// Când eram mică legasem un leagăn de-o creangă./ «Vreau s-ajung steaua de-acolo...» strigam bunicului./ O, cât de sus s-au suit dușmănoasele stele.../ Nu le mai văd, le-am uitat lumina curată.// Mi-i inima tristă. Mama mi-a scris c-au tăiat/ pomii din fundul grădinii, leagănul putred;/ odată cu dânsul, va fi căzut în

Eseu

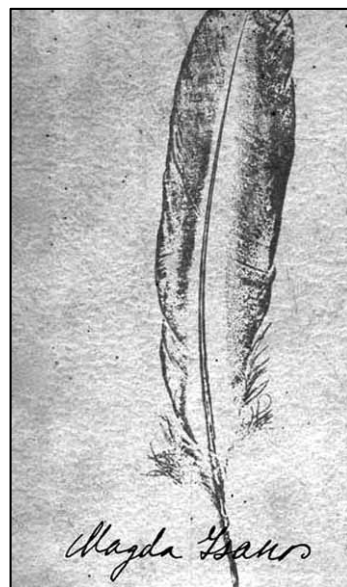
buruieni/ copilăria mea – și o mănâncă furnicile...”. În această secvență universul copilăriei se prăbușește, parțial, în urma dispariției elementelor care îl țineau viu: leagănul și pomii. Apoi poeta continuă: „Cine povestește în mine, cine/ mi-aduce aminte c-am trăit acolo,/ în țara dintre sobă și genunchii bunicului,/ întâia poveste cu zmei?// Vă voi face să trăiți de-a pururi,/ ani duși, miraculoase răsărituri./ Deasupra gardului unde lumea sfârșea,/ azi știu, de-acolo începea tărâmul zmeului.// Însă toate s-au sfârșit odată,/ când ardeau lumânările ziua./ Bunicul dormea într-o cutie frumoasă –/ și l-au luat și l-au dus pe sub marii castani.”. Dacă până acum universul copilăriei a reușit să supraviețuiască, momentul morții bunicului, pivot al acelei perioade, a dus la prăbușirea completă a universului. Figura bunicului oferea copilăriei o dimensiune încărcată cu duioșie. În universul copilăriei harta lumii este configurată de poveștile bunicului, iar spațiul este cartografiat prin familiaritatea obiectelor pe care le invocă (sobă, gard, genunchii bunicului etc.). Copilul își creează propria viziune despre lume și este împărțită în două: realul familiar și lumea poveștii („tărâmul zmeului”). Universul fantastic devine tangibil prin povești: dincolo de gardul casei. Motivul stelei din prima secvență a poeziei creează tensiune antitetică între asceza specifică copilăriei și constatarea tristă a momentului care a produs o ruptură lăuntrică. Pierderea bunicului devine pierderea întregului univers creat de copil, moartea sa fiind portretizată drept prima și cea mai mare tragedie a vieții sale de atunci. Și, ca orice tragedie, a fost irepetabilă...

Vitregiile sorții se abat asupra Magdei Isanos și o îndepărtează tot mai mult de universul copilăriei. Poverile vieții o apasă, dar amintirea bunicului vine ca o ameliorare pentru toate. În *Însemnări ieșene* poeta îi dedică o poezie: „Din inima matală multe rânduri/ De stânjenei, buncule, crescură.../ ...Și te-am uitat, că zilele cu ură/ Ne-ntâmpinau... și nopțile cu gânduri...// E-adevărat că seara, din portrete,/ Ni se părea cu jale că priveai;/ Dar ne gândeam: «Desigur că-i în rai... »/ Și ne-ntorceam cu fața la perete...” (*Bunicul*). Pilonul central al copilăriei poetei încă trăiește prin

intermediul stânjeneilor, care oferă o perspectivă a continuității după moarte. Sufletul bunicului s-a reîncarnat în regnul plantelor și continuă, parțial, să-și trăiască viața prin ei.

Mai departe, observăm că în poezia Magdei Isanos iubirea nu este o temă principală, iar atunci când scrie despre iubire, aceasta este mereu umbrită de tema morții. Mihaela Ursa analizează opera Magdei Isanos în *Dicționarul analitic de opere literare românești*, coordonat de Ion Pop, observând că, deși majoritatea contemporanelor sale scriau despre complexitatea iubirii dintre un bărbat și o femeie sau despre stările sufletului în absența acesteia, lirica isanosciană abordează rar tema iubirii: „Paradoxal este modul cum, în lirica M.I., senzualitatea și modul feminin, intuitiv, de a percepe și de a trăi lumea nu se concretizează în poezii de dragoste.” (M. Ursa, Pop, Ion, (coord.), 1999, *Dicționar analitic de opere literare românești*, vol. II, p. 191).

Puținele poeme de dragoste sunt dominate aproape mereu de un ton trist, Magda Isanos scriind despre o iubire trecută, pe care amintirile au încrestat-o în mintea și în sufletul ființei poetice: „Ca cerul peste ape mă aplec/ peste sufletul meu singur și trudit,/ lumini și umbre ca-n oglindă trec/ și toate doar de tine-au povestit.// Basmul dragostei noastre nu l-a uitat/ apa cea stătătoare a inimii mele,/ cum nu uită lacul nuferii c-a purtat,/ sau, în zori, că noaptea oglesc stele.// Din adâncuri neștiute nici de mine, cheamă,/ sufletul imaginea pe care-a scăldat-o/ și tremură de bucurie și de teamă/ văzând că nicio trăsătură n-a uita-o.” (*Naufragiu*). Titlul este un element de paratextualitate și oferă cititorului un orizont de așteptare, anticipând, de multe ori, tema poemului. În această poezie ființa poetică pare a se afla în derivă pe marea amintirilor. Eul liric

revine la această amintire în momentul în care se simte copleșit și vede vechea poveste de dragoste drept un loc de odihnă pentru suflet. Sufletul devine metaforă pentru lac, dar un lac cu puteri magice: a captat și a fixat în sine imaginea celor doi îndrăgostiți. Întregul univers poetic duce lipsa ființei iubite, în a cărui structură au rămas impregnate amintirile.

Alex Hortopan este proaspăt absolvent al Facultății de Litere din cadrul Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, specializarea limba și literatura română-limba și literatura engleză. Din toamnă, continuă studiile universitare tot la Literele clujene în cadrul unui masterat.

Lucrarea sa de licență analizează poetico-stilistic poemele Magdei Isanos și a fost coordonată de conf. univ. dr. Oana Boc. Cu toate că neajunsurile din empirie au istovit-o în timpul vieții, Magda Isanos nu a renunțat niciodată în a crede în puterea poeziei, a literaturii.

În poezia *Floare rară* poeta utilizează metafora florii, pentru a ilustra unicitatea și fragilitatea iubirii, care trebuie mai mult decât simțită, trebuie și trăită: „Cândva, pe vrejul sufletului meu/ o floare-a-mbobocit, o floare rară,/ ce se numea iubirea, însă eu/ am rupt-o ca să moară.// De-atuncea sufletul, bătrân și obosit,/ n-a mai putut să deie altă floare/ ca dânsa, care timpuriu s-a vestejit,/ frumoasă și plăcut mirositoare.// Și-adeșea dorul florii minunate/ și unice, pe care n-am știut/ s-o strâng pe veșnicie dintre toate,/ asemeni unui ghimpe m-a durut.” (*Floare rară*). Al patrulea vers din prima strofă exprimă acțiunea deliberată a eului liric de a provoca moartea iubirii, conștient de consecințe. S-ar spune, deci, că în universul poetic al Magdei Isanos iubirea este un element care nu își găsește locul. Paradoxal, atunci când iubirea există, eul liric se dezice de ea, iar când este absentă, aspiră din nou spre experiența afectivă. Dar în *Dragostea mea* eul liric dezvăluie motivele care dezvoltă reticențe față de aceasta: „Eu știu că tu nu meriți dragostea mea/ și-mi place totuși să ți-o dăruiesc;/ dar parcă balta merită vreo stea,/ și totuși, câte-ntr-însa s-oglin-desc...// Nu meriți iarăși clipele de-acum/ și gândurile bune câte ți le-am dat,/ dar parcă merită noroiul de pe drum/ petalele ce peste el

s-au scuturat?// Iubirea însă e ca soarele,/ care rămâne pururea curat și după ce - milos – i-a sărutat/ leprosului, pe uliță, picioarele...”. Poezia excelează printr-un ton confesiv, iar eul liric este resemnat. Sintagma „dar parcă” din primele două catrene structurează poemul pe baza unui paralelism antitetic și introduce acțiuni inevitabile, care contrastează cu ideea că ființa poetică va continua să nutrească sentimente de iubire față de cineva care nu simte la fel. Stelele și petalele, simboluri ale perfecțiunii și gingășiei, sunt ipostaziate în situații în care sunt coborâte din planul înalt într-un plan secund, care le stârpește din frumusețe. Poezia este construită pe paralelismul antitetic constituit din lexemele: *dragoste, dăruire, gânduri bune, petale, soare, curat*, care configurează un câmp semantic al iubirii dăruite plenar, în opoziție și în conexiune cu un alt câmp semantic alcătuit din lexeme care sunt conotate negativ, sugerând degradarea: *baltă* (o apă degradată), *noroi* (pământ degradat), *lepros*. Soarele este unic, curat, luminos, același atât pentru leprosul cu picioarele goale în noroi, cât și pentru cel care caută accesarea spre cunoaștere și sacru. Comparând iubirea cu soarele, poeta creează o identificare între cele două și sugerează iminenta risipă căreia i se dedă.

Literatura a fost întotdeauna solidară omului și a reprezentat mijlocul artistic prin care acesta și-a exprimat sufletul. Magda Isanos găsește în poezie dimensiunea compensatorie de care avea nevoie, deoarece lumile poetice pe care le-a instituit au devenit prelungiri stilizate ale empiricului, care era dominat de boală. Sănătatea precară a umbrat întreaga sa viață și i-a modelat viziunea asupra lumii. Treptat, scrisul devine singura armă împotriva efemerității: prin intermediul acestuia cuprinde și suspendă momente ale plenitudinii din viață și devine, totodată, scopul existenței sale, acela de a închina imnuri dedicate oamenilor și necuvântătoarelor. Impresiile și trăirile Magdei Isanos sunt temelia universurilor imaginate de către ea. Poemele sale devin, astfel, un microcosmos care încapsulează originalitatea, sensibilitatea și empatia poetei, toate acestea într-o perfectă armonie.

Gerard CARTIER

(Franța)

S-a născut la Grenoble în 1949, a lucrat mulți ani ca inginer în cadrul unor proiecte majore de infrastructură (printre care tunelul sub Canalul Mânecii și proiectul Lyon-Torino).

Este poet (laureat al premiilor de poezie „Tristan-Tzara” și „Max-Jacob” și al Marelui Premiu de poezie al Societății Oamenilor de Litere – SGDL pentru volumul *Le voyage intérieur*, Flammarion, 2023), printre lucrările sale recente numărându-se și *Le roman de Mara* (Tarabuste, 2024).

Autor de povestiri, dintre care cele mai recente sunt *L'Oca nera* (La Thébaïde, 2019) și *Ex machina* (La Thébaïde, 2022). Publică cu regularitate recenzii de poezie.

Coordonator al revistei de literatură electronică „Secousse” (<http://www.revue-secousse.fr>).

Realizator de numere tematice „Europe” (*Olivier Rolin, Tintin sous le regard des écrivains, Jude Stéfan, Alain Robbe-Grillet*).

Inițiator și director de proiect, împreună cu Francis Combes, al expoziției de poeme din metrour parizian (1993-2007).

Echivalențe lirice

Norii

(Mont du Ciel, Rillans)

Nori fugari lăptoși adulterini
umilind rațiunea și negând materia

fără simetrie fără reguli fără nici o formă
nici obiect matematic, nici măcar fractal

fără linii fără greutate mai vagi decât apa
practic nimic fără cuvinte care să-i descrie

necunoscuți savantului sau pictorului

frumusețe infirmă și nereproductibilă
pe care totuși ne străduim să o imităm

înmugurind în fisura drumurilor
dacă ochiul și-ar da osteneala, i-ar vedea
schimbându-se

nori neatârnați care sunt însăși Franța
aceiași la fel ca dincolo de granițe
dar aici, sfâșietor în mod indescritibil ai noștri

ridicându-se de pe dealurile uitate ale copilăriei

nu-i mai vedeam, fericirea e aici
ah lăsați bătrânul să-și revină lăsați-mă
să visez

(47°25'13,4"N - 6°21'13,9"E)

Vinul

(Bouzeron)

Am disprețuit mult timp iubitorii de vin
astăzi
atingând acea vârstă ingrată

când pasiunile scad
beau cu remușcări, dar fără nemulțumire
tovarăș al bețivilor neobosiți
care urcă spre un cer fără firmament
mașina lor terestră umplută cu aligote
cu passe-tout-grains din struguri roșii cu gust
de fructe în cutii de carton bag-in-box
rațiunea clătinând-se în adăpostul ei
și vorbirea homerică
dar eu
născut pe pantele din Allobroges
cu teascuri de vin acrișor
care îmi amintesc
de banchete de doliu
și de valeți fugari rătăcind din fermă în fermă
cerșind puțină existență înainte de a se prăbuși
beți într-un gard viu unde se osteneau mult
pentru a-i găsi
mânjiți de lutul
care i-ar fi înghițit
beau
ca un penitent
câștigând puțin câte puțin
intrarea în rândurile poezilor

(46°53'24"N - 4°43'34,8"E)

În fața hamamului

(Chalon-sur-Saône)

pentru *Ece*¹ a***

Ecce homo biciuit de ani
și cu un singur ochi pentru a contempla lumea
acest om
el este cel pe care încă mai vrem să-l iubim
în trupul său rănit face să renască gloria
unei epoci dispărute
kalbim her yerdedir
care mă cheamă din vârful Turnului Babel
trasând aceste semne arzătoare în noapte
privesc incredul
ochiul meu sângerează
am păcătuțit împotriva inocenței
care vrea să-mi smulgă din gât cântecul
al cărui alfabet l-am pierdut pentru totdeauna
nici inima pentru a-l inventa
nici mâinile

să-i dau formă dorinței mele
nici gura pentru a-i gusta mierea

(46°47'7,1"N - 4°51'23,7"E)

1 «Ece»: prenume feminin turc

Muzeul căilor ferate

(Ambérieu-en-Bugey)

Îmi voi scrie poemul așa cum o cere călătoria
în latină ca un cleric *hodie Ambariacum*
cu sincope dacă ar fi nevoie dintr-un gazel
pentru a lăuda o frumoasă necunoscută
întâlnită
după chipul zeului care nu există
dar cum să onorez oamenii căii ferate
cu ce cântec
care-mi va da
limba celor 100 de consoane
cele 4 *h* și *k* din arabă nu ar fi suficiente
și să-l scot pe tatăl meu pentru o clipă din
uitare
își amintește el în adâncul gropii sale negre
la fel de mult precum de timpul binecuvântat
al cireșelor
al tacatac-ului trenurilor din Bas-Dauphiné
lampist
în zorii înzăpeziți
sau ascultător de roți cu un ciocan lung înainte
pornit de la zero
să traseze pe un registru
linii nu mai puțin decât mine
dar mai bine
utile lumii
mai bine decât paginile
subtile ale revistei literare NRF
Societatea Națională a Căilor Ferate din
Franța

(45°57'31"N - 5°21'12,3"E)

O schimnicie

(Sonnaz)

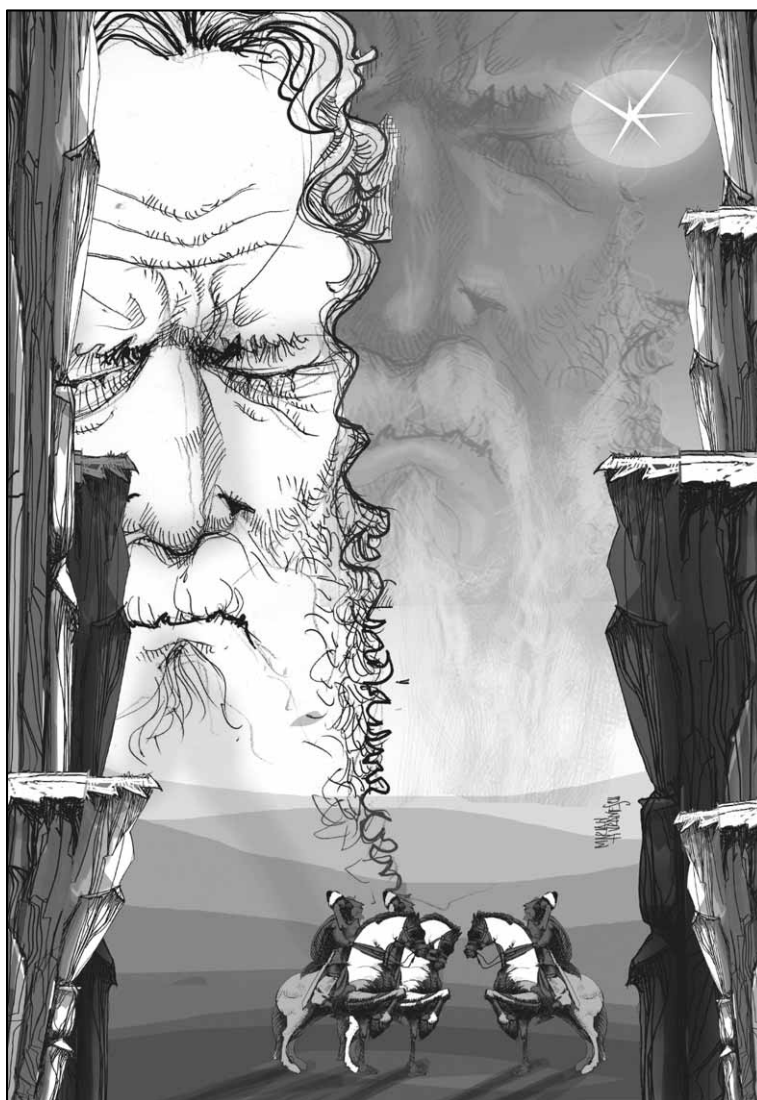
Portiță cu barieră la zece pași
o cabană la poalele unor tei mari în prag
o masă șubredă și două fotolii din lemn

unde să citești și să uiți o pisică în poală
 soarele străbate cărările anotimpurile trec
 buchețele de iriși frunze moarte în formă de
 inimă de porumbel
 și în rafturi lungi de nuiiele împletite
 20 de ierburi amestecate necunoscute
 trecătorilor
 frunze dantelate cu vârfuri fanate
 încerci să ghicești mai departe un rând
 de țărui în paie coacăze negre în semințe

apoi floarea-soarelui mare care aprinde munții
 Bauges
 o grădină de bătrân veșnic rinichii strigă
 dar ochiul exultă dezordine ineputabilă
 bagi mâna sub gardul viu smulgi
 o garoafă muntele Dintele pisicii strălucește în
 noapte
 nu obosești niciodată

(45°36'54,1"N - 5°55'26,5"E)

(Din volumul *Le voyage intérieur*)

Maria CURATOLO

(Italia)

După ce a lucrat ca fizioterapeut în domeniul reabilitării neuro-psiomotorii, Maria Curatolo continuă să contribuie la diferite asociații socio-culturale din orașul Corigliano-Rossano. Este responsabilă a „Laboratorio delle Donne” al asociației Mondiversi. Dirijează revista literară *Lecture nel borgo con l'Autore* („Lecturi în sat cu autorul”) a asociației Schiavonea e Sant’Angelo Puliti.

Este membru al comunității Università della Poesia „Juan Ramón Jiménez” și al redacției istorice reviste de poezie *La Vallisa*, condusă de profesorul Daniele Giancane.

A publicat *I racconti dell’anima* (I&C, 2019), *L’Ora Blu* (I&C, 2023) și *Calabria e così sia* (Impression, 2024) editată de Università della poesia „J. R. Jiménez”.

Este prezentă în mai multe antologii de poezie.

Despre creația sa, cunoscutul scriitor Dante Maffia afirma: „Poezia Mariei Curatolo este bogată în mesaje, aprinsă de o înțelepciune caldă, cu forța și delicatețea de tip oriental.”

Numele tău

Am traversat cerul
De la nord la sud
Și nu mai erai acolo
Nu știu dacă în seara asta
Am rămas fără cerneală
Sau îmi lipsește hârtia
Nu știu dacă l-am scris
Dar ți-am șters numele
Nu știu dacă trebuie să
Traversez din nou
Cerul
Și să strig numele tău
Nu știu dacă tăcerea
Va putea să sfâșie cerul
Să-mi redea numele tău.

Ascult respirații

Ascult respirații
Sunt colorate în negru
În mirosul înțepător
Al verdelui acvamarin
Cuvintele se îmbibă
În mașinile albastre
Unde este umanul
În pumnii strânși
În litania furiei
Cântecele funebre se înalță
Niciodată cântate
Sunete suspendate
în muzica lui Chopin
care ajung la suflete.

Mamă

Viziune într-o lume
care se schimbă și
așteaptă viața
în ascultare
Tu ești credința
Mamă
Tu mă stăpânești
Și la tine de ajung
Pe calea virtuoașă
Când totul în jur
E ceață
Frică
Și pe tine te văd
Când totul se schimbă
Și drumul începe.

Cuvântul nou

Exultă imaginația și caută
Capitularea
Salvăm este noul cuvânt
Din carapacea minților noastre
Un cântec se înalță
Ridică speranțe
Adună simțuri caută
Ungher ascuns
Salvăm este noul cuvânt
Săpăm cu mâinile noastre
Goale
În timp ce ne îmbrăcăm cu
Îndrăzneală
Mergem pe alei
Escaladate de timp
Redate istoriei
Care așteaptă cu brațele
Întinse
Să închidă lumea.

Madona neagră

Ai prevestit înșelăciunea și
De doliu ți-ai împodobit
chipul
Mama apelor în
Furtună

Cu mantia ta albastră
Ai îmbrăcat în acea zi
Călătoria
Acum lămpile în așteptare
spionează
Pescarii în rugăciune.

Rugăciune

Dă-mi funiile întinse și
Hainele pentru a le usca
În deșertul meu am pregătit
Șanțuri de udat
Dă-mi somnul
Voi aștepta farmecul dimineții
Voi pregăti altarul pentru împodobit
Voi asculta vocile luetelor care
Vor înceta să urle
Un Dumnezeu pe care îl voi invoca în viața de
zi cu zi
Înșelăciunea să aline durerile să le panseze
Credința va fi iubirea îngropată în
Abisurile unei mări care nu mai readuce
bărcile distruse
nici gurile de sărutat.

Cuvinte

Zgâriate
Astre și comete
Ceruri dintotdeauna albastre
Mă uit la fericirea mea
Tipărită pe o clădire de vizavi
Mă uit la fruntea mea
Pe o carte de povești
Basmelor mele
Merg pe pereți
Visele mele pe acoperișuri
Și cuvintele mele
Zgârie noi astre
Și comete
Pentru a spune una câte una
Sub cerul de azi
Te iubesc.

Busola

Dă-mi busola și
Cuvintele mele
Oferă-mi calea și
Poezia mea
Dă-mi Estul
Memoriei mele

Dă-mi cântecele și trotuarele
Obosite
Dă-mi arcul gulerului
Alb
Dă-mi focul deasupra
Genunchiului
Dă-mi busola și
Cuvintele risipite.

Prezentări și traduceri de
Maria și Valeriu STANCU

Conturul unui sentiment

Cornel UDREA

A scrie despre Marian Avramescu este o întreprindere dificilă și riscantă: ceea ce ți se pare a fi un amănunt dintr-o caricatură, o umbră într-un portret social, poate să fie chiar cheia ce deschide ușa de acces, spre lumea unui Artist complet.

Aparențele cromatice, spectaculoase ascund, însă, profunzimea desenului ludic, înțeles ca o gimnastică a inteligenței creatoare. Două sunt secțiunile în care excelează Marian Avramescu: portretul social (cultural, istoric) și caricatura propriu-zisă, de substanță politică, într-un timp real. Sigur avem un număr (restrîns) de artiști ai portretului, în sensul non-fotografiei, ci acela al radiografiei sufletului, a caracterului. Este greu, aproape imposibil, să desenezi sufletul omului, dar acolo unde există har, totul este posibil, ca și în cazul lui Marian Avramescu.

Adunate din timp, din anii trecuți, aceste portrete ar acoperi suprafața unor simeze cît o țară! Diversitatea lor este unică, uluitoare: figuri ale istoriei, scriitori, compozitori, oameni politici, oameni de fiecare zi... la

festivalurile de umor, Marian desenează neobosit, se face coadă la masa lui de lucru!

Asemenea cozi visez, și cu imaginația căruntă, la vîrsta mea, la librării, la teatru! Dorințe SF!

Caricatura sa, eminentă politică, inconfundabilă în personajele leit-motiv, cele două bătrîne, iscoditoare, rele, sulfurice, una ducînd mereu o colivă premonițială, cu o lumînare înfîptă în inima ei, impune atenție și reacție. Puțini sunt artiștii de gen care să poată face față ritmului în care scena politică propune roluri, improvizații, cu toatele semne ale incompetenței groase, ale lipsei endemice de carte.

Marian Avramescu folosește un binoclu militar pentru a capta amănuntele ce definesc omul politic ca pe un „etc.” al istoriei. Orice simeze ce găzduiesc lucrările lui Avramescu, sunt privilegiate, ca și privitorii. Cu semnul Primăverii la butonieră să privim spre trecutul viitorul nostru: artistul, ca și prietenii, știe de ce!

Plastică

(Gînduri la un vernisaj, după *Mangalia News*, 2023.)

Marian Avramescu – lumea din spatele caricaturii

Niculina Florina POP

Marian Avramescu se distinge în câmpul vizual contemporan printr-o practică artistică ce transcende convenția caricaturii, plasându-se într-un teritoriu al intensității expresive și al observației critice. Artistul manipulează limbajul deformării, dar nu în registrul strict umoristic, ci în cel al revelării unei realități tensionate, în care psihologia individului devine material plastic. Figura umană nu este portretizată, ci disecată vizual, iar identitatea se fragmentează în urma unei neconținute presiuni existențiale.

Plastic, demersul său este riguros construit. Linia – nervoasă, accelerată, uneori frântă – structurează compoziția și înserează o energie continuă în câmpul imaginii. Acest gest grafic devine un vector al neliniștii, al mișcării interioare, al conflictului cu sine sau cu lumea. Volumetria este tratată prin suprapuneri și interferențe, o anatomie repusă în discuție printr-un montaj vizual ce alternează detaliul cu schematizarea. Culoarea funcționează ca accent de tensiune: selectivă, saturată, introdusă strategic pentru a dinamiza atmosfera și a canaliza privirea spre zonele de intensitate psihică. Artistul construiește o corporalitate care trece dincolo de realul fizic. Formele devin prelungiri ale stărilor, iar expresia este amplificată până la limita grotescului – nu ca dezumanizare, ci ca modalitate de a accesa adevăruri profunde despre condiția umană. Trăsăturile personajelor sunt exagerate nu pentru a ridiculiza, ci pentru a decupa esențialul: vulnerabilitatea, disimularea, măștile sociale. Compozițiile sale se articulează în jurul unei dramaturgii vizuale. Structura cadrului dirijează privirea într-un parcurs narativ intern, în care fiecare element formal devine purtător de sens. Spațiul, rareori descris, funcționează ca o presiune invizibilă

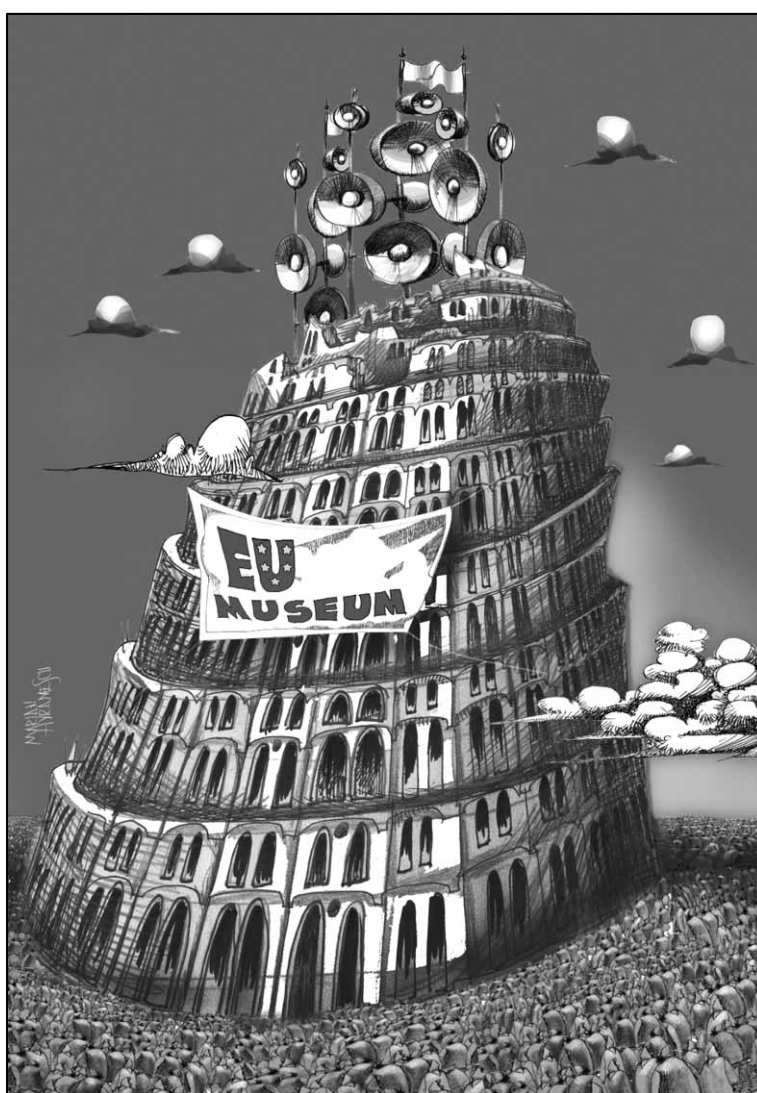
asupra corpului, accentuând sentimentul de izolare, de captivitate sau de confruntare cu propriile limite. Ritmul vizual este calculat: alternanța plin – gol, dens – aerat menține o vibrație activă a imaginii.

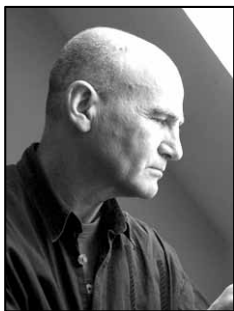
Din punct de vedere tematic, Avramescu explorează zone precum anxietatea, identitatea travestită, teatralitatea socială – teme sugerate prin deformarea programatică a fizionomiei și prin teatralizarea gestului. Deși figura umană domină, ea devine totodată instrument de reflecție asupra lumii contemporane, asupra fragilității individului într-un mediu care îl copleșește. Artistul nu ilustrează teme, ci le insinuează în structura însăși a imaginii. Discursul său vizual se află la intersecția dintre critică și empatie. În spatele grotescului, se simte un interes real pentru om, pentru psihicul său și pentru mecanismele prin care încearcă să se salveze. Caricaturalul este doar prima stratificare perceptivă; dedesubt se află un studiu al adevărului interior, al fisurilor identitare. Prin acest mod de lucru, Avramescu nu își judecă personajele, ci le recunoaște umanitatea fragilă și complexă. Prin modul în care îmbină experimentul plastic cu observația acută, Marian Avramescu contribuie în mod autentic la discursul vizual contemporan. Lucrările sale provoacă privitorul să treacă dincolo de aparențe, să accepte convulsia expresivă drept formă de cunoaștere și să recunoască în exagerare o realitate adesea mai adevărată decât fidelitatea mimetică. Artistul transformă caricatura din instrument al ironiei în instrument al adevărului – un adevăr inconfortabil, dar necesar.

În concluzie, demersul artistic al lui Marian Avramescu configurează o perspectivă complexă asupra condiției umane, filtrată printr-un limbaj vizual intens și rafinat. Artistul

îmbină observația critică cu o subtilă empatie, transformând tensiunea expresivă într-o modalitate de a accesa profunzimi psihice greu de exprimat prin cuvinte. Deformarea devine instrument de sinceritate, iar exagerarea capătă valoarea unei revelații despre lume și despre noi înșine. Personajele sale, aflate într-un continuu conflict interior, ne invită la reflecție

asupra vulnerabilităților ce ne definesc existența. Într-un context cultural dominat de imagini rapide și superficiale, Marian Avramescu propune o vizualitate încărcată de sens, în care fiecare linie are greutatea unei mărturii. Astfel, arta sa nu doar se privește, ci se trăiește, deschizând un spațiu de dialog între privitor și propriile sale neliniști.

Cărțile din cărți și filme

Alexandru JURCAN

Da, mai există și filme în care cărțile sunt la loc de cinste. Uneori devin personaje principale, ca în *Strada Charring Cross 84*, regizat de David Hugh Jones. Joacă Anthony Hopkins (Frank) și Anne Bancroft (Helene). Frank e un anticar erudit londonez, iar

Helene e scriitoare americană. Nu, nu va fi vreun *love story* normal, ci unul ce vizează cărțile. Iubirea față de cărți, deoarece Helene cere mereu cărți rare, le primește, plătește, dar, iată, se naște și o corespondență umană deosebită. O prietenie bazată pe cărți sau pornind de la ele. Cei doi trebuie mai mult scriitoarei decât o muzică, un fotoliu, o

carte dorită? Așa își petrece ea sărbătorile, iar singurătatea se retracează umilită.

Vă mai amintiți de filmul lui Polanski *A noua poartă*? Ce interesant! Acolo există un detectiv de...cărți, pe nume Corso (Johnny Depp). Mult suspans, cărți rare, cărți magice, vrăjite, căutate, râvnite. Prin ele se ajunge la mistere ucigătoare. Un labirint al

Literatură și film

comparației desenelor din cărți, supoziții, urme, descifrări, incendii, ritualuri, secrete îngropate în filele seculare.

Măcar în filme să regăsim pasiunea lecturii și bibliotecii impozante, unde ai senzația că domini înțelepciunea lumii. Se citește mai rar, anticariatele nu sunt asaltate, librăriile așteaptă pașii cititorilor, temându-se de concurența digitală, numai eu mă încapățânez să ofer cărți

prietenilor de ziua lor. În *Umbra vântului*, Carlos Ruiz Zafon descrie „cimitirul cărților uitate” – cele care așteaptă să ajungă în mâinile unui cititor. Haideți să ne privim propriile biblioteci: câte cărți necitite sau ne/recitite ne arată cu degetul! Personajul Kein din *Orbirea* de Canetti e sigur că are în cap o întreagă bibliotecă și nu mai poate percepe lumea reală. Să nu uităm de *Biblioteca Babel* de Borges, cu acele coridoare hexagonale, cu dezordinea aparentă, unde cititorul speră într-o carte totală, care să instaureze ordinea. Rătăcirea omului prin viață e comparată cu băjbăielile bibliotecarilor, deoarece nu prea găsești răspunsuri printre cărți, ci întrebări. Mi-amintesc și de *Cartea iad* a lui Carlo Frabetti. Acolo iadul e organizat după structura *Infernului* lui Dante, cu nouă săli de lectură (bolgii?), cu diverse probe pentru cel ce dorește să iasă din iad. Mai apoi recitim *Numele trandafirului*, unde Umberto Eco își plasează acțiunile într-o mănăstire italiană din 1327. Și aici există o bibliotecă labirintică, cu cărți rare, pentru care se ucide. Mai ales pentru *Poetica* lui Aristotel, exemplar unic, dar terifiant.

M-a atras filmul *Scrisori din insula Guernsey* de Mike Newell tocmai pentru pasiunea lecturii, ca o cale de supraviețuire în vremea ocupației germane. Un club de lectură, rapid improvizat, ca să se poată întâlni, sprijini, să aibă motiv de colaborare umană. De la Londra, Juliet îi trimite cărți și scrisori lui Dawsey. De aici încolo, nimic nu va mai fi ca înainte. Tăvălugul destinului va face o altă ordine în biografia personajelor. Isola e o bovarică, dar poate trăi în lumea livrescă și speră să sosească într-o zi și Heathcliff al ei. Mi-amintesc că în insula anglo-normandă Guernsey a stat Victor Hugo 15 ani, între 1855-1870. Pe undeva, lucrurile se leagă misterios și nimic nu e întâmplător. Dacă tot vorbim despre puterea cuvintelor de a crea lumi noi, nebanuite, atunci să recitim romanul lui Markus Zusak *Hoțul de*

cărți, după care Brian Percival a realizat un film notoriu. Tot ocupația nazistă, 1939, și neuitata Liesel, care începe a fura cărți și a descoperi magia lecturii. Prima carte furată a fost *Manualul groparului*, după care șterpelește cărți din biblioteca soției primarului, dar și cu ocazia incendierilor de cărți organizate de nemți.

Desigur, există și lecturi erotice, ca în filmul *Slujnica*, realizat de Chan-wook Park, după romanul scriitoarei Sarah Waters. Hideko a fost instruită de mică să citească texte erotice unor bărbați, ca la un cenaclu improvizat. Unchiul conduce ședințele înflăcărate, în casa opulentă, cu labirinturi japoneze, uși glisante, scări, plante exotice, subsoluri și șerpi. Întreaga bibliotecă e axată pe sexual. Lecturile înfierbântă ascultătorii, iar scenele cvasi-porno provoacă prin înlanțuirea diafană a trupurilor feminine, cu tehnici, ritualuri, obiecte.

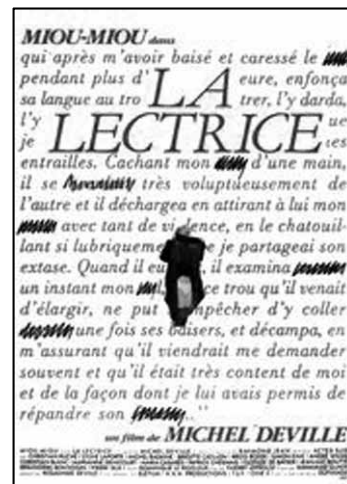
Cărțile din cărți... o altfel de punere în abis, ca și filmele din filme. Elogiul făcut literaturii ne trimite și la *Balzac și Micuța Croitoreasă* de Dai Sijie, însă acolo literatura trebuie să supraviețuiască în condiții de dictatură. De altfel, în orice situație actul scriptic produce efecte focalizate. Jean Raymond scrie *La lectrice/Cititoarea*, ca o declarație de dragoste adresată cărților. Personajul romanului se numește Marie-Constance. Are 34 de ani și într-o zi își dă seama că ar putea deveni cititoare la domiciliu, întrucât are voce și dicție adecvată. Și uite-așa, Constance se plimbă pe la diverse persoane și citește. Ceea ce pare incredibil: Raymond Jean creează suspans din actul lecturii. Diverse fragmente literare întrerup povestirea propriu-zisă. Fiecare lectură(alt autor) marchează efecte diferite. De la Maupassant la Marx, de la sala de reanimare la o manifestație de stradă. Constance se consultă mereu cu fostul ei prof de literatură în privința cărților pe care le-ar putea citi.

Cum se amestecă ficțiunea cu realitatea? Nu cumva sunt două ficțiuni imperceptibile? Michel Deville a făcut un film după *Cititoarea*, cu actrița Miou-Miou în rolul principal. Primele secvențe ne-o prezintă pe Constance stând în pat și citind romanul... *La LECTRICE* de Raymond Jean. Așa *mise en abîme* mai zic și eu! Constance e conștientă că practică o „activitate vinovată”, care constă în a citi cu voce tare ceea ce era destinat tăcerii. Oricum, ea nu mai poate trăi ca înainte. Un vertij textual i-a schimbat viața. Pe

buze are mereu fragmente și cioburi din lucrurile citite.

Superbă piesa *Les Combustibles* scrisă de Amélie Nothomb! Bombardamente. Oraș incendiat. Frig. Cu ce să se încălzească Profesorul? Marina îi propune să ardă cărțile din bibliotecă. Un foc literar? Încep să le ardă pe cele mai puțin bune. O reevaloare. Discuții despre cărțile jertfite. Unde mai există cărți... arse în mod violent? În romanul lui Ray Bradbury – *Fahrenheit 451*. Un SF, o societate futuristă, cu cărți interzise, cu pompierii intempestivi care le găsesc și le ard. La capătul orașului, în pădure, se află oamenii-cărți. Adică? Iubitorii de lectură au memorat cărțile, ca să le transmită generațiilor viitoare. Fiecare a renunțat la identitatea umană și a adoptat identitatea unei cărți, adică... „pe mine mă cheamă *Crimă și pedeapsă*”. Regizorul Truffaut a realizat un film după romanul lui Bradbury, în care joacă Julie Christie și Cyril Cusack.

Dar noi? După atâtea lecturi și filme, nu mai știm ce am trăit, ce am citit, ce am văzut... Suntem un produs eterogen al atâtor întâlniri spirituale. Se spune că fără artă omul trăiește urât. Accesul la sferele care modifică, influențează, diversifică, manipulează, extaziază se plătește cu o trudă benefică, asumată, dorită. Dar viața fără artă? Arrabal credea că a scrie înseamnă să-ți mărturisești neputința de a trăi. Carlos Ruiz Zafon privește cărțile ca pe niște oglinzi: „vezi în ele numai ceea ce ai deja în tine”. Așa să fie, oare?

Centrul Cultural Liviu Rebreanu din Beclean, inaugurat în prezența primarului Nicolae Moldovan și a IPS Andrei, 27-28 sept. 2025.

Lansarea periodicului *Revista ilustrată*, la Centrul Județean pentru Cultură Bistrița-Năsăud. În imagine: Alexandru Pugna – manager, Emilia Ometiță – redactor-șef, ddr. Menuț Maximilian, dr. Alexandru Dărăban.

Bustul lui Liviu Rebreanu realizat de sculptorul Mircea Mocanu, așezat în holul Centrului.

Maria Alexandra Oprea, Premiu pentru eseu la faza națională a Concursului Tinere Condeie, Călimănești-2025.

Foto-album cu scriitori

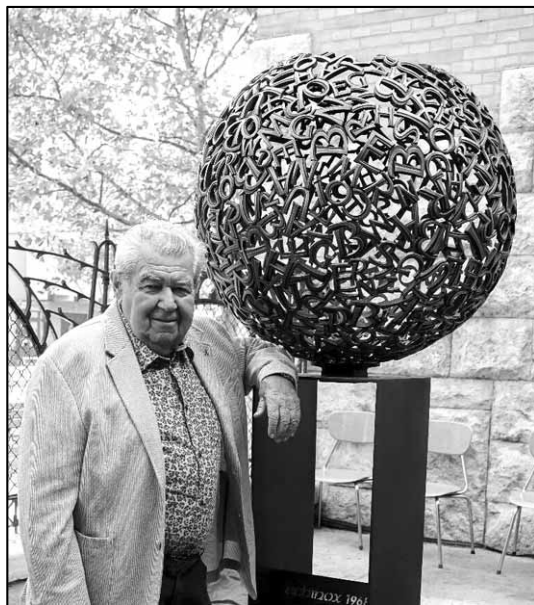
La Redacția *Răsunetul*, dezbateră „Reviste și reflecții culturale”, 13 octombrie 2025. În imagine: Icu Crăciun, Grigore Cotul, Olimpiu Nușfelean, Elena M. Câmpăan, Adela Cotul, Iacob Naroș.

Olimpiu Nușfelean – premiul Festivalului-Concurs Avangarda XXII-2025, pentru cartea de eseuri *Viața prin delegare*. Juriul a fost format din Victor Munteanu – organizator, Simona Modreanu și Nichita Danilov – președinte.

Dezvelirea monumentului Echinocube la Facultatea de Litere din Cluj-Napoca, 13 sept. 2025, sculptor Nikolaus Otto Kruch.
Ion Pop vorbește despre fenomenul și revista *Echinocube*.
Alături – primarul Emil Boc, Remus V. Pop, Dinu Flămând, Aurel Rău ș. a.

Remus V. Pop (Mongolu), sponsorul operei de artă.

Eugen Uricaru, Laura Poantă, Ion Cristofor.

Irina Petraș, mentor al redacției *Răsunetul cultural*,
Olimpiu Nușfelean.

**Monumentul
Echinocube**

Echinocubiști în jurul monumentului recent dezvelit. Foto Laura Poantă.

FICT. Starea prozei, 24 sept. 2025, Piața Unirii din Cluj-Napoca. Participanți la dezbateri: Victor Cubleşan, Gheorghe Glodeanu, Constantina Raveca Buleu, Bianca Tămaș, Luminița Rusu, Florin Ilis, Olimpiu Nușfelean, Menuț Maximilian.

Irina Petraș – inițiatoarea dezbaterii, Gabriel Bota – directorul festivalului, Daniel Moșoiu, Ion Simuț, Emilia Moldovan Poenar, Cătălina Soare-Hull, Ana Herța.

Între participanți – Gavril Pompei, Virgil Rațiu.

Între participanți – Sanda Berce, Adrian Popescu, Rodica Frențiu, Liviu Mircea.

FICT 2025 – Starea prozei

Despre binefacerile lecturii – Laura Poantă în dialog cu Vasile George Dâncu.

Portret de grup – Victor Cubleşan, Constantina Raveca Buleu, Irina Petraș, Gheorghe Glodeanu, Doina Gecse Borgovan, Bianca Tămaș, Luminița Rusu, Florina Ilis, Menuț Maximilian, Olimpiu Nușfelean, Gabriel Bota.

La Memorialul Victimelor Comunismului și al Rezistenței, Conferința *O istorie pentru viitor*, 18-21 sept. 2025. În imagine – Ana Blandiana, Ioana Boca, Ion Pop, Ruxandra Cesereanu.

Grup de scriitori, studenți și elevi la Cimitirul săracilor, Sighetu Marmăției.

Poeta Ana Blandiana, alături de bistrîțencele Ana Ciobanu, Cristiana Sigmirean, Ionela Nușfelean și Alexandra Deiac.

La Liceul „Mihai Eminescu” din Solotvino (Slatina), Ucraina.

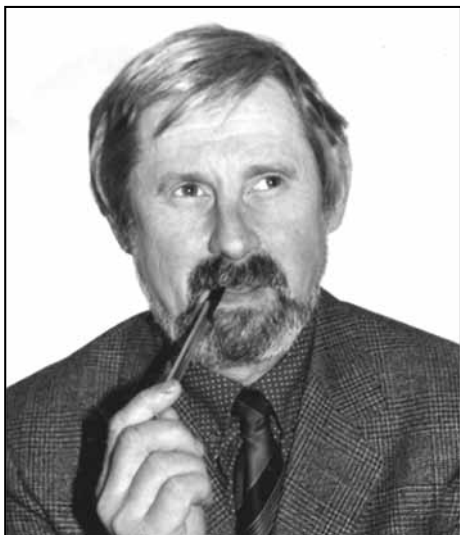
Memorialul Sighet 2025

La Muzeul de Istorie și Etnografie al Românilor din Transcarpatia, Apșa de Jos, Ucraina.

Scriitori pe Podul peste Tisa – Adrian Popescu, Ana Blandiana, Ion Pop, Lucian Vasiliu, Gheorghe Bârlea, Mariana Gorczyca, Kathrin Kilzer, Olimpiu Nușfelean.

Lucian PERȚA

Cătălin BORTĂ

Al cincelea anotimp

Plecată rugă înspre tine fac,
Ești anotimpul dintre anotimpuri
În care toate ceasurile tac
Pe drum ce duce către alte timpuri.

De prea mult stres și muzele oftează
Și cată în cuvinte **rod invers***,
Eu simt povara ce o generează
Oftatul lor în fiecare vers.

În tine aş porni în căutarea
Sacralităţii mai de mult pierdute
Și aş ajunge în sfârșit în stare
De a cunoaște lumi necunoscute!

Șoptind te chem și strig în gura mare,
Eu sunt profesor de limba română,
Doar tu concediul meu de vară ești în stare
Să-mi faci speranța-n mâine să rămână!

Parodii pur și simplu

Codruța VANCEA

Dimineți albe

Totdeauna după nopți albe urmează
dimineți albe. în care până și **pietrele**. sunt **albe***
tu ține-mă de mână. asta contează.

frumusețea tangențială. a versurilor pe care
le-am scris. mărunț

mă face. să vreau. să dansez.
în lumină. să sparg dimineața.
farmecul lor. mă face. să visez.
că de-acum. toată viața.
zi de zi.
ele îmi vor fi.
niște.

paravane înalte.
și adânci. **de liniște**.

Iosefina SCHIRGER

O vâlvătaie

Ce poetă eram!
Cât de frumos scriam
că și eu mă miram.
Cuvinte sfere*,
după cum se cere,
scriam cu plăcere.

Nouăzeci și nouă
de volume, să știți,
vă voi scrie vouă,
celor ce citiți.

Poezii cu aripi și nerv
vor fi majoritatea,
ca o fereastră prin care-o să observ
nestingherită, umanitatea,

inima ei bătând,
ce mai la deal, la vale,
vreau să o cuprind
în versurile mele.

Lăsați-mă să vă ofer
lirice întâlniri
și nimic în schimb nu vă cer,
vă spun foarte sincer,
chiar de-o să te miri
tu, cititor, stingher.

Te nemulțumește-un vers?
Un cuvânt? O idee?
O s-o schimbăm din mers,
la toate am cheie.

Cum să-ți spun, vom lua
poeme cu noi, suficiente,
pentru a putea
în orice momente
raiul de-a crea.

Numai să nu crezi
că n-om avea, cumva
și **insomnii**, grămezi,
însă vor fi toate
bine controlate,
nu te speria.
După cum se știe,
de nu știi, vei afla,
totul e poezie,
chiar și spaima ta.
Da, în poezia mare
versurile sunt
vâlvătăi în stare
să te ardă crunt.

Dar eu tot voi scrie
mereu poezie
chiar de-i vâlvătaie,
să știe cititorul!
Doar că lângă mine
aduc și stingătorul!

George Nina ELIAN

Între timp, sângele

ale mele sunt toate volumele până acum
publicate în **timpul din afara ceasurilor***
și deși m-am izbit de greutate, n-am conținut
nicidecum
să cred în puterea versurilor
publicate antum

între timp prietenii
mă ademeneau cu **fericirea din vecinătatea
morții**
până le-am spus într-o zi:

[prietenii,
nu-mi mai deschideți ușa porții!

eu când voi **muri**
o voi face cu **grația** unei **frunze**,
nimic altceva, alte vorbe nu încap]

așa le-am spus strângând din buze
și simțind cum îmi urcă sângele-n cap

(*Cuvintele scrise cu bold reprezintă sau fac referire la titluri de volume ale autorilor.
Lucian Perța)

CITITOR DE REVISTE

Steaua nr. 8/ 2025.

Franz Hodjak, născut la Sibiu în 1944, s-a

stins din viață în 6 iulie 2025. Virgil Mihaiu ne spune că avea rădăcini etnice cosmopolite: bunicul patern era slovac din Bratislava, bunica șvabă din Banat; tatăl său se născuse în provincia Voivodina din actuala Serbie; mama era săsoaică, cu părinți originari din Transilvania și Viena. A făcut parte din grupul revistei studentești *Echinox*, unde realiza paginile în limba germană ale publicației, inegalabil companion, deschis, eficient și foarte valoros în poezia de limbă germană pe care o scria. Cei mai apropiați prieteni de atunci au fost Ion Pop, Petru Poantă, Adrian Popescu ș.a. După absolvirea Facultății de Litere, secția germană-engleză, a fost redactor de carte la Editura Dacia din Cluj. Volumul de debut, *Țigări umede și dor de călătorie*, publicat în 1980, este celebru. Din 1992 a plecat în Germania. Hodjak a tradus în limba germană poezii de Ana Blandiana, Adrian Popescu, Ion Mircea și alții poeți români. Avea farmec, era convingător, seriozitatea și libertatea opiniilor se armonizau perfect, notează undeva Adrian Popescu. A scos în Germania o mulțime de cărți, a primit premii prestigioase, a vizitat Clujul la un Salon de carte, în 2015, când Editura Școala Ardeleană îi scosese un volum, *Țara fără dovezi*, traducere de Cosmin Dragoste. În dialogul purtat cu Daniel Moșoiu, Franz Hodjak mărturisește cum în 1980 a publicat volumul de debut în limba română, necenzurat, inițial apărut în limba germană, la Editura *Neue Literatur*. „...Era o chestie foarte interesantă. Volumele care au apărut într-o limbă, indiferent în care, de exemplu în germană, și au fost deja cenzurate, nu mai treceau prin altă cenzură după traducere. Și invers. Țin minte că și Mircea Tomuș și Mircea Braga s-au mirat: măi, Franz, cum Dumnezeu ți-au apărut poeziile astea? Au apărut pentru că nu mai treceau pe sub ochii cenzorilor români, aveau girul primei cenzuri. Dar și invers, ce a apărut în românește nu mai trebuia cenzurat în germană.” Daniel Moșoiu îl mai întreabă pe Franz Hodjak cum a ajuns să traducă poezie germană în limba română, traduceri pe care le realiza împreună cu Petru Poantă. Încă de când era student a colaborat cu traduceri la revista *Tribuna*, de pagina căreia răspundea Ion Lungu. „Întâmplător – povestește F.H. –, am tradus-o pe Nelly Sachs. După vreo câteva luni, Nelly Sachs a primit

Premiul Nobel pentru Literatură (1966). Și atunci au început să sune telefoanele în biroul lui Ion Lungu: cine-s ăștia, Petru Poantă și Franz Hodjak, că ne trebuie și nouă poezii?! Toate revistele voiau s-a publice pe poeta germană. Așa că am tradus ca nebunii din Nelly Sachs pentru mai multe reviste literare din țară și am câștigat fantastic cu traducerile, care se plăteau foarte bine, încât mi-am permis să mă mut în gazdă. Asta a fost aventura literară și financiară cu prietenul meu Petru Poantă.” În *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, G. Călinescu o socotește pe Hortensia Papadat-Bengescu alături de Liviu Rebreanu și Camil Petrescu, ca unul dintre întemeietorii romanului românesc modern. Dan Gulea încearcă reaşezarea romancierii pe locul de merit în posteritate, reamintind romanele, nuvelele și prozele, rescrierea operei după 1990 prin noi apariții editorial. Ionuț Costea analizează culegerea de studii de istorie realizată de Teréz Oborni, lucrare tradusă acum în limba română, sub titlul *Grădina zânelor. Studii despre Principatul Transilvaniei* (Rubicon Intézet, 2024, traducere în limba română de Mária Pakucs-Willcocks și Lóránd Rigán). Cronicarul ne spune că avem de-a face cu studiul a două secole „scurte”, al XVI-lea și al XVII-lea, de la 1526, bătălia de la Mohács, și 1690, la Diploma Leopoldină (4 decembrie 1691), prin care Transilvania a fost integrată Imperiului Habsburgic. Din volumul de studii, spre final, derivă totuși „speranța” pe care și-o exprimă autoarea: „Într-o realitate alternativă totul ar fi putut decurge pe un alt făgaș dacă personajele principale ar fi avut altă soartă și dacă în momentele decisive altfel de decizii și acțiuni individuale ar fi împins în alte direcții istoria unor imperii sau țări”. Într-adevăr, necunoscute sunt căile Domnului. Cronici literare: Răzvan Voncu analizează volumul *Valeriu Papahagi, în centrifuga istoriei* – istoric, publicist, în perioada interbelică, alături de Nicolae Iorga –, monografie de Alexandru Gica (Ed. Vremea, Buc., 2024); Victor Cubleşan (*Schimbare de Ligia Ruscu*, roman, Ed. Nemira, 2025), Ion Pop (*Sutta*, poezii de Florentin Popa, Ed. OMG, Alba Iulia, 2024); Viorel Mureşan (*Toba de piatră*, poeme de Ioan T. Morar, Ed. Baroque Book & Arts, 2024); Gheorghe Glodeanu (*Miracolul realismului magic latinoamerican și universal. Perspective literare și filosofice* de Iulian Cătălui, Ed. Eikon, Buc., 2024) etc.

pagină), adresată redacției, respectiv lui Gabriel Chifu (dir. executiv), de doamna Carmen Focșa, poetă și colaboratoare a revistei. Tema și temerea exprimată în scrisoare este „școala, azi”, învățământul în România. Mai multă lume de la noi își pune speranța în rolul școlii de a corecta modul de gândire foarte răspândit în societate, potrivit căruia «înainte era mai bine». C.F. scrie: „Ca una care am fost, pe rând, elevă a acelor vremuri «fericite», apoi, profesoară, școala este instituția în care nu am deloc încredere din acest punct de vedere. Când eram noi elevi, știm că libertatea de exprimare nu exista, profesorii ne îndoctrinau, indiferent dacă o făceau din convingere sau obligați de împrejurări. Chiar și părinții, adesea, evitau să-și exprime alte opinii, în discordanță cu cele oficiale, de teama că, în naivitatea lui, copilul i-ar putea deconspira. Azi, când oricine poate spune orice, fără niciun risc, cine-mi garantează mie că profesorul care predă istoria comunismului, nu-și va exprima, în fața clasei, opinii diferite față de ceea ce spune manualul – presupunând că a fost întocmit cu obiectivitate? Cine-mi garantează că profesorii – tineri sau mai puțin tineri – nu vor aduce în fața elevilor opiniile părinților și bunicilor lor, care, vezi doamne, au trăit bine în regimul pe care bunica mea îl definea pe scurt: «...te bate, dar nu te lasă să plângi»? [...] Marea mea dezamăgire de după 1990 a fost constatarea că neașteptat de mulți, din toate păturile sociale, chiar au crezut și continuă să creadă în comunism, nu doar să simuleze, așa cum mi-am închipuit”. Răspunsul lui G.C. este aproape banal, scris ca după o „fișă a postului”. Ceea ce nu se deconspiră în toată această poveste este faptul că, astăzi, nu ar mai fi existat „picior” de nostalgic în toată România, dacă toți cei care au fost, care au ajuns la conducerea țării după 1990 ar fi lucrat/muncit/ ostenit pentru România, pentru binele general, nu numai pentru interesele personale, individuale și ale clasei politice, indiferent de coloratura ei. Fostul preș Johannes a afirmat în urmă cu aproape doi ani, dar nimeni nu l-a luat în seamă, că „România este o țară falimentară”. A luat vreun guvernant, vreun ministru ori cineva în seamă „nebuna” afirmație? Astăzi putem constata că înafara Curții Constituționale, Justiția din România este falimentară, Poliția, Învățământul, Sportul, Sănătatea sunt falimentare! Economia și finanțele, nu mai vorbesc. Degeaba se străduiesc guvernații de azi să redreseze economia și finanța românești, nu vor reuși pentru că nu vor fi lăsați de

către „beneficiarii” și îmbuibății celor 35 de ani de guvernare de până în prezent...

În numărul 36-37/ 2025 al *României literare* atrag atenția mai multe materiale. În precedentul numărul au fost publicate, ca primă parte, răspunsurile la ancheta literară „Jocurile copilăriei”. Lansarea anchetei a stârnit un entuziasm cu adevărat ieșit din comun. Au fost publicate 40 de răspunsuri primite din partea scriitorilor, în aproape toate declarându-se copilăria „raiul pe pământ”. La fel sunt receptați „anii copilăriei” și în textele respondenților cuprinși în partea a doua a anchetei, 26 la număr. Marta Petreu își amintește de casa, ograda mare, ulița și mlaștina care apărea după o ploaie mare, în apropierea casei. Evocă prezența surorii, a fratelui, jocurile lor, prima lectură a unei cărți cumpărate de la cooperativa din sat, *Faust*. Așa se face că ei au citit și comentat după, capul lor, *Faust* de Goethe. Adrian Popescu își amintește de jocurile copilăriei care erau mult mai simple decât ale copiilor de azi: de-a v-ați ascunselea, bâza, telefonul fără fir, jocurile de-a războiul, iar fetele, șotronul. Dintre toți cei care evocă în anchetă „anii copilăriei”, niciunul nu amintește de eventuale neajunsuri sociale prin care cu siguranță au trecut mulți dintre părinți. În vremea aceea, părinții, responsabili de ei și de familiile lor, își ocroteau odraslele, îi scuteau de aflarea necazurilor prin care treceau, pe care le-au înfruntat, mulți dintre ei dispărând în gulagul românesc, regim mai criminal decât oricare altul din lume... Cică «înainte era mai bine»... Răzvan Voncu percepe „schimbări de paradigmă” în orizontul istoriei, analizând volumul *Istoria istoriografiei Țării Românești între secolele XIII-XVIII* de Ovidiu Pecican, Editura Ratio et Revelatio, Oradea, 2025. Andrea H. Hedeș scrie despre volumul de nuvele *Fecioara de fum* de Constantin Cubleşan (Editura Casa Cărții de Știință, Cluj, 2025), nuvele în care autorul creează lumi credibile, locuite de personaje memorabile. Pe pagina de poezie este prezent poetul Ioan Pinteș cu fragment din poemul *Bet Haim*.

Tribuna nr. 551/ 16-31 august 2025.

Constantin Cubleşan

scrie despre prozatorul și publicistul Ioan Slavici (n. 18 ianuarie 1848 – m. 17 august 1925), care figurează în caseta tehnică a revistei TRIBUNA ca fondator, la 1884. Ioan Slavici, născut în Șiria, Arad, s-a format la Viena în spiritul culturii germane. Însă de tânăr Ioan Slavici a avut trează conștiința națională și în nicio împrejurare nu a ezitat să acționeze pentru apărarea și impunerea

drepturilor românilor, într-un imperiu în care erau nesocotiți peste măsură. În materialul comemorativ "Portret în oglinda timpului. 100 de ani de la moartea lui Slavici", C.C. arata că autorul romanului *Mara*, a fost un mare patriot, iar în preajma Primului Război Mondial socotea, ca de altfel și alți fruntași politici de dinainte de război, că era mai bine să stăm alături de germani decât sub ocupația ungurească, sârbească, bulgărească și mai ales rusă. Indiferent de aceste conjuncturi politice din 1919, istoria certifică pe deplin că Ioan Slavici, de atâtea ori în viață condamnat de autoritățile ungurești ale vremii pentru atitudine pro-românească, a fost și a rămas o personalitate puternică a epocii sale și a literelor românești. Un amplu eseu îi dedică Andrei Marga poetului Ion Mureșan, asemenea unui curs academic extraordinar de *teoria poeziei*: „...În poemele lui Ion Mureșan misiunea poeziei este clasică – surprinderea Logosului. Poezia «face vizibile liniile ascunse ale structurii Logosului, liniile care structurează spiritul, scheletul universului». În poetica lui Ion Mureșan, «poezia face drumul între termeni îndepărtați, între obiecte îndepărtate, cu viteza luminii farului ce străbate întinderi nemărginite și, poate, pustii de ape». Redă în metafore excelente, această convingere continuă cu precizarea că «poezia e un mod de a încălzi infinitul între palme. Căci sentimentul infinitului e unul rece, de gheață, dar poezia îl face oarecum suportabil». Prin ea însăși, poezia pune în mișcare imaginația, oricât de departe, iar imaginația este condiția precisă a penetrării realității. Romanticismul german ne-a obișnuit cu ideea că, pe lângă «perceptiv», «intelectiv», «conceptual», există și sfera produselor imaginației, «imaginativul». «Aceasta este și credința mea, anume că la capătul poemului e doar o linie de orizont, de unde vederea ta și mintea ta vuiesc până departe prin hăurile imaginației». De aici începe o altă acțiune regizată de poet: «toate sensurile unui cuvânt sunt legate de toate sensurile cuvântului următor. Limbajul poetic e singurul limbaj total, fără resturi». Limbajul are libertăți nelimitate, desigur, sub o regie bine controlată”. Andrei Marga, spre finalul eseului, adaugă observația că la Ion Mureșan găsești acea revelație și acea aranjare, că el are forța reflexivă care-i permite sonde adânci în lumea trăită. „Prin poemele sale s-a înălțat o poezie de viziune în condițiile lumii actuale. Or, maturitatea culturală la nivel înalt și forța creativă se evidențiază tocmai în capacitatea de a articula viziuni.” Semnează cronici literare: Iulian Cătălui (despre romanul *Suflete albe* de Sorin Oprea, Ed. Leviathan, Buc., 2025), Iulian Chivu (despre volumul de eseuri *Vremuri de*

polemică de Magda Ursache, Ed. Junimea, Iași, 2025), Alexandru Sfârlea (analizează antologia de poeme, aniversară, în memoriam Gheorghe Pituț, intitulată *Esența timpului*, Ed. Academiei Române, 2025 – selecție, referințe critice și repere cronologice de Valentina Pituț), Iuliu-Marius Morariu (scrie despre volumul de versuri *Testamentul unui greier* de Dumitru Ichim, Ed. eLiteratura, Buc., 2025), Irina-Roxana Georgescu (se ocupă de două romane de Agota Kristóf, *Trilogia gemenilor*, traducere din limba franceză de Tristana Ir, Ed. Trei, Buc., respectiv, *Ieri. Nu contează*, traducere din limba franceză de Ana-Veronica Mircea, Ed. Univers, Buc., ambele apărute în 2024) ș.a.

Caiete Silvane nr 8 (247)/ august 2025.

Pe când să notez

primele litere pentru această cronică, Blogul lui Vasile Gogea (în 16 august 2025) anunță că e activ. Vasile Gogea tocmai primise un material de la poetul, publicistul și sociologul elvețian Andreas Saurer despre Radu Țuculescu, bunul prieten din Elveția al regretatului Radu Țuculescu, un amplu eseu/necrolog, publicat în nr. 232/2025 al revistei literare de limbă germană *Orte*. Vasile reproduce *textul anastatic* cu regretul că necunoscând limba germană, nu poate oferi și o traducere în limba română. Ce dovadă mai puternică trebuie arătată când e vorba de solidaritate și prietenie. Revista *Caiete Silvane*, în memoria lui Radu Țuculescu publică „Scrisori către Radu” trimise de doi dintre cei mai buni prieteni ai săi, Paul Farkas (fost coleg de studenție) și Moshe B. Itzhaki, ambii din Israel. O scurtă biografie a lui Radu Țuculescu (1949 - 25 martie 2025), unul dintre cei mai prestigioși prozatori ai generației '70, dramaturg, eseist, impunător romancier, creionează Corina Știrb Cooper. De-a lungul carierei sale a fost distins cu numeroase premii, iar începând cu 2007 a cunoscut un real succes înafara granițelor, în Germania, Franța, Italia, Austria, Elveția, Ungaria, Serbia, Cehia și Israel. Din 2008 a intrat în repertoriul permanent al Teatrului Orfeus din Praga. În primul trimestru al anului, Editura Școala Ardeleană a reeditat cunoscutul volum *Povestirile mameibătrâne* (prefată de Victor Cubleşan, ilustrații de Flavius Lucăcel), pe care autorul a apucat să-l vadă, aceasta fiind una dintre cele din urmă bucurii pământești ale lui. Într-o scrisoare, Paul Farcaș își amintește de întâlnirile lor de la Casa Studenților, unde Radu improviza și exersa scenete hazlii și pantomimă, vii și expresive,acompaniate de râsetele celor prezenți, porții de răs sănătos ce izburneau și la întâlnirile de grup, de la Croco. În anii 1969 gloria

comunistă încă nu era infestată de ideile maoiste, chinezești. După 1989 prietenii s-a reîntâlnit, preocupările lor îndreptându-se spre traduceri, împreună cu compatriotul din Israel, Moshe B. Itzhaki, poet, prozator și eseist. Cei doi au tradus în ebraică nu numai cărți de-ale lui Radu Țuculescu, ci și numeroși poeți români. Paul subliniază într-o scrisoare: „Împreună am tradus din cele mai frumoase poezii românești în limba ebraică și le-am publicat în Israel, pentru ca publicul să ia legătură cu această deosebit de valoroasă dimensiune literară. La fel am făcut și cu poezia israeliană pe care am publicat-o în românește la diverse edituri transilvane”. La aflarea veștii morții lui Radu Țuculescu, Moshe B. Itzhaki, îi trimite o scrisoare imaginară, în rândurile căreia își mărturisește marea tristețe... La răstimp, pe Gogea's Blog apare: Iată că n-au trecut bine 24 de ore și am primit de la Paul Farkas și Kiryat Bialik, doi buni prieteni din Israel ai lui Radu, transpunerea în limba română a necrologului semnat de Andreas Saurer, prietenul său elvet. *Despre cărți*: Viorel Mureșan analizează volumul care adună în sumar toată poezia lui Patrel Berceanu (1951-2006), intitulat *Opera vieții mele* (Ed. Muzeul Literaturii Române, Buc., 2025); Imelda Chintă se ocupă de cartea străină, *Ce preț are un nume* de Jodi Picoult (Ed. Bookzone, Buc., 2025, traducere din limba engleză de Cornelia Marinescu); Marcel Lucaci scrie despre romanul *Dor de vis. Profeție împlinită* de Doina Ira-Tăutan (Ed. Caiete Silvane, Zalău, și Ed. Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, reeditare) etc.

ASTRA CLUJEANĂ

Astra clujeană nr. 1-4/ 2025. Publicație cu

apariție trimestrială, editată de Despărțământul Cluj al ASTRA (Asociațiunea Transilvană pentru Literatură și Cultura Poporului Român, constituită oficial în 23 octombrie 1861, la Sibiu) se remarcă prin calitatea deosebită a materialelor care îi completează sumarul și prin acuratețea și nota intelectuală înaltă care stau la baza articolelor. Nu mai puțin însemnată este componența redacției revistei Asociațiunii, care sunt și membri conducerei Asociațiunii ASTRA Cluj: Prof. univ. dr. Mircea Popa – redactor șef (președinte de onoare), Traian Bradea – secretar de redacție, prof. univ. dr. Ioan Chirilă (președinte), dr. Mircea-Gheorghe Abrudan (vicepreședinte), conf. univ. dr. Ioan Cârja (vicepreședinte), col. dr. Vasile Șt. Tutula (membru fondator), prof. univ. dr. Alexandru Rotaru (membru), prof. univ. dr. Maria Vaida (membru). Prezentul număr apare sub semnul Mitropolitului Andrei Șaguna (1808 – 1873). „Andrei Baron de Șaguna, cofondator al

«Asociațiunii ASTRA»” este titlul fragmentului de studiu-monografic semnat de Mircea-Gheorghe Abrudan, din care se poate contura un rezumat al demersurilor întreprinse de elitele intelectuale din Transilvania acelor vremuri cu scopul fondării Asociațiunii Transilvane pentru Literatură și Cultura Poporului Român (ASTRA, 1861). În secolul XIX Transilvania era parte a Imperiului Habsburgic, care avea capitala la Viena. Către sfârșitul secolului XVIII, elitele românești ale vremii au sesizat momentul oportun ca să reia în discuție ideea constituirii unei asociații erudite care să promoveze cultura și literatura. Astfel, Ioan Molnar Piuariu, primul medic oculist transilvănean, propune crearea unei „Societăți a literaților din Sibiu” (1789). Tot el întemeie la Sibiu „Societatea filosofoască a neamului românesc în mare principatul Ardealului” (1795). Efortul de obținere a aprobărilor din partea autorităților au fost, însă, zadarnice, scurgându-se ani de zile, până 1852, când Avram Iancu și alți revoluționari români au încercat obținerea altei întemeieri culturale românești, dar au fost din non refuzați. În 1859 în cadrul unei întâlniri generale a clerului și intelectualilor la reședința episcopului Andrei Șaguna din Sibiu, planul a fost adus din nou în discuție. În rândul elitelor românești din Transilvania se crease deja un „curent”. Preluând impulsul venit de la Ioan Pușcariu, Ioan Rațiu, Atanasie Marinescu, George Barițiu și Nicolae Popea, episcopul Andrei Șaguna și-a asumat răspunderea înaintării diligențelor pentru obținerea aprobării de la autoritățile civile. La 10 mai 1860 a prezentat o petiție guvernatorului Transilvaniei, Friedrich von Liechtenstein, în numele a 170 de semnatori, cerând permisiunea organizării „unei adunări consultatoare”, la Sibiu, în scopul „înființării unei reuniuni, a cărei chemare să fie lățirea culturii populare și înaintarea literaturii cu puteri unite”. Primind permisiunea, inițiatorii au trecut la întocmirea unui program și a unui proiect de statut al asociației. Astfel, știrea întrunirii viitoare a fost dată prin revista *Telegraful Român*, publicație care apărea tot sub îndrumarea lui Andrei Șaguna, iar între 9-12 martie 1861, în clădirea Seminarului teologic-pedagogic a fost definitivat statutul „Asociațiunii Transilvane pentru Literatură Română și Cultura Poporului Român”. La 6 septembrie 1861, împăratul de la Viena a probat oficial înființarea societății. După această memorabilă împlinire, în Transilvania au fost înființate numeroase filiale (urbane și rurale) ale ASTRA, ba chiar și în spațiul românesc extracarpat, iar în principalele orașe s-au desfășurat frecvent nenumărate activități culturale și au apărut

publicații literare importante pentru cultura națională sub auspiciile societății, fapte ce se petrec și în zilele noastre. Din cuprinsul publicației redau câteva titluri și autorii lor: *Pictura românească din Transilvania. Secolele XIII-XVIII (dicționar)* de Marius Porumb [Mircea Popa], *Cardinalul martir dr. Iuliu Hossu – fermitatea credinței și rugăciunea îngăduinței* [Ioan Chirilă], *Iuliu Hațieganul, un medic și astrict de excepție, fondatorul Asociației „Șoimii Carpaților”* [Vasile Șt. Tutula], *Patriarhul Miron Cristea – 85 de ani de la moarte (7 iunie 1939)* [Mircea Popa], *Botanistul Florian Porcius, evocare* [Gheorghe Coldea], *Aron Cotruș și poezia „Maramureșul”*. *Metamorfozele poemului* [Ion Cristofor] ș.a.

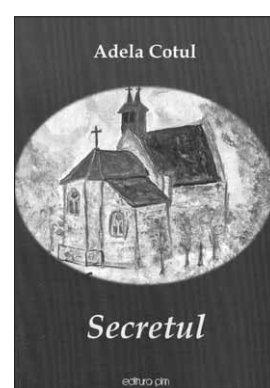
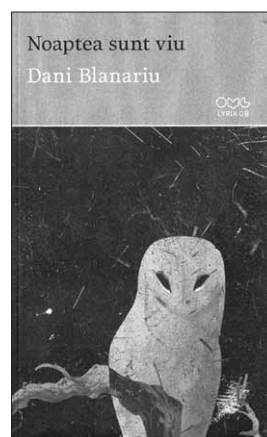
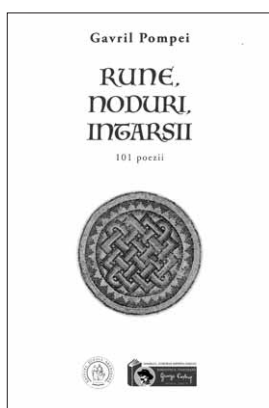
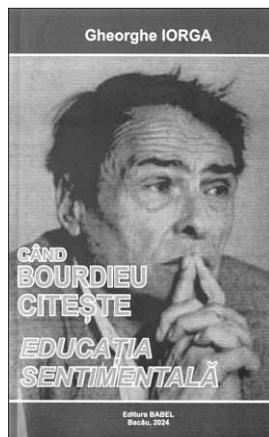

Convorbiri literare **nr. 9/ 2025.** Preocupări vechi, deprinderi

sănătoase, *recitirile* și *interpretările* literare la criticul, prozatorul, poetul Constantin Cubleşan... În *Convorbiri...* Constantin Cubleşan a deschis mai demult o nouă filă pe direcție preocupărilor sale și analizelor critice: acum, aici: *Lacul* de Mihai Eminescu. Autorul realizează interpretări exhaustive, poezie cu poezie din opera marelui poet: un fel de biobibliografie a fiecărei poezii în parte. Comentariul în cazul de față începe cu amănunte legate de familia în care s-a născut Mihai. În 1852 căminarul Gheorghe Eminovici se mută cu familia la Ipotești, în casa nou construită. Mihai avea doi ani și tot ce ține de cadrul gospodăriei și de împrejurimi, îl fascinează și i se imprimă în memorie ca un clișeu de rai al copilăriei. „În livada mare, ce înconjură acareturile, exista o fântână străjuită de câțiva tei umbroși, cu flori puternic mirositoare primăvara, sub ramurile cărora ședea adesea, ascultând poveștile rostite de Moș Miron, cel care își gospodărea în apropiere prisaca. Pe-ncetul, pe măsura ce înainta în vârstă, își extindea aria de cunoaștere a ținutului, având în apropiere o frumoasă pădure, Baisa, în care, la distanță de vreun kilometru, se afla un lac natural, în care creșteau nuferi din abundență. De aceste locuri este legată copilăria lui Mihai, o natură pe care o va cânta mai târziu, evocând-o ca pe un tărâm de basm.” Iată prima strofă din *Fiind băiet păduri cutreieram* – 1878: „Fiind băiet păduri cutreieram/ Și mă culcam ades lângă izvor,/ Iar brațul drept sub cap eu mi-l puneam/ S-aud cum apa sună-ncetișor;/ Un freamăt lin trecea din ram în ram/ Și un miros venea adormitor./ Astfel ades eu nopți întregi am mas,/ Blând îngânat de-al valurilor glas”... Mihai urma cursurile Școlii primare

National Hauptschule (Școala primară ortodoxă orientală), dar în primăvara anului 1863, profitând de sărbătorile de primăvară, revine la Ipotești, de unde nu se mai întoarce la școală. „Își reia astfel *evadările* prin pădure profitând de o deplină libertate... Nu se știe în ce împrejurare anume o întâlnește pe Casandra a Lupului, o fată din sat, orfană, mai în vârstă cu vreo cinci-șase ani decât el, cu care leagă o romantică prietenie, împreună rătăcind prin luminișurile pădurii și petrecând clipe de neuitat pe marginea lacului.” Mai târziu, fiind deja student la Viena (1871), Mihai Eminescu realizează portretul acelei copile în *Aveam o muză*: „Aveam o muză, ea era frumoasă,/ Cum numa-n vis o dată-n viața ta/ Poți ca sa vezi icoana radioasă,/ În strai de-argint a unui elf de nea!/ Păr blond deschis, de aur și mătasă/ Grumazii albi și umeri coperea,/ Un strai de-argint strâns de-un colan auros/ Strângea mijlocul ei cel mlădios!/ Și talia-i ca-n marmură săpată”... „Frumoasa lor idilă s-a consumat în vara-toamna-iarna anului 1863. Pentru Casandra compania lui Mihai era o prietenie asumată, dublată de afecțiune camaraderească [...] Clipele, orele petrecute împreună pe lac, legănarea bărcii, [...] trăirea unor emoții puternice [...] vor învia în poezia *LACUL*, publicată în 1 septembrie 1876”. „Lacul codrilor albastru/ Nuferi galbeni îl încarcă;/ Tresărind în cercuri albe/ El cutremură o barcă.// Și eu trec de-a lung de maluri,/ Parc-ascult și parc-aștept/ Ea din trestii să răsară/ Și să-mi cadă lin pe piept...” Constantin Cubleşan analizează creația lui M. Eminescu în detalii, întreprindere necesară și importantă astăzi, cu folos general, spre instruirea, învățarea și deprinderea de a cunoaște, a *absorbirii* literaturii prin lectură, descoperirea ipostazelor vieții și creațiilor unui scriitor sau altul. În alte pagini: Cristina Scarlat pornește o analiză textuală având ca subiect placheta *Pestele în apă* de Ion Cristofor (Ed. Napoca Star, 2024), poezii, care creează cititorului, pe alocuri, senzația unei călătorii în trecut. Specialist în publicistica eminesciană, universitar, comentator și recenzor de literatură contemporană – glosează Anton Ilica – Adrian Jicu iese în librării cu o biografie romanțată despre Maiorescu. *Confesiunile unui stoic* (Ed. Polirom, 2025). Ovidiu Pecican ține el și ne apropie și pe noi de Constantin Noica. O.P. citește și ne spune că filosoful român, prin 1987, avea în proiect o nouă lucrare, *Cartea marilor întruchipări*. În același timp pregătea pentru reeditare cele două volume despre virtuțile filosofice ale limbii române, proiectând să le publice într-un singur volum sub titlul *Cuvânt împreună despre rostirea românească* (apărut postum). (V.R.)

ÎN VITRINA CU CĂRȚI A REVISTEI

„Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din România nu este responsabilă pentru politica editorială a publicațiilor și nici pentru conținutul materialelor publicate.”

Marian AVRAMESCU